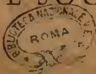
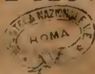

mancano [illegible] le p. 25-38 e [illegible]
una tavola [illegible] (Antonsalute [illegible])
11 aprile 1932 [illegible]

FLORA
SIVE
FLORVM CVLTVRA
REDI
MITVR
FLORI
BVS
ANNVS

IO. BAPT. FERRARII
SENENSIS
E SOCIETATE IESV

DE

FLORVM CVLTVRA
LIBRI IV

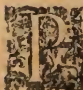

ROMÆ

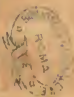
Excudebat Stephanus Paulinus MDCXXXIII.

Superiorum permißu.

AMICO FLORVM LECTORI.

PVdica tandem Flora inuenta est, quæ mores non inquinet, sed flores animo pulchriùs, quàm solo, inseminet: Florum, inquam, Cultura è priuatis hortorum latebris in publicæ disciplinæ lucem existit, vt floridas curas in ærumnosa mortalitate feliciter serat ad ingenuæ messem vberem voluptatis. Quamobrem illa in ipso huius operis florei vestibulo non solùm hortensia præmonstrat arma, inuitatque facilem ad laborem; verumetiam fructum laboris amplissimum pollicetur, quatuor videlicet anni partes amœnitate perpetua vernantes, & perenni vicissitudine modò iuuenem modò senem, hoc est bifrontem annum omnium temporum floribus coronatum. Neque verò in hortensis voluminis primo tantùm aditu, sed in penetralibus quoque adytis lepidè picta spectacula exhibere placuit; vt, ad hilarandam legentis patientiam decenter intersitas amicas florum fabellas comminiscente me, attentionis mira conciliatrix, & Roscio melior gestum ageret pictura. Et sanè tam graphico artificio lusere nobilissimi pictores; vt non pictæ paginæ proponi, sed res ipsæ geri videantur. Amabilis huius fallaciæ voluptatem concinnauit in primis Guido Renius Bononiensis, qui artis suæ, quàm cuiusquam eloquentiæ, coloribus illustrior, contracta in se vnum

vni-

vniuersa picturæ gloria, quod semel Apelles Veneris miraculum elaborauit, hoc suis in tabulis maiestatis plena semper exprimit venustate; ac solerti penicillo, dum colores inducit, mores animumque pingit; quique scit manum de tabula tollere, sed feliciter æmulam victricemque naturæ. Vt ipse mihi iure gratuler summum operi meo decus ab eo accessisse artifice, quem non modò illustrium fertilis virorum parens Bononia, verumetiam assueta miraculis Roma vnicè miratur & prædicat. At verò Petrum Berrettinum Cortonensem, è cuius æquè benefica ac docta manu Flora mea pleraque accepit suæ lineamenta pulchritudinis, quonam pari gratoque præconio remunerabor? Ille in ipso iuuentutis curriculo senilem absolutissimæ artis metam adeptus expingendum argumentum prudenter digerit: extremas inter lineas corporum symmetriam raro alioqui successu artis emendatè includit: validè nitideque colorat: corpora tum graphicè denudat, tum eleganter inuestit: suorum argutias & veneres operum grauitatis nobilitat cothurno: & (quod laudis fastigium est) augustum antiquitatis vultum recenti æmulatione sic præsentat, vt par solertiæ merces, nunquam antiquandi nominis æternitas debeatur. Sed magnum ingenium vna pingendi scientia explere non potuit. Quare alteram diuinæ Sapientiæ rerum omnium opificis imitatricem facultatem perfectè didicit architecturam. Illa tandem summa

deco-

decorum ſit, à ſapientiſſimo æſtimatore, Franciſco Cardinali Barberino in aulicas opportunitates ob artis vtriuſque præſtantiam fuiſſe delectum. Simili dignus & felix honore Andreas Saccus Romanus, Antonij Cardinalis Barberini ſplendida in aula bonum propitiumque lumen ſuauiter coloratis operibus ſuis nactus, illuſtre Principum patrocinio artificium lepida & concinna graphide ſcriptioni meæ adiunxit. Præter argutè deſcriptas lineis fabulas aliæ hortenſi rei perutiles formæ lineantur, quas vna ſatis expingere non potuiſſet oratio. Neque mirum ſit, in floreo volumine florum effigies admodum paucas deformari. Etenim, cum volumina prope infinita impreſſis viſenda floribus, quorum vnicam vel hiſtoriam vel medicos vſus perſequuntur, in omnium oculos manuſque paſſim incurrant, ego, qui florei cultus nouum omnino, diuerſumque opus exequerer, noſtratibus tantùm hortis peregrinas & parum de facie notas florum plantas exprimere ſatis habui. Verùm vt operis florei cognitio conſpectior ſit, præter accurata graphidis lineamenta, quibus oculi potiſſimùm erudiuntur, ea placuit quadripartitio, qua præcipuarum ordo partium ipſi animo delineatur. Primus igitur liber, quem exigat florum cultio apparatum, edocet: florum notitiam certis notis præbet ſecundus: eorundem ſatum, & educationem tertius tradit: vſum poſtremus aperit & admiranda, quæ ſecretiore artificio perficiuntur. Patet iam expeditus

adi-

aditus ad Flores Cultura mea legendos. Siquid fortè horridum spinosumque pupugerit; memineris indulgens lector, sæpe cum floribus aculeos geminari.

MVTIVS VITELLESCVS
SOCIETATIS IESV
PRAEPOSITVS GENERALIS.

CVM Floram, siue Florum culturam P. Io. Baptistæ Ferrarij Societatis nostræ tres eiusdem Societatis, quibus id commissum fuit, recognouerint, & in lucem edi posse probauerint: facultatem concedimus, vt typis mandetur; si ita Reuerendiss. D. Vicesgerenti, & Reuerendiss. P. Magistro Sacri Palatij videbitur: In quorum fidem has litteras manu nostra subscriptas, & sigillo nostro munitas dedimus. Romæ 6. Septembris 1632.

Mutius Vitellescus.

Imprimatur, si placet Reuerendiss.P.M. Sac. Pal. Apost.
A. Tornıellus Vicesg.

Æmulam hanc æternitatis Floram,
& eruditissimam non tam florum, quàm morum, & ingenij culturam à Reuerendiss. P. Nicolao Riccardio Sacri, & Apostolici Palatij Magistro iussus auiditate summa perlegi: eamq. publicæ natam ingeniorum vtilitati non modò censeo, sed innocentem Paradisi voluptatem Lectoribus, & immortale Authoris ingenio coronamentum allaturam assero, spondeoque. Ex Collegio Romano octauo Idus Septembres 1632.
Hieronymus Petruccius è Societate Iesu.

Imprimatur.
F. Nicolaus Riccardius S.P.A.M. Ordinis Prædicatorum.

INDEX CAPITVM.

LIBRI PRIMI
De
Apparatu hortensi.

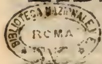
LIBRI SECVNDI.
De
Florum Notis.

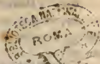
LIBRI TERTII.
De
Florum Satu, & Educatione.

IV.

LIBRI QVARTI.
De
Florum Vsu, & Admirandis.

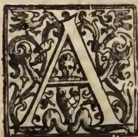
APPARATVS
HORTENSIS
LIBER PRIMVS.

Floriferæ culturæ tradendæ frugi conſilium.

CAPVT I.

GE ſurge anime ex humili, atque adeo ex humo. Deſine tandem aliquando prono in hortenſem terram vultu vel præter naturam brutum animal, vel ante diem ſilicernium videri. Parce magnæ matris viſcera cultu ruſtico proſcindere, armis agreſtibus vulnerare; ne de parentis optimè de te meritæ vulneribus florulentæ purpuræ cruentam voluptatem crudeliter exprimere dicaris. Cælum ſuſpice, ad quod natus, ad quod erecta ſtatura tuendum teriendumque factus es. Immortalia ſidera caducis floſculis præfer, aut eadem eſſe cæli flores exiſtimato noſtratibus amaranthis diuturniores. Sed fruſtra

contra torrentem nitimur: frustra ingenio reluctamur. Enimuero Antæus sum, licet gigas non sim: quòd ex imo terræ contactu, cultuque ad cælum vegetior, atque altior assurgo: per flores enim ad gemella florum sidera congruenter molliterque transitur. Quare à floribus afflata mihi benefica mens est, vt vniuersæ hominum nationi floridam ad cælum viam aperiam, siue vt floriferi horti suauissimè laboriosam culturam, quæ recenter nata plurimos quidem cultores industrios, nullum tamen adhuc minutioris curæ nacta scriptorem est, primus edoceam: ne mihi vni serere, mihi vni metere arguar. Sic præterea mecum ipse floridi cultor Lycei philosophabar, ex ingenuis mortalitatis oblectamentis honestius esse nullum, quàm quod ex florum cura culturaque percipitur. Vix enim procreatam, & velut infantem humanitatem hortus voluptatis inter florea incunabula excepit: vt erga flores amorem à vetustissimis incunabulis traheremus. Ipsum quoq. humanæ felicitatis diuinum domicilium peregrino Paradisi nomine hortum redolet. Quin etiam, cælestis amœnitatis adumbratæ ac rudes imagines, terrena viridaria tum veteri, tum recenti ætate principes viros ad speciosam sui cultionem inhalatæ suauitatis illecebra inuitarunt. Non est cur auribus ingeram recentia exempla, quæ oculis quotidie vsurpamus. Veterum aliqua non ab aspectu modò, sed à memoria etiam remotissima commemoran-

Florum cultura nouum opus.

Homine ingenuo digna.

A veteribus vsurpata.

morando videamus. Verùm ne Romæ, laudum omnium fertilissima in vrbe, externa decora demiremur, omitto plausibili inuento hortensia rura ciuitate donantem, interque flores suauiter philosophari docentem Epicurum: prætereo Reges Adonidem, & Alcinoum regalium inter curarum spinas hortorum florido studio beatos, nec tam aculeato in solicitas punctiones auro, quàm explicato in arridens blandimentum flore coronandos: taceo Reginam Semiramidem in pensilis viridarij præcelso miraculo, quàm in regiæ sellæ humiliore fastigio magis suspiciendam: parco narrare Persarum Regum ædibus hortos, quos illi Paradisos vocabant, fuisse coniunctos, vt Regibus ipsis florum cura semper hæreret: non dico pretiosissimæ texturæ authorem Attalum à Regni administratione ad hortuli transisse culturam, quòd floream purpuram decentiùs, quàm Attalicam vestem elaboraret: non repeto centies auditam Cyri vocem apud Lacedæmonium legatum Lysandrum inter infinita regiæ gazæ spectacula sese consitorem esse vnicè gloriantis: relinquo denique aureum Hesperidum pomarium, ne videar aurum illinere mendacio. Vna, miraculorum omnium theatrum, Roma olim adolescens Reges habuit, qui moderationi populorum hortorum cultu proluderent: ex quorum numero Tarquinius non tam superbus fuit, quin ad hortensia papauera educanda sese demitteret. Quanquam

Plin. Nat. hist. l.19.c.4.

Esther c. 7.
Plutarch. in Artaxerse.
Iul. Poll. lib. 9. c. 3.

Iustin. lib. 36.

Plin. ibid.

illa messe tyrannicè demessa, innocenti horto indignum, hoc est sanguinarium filio nuntium remisit. Quid regno deflorescente nobilitas Consularis? nonne in hortensi area, quàm in forensi arena diutius effloruit? Certè, si quid Respublica detrimenti pateretur, auxiliarios Duces, Imperatoresque petebat è villa, quam duodecim etiam tabulæ hortum appellarunt, quòd ibi, qui capere arma possent, orirentur. Vt mirandum nemini sit illam diu Rempublicam stetisse florentissimam, quæ cultissimis hortis, quæ fortissimis cultoribus abundarit: quorum aliquis Oratorum flos, vt amœnitatem omnem etiam nomine complecteretur, ab horto dictus est Hortensius. Sed vnus instar omnium prædicetur colonus, alterum belli fulmen, Scipio Africanus, qui summam triumphali gloriæ manum à se tum addi existimabat, cum domitricem Africæ dexteram in subigendo Linterni hortulo exercebat. Quid, si veteres Sallustij, Luculli, Mecœnatis, ac Cæsarum hortos memoria repetamus? num dubitabimus amœnissimæ indolis patritios Quirites super florum studio cum vernante natura specioso certamine collusisse? Quare Domitiano Cæsari præter aulicum, & poëticum morem vera sic cecinit gratulatio.

Martial. l. 6. epigr. 80.

Nauita derisit Pharios Memphiticus hortos,
Vrbis vt intrauit limina prima tuæ.

Quod igitur semel voce, Lesbium oraculum, Theophrastus

phrastus, hoc sæpius re ipsa docuit gentium Regina Roma dignam esse homine libero agriculturam. Verùm adeo non modò summos, sed infimos quoque homines amor tangebat hortorum: vt paupercula vrbana plebecula Babyloniæ amœnitatis pensile sumptuosumque miraculum æmulata de fenestris olim (quod nostræ etiam ætatis vulgus vsurpat) hortensia rura suspenderet. Vrbem orbis epitomen, vt nobilis ait Græcus author, plura decora complectentem, quàm quæ possent vnico nomine concludi, triplici quondam insignitam fuisse accepimus: peruulgato scilicet Romæ, robur græcè sonantis: arcano, vt quidam putant, Amaryllidis, vel ab amore latina origine, vel ab incilibus, quibus Argei campi Romana palus siccata est, græca significatione deductæ: sacro demum atque in sacrificijs vsurpato Anthusæ, hoc est Floræ, siue Florentiæ, vnde sacra Floralia nominantur. Vt videlicet vrbs & rerum gestarum gloria, & florum studio florentissima ipso etiam nomine floreret: vtque floribus operam dare Romanum esse gloriemur. Digredere iam tempestiuè à Romana vrbanitate ad Africanam barbariem liberrima narratio: ibi pande Regij Generi penetrales hortos: ostende nobilitate, sapientia, integritate spectabilem Antistitem Paulinum tum præclarè liberum, cum vendibili seruitute alienæ libertatis redemptor humum fodit, vt olentium herbarum florumque munuscula metat, quorum

Plin. ibid.

Apud Celium Rhodig. lib. 18. c. 25.

Ang. Politian. ep. 2. lib. 1.

Nannius l. 6. Miscell. c. 1.

Romæ sacrũ nomen Flora, siue Florentia.

Florum cultor Paulinus.

rum suauissimo nexu & barbarum Genserici tyranni animum sibi deuinciat, & se suosque captiuos ciues simul absoluat. Quòd si Diocletianum, trabeatum illud monstrum, ac sceptrigeram furiam, abdicato demum, quod nimium diu impotenter, ac tyrannicè tenuisset, imperio, culta innocenter olera sic nobilitarunt: vt tam ipsi gloriosum futurum fuerit, si columnarum inscripta monumenta ex Imperatore olitorem prædicassent, quàm fuit eidem probrosum, quòd Christiani nominis euersorem appellarint: quanto plus gloriæ cum lectissima florum messe metere credenda est in hortorum vrbano rure colendo splendidè rusticata nobilitas? Sed quid ego mortales hortensi culturæ deditos admiror? Deus ipse triumphata morte rediuiuus, atque immortalis non in triumphali Regis paludamento, sed in subrustica hortorum cultoris effigie amantissimæ se Magdalenæ videndum præbuit. Et sanè ad sempiternę voluptatis colendos hortos reducem speciés decuit coloni. Nec equidem miror subagrestis hominis imagine sese induisse rediuiuum mortis triumphatorem, cælique Imperatorem Deum, qui sic agrestes florum delicias adamauit, vt ardua Cælitum felicitas facili mortalium labore præcerpenda in florem campi, liliumque conuallium humili appellatione transierit. Quòd si Deo decorum fuit nostrum se florem facere, & appellare: quidni nos pulcherrimas eius imagines, flores videlicet ambitiosè

Diocletianus ex Imperatore olitor.

Baron. Annal. to.2.

Christus rediuiuus hortulani specie.

tiosè

tiosè colamus? Iam non est mihi quærendum, cur idem suauissimus planeque floridus Legislator agri lilia citra vllum ipsorum laborem Salomonis regio cultu ornatiora considerari iusserit. Eorundem enim & vnicus & prouidus cultor voluit agnosci Deus. Vt flores colere maius humano decus esse intelligamus. Fas igitur mihi sit absque leuitatis nota docere, quod grauissimis viris, atque adeo ipsi Deo pulchrum fuit vsurpare. Huc accedit non leue florum culturæ non exercendæ solùm, verùm etiam tradendæ incitamentum, seuerioris nempe sapientiæ erga geniale hoc ingenuumque studium plausus & præconia. Sed numquam illa gloriosiùs plausit, quàm, cum eruditissimi ore Lipsij locuta in ambiguo reliquit, an flores hortus elegantiores funderet, quàm Lipsius loqueretur. Duo hìc præstari à me posse penitus diffido, ac pernego. Alterum est, vt omnia colendorum præcepta hortorum persequar. Quis enim vnquam primus intentati operis magister vniuersa peruidit, ac posteris tradendum doctoribus reliquit nihil? Non fuerit igitur minimæ opportunitatis, & laudis pleraque, ac præcipua præmonstrasse. Alterum, vt omnibus placeam. Nam quis, nisi delirus, dissimilium inter se ingeniorum, atque etiam dissidentium sententiarum infinitis mortalibus vnum argumenti, atque adeo scriptionis genus sapidum esse posse arbitretur? Satis igitur habeo, si paucis, iisque sapientibus

Iubet flores considerari.

Florum culturam etiam docere decorum.

Hortorum cura sapientibus laudata,

De Constant. l.1.c.1.2.3.

Duo Scriptori difficilia.

bus non displiceam. Non hìc opus mihi est more poëtarum è Parnassi viridario eruditam auram implorare, vt percupida mens amabiles sensus à fertili aspiratione concipiat: idem enim Zephyrus, qui odorato halitu floream terræ, ingeniosam inspirat animo fœcunditatem. Neque Aganippes lymphaticam lympham sitio, vt aridum ad nobiles partus ingenium irrigetur: eadem enim hortensis vnda, quæ teneros terræ filios lactat, inter floreos fratres pudicam hanc meam Floram educit, & educat. Valeant Musæ, mera nomina, non vera numina canoræ superstitionis. Musarum instar omnium vna mihi est, vna placet & ingenua & ingeniosa colendi floris Ars, quæ decentiùs à me, quàm deflorata pudicitiæ laude quondam famosa muliercula, Flora nominatur. Hæc igitur, dum cælo non inuida, sed æmula duodecim siderum illustri diademate coronatum annum subinde nascentium florum perpetuo vere mirabiliùs coronat, floreum mihi sertum poëtica lauro pulchriùs intexit ipsius decora, ipsius leges ad hominum iucundissimam exercitationem promulganti. Eiusdem ego admonitu floridum argumentum suauitate carminis alioqui condiendum carmini proxima, atque inter flores decenter efflorescente oratione pertracto: quòd recentium florum nomina pleraque peregrina sine obscura verborum ambage versu dicere non est. Hæc me M.Catonis, M.Varronis, Columellæ, Palladij, Constantini Pogonati sapien-

Florum cultura cur Flora.

Florum cultura cur prosa, non carmine.

ſapientiſſimi Imperatoris, aliorumq. complurium grauiſſimorum authorum de re tum ruſtica, tum hortenſi ſolutè ſcribentium nobiliſſimis exemplis ad hoc idem ſcribendi genus impellit. Et Conſtantinum quidem ſatis luculenter docuiſſe monet, è maieſtate Imperatoria eſſe non hominibus modò, verùm etiam floribus leges & iura præſcribere. Vt hortos colere Cyri exemplo regium, hortenſem artem præcipere Conſtantini documento imperatorium, vtriuſque authoritate aureum ſceptrum, & floriferum bipalium tractare perinde ſplendidum eſſe fateamur. Valeat iam tandem Apollo, calor capitum fanaticus in fabuloſo collis Heliconij ſole apricantium. Tu mihi ſplendidè ficto Apolline illuſtrior, FRANCISCE CARDINALIS BARBERINE, quà ſapientiæ, quà gloriæ purpurea luce ſuauiter incendis animum, vt flores loquar, VRBANIS APIBVS tuis, vt ſpero, gratiſſimos. Et quanquam excelſæ indolis natiuis, cultiſſimiq. horti domeſticis floribus abundas: non tamen dedignaberis tibi naſcentes Floræ meæ agreſtes floſculos liberali Vrbanitate donare. Neque ſanè dedecet regiam iſtam morum facilitatem à ſummorum Regum colloquio, & grauiſſimarum legationum negotio reducem inter horridulos hortos meos breue per otium ruſticari. Iam verò aduenero, atque inuoco præpotentem Diuinitatis auram, quæ ſicut inter cæleſtis felicitatis æterna vireta florentiſſima

Frãciſci Cardin. Barberini patrocinium imploratum.

Aſpiratio diuina floribus inuocata.

Cæli-

Cælitum gaudia ſemper euentilat, vt perennent: ſic hortenſibus curis hiſce meis aſpiret, vt felici exitu hilarentur.

Noua cultura nouum magiſterium.

CAPVT II.

NOuam, & perutilem florum culturam incultè ſcribenti mihi, ad impetrandam operis nouitate veniam, vtilitate beneuolentiam conciliandam, pretium operæ foret oſtendere, à compluribus, iiſque eruditiſſimis rei floreæ ſcriptoribus, florum tantummodo aut hiſtoriam, aut certè vim medicam fuiſſe traditam; quarum illa mortalium voluptati prodeſſet, hæc vitæ: accuratiſſimum verò cultum, quo de humana tum voluptate, tum vita optimè promeriti flores viuerent, ac perennarent, vt diutius prodeſſent, adhuc intactum indictumque latuiſſe. Quare hoc equidem loco recentis ad operis certiſſimam fidem, omnium, qui de floribus ad hanc vſque ætatem conſcripſere, catalogum cum ipſarum ſcriptionum argumentis producerem; niſi numeroſam recenſionem iſtam authores aliqui Tranſalpini elementario ad expeditam cognitionem ordine numerantes occupaſſent, hoc eſt partes meas impleſſent. Ex his eſt, qui ducentos circiter numeret her-

Herbariæ rei ſcriptores ab alijs numerati.

herbariæ, adeoque rei floreæ scriptores, quorum nemo vnus de vniuersa absolutaque, vt nunc viget, florum cultione præcepit. Fuere quidem perpauci ex ijs, quos legerim (legi autem complures) qui remota quædam aut mutila præcepta hac super re cum attigerint, integram mihi ac peramplam tradendi cultus hortensis materiam reliquerunt. Ego igitur nouis in præceptis præscribendis vtiliùs occupatus longissimos indices ab alijs describere superuacaneum puto. Neque tamen eos ingrato silentio dissimulabo, qui nuper ingeniosa floridaque scriptione ipsis decus floribus addiderunt. Sic enim, vt par est, in latinis hisce meis hortis non vna modò breuissimorum flosculorum forma, sed florentissimorum quoque ingeniorum fama vernabit. Prior in hortensibus meis noualibus floridissimum nomen efferat, qui suas pridem paginas florum scriptione gloriæ fœcundissima conseuit, Fabius nobilitatis excelsitate Columna, eruditionis amœnitate flos, seu potiùs familiæ suæ miraculum; quia Columnam florere facit, seueriorem videlicet philosophiæ, mathematicæ, legumque disciplinam blandissimo florum studio coronat. Floreæ sapientiæ præcones argutissimi sunt pridem euulgati, breuique vulgandi códices, in quibus, quàm in hortis, pulchriùs flores nitent, ac suauiùs olent: quia illos oculatissima, & planè Lyncea seuit eruditio, ac veritatem opacantes er-

Præter hos Fabius Columna.

ran-

rantium opinionum malos frutices extirpauit. Testis est è libris iam editis cum prior, qui non minùs re, quàm nomine ΦΥΤΟΒΑΣΑΝΟΣ Theophrasti, aliorumque veterum herbariorum descriptionibus respondentes plantas græcæ latinæque eruditionis momentis prudenter examinat: tum posterior ΕΚΦΡΑΣΙΣ, qua præter superiores aliæ complures minùs cognitæ, rarioresque stirpes nostrate sub cælo nascentes, à priscis olim herbarum peritis medicis descriptæ recognoscuntur, & declarantur. Testis, herbariæ rei Anazarbeum oraculum, Dioscorides & profuturis, & mansuris Columnæ notis explicatus, nondum tamen in publicum iudicium typorum opera productus. Testes denique sunt, quæ iam eduntur in lucem ad Mexicanarum plantarum, animalium, & metallicarum fodinarum historiam notæ, appendicesque operi peregrino, ac perutili pares. Et eum quidem nouæ Hispaniæ thesaurum, siue opportunam medicinæ historiam Franciscus Hernandus nouo in Orbe primarius medicus congessit: Nardus Antonius Recchus, Hispani Regis itidem medicus digessit: Ioannes Terentius, pridem inter medicos ad corporum, nunc autem inter Iesu socios ad animorum peruestigandam salutem apud Sinas Lynceus doctissimis notis locupletauit: vniuersi verò Lyncei, atque ipse præcipuè Lynceorum princeps Federicus Cæsius è diuturnis tenebris erutam & eruditis

Francisc. Hernandus.

Nardus Antonius Recchus

Ioann. Terentius.

ditis additamentis, & liberalibus impensis, vt præclarè legatur, in bono lumine euulgarunt humanitatis suæ. Scriptor alter à Fabio & ipse ad sapientiæ latebram peruidendam Lynceus, Ioannes peracutum olentis ingenium de Nardo & Epithymo disputationis Faber, Romanæ præstantiæ medicus, atq. herbarius Pontificius innocenter odoratis plantis eruditum conficit aculeum contra Iosephum Scaligerum. Descriptorum serie florum proximum floret nomen Tobiæ Aldini, qui, dum Odoardi Cardinalis Farnesij medicus Chymicus, & Farnesiani horti præfectus rariorum eiusdem horti plantarum descriptionem profert in lucem, ad colenda & coronanda regiæ pulchritudinis Farnesiana Lilia iure peregrinatas esse rariores plantas exteras docet. Iam verò scriptione, non eruditione postremus floribus nostris inserendus est floridus sanè scriptor Federicus Cæsius, qui genus, & proauos, atque hæreditarium principatum vix sua decora existimans & omni bonarum disciplinarum genere sic animum illustrauit, vt erudita perspicacitate maximè Lynceus Lynceorum omnium dux, ac propè dixerim oculus sit: & multiformi scientia in perbreues Phytosophicas tabulas coacta Mexicanam eandem historiam sic fœcundauit, vt pluribus illa ingenij floribus, quàm Indiæ stirpibus virere videatur. Vsque adeo cultrice sapientia exaratæ fragiles paginæ perennaturæ gloriæ seminarium sunt. Superest iam vt

Ioannes Faber.

Tobias Aldinus.

Federic. Cæsius.

vt nos quoq. vtiliter vernaturas paginas vſque adhuc intractatis & recentibus excolendi floris præceptionibus laudabiliter exaremus, quas tum diuturna mihi experientia, tum conſulti experientiſſimi cultores ſuppeditarunt.

Hortenſis Architectura.

CAPVT III.

Hortorum poſitio.

PRincipiò, cui geſtit genialis indoles in florum culturam, floriferi horti aream eligat ſalubri cælo ſubditam, ſummotamque procul à paludibus, ne coloratos inter flores à peſtilenti regionis halitu ipſe cultor mortis colore decoloretur: fluuio non aduerſam, ne aquoſa & perfrigida atque adeo inſalubri aura inſpiretur: ſi locus ſuppetat, domeſticam, vt aſſidui veris felicitate aureum ſeculum domi habeat, ſubiectumque videat è feneſtris expictum floribus paradiſum: quoad eius fieri poterit, peramplam, ne florea natio varia & multiplex anguſtè habitet: auerſam à ſeptentrione, vnde gelida pernicies molliſſimis terræ fœtibus hyeme inhalatur: conuerſam ad meridiem, cuius tepidi humidique ſpiritus clementer aſpirantes florum animæ ſunt. Ita ſitus amœnitate ipſi hortulus Italiæ non concedet, quæ, ſterili Aquilonis frigore Alpinis clauſtris excluſo, ad auſtralis cæli fertilem

Plin. lib. 18. cap. 6.

tepo-

teporem porrecta vnum tota pomarium Varroni videbatur. Sin autem ſiccanea regio humore nullo, aut parciſſimo adiuuatur: hortos ita partieris, vt hiberno ad meridiem, æſtiuo ad ſeptentrionem flore ſpatia conſerenda conuertas. Illius enim loci frigidam auſtrinus halitus, præferuidam ſiccitatem minùs oſtenta ſoli aquilonaris poſitio temperabit. Poſſumus quoque varios pro regionum varietate villarum ſitus ab idoneis authoribus præfinitos ſic ad hortos referre, vt ij ſpectent in frigidis locis meridiem, ſeptentriones in æſtuoſis, in temperatis exortum æquinoctialem. Eandem aream ſic præterea prouidus cultor exæquet: vt non æquiſſima nec perlibrata, ſed exiguè prona leniterque decliuis humorem imbrium ſuperfluum aliò euergat. Apricam verò vel inueniat, vel efficiat: ne imminens, aut obiecta opacitas grauiùs, quàm Magni Macedonis vmbra, officiat non doliari cuipiam Diogeni, at delicato florum populo ſalubriter apricanti. Vt hortenſes partus floridam & nitidam vitã viuant, amantiſſimi parentis ſui vitali ſolis calore citra vmbræ inuidiam foueantur. Vt ſuis horti ſideribus diſcolori luce florentibus cælum ſtelliferum æmulentur, æmulanda cæli decora libero proſpectu intueantur. Vt colorati pupuli ex altricis nubis pluuio lactatu viuidum colorem ebibant, aërium lac vmbroſa mora ne prohibeto. Vt marinis conchis auidiùs matutino rori oſcitantia florea conchy-

De Re ruſtic. lib. I. c. 2.

Pallad. De re ruſt. l. I. tit. 34.

Plin. ibid.

Planities.

Apricitas.

lia roſcidis margaritis æſtum refrigeraturis perluceant, auarus obex inſtillatas opes ne intercipito. Sed rorantibus cæli guttulis, & antelucanæ ſerenitatis imbre æſtuantium, atque arentium in aprico ſi-

Aqua irrigua. tis hortorum ſatis extingui non poteſt. Quare fontani liquoris natiua, ſiue accerſita perennitas, aut non ita profundi, laborioſique hauſtus putealis fons, aut certè cæleſtis aquæ ciſterninum conceptaculum ſiue intra, ſiue propter hortenſem aream ſit: vt bibaculis plantis vel manu illatus, vel ſuæ ſpontis hu-

Figura. mor, cum opus fuerit, miniſtretur. Ad hæc pro loci ſitu ea areæ figura deligenda, cuius in deſignatione vel nulla, vel minima ſpatij iactura fiat. Sin autem patentiore in agro tua ſit optio: pro arbitrio angulatam aut rotundam, oblongam aut quadra-

Sepimentum. tam deſtinabis. Illud verò ſeruandum eſt, vt area ſepimento clauſa, vel claudenda, ſi longior quàm latior placet (ſiue ea rectis angulis, ſiue ouato ambitu definiatur) ab ortu longitudinem porrigat in occaſum. Nam ſepimenti, quà latum eſt, breuiora latera orienti, occidentique ſoli aduerſa matutinis ac veſpertinis horis, cum longiſſimæ vmbræ ſunt, areæ minus extremæ vtrinque inumbrabunt: mediæque plus ſolaribus radijs patebit, hoc eſt area tota erit apricior. Reliquum eſt, vt appoſitè delecta floribus caſtra (niſi quo alio munimento inacceſſa ſint) tutiſſimo aduerſus furaces excurſiones vallo communiantur. Id autem ſeu modicè ſublimi,

qui

qui furem non ſolem arceat, circundato muro, ſiue ſpineo ſepimento ſtatuetur. Non enim roſæ ſolùm, ſed cæteri etiam flores præſidiarias inter ſpinas tutò habitant. Sepes viua ſtructili præfertur, vtpote parabilis minore ſumptu, æuo diuturniore durabilis. Ea ſic inſtituitur. Hortulus, quem veluti florum vrbem ſepimenti mœnibus munire deſtinaueris, condendæ vrbis veteri more ſulco,eoq. duplici ſic cingendus eſt, vt alter ſpatio tripedaneo diſtet ab altero: vterque verò bipedanea, vel ſeſquipedali tum altitudine ſubſidat, tum latitudine dehiſcat. Id verò fieri debet, ſimul atque ab æquinoctio autumnali largis imbribus terra maduerit. Semina deinde paliuri, rubi, eiuſque ſpinæ, quam ſentem canis appellant, quàm maturiſſima erui farinæ ex aqua maceratæ immiſcentur, eaque intrita ſparteis, aut nauticis veteribus funibus, aut quibuſlibet alijs reſtibus inſeritur. Siccati deinde funes reponuntur in tabulato. Quadraginta mox diebus à bruma prælapſis, ſiue poſt Idus Februarij, cum redit hirundo, cum fauonius aſpirat, ſiqua in ſulcis reſes per hyemem aqua ſtagnauit, exhauritur: reſolutum verò ſolum, quod autumno egeſtum fuerat, ad mediam vſque ſulcorum altitudinem regeritur. Ad extremum prædicti funes impreſſis fœti ſeminibus per vtrumque ſulcum porrecti leui terra obruuntur. Ita circa trigeſimum diem prorepunt ſentes, quos adhuc teneros interpoſita vtri-

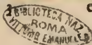
Colum. De re ruſt lib. 11.c.3. Pallad. l.1.tit. 34.

que ſulco virgea ſepe ſic adiuuare oportet, vt in ſpatium, quod interiacet, inclinati virgarum adminicula ſuperſcandant: donec incremento firmiòre corroborati denſiſſimo, atque inextricabili nexu impenetrabile, atque adeo inexuperabile munimentum intexant. Non abſimile ſatiſque validum ſepimentum ita Diophanes architectatur. Sub æquinoctium vernum cubitali altitudine ſcrobem effodit: in illo & palos depangit, & funiculum extendit: pridie autem eruum molitum cum paliuri, rubi, & oxyacanthæ, ſiue acutæ ſpinæ ſemine commiſcens macerat, atque ad mellis craſſitudinem cogit: extentum deinde funiculum eo ſemine confricat, oblinitque: locum cremore irrorat, irroratumque ad breue tempus patere ſinit: egeſtam denique humum ſuperinijcit: & poſt dies duodetriginta pedalis incrementi germina exiſtunt. Eadem in ſcrobem pede non altiorem tranſponit: & intra bimenſis tempus cubitalem ſuperant magnitudinem. Adeo verò in aculeatum, implicatumque vallum breui adoleſcunt, vt hiſpida ipſa ſpecies prędonum vulneret, ac deijciat audaciam. Non diſpari Democritus artificio agreſtes delicias munit ac ſepit. Etenim à veris initio quindecim diebus ſepium ſationi præfinitis, nauticum funem marinis operis detritum, iamque putridum prædictorum ſeminio veprium eruo permiſto confricat: exinde in ſcrobem defodit, & quotidie irrigat. Ita procc-

Apud Conſtant. Cæſ. Pogonat. de Agricult. lib. 5. cap. 42.

ram atque imperuiam ſepem citò educit. Nonnulli reſtem infricato rubi ſemine oppletam adobruunt: craſſas arundines contuſas obliqua, nec admodum alta plantatione defigunt; miſtumque terræ lætamen ingerunt. Alij lectis è rubo maturis moris funiculum illinunt: deinde terra, fimoque obrutum rigant, donec germina emittat. Sunt præterea, qui viuam ſepem in hunc modum excitent. Virgas rubi craſſiores in ſegmenta diſcindunt: ea ſcrobibus palmari altitudine excauatis diligenter operiunt: quotidie, donec egerminent, foſſione ac rigatione, ſi tempus inuitet, refouent. Ita ſepes robuſta, perenniſque conſurgit. Nouum aliud ſepimentum regij cultoris ingenioſa monſtrauit experientia. Plura hic diuerſi generis ſemina ceræ, vel tenaci cuipiam materiæ in longum tenuiter productæ permiſcuit: eadem optimè ſtercorato ſubactoque ſolo commiſit: atque ex ea congerie ſepes admirabilis pullulauit. Noſtri tamen agricolæ ſimpliciore cultura conſeptos agros ſatis commodè tuentur. Vnico enim contenti trium circiter palmorum ſulco vaſtiſsimarum ſpinarum plantas è ſpinetis campeſtribus tranſlatas, ac leuiter attonſas à Nouembri menſe ad Februarium infodiunt: ternorum interuallis cubitorum diſcretas arbuſculas maximè vlmeas æquè attondendas interſerunt, vt vepres quamuis aſperos maritos fideli coniugio adminiculent: ſambucum, quoad fieri poſſit, non

 eſſe

esse interponendam censent: quia frigida, siccaque vi assitas plantas emaciat, & in caudicem enormiter extumescens furacibus insidijs facilè scansilis est. Quòd si locum tutiorem sepire mitiùs velis: dedolatos cancellos è castanea, seu qualibet alia ex arbore, quæ sub iniuria pluuiarum perdurandi peruicacia laudatissima sit, præfiges: vt innoxios illi oculos admittant, procaces hominum manus, atq. adeo pecudum ora pedesque distineant. Ita præparatum ac præmunitum areæ patentis æquor graphidis peritus, ingenuæ amœnitatis architectus curiosè dimetiatur: dimensi æquoris formam sectilem in partes pro dimensionis rata portione respondentes lineari pictura contrahat in papyro: multiformem areolarum imitationem deformet: pulcherrimam deligat exprimendam. Caueat autem, ne phrygionem imitatus areolas frangat in foliacei operis angustas & minutulas incisuras, sationi planè ineptas. Feliciùs æmulabitur phrygium opus artificiosa florum consitio, quæ ipsummet areolarum solum ordinata colorum varietate distinguet. Areolas nec adeo laxet, quin ad ipsarum latitudinis dimidiam partem runcantium, legentiumue manus peruenire possit: nec adeo angustet, vt paucissimorum seminum vnaquæque sit capax. Quanquam qui natura magistra paucis ijsque lectissimis floribus contentus fuerit, numerosiore semitarum labyrintho areolas poterit aliquatenus coarctare.

Linearis pictura.

Areolæ.

Semi-

Semitas duum minimùm palmorum latas faciat, vt ſine adnaſcentium plantarum attritu innocens oberret inceſſus. Laxiora quoque itinera præſcribat, quæ ſe media in hortorum vmbilico interſecant, quæque ſepimento proxima hortos ambiunt. In ijs enim non modò eſt ambulandum, ſed florales etiam teſtæ ordinatim ſtatuendæ ſunt. Quis iam enumeret hortorum inexplicabiles & planè labyrinthæas ambages, quæ feliciſſimo artificio non biforme Minotauri monſtrum, ſed bis amabilem oculorum, nariumque voluptatem intercludunt? Expeditiùs veterum labyrinthorum, quàm recentium hortorum artificiosè inextricabilibus erroribus explicandis exitum inueniam. Paucis rem expediam infinita varietate impeditam. Quot in pauimentis atque in lacunaribus, totidem in hortis mæandros ludimus & labyrinthos. Vt dædaleam antiquitatem ætas noſtra longè ſuperet quà ingenio, quà numero dædalorum. Quin etiam beatiores Archimede Geometræ docile ſolum innumerabilibus formis inſcribimus non humano ſanguine, ſed florea purpura colorandis. Illud autem ſtudioſè curamus, vt areolarum non vniuerſa modò compoſitio & colligatio, ſed vnaquæque etiam figura, & veluti facies concinna & venuſta ſit. Nullæ tamen formoſiores areolæ informantur, quàm quæ rotundantur in roſas, aut radiantur in ſtellas. Vt ſine fabulæ fuco & fallacijs Elyſium noſtrum vel

ſine floribus floreat, & ſua ſidera norit, quæ ſplendidam florum ſobolem manifeſtiùs, quàm remotiſſima cæli lumina, progignunt. Sed floreæ ſationi omnium maximè vtiles, & ſatis venuſtæ cenſentur octo angulorum areæ minuſculis quadratis

Formæ variæ. areolis interſtinctæ. Non fuerit (opinor) ab re multiplices iam hortorum formas adumbrare: vt hortenſem architecturam clariùs, quàm ipſa verba, linearis adumbratio eloquatur. Illud hìc animaduerti volo ſubiectas exempli cauſa diuerſas hortorum imagines ad certæ magnitudinis areas accommodandas eſſe: vt apertè indicant ſectilibus lineis additæ ſingularum imaginum dimenſiones. Quare pro ſpatij amplitudine varia areolarum conformatio varianda eſt. Quæ autem lineantur infra regulæ modulorum ſiue partium, minutioribus ſegmentis communes ſiue Romanos palmos, amplioribus eorundem palmorum decades indicant.

Si cui

Vetus ars, quæ necdum penitus antiquata eſt, olentium herbularum tonſili ſepimento amœna hæc florum ſtatiua circumuallabat: vbi non ipſi modò inter ſe flores ciuili bello, ſed herbacea etiam propugnacula cum floribus, quos defenderent, de pulchritudinis præſtantia blandiſſimè certare viderentur. Verùm iſtiuſmodi ſepes duplici nomine incommoda & frequenter attondenda erat, quòd facilè ſilueſceret: & ſubinde renouanda, quòd citò ſeneſceret. Quare vtiliùs nouitio inuento ſingulos puluinos ſatiuis florum delicijs inſternendos ambiunt fulcra coctilium laterum tenuiorum, qui parem in craſſitudinem cote læuigati aptiſſimè inter ſe committuntur. Si vel fidelibus oculis credas; non contiguos lateres, ſed perpetuas tabulas ad vnguem dedolatas exiſtimes. Vſque adeo ſaxa ipſa florum perſentiunt amabilitatem: vt ad illos iucundiſſimè complectendos arctiſſimæ coagmentationis ſocietate conſpirent. Pauca quædam hìc habeo præmonere. Primum, vt albi lateres in lateraria officina ſeligantur; hi enim, quippe eximia coctura denſati, contra frigora pugnaciores: rubri reijciantur, vt qui minus igne durati ad primos algores in fragmenta diſſiliunt. Alterum, vt in recto plani, in ſinuoſo opere curui adhibeantur. Tertium, vt in areis obuallandis, qua parte longi ſunt, defigantur, non autem qua lati: ne parum altè depacti aut incedentium, aut fodientium offen-

Ad areolas tutelæ.

ſione loco moueantur. Poſtremum, vt ſupra ſemitarum ſuperficiem tres tantùm vncias, ſiue totidem tranſuerſos digitos extent. Debent prætcrea funiculi, pro varia areolarum conformatione plures paucioreſue, validè intenti vtrinque depactos ad paxillos alligari; vt parem laterculis omnibus extantiam præfiniant; vt eoſdem ad lineam dirigant; vtque Ariadnæo filo feliciùs hortenſium labyrinthorum ambages ingreſſis, non hoſpitibus Theſeis, ſed ipſis architectis Dædalis facilem laboris exitum commonſtrent. Quin etiam flexuoſo in opere ſic artificis manus eſt regenda funiculo; vt eius alterum caput opportuno figatur in centro, deſtinatam in curuaturam circunducatur alterum. Non eſt operis inſtituti minutiorem docere rationem areolarum varias in figuras efformandarum: neque enim ſtructori monſtrat architectus, quæ facilè poteſt ille ſua ex arte, vulgatoque ex vſu cognoſcere. Cæterùm, ſi clementior cura ſuaſerit, ne in beneficos areolarum ſtipatores laterculos ingrata imminutio, ac mutilatio deſæuiat, Marcum Antonium Specchium Romanum audi tum hortorum amœnitati, tum coctilium laterum integritati hac perutili ſolertia conſulentem. Aream vel quadratam, vel intra rectos angulos oblongam in paginæ commenſum reſpondente linearum ambitu contrahes: in quadrangula ſpatia quaqua verſum æqualia, quæ laterculorum latitudinem pro rata por-

M. Antonius Specchius.

portione adumbrent, lineis cancellatim reticulatis distribues: areolasque ita definies, vt integra segmenta, nempe solidi lateres includantur. Prædiscere tamen hic debes, ab istiusmodi structura curuos ambitus excludi, qui nisi comminutis laterculis circunduci non possunt. Si quem autem pigeat pronioris, incommodique incubitus in humili subsidentium areolarum cultura; is poterit lateritio munimento calce interlito ad quaternos, quinosue palmos prædicta florum cubilia excitare.

Post affabrè munitas laterculis areolas, interiectæ semitæ consternentur æquè, ac tutelares laterculi, eandem in partem leniter deuexæ. Si placet antiquitate magistra proficere: artem areæ frumentariæ coæquandæ, ac solidandæ ad hortensium semitarum constrata sic referes. Cretam, siue argillosam ac tenacem terram minutè confodies: amurca recenti non salsa benè consperges, ac subiges: vbi terra penitus combiberit amurcam, iterum probè comminuetur, cylindro coæquabitur, & pauicula verberabitur: denuo tandem amurca solum resperges, & arescere sines. Ita pauitæ, atque exæquatæ semitæ nec æstibus fatiscent, nec imbribus lutescent, nec inutiles herbulas creabunt, nec noxijs formicis, & muribus scatebunt. Recentior tamen ars vtiliter substernit in semitas aut veteris ruderis cribarium puluisculum, aut permistam glareolis arenam fossitiam, aut macram & rudem nullo-

Semitæ.

Cato de re rust. c. 129. Varro de re rust. lib. 1. c. 51. Colum. l. 1. c. 6. & l. 2. c. 20. Plin. l. 15. c. 8. & l. 18. c. 29. Pallad. lib. 7. tit. 1.

nulloque vitiatam ſeminio terram, qualis eſt altiùs effoſſa, aut conglobari ſolitum in pilulas liuidum retrimentum calcis, & cineris, quibus aquã maceratis ſaponis lixiuium percolatur. Eſt, qui gracile ſolum in operto ſiccat, ſiccatum minutim comminuit, comminutum cum ſabulo commiſcet: deinde vel manu illato humore perfundit, vel in apertum effert, vt aquis cæleſtibus humeſcat: in ſemitas denique tam feliciter digerit; vt, qui modò molliſſimus erat puluis, mox denſam in duritiem lapideſcat. Duplex autem conſternendarum ambulationum via eſt: aut enim ingeſtum ſolum pauicula condenſatur, aut ſummas prope laterculorum oras cumulatum leuiter trulla complanatur opere retrogrado; necubi leuis exæquatio progreſſu inæqualiter ſubſidat. Ita fiet, vt ſolum adhuc ſuſpenſum tum ſuo pondere, tum pluuiali preſſu, quantum ſatis fuerit, æqualiter deſcendat, ac ſolidetur. Eſt etiam nonnemo, qui coctilibus laterculis ad amuſſim læuigatis, & calce commiſſis aditum omnem beſtiolis, herbiſque præcludat. Verumtamen tam præcluſa ſtructura grauibus patet incommodis: adeo enim ab imbribus ac gelicidijs lubrica erit, vt illic ſine caſu, aut prolapſione ingredi nemo poſſit. Adde, quòd humore diuturno viridem ſitum immundamque illuuiem ducit, & prope aſſiduam purgantis operam exigit. Quanquam quodcunque hortenſis ambulacri ſolum, ne frequenter

quenter decidua puluinorum humo herbescat, debet subinde conuerri. Vnum hortis inutile habetur signinum pauimentum, fractis tunsisque testis, & calce addita coagmentatum. Id enim brumali frigore conglaciatum minutatim dissilit. Complanatis iam semitis, si, quod areolis includitur, eius loci solum florum sationi habile sit, retineatur, ac tenuiter succretum in puluinulos cumuletur: sin minus; illo egesto, quod certis vtile indicijs mox describam, sufficiatur. Hæc hortorum arridet architectura: quæ tamen absolutissima non erit, nisi seminarium adiunctum habeat, vbi generoso è semine spes hortensis gloriæ concipiatur, paruique hortorum Quirites educentur, donec, probata per probabilem florem indole, in floream Rempublicam admittantur, degeneres autem excludantur. Aprica loci positio, mollisque decliuitas eadem atque hortensis esto, tum vt genitalis caloris abundè, tum ne collectæ per imbrem vliginis nimium sit. Areolas simplici artificio, directoque ordine quadratas, aut oblongas, necnon modicè latas facito; vt conseri vtrinque, purgarique possint: easdem prædictis laterculorum tutelis circunsepito: semitas ad binos palmos, vt priùs docui, laxato: eiusmodi seminarium ab hortis hortensi tantum septo distinguito, pariterque circundato. Quòd si ager angustior vix hortis mediocriter explicandis, nedum seminario adiungendo satis est: pars aliqua Seminarium.

hor-

hortorum extrema in ſeminarium abeat, aut (ſi neque hoc per loci anguſtias licet) fictilibus catinis parabile ſeminarium figulus miniſtret. Ad vltimum horti (niſi domini ædibus continentes ſint) contiguum cultoris domicilium requirunt, quo tanquam aliqua ſpecula diurni nocturnique inſidiatores abſterreantur.

Domicilium.

Excubitor, & Cultor.

CAPVT IV.

Canis hortenſis.

Cic. pro Sext. Roſc. Amer. Plin. l. 10. c. 22. Plutarch. in problem.

VT ſine militum vigilijs vrbium clauſtra, ita ſine canum excubijs hortorum ſepta inſidijs patent. Caue, tuus excubitor genus & indolem ducat à ſomniculoſis canibus, arcem Capitolinam ſilentio prodentibus: de quibus anſeres vigilantiores lectica ſplendidè inſtrata circunductæ anſerinæ ex argento imaginis ſolemni pompa, primaque Cenſorum cura publicè locati ad ædem Iouis Tonantis perpetui cibatus gloria defenſo Capitolio triumpharunt. Adeo verò vnica pœna inexpiabile, vbi latrandum eſt, taciturnitatis flagitium ſapientiſſimis Quiritibus videbatur; vt multiplici, & ſingulis annis repetito ſambucei patibuli ſupplicio mutorum parentum filium aliquem flebiliter vlulantem paterni ſilentij perfidiæ cogerent oblatrare: atque infeliciter affixum

Plutarch. De Fortuna Romanorum.

cir-

circunferrent, anserum triumphantium spectabile trophæum. Ne canina tibi quoque carnificina polluendæ, atque efferandæ sint assuetæ floribus manus: fideli, & ad leuissimum quenque strepitum solicito custodi crede floridos amores tuos: Intima fides in extimis indicijs eminebit. Placet igitur excubitor canis (vt minutas prætercam notas) vsu villaticus, aut pastoralis, ne Draconis Hesperidum fideles excubiæ desiderentur: educatione placidus in domesticos, implacabilis in exteros, ne blanditijs corrumpatur: toroso corpore robustus, vt cominus: vasto latratu canorus, vt eminus: arduo statu minax, vt vtrinque terreat insidiantes: oculis sanguinea luce suffusis fulgurans, vt dentium fulmina portendat audacibus: villo niger, vt luce clara terribilior furibus conspiciatur, vtque in tenebris nocti concolor penitus inuisum ad hostes accessum habeat. Huiusmodi canem interdiu captiuum vinculis contineto, vt noctu manumissus & libertus excubias agat alacrior. Eidem excubitori mobile ac translatitium tuguriolum crassis assibus è castanea contabulato: in Austri teporem hieme, in Aquilonis frigus æstate obuertito. Eo tamen in loco semper statuito, vnde tota hortensis planities, atque adeo quisquis ingreditur excubitoris oculis subijciatur. Sed frustra hortis inuigilant canes, si culturæ indormiant homines. Colonus ergo fidem in primis, ac beneuolentiam erga dominum colat, sine quibus horti mali-

Eiusdem tugurium.

Coloni partes. *Cato c.5.*

Colum.l.11.c.1

malignè florescunt. Ne sit ebriosus, aut ambulator; quia capite pedibusque vitiosa vertigine laborantibus diligentiæ stabilitas vacillat: neque sit somniculosus, aut voluptarius; quia desidiosa mollities laboriosæ hortorum pulchritudinis venefica est. Sit autem siderali scientia leuiter imbutus; vt, quæ captanda culturæ tempestiua, quæque cauenda sint suspecta tempora in bona siderum luce præuideat. Sit floridæ rei sciens: vt scitè felices herbas excolat, infelices curiosè persequatur. Sit agrestium operum patiens: vt sereno die in hortensi sole apricus serat, exherbet, emundet, suis munditijs floribus ipsis nitorem addat: per imbrem verò intra domesticum asylum vmbraticus de floreis negotijs otiosè deliberet, arma rustica detergat, surculos indices præcidat, necnon varijs numerorum crenis notet, quos deinde ad florum discrimina vel humi depangat, vel floralibus testis affigat. Licebit, si lubeat, in hunc vsum resecta arundinea internodia laxioribus alijs internodijs operire; vt, quæ includentur, schedulæ notabilium florum nominibus inscriptæ ab humoris corruptela integræ conseruentur. Quanquam ego eidem huic rei plumbeas lamellas numeris insignitas, senos septenosue transuersos digitos longas, vnum latas, digiti quadrantem crassas vtiliùs adhibeo: quòd hæ, cum neque frangantur, neque putrescant, vt surculi, permolestè reficiendæ quotannis non sunt.

Virg. Georgic. lib.1.
Colum.ibid.
Plin.l.18.c.24
Liban.in laud. Agricult.

Tesseræ surculaceæ.

Arundineæ.

Plumbeæ.

ſunt. Sicco diutius cælo amica irrigatione impluat, Cap. 13. quemadmodum infra enodatiùs explicabo. Hoſce autem vicarios imbres irriget, dum ſol vel occidit æſtiuus, vel imminet hibernus; ne affuſus humor nunc feruore tabifico, nunc gelu mortifero cum ſiti vitam bibuli ſeminis extinguat. Prima luce areolas circumeat: ſi quid res florea detrimenti paſſa ſit, perueſtiget: flores vel ſenio, vel imbre, vel turbine, vel quo alio caſu caducos ſurculaceis paxillis, tanquam pedamentis, erectos adminicu-let: iniuſſu domini ne legat: iuſſus hinc inde ſic demetat, vt verſicolor ſeges intacta atque illæſa videatur: ijs verò decerpendis abſtineat, qui placent ſiue nobilitate ad ſemen, ſiue nouitate ad gloriam. Matutina florum meſſis in primis tempeſtiua eſt, cum ſublucana illi blandientium ſiderum ſaliua guttatim perfuſi omnino nectarei ſunt: cum recentem ad ſolem experrecti roſcidis lacrymulis lepidè lippiunt: cum ſemhiulco riſu legi prægeſtiunt: cum egelido tepore ſuffiti odoratiorem animam expirant. Hanc minimè ſilueſtrem, imò vrbanam, atque vrbanitati cæduam florum ſiluam tenui lino, aut lento vimine nunc teretes colligat in faſciculos, nunc textiles circinet in corollas, nunc etiam vinculo abſolutam aceruatim digerat in calathiſcis, efficiatque ſuaui miraculo, vt penſiles horti manibus & capitibus facilè præferantur. Hìc & colonum, & dominum monitos volo, vt quà

Rigandi tempus.

Florũ legendorum ratio.

Tempeſtiuitas.

Componendorum peritia.

Sacræ aræ floribus ornandæ.

præ-

præcocis, quà ſerotini floris crebris munuſculis ſacras ædes condecorent, gratiam aliquam munificentiſſimo Deo relaturis; qui, vt omnium ſaluberrimis delicijs obuius eſſet, è concluſo intactæ Parentis hortulo exiſtens flos campi apparuit; cum in agro Bethlemio amantiſſimè præproperus media hieme vernauit: quique florea veris tempeſtate in ferali monte cruentus defloruit; quia lilium fuit, ſed vulnificas inter ſpinas. Noxiarum quoque floribus animantium perſequendarum optimus cultor artem percalleat, quam ego alio loco bipartitò fuſéque tradam. Nocentiſſimas autem beſtiolas, limacem, & erucam hortis potiſſimum caueat. Ergo ſi pluuialis anni fecunditas infelix cum floribus vtranque florum peſtem effuderit; intendentibus ſe tenebris ad furtiuum pabulum egreſſas nocturnus vltor prælata face veſtiget, deprehenſas manu colligat, pede proterat. Si quas opaca noctis impunitas protexerit, ſuis ipſæ veſtigijs reduce luce ſe prodent. Et limax quidem glutinoſi corporis tractu inſulsè ſaliuans pigram fugam ad latebram vſque ſequaci lentore inſcribit. Eruca verò depaſti floris reſiduum in ſummo ſolo relinquit, infra quod ad vnius alteriuſue digiti craſſitudinem ſepulta viuit. Ibi terram digito, vel ſurculo leuiter curioſeque ſcalpe, ne multa ſimul egeſta humus concolorem vermem inuoluat, & occulat. Quæris quid ſit, cur viliſ-

Cap. 21. & 22

ſimæ

ſimæ beſtiolæ nobiles florum epulas tam auidè conſectentur? Veram cauſam ſeria fabula docto aperit inuolucro. Vos interim audite pigri cultores, audite impigri fures veſtris æqua meritis adumbrata ludicro ſermone ſupplicia. Eſt in agro Hetruſco planities amœniſſima, vbi quondam ſtetit ac viguit Semifontana Reſpublica. Hìc florentiſſimos hortos Flora, ſuam ſcilicet Regiam, natura ſimul atque arte ad elegantiſſimam architecturam conſpirantibus, excitauit. Et poſſim ego toto naturæ, artiſque molimine elaboratas delicias rudis, & inamœnus, atque, vt ſemel dicam, vrbanus agricola exæquare dicendo? Imò verò poſſum, paucis quàm pluribus eloquentior ita ſi dixero: nuſquam elegantiùs, nuſquam decentiùs, quàm Floræ in hortis, velut in voluptario theatro lepida florum natio pudica ludit Floralia. Liberale oſtium omnibus patet: ſed, qua lege pateat, hiſce inciſum notis admonet.

Limacis, & erucæ fabula.

Floræ horti.

Hic ver aſſiduum meliùs, quàm carmina, flores
Inſcribunt: oculis tu lege, non manibus.

Floridiſſima hæc Hetruſca Tempe BARBERINIS APIBVS feliciùs, quàm Theſſalica vulgaribus, natalia geminas vtrinque confines vrbes Florentiam, & Senas propagatæ amœnita-

tis communicatione ſic beant; vt illa tum re, tum nomine floreat: hæ ſicut agrorum, ſic ingeniorum vere perpetuo nobilitentur. Sed, ne in patriæ iuſtiſſima commendatione nimius videar, vnum è plurimis honoris cauſa nomino tum genere, tum hac vtraque laude nobiliſſimum ciuem meum, Fabium Sergardium; quippe qui cultiſſimæ indolis nitorem in hortis cultu ſumptuque nitidiſſimis repræſentat. Suis Flora delicijs tuendis colendiſque præfecerat Limacem quendam, hominem primò quidem vigilacem & laborioſum; deinde verò (vt incuria diuturno gliſcit ex famulatu) conniuentem ac ſupinum. Igitur cultrice ignauia horti vernabant in vrticas; decoram ſanè ſomniculoſo capiti coronam. Nec tamen ſeges illa ſine igne acerrimè vrens excitauit ad cultum; ſed incitauit ad ſcelus. Frater erat Limaci Bruchus, homo inter fures nocturnos feliciſſimus; quippe qui raperet, & lateret: noctu furaciſſimus Mercurius, interdiu frugaliſſimus Marcus Curius. Floribus in primis delicatus iſte ſcarabæus delectabatur, quorum exuctam ſuauitatem in ſordidum quæſtum conglobabat: ſeu potiùs (vt ille cum fratre gloriabatur) ex diuenditis infructuoſis floſculis ingenioſo miraculo aureos fructus colligebat. Hortos autem non temerè, ſed eruditè compilabat. Nam quos in cæteris eminentes, dominanteſque nobi-

Fabius Sergardius.

Ex longo famulatu incuria.

nobilissimos flores de die vulturinis oculis præcerpserat, eosdem sublustri de nocte, Periandrum spicas, Tarquinium papauera decutientes imitatus, demetebat: quin etiam, ne in superbam pulchritudinis tyrannidem regerminarent, radicitus extrahebat. Sed nusquam vigilantior, quàm Floræ in hortis expilandis indefessus runcator furacem operam suam collocauit: credo vt lentissimo fratri exherbandi viridarij laborem releuaret. Rem primò Limax fraterna scilicet indulgentia dissimulare: deinde etiam nec videre, nec scire posse; vt qui pro se, atque adeo pro insomni fratre dormiret. Adde, quòd in florum densissima silua latè sparsa deprehendi posse furta non putabat. Sensit tamen (quis enim sagacissimam fœminam falleret?) sensit, & ingemuit Flora in suorum verna iuuentute hortorum præfestinatum furtiuo scelere caluitium. Itaque sæpè, at frustra fratrum par nocentissimum innocentibus verbis castigatos ita denique minitabunda præmonuit: Caue Limax, caue Bruche, ne Flora noua Circe mutet ora: ne vos puniat flos. Risere nequissimi suis ipsis alioqui flosculis suauioris Dominæ minas: quin imò perfrictæ frontis Limax exprobrati sibi, fratrique facinoris neutrum esse conscium pernegauit. Tum Flora furore flammea; oculis, voce, gestu fulminea; Agite, inquit, scelestissimi, qui mina-

cem ridetis, vindicem pertimeſcite: ac ſimul peregrino flore, quem forte manu geſtabat, vtrunque percuſſit. O prodigioſam, grauiſſimæque noxæ parem in hortorum vaſtatores pœnam! Contacta noxiorum corpora in turpes beſtiolas repente decreſcunt: vtque maneant in recenti forma veteris culpæ indices notæ, Limaci manus pedeſque recedunt, quibus, dum licuit, per inertiam vti noluit: oculi occuluntur, quos in ſomnum occluſerat, cum fuerat excubandum: ad prætentandum cæcum iter & bacilli, & oculorum vicaria quadrigemina cornicula protenduntur, & ipſa ignauiſſima; quippe quæ leuiſſimum ad incurſum reſiliunt: horum ſumma pars nigello puncto, velut oculorum ſimulacro ac rudimento illuditur: totum tergus infuſcatur, vt ruſtici hominis id fuiſſe intelligas: eadem remanet pigritia in lentiſſimo reptatu, totumque corpus tanquam ipſo in otio laborans frigidum lentorem, hoc eſt ignauiæ ſuccum exudat, ac viam ſordide ſignat, ne quis turpe veſtigium perſequatur: ipſa duriſſimi capitis penetralis peruicacia dureſcit in oſſiculum, ſeu lapillum cum ad multa, tum præcipue ad alieni obſtinationem ingenij emolliendam medicatum. Vnum in tanta membrorum mutatione Limacis nomen appoſite retinet, qui limoſam, inertemque indolem non mutauit. Similis vltio Bruchum vertit in eru-

Limax in beſtiolã ſui nominis.

Bruchus in erucam.

in erucam. Atque vt in illam degeneraſſe furem ſentias; alacres ad furtum digiti in multiplices pedes, præcepti flores in verſicolores maculas tranſeunt. Adeo verò deprauatæ conſuetudinis tenax eſt hominum genus, vt etiam num mutato corpore multati fratres ad corrumpendos hortos priſtina auiditate ferantur. Et quanquam per nocturnas vmbras ſuis quærunt inſidijs impunitatem: ea tamen irrogata eſt pertinaci vitio ineuitabilis pœna, vt ſuo ipſum ſe prodat indicio. Limax ergo ſaliuario ductu, eruca verò ſemeſa præda ſupernè relicta latibula commonſtrant. Efficaci vindicis Floræ indignatione nocentiſſimos homines ridiculas in beſtiolas deformatos non ſine riſu demiratæ ſunt Floram de more conſectantes Nymphæ quatuor, quæ ſingulas quadripartiti anni partes peculiari non magis fructu, quàm flore diſcriminant, floreoque annum diſcrimine in vnam veris æterni faciem colorant. Ipſæ hortenſium odorum vagulæ prædatrices, decentium florum garrulæ adulatrices Auræ prodigioſo ſpectaculo defixæ ſuſpenderunt volatum, & ſibilum. Vnus tamen Zephyri fraterculus, inter ventulos puſillus puſio, libratis repentè pinnulis, intentoque tragicum in prodigium digito ridibundus monitor pauca hæc inſuſurrauit. Si fabula tam ſeuerè animaduertit in hortenſes reos: quam illi ſeriam

vindictam non pertimescant? Hæc habui, quibus & fures monerem, vt floribus abstineant; ne turpiùs, quàm eruca, fustibus versicolores fiant: & colonos hortarer, vt pari diligentia & fide hortos colant; ne limacis instar nudi, eiecti, mendiculi parcissimè victitent succo suo.

HIC VBI ASSIDVVM
FLORES
NON MANIBVS

Arma Hortensia.

CAPVT V.

NEque miles, neque colonus inermis esto: sua cuique arma sunto: illi bellica, huic pacifica: illa cruorem, hæc florem eliciunt. Hæc igitur, quamuis agrestia, magnifacienda, & sedulò comparanda sunt. Breue scilicet bipalium vnum, vncias nouem longum, latum sex; probè acuminatum: vt areolarum angustis limitibus interiectum solum, cum res exiget, citra lateritij munimenti iniuriam expeditè fodiatur. Item palæ duæ, quarum altera obtusior (siue ea quadrata, siue cuneata figura sit) vsitatas extrahendi, reponendique partes expleat: quadrangula altera, & in aciem desinens præacutam herbulas confertim copioséque in ambulationibus prouenientes latè succidat. Gallicum è perpetuo ferro minimè dentatum rastrum, siue hortensis radula vna, semitarum percommodè eradendis herbis hoc artificio fabrefacta. Lamina è ferro, ex quo falces conflantur, palmum lata, quatuor digitos alta, supernè nonnihil crassa, decrescente paulatim crassamento in aciem extenuata leuiter incuruatur. Ligneum longitudine circiter bicubitali manubrium inditur in anulum ex lamella ferrea in semet flexili, decussatim diuaricata, rastrique tergo affixa rotundatum,

Bipalium.

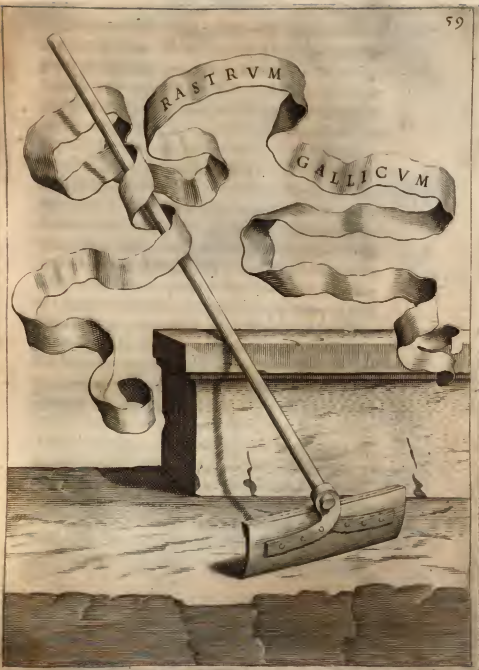
Palæ.

Rastrum Gallicum.

è medio

è medio summi rastri prominentem, modiceque resupinum. Hoc instrumento ita semitas cultor exherbat. Correpto vtraque manu manubrio, stans aciem herbido solo presśim applicitam trahit ad se, auersoque incessu recedens malas herbas succidit, ac sternit, & veluti fugiendo vincit. Nostrate autem pala rastrum hoc magis ex vsu esse ipse vsus ostendit. Illa enim non adeo leuiter ad cæsionem impelli potest, quin solo sæpè suffosso planitiem lædat: hoc innocenti tractu summam terræ cutem ita decerpit; vt, malis tantùm herbulis, prominulisque saxulis corrasis, æquata semitarum glabreta æquiora & glabriora reddat. Illa præterea supino positu, motuque lentiorem nauat operam: hoc prono, penitusque in opus incumbente corpore quicquid inutiliter & nocenter eminet, corradit simul & conuerrit. Vbi verò satis congesśit herbarum & sordium: sparsim relictis congestitijs cumulis, alia opera asportandis, suam adurget æquabilem rasuram. Idcirco planisśimum esse oportet ita purgandum solum: alioqui enim minùs vtiliter adhiberetur id rastrum, quod malè natas herbulas locis eminentibus succideret, subsidentibus tantùm delamberet.

Trullæ

RASTRVM
GALLICVM

Trullæ præterea fabrorum parentur maiusculæ duæ: altera exacutior, qua ambulacrorum herbulæ carpturam vulsuramque ipsa tenuitate fugientes abraduntur: hebetior altera, qua terra minus altè conuertitur, quaque leuiter ducta, reductaque complanatur. Alia itidem trulla minuscula tum ad fodiendum in arcto, tum ad minimas radiculas refodiendas. Inter hortensia quoque vtensilia numeratur ouato lanceæ ferro persimile ferreum instrumentum vnum, duodecim aut paulò plures palmi Romani vncias longum: vbi medium maximè patet, duas vncias cum semuncia latum: acumine in semicirculum retuso, eodemque ad expeditam fossionem, quàm reliqua sit pars, tenuiore: ligneo manubrio priorem in partem, vt in trulla fabrili, exporrecto: ad radices præsertim aridas subruta humo innocenter eruendas perutili Belgarum inuento in primis accommodatum; vt meritò à deplantandi vsu Gallicum nomen inuenerit. Cultellus vnus perbreui, crassaque lamina, mucrone retuso atque deuexo, quo malas herbas adultiores aut areis, aut semitis pertinaciter hærentes radicitus eruamus. Paxillus præferratus vnus, qui paria per interualla adactus scrobiculos faciat floriferis bulbis minimo labore collocandis. Vas irriguum vnum sic ex ære cyprio formandum. Venter capax in depressiorem figuram conglobetur: ansa versatilis annulato ex vtraque me-

Trullæ fabrorum.

Belgicum deplantandi instrumentum.

Cultellus.

Paxillus præferratus.

Vas irriguum

media parte labro inſeratur: roſtrum duplex pandum atque multiforum vtrinque promineat; quorum altero laxiùs, altero anguſtiùs perforato, prout vſus exiget, humor floribus irrorabitur: oris autem patentiſſimi media tantùm pateat pars, vnde vas poſſit impleri: extrema vtraque ſuperinductæ laminæ obice obturetur, ne in irrigationem declinatum cum innoxio ſtillicidio immodicam pluuiam ſuperfundat. Hæc etiam in hortenſem ſupellectilem opus ſunt, nauia, ſiue alueus ligneus vnus in ſcaphæ modum carinatus, intritæ cæmentiſque in ædificio, terræ ſordibuſque in horto transferendis accommodatus. Scopæ plures, quas ad euerrendum ſine ſcalptura, expoliendumque ſolum Reatinus præſertim ager idoneas mittit ex Indici milij geniculatis culmis, in paniculas molliter hiſpidas capillatis. Peniculi vel ſetacei, vel ſiliginei plures, munditias facturi ſummis laterculorum puluinos circunſtipantium oris, quas aut recens paſtinatio puluere, aut nimboſus imber luto reſperſerit. Lignea purgamentorum capſula manubriata vna. Vehes item lignea vna, bipes, vnica rotula antica, geminoque manubrio poſtico truſatilis ad maiorem terræ vim vltro citroque comportandam, ſiue etiam ad copioſa hortorum purgamenta exportanda. Regula lignea vna, cuius æquabili tractu areolarum tumor coæquetur. Graciles arundines pluri-

[Margin notes: Nauia. — Scopæ. — Peniculi. — Capſula purgamẽtorum. — Vehes truſatilis. — Regula lignea — Arundines.]

rimæ, quæ tum ad caducorum adminicula; tum ad notabilium indicia florum, vt facto opus erit, concidantur. Tubi fictiles aliquot, latitudine palmares, paulò productiores longitudine, vt eas ſinguli plantas circunſepiant, quæ de terra in terram tranſlatæ, tantiſper, dum coaleſcant, ſubdiales debent quidem eſſe, non tamen apricæ; ne inſolatione exareſcant. Teſtæ item florales aliquanto plures, quàm loci captus ornatuſue poſtulat; vt, ſi fortè gelu pruiniſque, ſeu quo alio caſu earum aliqua diſſiliat, ſtatim poſſit vicaria ſuffici. Sed, ne caſibus, offenſionibus, frigoribuſue illæ fragiles ſint, è laudatiſſima creta figulari, quæ videlicet exalbeſcat, ſiue ad flauum colorem inclinet, ſeu potiùs ex flauo vireſcat, fingantur, valideque excoquantur. E rufa, ſiue leuiter incocta argilla fictilia vaſa in hortos ne admittantur: quòd iſta nimis humentem cum ſemper humum conſeruent, concreditas radices plerunque vel corrumpunt, vel emaciant. Craſſitudo requiritur minimùm pollicaris: ne florum fibras penetrans ſol, aut frigus exurat. Forma placet globoſa, modicè humilis, ore patula, breui collo leuiter ſubſtricta, ventre turgida, pede lata. Humilitas enim nec longiore per hiemem vmbra officiet aſſitis floribus, nec proſpectum impediet: capacitas verò largiore gleba ſemen ipſum complexa ab æſtu, bruma-

Tubi fictiles.

Vaſa floralia.

maque defendet; ac præstabit, vt idem latè diffusis fibratis capillamentis in agnatam sobolem, in floruIentam familiam feIicissimè luxuriet. Item scabile paruum vnum, satori, runcatorique inter opus sessuro percommodum, quaqua versus palmarę, sed in summo vncia minùs latum; totum contabulatum etiam in imo, vt quancunque premet semitarum partem, æquato pressu condenset, & coæquet; ex vno tamen latere semiapertum, vt capsulæ instar peniculum, trullam minusculam, siue quid aliud minutum vtensile recondat. Cistulæ inæquales tres: prior minima instar pateræ plana, in præcocium penuria florum donaticas primitias oblatura: mediocris altera paulò laxior atque altior in vberiore prouentu idonea: tertia denique reliquis capacior in vberrimo vsurpanda. Orbes viminei complures vnà cum structilibus florum donis subinde mittendi, ac subinde reparandi; vt subitarios in vsus habeantur in promptu. Cribra tria, quorum duo ex ære cyprio filatim extenuato sic reticulata sint, vt primum plagis mediocriter raris grandiusculam & excepticiam bulbis; alterum minutis maculis prætenuem & secundariam radiculis terram incernat; tertium verò per eiusdem æris laminam densissimis arctissimisque foraminibus distinctam tenuissimum & cribrarium puluisculum transmittat, seminibus leuissimè obruendis.

Scabile. Cistulæ. Orbes viminei. Cribra.

Item

Item laterna vna contra nocturnas quà hominum, quà bestiolarum insidias facem prælatura. Muscipula vna, vel plures pro murium hortos infestantium copia. Theca ferramentorum vna, forficulis & cultello instructa; illis, vt florentes cauliculi bellè attondeantur; isto, vt crenarum notæ in indicibus taleis, vel arundinibus incidantur. Falcula vna, qua hortensium fruticum inutiles ramusculi amputentur. Serrula vna, qua ramuli duriusculi desecentur. Cos olearis ferramentis exacuendis vna. Lamellæ plumbeæ plurimæ, numerorum characteribus discriminatæ, consitis insigni flore vasis potissimùm præfigendæ: aut certè pro plumbeis arundineæ vel surculaceæ tesseræ complusculæ, quales paulò ante descripsi. Præter hæc lini glomus, funiculus multiplex, ac diuersi generis vimina in varios, frequentesque vsus necessaria sunt. Reliquum iam est, vt innocenter eximendis transducendisque cum hærente humo, dum adhuc efflorescunt, plantarijs habile instrumentum præparemus. Lamina ferrea subtenuis ad lentam infragilemque duritiam temperata in tubum adapertilem rotundetur, cuius diameter in latitudinem pateat vncias circiter sex, decem & octo in longitudinem. Sed quà tubus adapertilis est, altera laminæ ora tres itidem è ferro fibulas, pari discretas interuallo, summam me-

Laterna.
Muscipula.
Theca ferramentorum.
Falcula.
Serrula.
Cos olearis.
Tesseræ.
Lineum filum.
Funiculi.
Vimina.
Tubus ferreus ad plãtas trãsferendas.

diam imam exporrigat : quarum ſingulas binis alterius oræ fibulis ſic medias inſerat, vt ferreo radio ſtyloue traiectis nexiſque ſimul vniuerſis tubus in orbem concludatur. Habeat idem præterea geminas vtrinque anſulas, ad inoffenſam tractationem læui rotunditate tortiles, ſupráque ſummam oram eminentes, aut latiore in ſemet volumine conuolutas. Anſulæ, fibulæque tubo ipſi clauulis affigantur. Denique os ſummum, ne deprimentes acie vulneret manus, in recuruum labellum hebetetur: & oris imi acies ad penetrandam commodiùs humum perbenè exacuatur.

Huiu-

TVBVS
FERREVS
AD
PLANTAS
TRANSFERẼDAS

Huiuſce verò inſtrumenti vſus hic eſto. Deplantandæ plantæ folia floremque, ſi is exiſtat, in rectum manipulum citra iniuriam, citra preſſuram molliter coacta medio tubo inſerito: tubum ipſum, prehenſis vtraque manu anſulis, æquo niſu infra extrahendæ plantæ fibras, quantum aſſequi coniectura poteris, in terebræ modum defigito: defixum extollito: in foſſulam deponendæ plantæ deſtinatam & capacem, ſeu trulla tunc faciendam, ſeu potiùs hoc eodem ferreo tubo priùs excauatam ipſum tubum demittito: radium eximito: ſolutum dehiſcentemque tubum educito; qui plantam ſuis cum floribus, cumque compreſſa humo illæſam atque integram relinquet. Tum, ſiquid diſtet, hoſpitale ſolum bellè applicato: vt preſſiùs adhæreſcat, modicè irrigato. Aliud eodem vſu gemellum, conformatione diſpar deductum è Gallia inſtrumentum, deplantandis transferendiſque viuis ceſpitibus accommodatum ſic fiet. Ferrea lamina longitudinis circiter palmaris eatenus imbricatim incuruabitur, quoad quinque aut ſex digitorum hiatu pateat. Acies tum infra, tum ex obliquo bene exacuetur. Manubrium figetur à tergo itidem ferreum, ab imbricato inſtrumento ſtatim retrorſo ſinu falcatum, recto denique radio in ligneum capulum inſerto tractabile. Hunc autem extractorium imbricem ſic vſurpabis.

Imbrex ferreus extractorius.

E gemino ceſpitis latere totum imprimes: aut dextera manu falcato manubrio, ſiniſtra verò ligneo capulo arrepto terebrans eouſque verſabis, donec probè circunſectum exemptumque ceſpitem intra imbricatum alueum reponas; &, quò deſtinaueris, tranſducas. Adeo ferreo ſeculo ferraria floret ars: vt ipſo cum pigro ſolo, cui radicitus affixi ſunt, flores doceat huc illuc facili miraculo peregrinari.

IMBREX
FERREVS
EXTRACTORIV

Hocce mutum inſtrumentum hortis rite colendis parare;hocce in proxima cellula,tanquam in armamentario,ſuis digeſtum locis cuſtodire oportet. Id genus arma ſtatim ab opere, quicquid pulueris ſordiſue contraxerint, detergito: ne rubigo, ne ſitus ſine dente corrodant: vtque præclaro labore defuncta nitidæ ceſſationis præmio ſplendeſcant. Ferramenta vſu nonnihil hebetata ad cotem exacuito: rubiginoſa ad hortenſem arenam & palæſtram oleo inungito. Minutiora inſtrumenta aſſamenti paxillis raſtelli modo eminulis ſuſpendito: vt oculis manibuſque obuia ex inerti ſuſpendio ad motum opuſque facilè reuiuiſcant.

Promptuarium. Inſtrumentorum cura.

Terra Floralis.

CAPVT VI.

Monet me iam tempeſtiuè canorum illud oraculum, Non omnis fert omnia tellus, vt doceam, quamnam terram totius anni verna feracitas florum prole pulcherrima parentem faciat. Emmanuel Suertius Batauus in præfatione perbreui, quam Florilegio ſuo, ſiue nudis florum imaginibus præſcribit, iuſtæ magnitudinis foſſam excauari iubet: in ea foſſa fimum bubulum, vel tunſos quernos cortices, quibus vſi ſutores fuerint, cum ſolo bono nigroque miſceri;

Emmanuelis Suertij terra factitia.

ri; idque sæpius intra annum bipalio conuerti, ac fossione iterari: subnascentes præterea herbas identidem eximi. Ita præparari affirmat habile circumacto anno floreæ sationi solum. Verùm ego (nisi id genus terram Batauæ oræ temperies quærat) vniuersis incommodam & periculosam hortis existimauerim: tum quòd sola versatio atque iteratio non potest vnico anno lætamen adeo resoluere, vt in terram degeneret nullis reliquijs stercorosam, nec præpinguem, hoc est bulbosis excipiendis radicibus temperatam: tum quòd è quernis præsertim corticibus leuior atque imbecillior, quàm quæ à bulbis exigitur, humus factitia præparatur. Sunt, qui singulas terras singulis seminum generibus maritent: atque hoc pingui solo, illud macro; hoc denso, illud raro; hoc sicco, illud humido committant. Sunt, qui Hyacinthos cinere, Tulipas sabulo terræ permistis obruant, fragilesque Anemonarum radiculas putribus arborum frondibus truncisque in factitiam & mollissimam humum resolutis ita in florem erupturas tumulent: vt, quod olim tumulatis antiquitas voce precabatur, ipsi re meliùs præstent; illud nimirum, Sit tibi terra leuis. Equidem multiplicem istum, curiosumque terræ delectum sicut non improbo, sic eiusdem adhibendi author sum nemini: cum paratiorem, vtilioremque glebam indagator optimus, recentior vsus inuenerit.

Non vbique vulis.

Suum cuique placet solum.

Minimè necessarium.

nerit. Terrenum igitur satiuo flori vtile nec pingue sit, nec macrum, sed ex vtroque æquata mediocritate temperatum: quia nimio succo & pinguitudine fermentata radix, vt in agnatas radiculas subterranea ingloriaque fœcunditate sobolescit, sic sterilescit ad flores, laudatissimum alioqui scapum, & publica luce dignissimum, quà numeroso, quà grandi flore coronatum enixura. Genitales enim obrutæ radicis partes pinguissimi soli tepidiore complexu illectæ, alimentoque largiore turgescentes vim fermè omnem in primum adnascentium tuberculorum puerperium effundunt, ad vltimum speciosi floris fœtum effœtæ. Cæterùm siccaneus etiam & macer sabulo, vt qui nutritio humore destituitur, neque alere matricem plantam, aut fœcundare; neque teneram floream prolem educere, aut lactare potest. Quamobrem vna superest floriferis apta seminibus excipiendis mediocris humus, quæ parciore succo præmaturè luxuriantem fœturam coërcet, donec sese totam efferat in densissimi floris tempestiuam fœcunditatem. At cur tam fertilis est, cur floribus planè aurea terræ mediocritas? quia videlicet laxitatem, ac spissitudinem; siccitatem, atque humorem; leuitatem, grauitatemque, aduersantes inuicem qualitates media temperatione ita continet fœderatas: vt superiores terræ partes inferioribus modicè respondeant. Id autem ad aëris, rerum omnium generationem calo-

Quænam terra floribus aptissima.

Theophrast. de caus. plant. l. 1 cap. 6.

calore, atque humore quàm maximè iuuantis habitudinem propius videtur accedere. Eiusmodi ergo solum à Theophrasto summopere commendatum satis solutum erit, vt & radicibus facilem præbeat meatum, & imbribus, ac radijs altè penetretur: leue, ne satus opprimat: humectum, vt enutriat. Quoniam verò vt hominum, sic terrarum arcana indoles in apertis eminet indicijs: ideo florum fertile solum, ne quid inepto delectu peccemus, sensilibus se prodit argumentis. Est igitur aspectu pullum: tactu molle ac leue, si aridum sit: sin aqua conspersum subigatur, modicè glutinosum: gustatu quoque subdulce, si ex ea parte agri, quæ maximè displicet, glebam in fictili vase dulci aqua madefactam, ac more fæculenti vini diligenter colatam iudicio saporis explores: olfactu denique suaue. Et suauis quidem odor, cum principum qualitatum ad optimam corporis constitutionem conspirantium veluti amicus quidam & socialis halitus sit, felicissimam in solo temperiem indicabit. Quare iuxta sagaci, atque eloquenti M. Tullio gratiora videbantur vnguenta, quæ terram, quàm quæ crocum saperent. Oraculum geminat altera sapientiæ cortina, alter Plinius, qui de terra odorem optimè iudicare affirmat: quærenti verò quanam in terra odor iste sit, cui comparari suauitas nulla possit, talem ferè esse subijcit, cæsa vetere silua in noualibus. Vt mirandum nemini

Ibid.

Eiusdem indicia.

Colum. l. 2. c. 2.
Plin. l. 17. c. 5.
Pallad. l. 1. tit. 5.

l. 3. de Orat.

L. 17. cap. 5.

mini ſit, floreos terræ filios non paucos odoratos eſſe: matrem enim olent. At verò languida dulcitudo graciliorem pinguitudinem ſapit. Etenim, cum pinguia calore humorem decoquente exuberent, ſubdulce ſolum ſubpingue ac temperatum eſſe neceſſe eſt. Ad hæc tractabilem mollitiem humoris mediocritas, caloris temperatura leue pondus, pinguedinis modus modicum aquæ aſperſum lentorem in terris efficit. Denique cum ieiunum ſolum frigore palleat, ſaginatum calore nigreſcat; pullus color percocta nigredine dilutior caloris cum terreſtri ſiccitate parcum humorem penitus permiſcentis addenſantiſque temperiem ſignificat, ſimulque medium quendam inter craſſum tenuemque ſoli habitum commonſtrat. Quòd ſi malumus optimam floreoque ſatiorem operi terram vnico miræ multiplicisque ſignificationis vocabulo deſcribere, tenerrimam cum Catone appellabimus. Hac enim vna appellatione, quicquid in illa exigi optarique poteſt, Plinio interprete, continetur. Hæc vna temperatè ferax, mollis ad cultum, nec madida, nec ſitiens demonſtratur. Sic præterea ſoli mediocritatem ex veteri diſciplina explorabis. Scrobem effodito: egeſtam humum regerito, & recondito. Si ſuperauerit, pinguis erit: vt quæ aërio caloris, humoriſque tanquam fermento turgeſcit. Si ſubſederit, macra: quòd frigoris ac ſiccitatis

De re ruſtic. c. 151.

Lib. 17. c. 5.

Colum. l. 2. c. 2. Pallad. l. 1. tit. 5.

terre-

terreno pondere deprimitur. Si æquata conuenerit, mediocris: extremis qualitatibus vt temperatione, sic loco in medium coëuntibus. Expressum quoque parentis exemplum filij sunt. Si plantæ decolores exilesque aboriantur, macram: si viridissimæ solitoque foliosiores luxurient, præpinguem: si modicè carnosæ sessilesque assurgant, attemperatam habilemque floribus humum significant. Sic denique varium terræ ingenium aqua exploratè dignosces. Liquore illimi bene lota humus si multum soluatur in limum: limosa pinguedo valde hortis accommodatam declarabit. Si plus aquosi madoris, quàm limi habeat: superfluus humor corruptioni opportunam, atque adeo infœcundam arguet. Si ceræ instar glutinosa tractantem pertinaciter remoretur: argillosa tenacitas ab altrice seminum vi attrahi contumax fundendis floribus auaram, ipsa quoque pressior adhæsio semina strangulans nocentissimam indicabit. Rimosam verò in primis fugies: ne radices adobrutas sol admissus exurat. Quòd si citra superstitionem certo auspicio siue tripudio auguralem coniecturam facere placet: illa temperatæ vbertatis, facilisque culturæ habenda est humus, quam recens effossam volucres quærunt, rostroque scalpuriunt: pinguis enim tellus vermiculorum pabulo inuitat. Id ego terræ genus ex olitorijs hortis accersendum aduehendumque esse aio: quòd licet

Constant. Pogonat. l. 12. c. 3.

Olitoria optima.

licet annua ſtercoratio ſaginauerit; diuturna tamen tum inſolatio, tum irrigatio macerarunt, nutrita quoque olera nonnihil emunxerunt. In hoc autem olitoriæ terræ vnico genere permulta eſt inuenire diſcrimina, & veluti qualitatum gradus: vt pro ſeminum radicumque varietate variam ex hac fodina terram petere, qui velit, poſſit. Hinc enim alia pinguior, alia macrior, alia ſolutior, alia ſpiſſior, alia ſiccior, humectior alia, alia leuior, alia grauior in florum vſus effoditur. Liceat hic mihi per delicatas atque emunctas lectorum nares de fimo terram lætificante paucis agere. Res enim alioqui olida inter odoratos hortos, vt ſpero, grauiter non olebit. Non eſt animus (quod tamen Theophraſtus, M. Cato, M. Varro, Columella, Conſtantinus Cæſar Pogonatus, alijque grauiſſimi fecere ſcriptores) in fimetis varia genera graduſque præſtantiæ contemplando perdiu immorari: ſed, quæ fœcundis è ſordibus magis proderunt, curſim luſtrare dicendo. Igitur de optimo ſtercoris genere nihil habeo definitum ac certum, quod afferam: quia neque priſcis ſcriptoribus, neque recentibus colonis de eiuſdem primatu inter ſe conuenit. Nam quod hominum eſt ab antiquiſſimis cultoribus, Theophraſto teſte, vtpote acerrimum, præferebatur. Caſſius autem apud Varronem, Quintilij apud Conſtantinum Cæſarem Pogonatum, nec non Columella columbino

Fimus hortēſis.

De hiſt. plant. lib. 2. c. 8.

De re ruſt. l. 1. c. 38.

De agricult. l. 2. c. 19.

De re ruſt. l. 2. c. 15.

bino tribuunt principatum : quia præferuidum est, humumque fermentat. Quare columbinum fimum in pratum, vel in hortum, vel in segetem spargi oportere rusticæ rei vrbanum oraculum pronuntiauit Cato. At verò idem M. Varro ex animi sui sententia præstare asseuerat merularum, ac turdorum fimum ex auiarijs non solùm ad vber agrorum, verùm etiam ad boum, suumque saginam. Lautiùs enimvero, quàm agris, ac belluis, consuluit colonis genialis iste doctor, cum turdos, ac merulas in hortensis culturæ consortium congregauit. Et plures (opinor) & pinguiores hac ætate colonos haberemus, si turdis, ac merulis horti pinguescerent. Primus quoque asino honos à Columella in hortis lætificandis perhibetur: quoniam id animal lentissimè mandit, ideoque faciliùs concoquit, ac bene confectum, minimumque herbarum creantem fimum reddit. Non pauci sunt, qui equinum magnificant: tum quòd bono conficiatur pabulo, tum quòd vulgò atque vtiliter vt leuissimus vsurpetur. Alij bubulo fauent: quia mitiore terram calore fœcundans posita semina non exurit. Bubalinum alij celebrant: quia nigram ac leuem terram, nempe sationi commodam facit. Nullum denique sterquilinium est, quod suum non habeat patronum ac vindicem. Vsque adeo sapientissimi viri non de lana caprina, sed viliore de re digladiantur. Me quidem in

De re rust. c. 36.

l. 2. c. 15. & l. 11. c. 3.

in tam lutulenta palæſtra pugnare non delectat. Vnum aio, ſpectandum eſſe in ſtercoratione cuiuſque ſoli habitum: eum cuique terræ fimum præſtabilem habendum eſſe, qui quanquam valde fœcundet, hoc eſt apta permiſtione calefaciat, & reſoluat, ſuccoſiorem quoque, laxioremque reddat, vt altricem faciliùs aquam exorbeat: ita pro multiplici terrarum varietate varia lætaminis genera poſſe optima iudicari. Quin etiam cum antiquis, nouiſque cultoribus cenſeo, ſi quocumque fimo deficiantur horti, congeſtas frondes, ac ſtipulas, atque ipſa, quæ macerari poſſint, vel terræ vel aquæ purgamenta fimi vicem aliquatenus exhibitura. Cæterùm ad hortorum vbertatem ex veteri inſtituto duplex fiet, aut certè vnum bifariam diuiſum ſterquilinium; vt ſit, vbi recens fimus macerandus reponatur, & vnde vetus iam putris in hortos exportetur. Idem ab hortenſi conſepto modicè aberit; vt ſit floribus fertili pinguedine iuuandis proximum, à floreis odoribus graui lædendis halitu ſatis remotum. Extructum pauitumque ſolum habebit, ne tranſmittat humorem, quo fimi vires continentur, & interiecta ſtramentis aut paleis ſpinarum, vel graminum ſemina herbidos hortos cæteroqui reddditura intereunt. Ad hæc vel opaco & ſecluſo ſitu, vel ſuperpoſitis virgeis cratibus à vento, & ſole vindicabitur; ne ſuccum, quem terra quærit, ille exiccet, hic exugat.

Sterquiliniũ duplex.
Cato de re ruſtic. c. 29. Varro de re ruſt. l. 1. c. 13. & 38. Colum. l. 1. c. 6 l. 2. c. 5. l. 11. c. 2. Pallad. l. 1 tit. 33.

Itaque, si possis, vt eò aqua influat eo nomine facies. Noua prætereа per æstiuos menses luna non secus, ac si repastines, fimum rastro aut bipalio permiscebis, & comminues, vt is æqualiter computrescat. Recentissimo abstinebis: quia bona semina perurit, & malas herbas progenerat. Anno requietum, iamque flaccidum, si cum plerisque idoneis authoribus sentias, robustioribus plantis adhibebis: quia vires adhuc solidas habet, vt hortensem adiuuet fœcunditatem. At verò, si Pogonatum Cæsarem audias, fimum anniculum cauebis, quem ille non inutilem modò, sed multis etiam nominibus noxium, atque eo præcipuè censet, quòd innumerabiles bestiolas & serpentes creat. Verùm, & si vetustiorem minùs prodesse veteres existimarunt, idem tamen Pogonatus, atque adeo diuturna experientia edocuit, trimum, aut etiam quadrimum tenerioribus præsertim floribus tutiùs admoueri: longinquo enim tempore, quicquid fœtidum erat, expirauit; si quid durum, flaccuit. Quocunque tempore lætamine lætificandi fuerint horti, curabis vt aspirante fauonio, lunaque silente siue decrescente, ac sicca fiat: hac enim obseruatione humus minimè herbescens fertiliùs efflorescet. Illud quoque moneo sedulò cauendum, ne, nondum attenuato absumptoque fimo, terra floribus obserenda stercorosa sit: quia recentis fimi tabificus æstus attactus-

Perfecti fimi ætas.

Agricult. l. 2. cap. 19.

Spargendi tẽpestiuitas.

Terra stercorosa floribus cauenda.

tactuſque depoſitos bulbos adureret, aut putrefaceret. Scio eſſe nonneminem, qui duos infra palmos caballinum fimum ſubſternat, cuius opportuno halitu bulboſæ radices ſuperiniecto in ſolo poſitæ ad præcocem florum partum incaleſcant. Adeo ab inſuaui ſuffimento verna ſuauitas properatur. Verùm ego in hoc noſtratis mundi tepore ſuperuacaneam cenſeo ſtercorariam ſuffitionem iſtam: eam ſalubriùs vſurpent frigidiores, ac præſertim aquilonares horti, ne materna intra terræ viſcera florum matrices penetrabili frigore perurantur. Quin etiam (quo minimè præſidio indiget Romana quà temperies, quà fœcunditas) gelidæ regionis cultrix induſtria per ſummum ſolum ſparſo calidæ efficacitatis fimo noxia gelicidia vel omnino defendit, vel quadantenus mitigat, vel facilè regelat. Huc alterum adde non contemnendum emolumentum, quòd, intra terræ rimulas cum pluuijs aquis percolata fertilis fimi pinguedine, annuo partu fatigata hortenſia culta non mediocriter refouentur. Quanquam id fomenti menſe Martio, cùm longiores dies recaleſcunt, prouidi cultores amouent; ne vitiet inferueſcens obrutas radices. Vt autem aſſiduo diuturnoque partu exhauſta tellus ad floridam fertilitatem iuueneſcat; ſexto minimùm quoque anno, veteri emeritaque vnius, alteriuſue palmi humo egeſta, atque, vt iterata ſtercoratione pingueſcat, ad olerum ſeminarium reuecta, iunior & ſuccoſior ex olitorio agro;

Subſtratus ac ſuperfuſus fimus alicubi ſuperuacane.

Quoto annò mutanda terra.

vt paulò priùs dixi,congestitia substituatur: parentis enim terræ iam effœtæ anilitas emaciatam parit, ac degenerat floream posteritatem. Sed quoniam laxiores horti plus exigunt operæ ac laboris; vnius anni difficile ac permolestum negotium sic est in plures tribuendum, vt hortorum aliqua singulis annis pars recenti humo renouelletur. Prædicta olerum altrix humus non bulbis modò,atque anemonarum radicibus; sed caryophyllis etiam, rosisque lectissimis, necnon arbusculis, fruticibusque floriferis, minutis denique seminibus commoda est: dum tamen hisce postremis, vt in loco mox dicam, tenuissima incernatur. Monet igitur callidissimus magister, vsus, vna oleribus priùs consita tellure omnia florum genera, tanquam oleraceæ vbertatis decus & præmium, feliciss imè progenerari. Nam fama est, siue fabula; gemellæ enim sunt, ac simili sæpe vultu fallunt: fama, inquam, sic fabulatur, paucos ante annos, cum, ferreo abrogato,floreum seculum suo Flora de nomine condere, opiparoque conuiuio condire vellet, ad florales hortos priscæ fabulæ numerosam sobolem, Deos omnes per blandissimum apparitorem Zephyrum accitos conuenisse. Eminet in hortensi meditullio spatiosa porticus & peruia, Apolline Dædalum agente ac facilè superante magnificentiùs, quàm Troiani muri,labor itidem Apollineus, excitata. Etenim aureis columnis ordine duplici surgen-

Telluris pe-roratis fabula.

Porticus cõuiualis.

ſurgentibus & validè fulcitur, & nitidè coronatur. Corinthiæ venuſtatis argentea capitella flexibili acantho, vt hortenſem decet architecturam, folioſa ſunt. Argenteæ pariter baſes, principum hortorum gemmea deſcriptione, fideliqque mendacio teſſellatæ pretiosè vernant. Longum eſſet imitamenta ſingula breuiter enumerare. Vt è compluribus pauca, quæ ſuccurrunt, à remotiſſimis regionibus ducta narratione recenſeam: illic viſitur barbarica opulentia conditi Byzantij viridarij ornatiſſimum ſimulacrum, non Othomanica modò barbarie ad florum cultionem, ſed ipſa etiam ferme indomabili gemmea duritie ad eorundem imitationem manſueſcente. Illic gemmarum omnium diſcolori fulgore florentes Hiſpanorum Regum inter odoratas auras à regijs curis reſpirantium Toletanæ deliciæ ſimulantur, quas non minùs aurifer vero fictus Tagus, quippe qui ſolido conſtat ex auro, congruenter irriguus interfluit: gemmeis enim hortis decora eſt aurea irrigatio. Illic Brabantinorum Ducum magnificentiſſimis ædibus adiuncta Elyſia Bruxellæ conſepta, magnam vrbis pulcherrimæ partem continenti muro complexa minutiſſimæ commiſſuræ ſplendida breuitas ita exæquat, ac ſimulat; vt ficta veris, & parua magnis compoſita non inuideant. Gallorum illic Regum Pariſienſes horti cæteris quidem floribus pretiosè gemmaſcunt, ſed

Horti Byzātij Othomanorum.

Toletani Regū Hiſpanorum.

Bruxellenſes Brabantinorum Ducum.

Pariſienſes Gallorū Regum.

ſed regalibus Lilijs illuſtriùs aureſcunt. Proximus his cryſtallini Sequana liquoris licet ex gemma rigeat, ad obſequium tamen artifici fraude emollitus Regios flores allambere & colere videtur. Nec minùs felici fallacia Viennenſe ampliſſimæ amœnitatis viridarium, Auſtriacorum Cæſarum gloriæ coronarijs & floribus & laureis fœcundiſſimum in gemmei contrahitur imitamenti miraculum. Ad hæc Eyſtadienſis veris læta ſpecies inter Germaniæ floret niues. Neque hìc deſiderantur Salisburgenſes vniuerſa hortenſi amœnitate inclytæ deliciæ, in Germaniæ quidem ſolo amplitudine mirabiles, ſed in gemmeo ſimulacro ingenioſa contractione mirabiliores: vt iam non vetus malorum, ſed recens bonorum Ilias ſuſpiciatur. Hìc etiam totius anni verna formoſitas non modò multiplicis & fontis & lacus, verùm etiam allabentis Iuuauij fluminis liquido limpidoq. ſpeculo decentiùs, quàm fontano liquore fabuloſa Narciſſi forma, geminatur. Hìc immiſtæ ſiluulis feræ, ſine feritate veris ſimillimæ, innocenti mutuoque venatu & vnis capiuntur oculis, & oculos capiunt. Hìc effoſſus in theatrum ſaxeus mons veteris magnificentiæ montes edomantis ſpectaculum integrat ſumptuoſum. Hìc denique opulenti ſplendida maieſtas ædificij, ne perſtringat aciem contemplantium, per circunfuſa vireta gratior interlucet. Tu quoque Mantuana Gonzaga-

Viennenſes Cæſarum.

Eyſtadienſes.

Salisburgenſes.

Mantuani Gōzagarum Ducum.

zagarum, Parmensis Farnesiorum Ducum scena hortensis, viridissimis corusca siluulis, liquidissimis vda fonticulis, nitidissimis expicta flosculis, quà Mincij, quà Parmæ fluuiali ambitu munita in discoloribus gemmulis compendiario artificio refulges: quòd hortensium omnium vasto complexu deliciarum pretiosa voluptas nisi gemmeum in exemplar aptè contrahi non potuit. Illic etiam ex aridis horridisque Apennini aspretis floriferas vndas euoluens Arnus, & gemmeus & veri gemellus, priùs Hetrusco Duci cumulata felicitate Magno, quàm Regi aquarum Oceano prodigè tributarius Florentia Tempe in hortensem amœnitatem adeo fœcundat; vt amœnissimæ vrbis ipsum quoque fluuio quondam aspersum nomen felicissimè iam florere faciat. In vno Neapolitanas delicias cumulante Caserani Principis Hymetto fideliter effingendo vix habuit ars ab vniuersis gemmis tam variam & versicolorem lucem; vt vernos colores naturæ lectissimorum florum gemmantem speciem explicantis æquaret. Cæterùm nihil ibi ornatius, quàm Romana floralia, quæ quamuis gemmato imitamento adumbrata clarissima sunt, quamuis in arctum coacta magnitudinem habent maximæ hominum admirationi parem: siue ad portam Næuiam & Neronianos arcus aquam Claudiam in Palatium olim deriuantes Cornelia te mirabundum hospitem detineant,

Parmenses Farnesiorum.

Florentini Mediceorum

Caserani Principis Aquauiuæ.

Romani.

Card. Cornelij.

hoc plausu prosequenda; Venetum florem etiam
Matthæiorũ. Romanas ad aquas perennare. Siue Matthæia delectent; vbi Cælius mons amœnitate pæne dixerim cælesti vernat: vbi regia custos, gentilis Aquila, fabuloso Iouis contempto famulatu, in florea
Perettorum. specula nidulatur. Siue Perettina te sustollant ad Viminalem non tam arduo situ, quàm hortensi gloria Montem pulcherrimè Altum: vbi familiaris Leo à Dominis & domicilio mite ingenium trahit, dum non in spelæis exulat, sed pro floribus excu-
Card. Pij. bat. Siue Pia inuitent tum Pacis templo decenter apposita, quòd pacifera rident viriditate: tum cruentis olim spectaculis nobili Amphiteatro ingeniosè opposita, quòd gemmea florum purpura
Farnesiorum. innocentissimè cruentantur. Siue Farnesiana consideres ad flaui Tyberis liquidissimum aurum appositè sita: quia cælo concolor Farnesiorum flos
Medice orum aureo debet humore nutriri. Siue in veteri Hortorum colle Medicea oculos alliciant; quòd in ipsis pristina omnis eius loci illecebra reflore-
Ludouisiorũ. scat. Siue proxima tum Ludouisia, tum Bur-
Burghesiorũ. ghesia contemplere: illa domesticorum testificatione insignium purpura auroque florentissima: hæc amplissimi muri ambitu delicias amplexa vniuersas, pretiosisque Hesperidum hortis multò attentiùs custodita, quòd vigili Draconi perspicacem Aquilam addiderunt. Siue in Quirina-
Aldobrandinorum. li fastigio conspicua suspicias tum Aldobrandi-

na,

na, quibus eò benigniùs, quò propius affulgent ſidera: tum Bentiuola, vbi geminarum bis auſpicatum inſigne Aquilarum amœnitatis regiæ miraculum ſingulare præmonſtrat: tum Barberina, vbi tanquam Romana in Hybla ſub Apum imagine ſuauitas Vrbana mellificat. Verùm vt in eodem Quirinali, & Vaticano colle, ornatu maieſtatis pleniſſimo grauiſſimæ prouinciæ curis ſubleuandis Pontificij eminent horti; ita imitatricibus auguſtiùs enitent in gemmis. Quidni enim coagmentatæ gemmæ, tanquam famulæ ſtellæ, à Romano ſole cum luce maieſtatem trahant? Illic præterea ſplendida ſpecie, vt alibi re ipſa, cum formoſiſſima Vrbe certant proximæ ac ſuburbanæ deliciæ, quæ in Faliſcis Balneariam, & Ciminiam Caprarolæ villam purpurea Conditorum gloria illuſtrant: quæque in Latio Tuſculum ac Tibur exornant, quarum illæ ambitu non ampliſſimo plurimorum Principum voluptati pares in patritiæ nobilitatis coloniam tranſierunt: hæ verò amœniſſimo, quà ſitu, quà opere ſic eminent, vt Romanæ maieſtatis olim Tibure ruſticantis veteres moles non ſua ipſæ magis multiplici ruina, quàm vna Eſtenſi magnificentia obruantur. Ipſe Anio pulcherrimæ ſtructuræ admirabilitate ſuſpenſus, ſuique ad Romana miracula curſus frequenter oblitus totum præcipitantis vndæ

Bentiuolorū.
Barberinorū.
Pontificum.
Horti Balneariæ.
Horti Caprarolæ.
Tuſculani Principum plurimorum.
Tiburtes Eſtenſium.

dæ diluuium ad hortenſe diuerticulum innocenter declinat, tantuſque tamque vetuſtus fluuius in ſubſultim ludibundos fonticulos & ſiphunculos obſequentiſſimè repueraſcit. Nouiſſima floret etiam in gemmis Franciſci Caëtani Sermonetæ Ducis voluptas nuper condita & conſita propter oppidum, quod amico floribus Ciſternæ nomine hortos pulcherrimos exigebat. Hæc circunſtantium columnarum aurea forma: hic argenteus, & gemmeus ornatus. Teſtudo ſapphirina, cæloque concolor, ſeu potius gemmeum cælum vitilium herbularum ambitioſos ramulos diffundentium textili è ſectilibus gemmis topiario ita conueſtitur atque opacatur, vt clariùs fulgeat. In pauimento denique ſmaragdino, herbida luce florido, diſcoloribus lapillis multiformes in areolas nitidè variato calcantur quidem opes opuſque nobiliſſimum, at non philoſophico Cratetis contemptu: manus enim pedibus inuident contactus diuturni felicitatem. Hanc ego amœniſſimi horti mediam porticum pulcherrimam; ſi verbis audere tantum liceat, quantum rei dignitas vocabulis maior poſtulat; appellare non timeam florei maris inſulam fortunatam. Poſtquam hìc cæleſtes conuiuæ ſuper inſtrata purpura diſcubuere, inuſitata epularum miracula in auream menſam inferuntur: ſinguli enim miſſus florei ſunt', in florum genera diſcriminati. Quare mirari primò Deorum chorus, & alius alium circun-

Ciſternæ Caëtani Ducis.

Dapes floreæ

Deorum allucinatio.

cunſpectare, quid ageret: deinde ieiunum in riſum ora diducere, quòd in illa florea lautitia oculis tantùm naribuſque ſibi epulandum eſſe exiſtimaret. Tum Flora corridentibus, ſeſeque lepido aſtu deluſos opinantibus argutè ſubridens, Experiamur, inquit, an etiam palato ſapiant flores mei: roſamque aurea de lance ſummis digitis præcerptam, pulchrioriſque in roſetum oris inſertam, ſciculo preſſu morſiçatim præflorans addit: Papæ! dum roſa hæc flos nectaris eſt, & flos ambroſiæ; præſtat apem eſſe, præſtat ſugere, quàm olfacere. Quas verò dapes ſibi magis decoras Flora, quàm flores vobis apponeret? Tunc enimuero ſenſere Cælites omnes in terris quoque ambroſiam eſſe Cælitibus ipſis expetendam, cuius cæleſtis ſuauitas epulari bonoque dolo terrenam formam ſubitura non potuit ſuauioris formoſitatis epulas, niſi flores, præſentare. Quis iam dicendo explicet ad agnitas peregrinas epulas Epularium auiditatem? Quis à guſtu eminentem in omnium vultu, atque adeo in feſtiuiſſimis acclamationibus voluptatem? Illa omnium erat vox Deorum vna: Si tam ſuauiter florerent horti; Deos omnes, acclinata maieſtate, ſemper in floſculis colendis ruſticaturos. Hìc ad hilaritatem erugato regio ſupercilio Iuppiter, Cur, inquit, edulium deliciarum alma parens Tellus pulcherrimos floreos fœtus artificioſis hiſce deteriores, vtpote aut fatuo ſapore non appetendos,

aut

aut venenato ſucco fugiendos paris? Reſponſo aliquantiſper expectato, nec accepto, Tellurem Iuppiter inter confertam conuiuarum multitudinem oculis diu quæſiuit, nec inuentam vt abeſſe cognouit, Et abeſt, ait, in florei ſeculi natalitijs magna mater florum? Tum Flora, demiror equidem, inquit, non intereſſe diſertè vocatam. Quanquam fortaſſe nec dum potuit: ſua enim mole prægrauis lentè feſtinat. Sed iam ego lentiſſimam grauitatem iſtam Archimede faciliùs efficaci machina incitabo. Miniſtrabant regali facie puellæ centum, Auræ leues agileſque, atque inter ſeduli miniſterij laborioſos excurſus recurſuſque odoratæ animæ tenera reciprocatione ſine flabello flabelliferæ genialem conuiuij calorem ventilabant. Ex his natu minimam, ore argutulam, vultu roſeam, crine auream, lacteoli corporis candidum iubar linea nebula caſtè vmbrantem, pubeſcentibus per glabellos humeros verſicoloribus pinnis volatilem, extimis tenellis plumulis tremula palpitatione laſciuientibus ipſo in otio inquietam Flora ſic alloquitur: Age mea feſtiuitas, mera pernicitas, mea motacilla, Aurilla, Tellurem Deam tardigradam, vbiubi gentium erit, inueſtigatam incitatamque tecum huc quàm ocyſſimè ſiſte. Vix dum imperarat Flora, cum imperata ferè iam fecerat Aurilla. Vagulo enim volatu immenſa terrarum ſpatia emenſa iam erat: nec tamen in terris Tellurem inuenie-

Tellus abſens accitur.

ueniebat. Quacunque roſcidulas alas concutiebat, ſudum ver impluebat: quacunque halantem halitum anhelabat, extemporalem amœnitatem inhalabat. Deſperauerat poſſe præterea inueniri per amœniſſimos omnes quæſitam hortos: cum, vbi minimè rebatur, tandem reperit. In abdito ignobilique hortulo, varijs oleribus liratim poſitis ordinatim viridicato Matronam proſpicit cruda viridique anilitate meliùs, quàm purpuriſſo, annoſum os fucantem interpolantemque; obeſiſſimam eam quidem, at ſedentario labore operoſam: phrygio enim opere vera olera mentiente matronalis pepli oras lactucis, & braſſicis; cæpis, & allijs, cæteriſque oleraceis imaginibus inſigniuerat; ac tum forte manum vltimam imponebat. Tunc Aurilla flabili murmurillo eloquenter eblandita facilè Telluri perſuaſit, vt nimium diu expectata præter morem molemque properaret. Iucundiſſimæ nuntiæ aſpirantibus hilarata blanditijs loci eius olera omnia vultu viridiore riſerunt. Ipſa Tellus inſolito afflata impetu recens elaborato magnificè ſe peplo exornat; leuique curru, quem curulis rapit leo, quàm citiſſimè prouecta, peplum vibrante alludentis Aurillæ aſpiratione, in ſicco velificat. Interea, dum Tellus acciretur, eruditum Iouis nodum vicario Flora reſponſo expediuerat: atque inter multa, quæ nunc referre non vacat, reſponderat, ideo formoſiſſimos terræ filios, florum pleroſque

Olitorio in hortulo inuenitur.

Cur florum pleriq; inſulſi, venenati, inodori.

roſque aut inſulſos, aut venenatos, aut malè olidos, aut ſaltem inolentes fatua ſpecie colorari: vt ne nimiùm colori credat coloratis præſtigijs facilis capi mortalitas: vtque non in herba ſolùm vaniſſimæ ſpei; ſed in flore quoque breuiſſimæ formoſitatis anguem latere condiſcat. Quanquam erraui, nec opus habeo (inquit illa) cibariam hortenſium florum ſuauitatem argutè diſſimulare: quando flores omnes nectarei ſunt, merumque mel, quod Apes miniſtræ ſedulæ hominibus colligunt, & prægustant. Quærenti præterea Baccho, quis amœniſſimæ indolis coquus ſuauiſſima illa cupedia in flores vernare feciſſet, cum Charitum artificio florida ea bellaria concinnata eſſe ſubieciſſet Flora; pinguiſſimi ventris, & pinguioris Mineruæ Deus præter expectationem acutè, Enimuero ſic decuit, inquit: è manibus enim Gratiarum quid potuit aliud præter flores exiſtere? Verùm vbi ſe tandem in conuiuarum conſpectum dedit optatiſſima Tellus, olitorij ſyrmatis textilem pompam trahens, omnium riſu excepta iucundo ſpectaculo conuiuij lætitiam cumulauit. Flora iuſſam diſcumbere conuiuali vrbanitate ſic dicitur allocuta. Quamuis ſera, tamen ades tempeſtiua, Omniparens mater. In tempore enim poſt florea mea fercula ſecundas ipſa menſas in iſta oleraceo textu fertili veſte attuliſti. Aculeato ioco ſolito grauior Tellus pauca hæc, & ſeria. Illuſa vilium olerum figu-

Telluris habitus ridetur.

Eiuſdem pro ſe oratio.

figuris, ignobilique viriditate mihi atra & infelix vestis hæc misericordiam opemque implorat, Flora, non risum & ioca. Damnatæ parentis in vulgarium partum herbularum quidni paratus agresti opere amictus concolor herbescat? Inani iam nomine ad ludibrium mater dicor omniparens; quando cinis & sabulo, nempe sterilis puluis ad floreæ fœcunditatis gloriam eliguntur. Quid hoc artis est repugnare naturæ, terraque genitali relicta satiuas humani generis delicias è cinere arenaque demetere? Si placet floream ætatem diuturnam, stabilemque fundare: non leuis puluisculus, sed solida tellus fundamentum esto. Si quid merui olerum opportuno fructu, florum vbertas honoraria remuneret. Si patritiam inter Deos matronam oleraceo virore vulgaris palla dedecorat; vestro Cælites suffragio, tuo Flora beneficio floridæ purpuræ nobile syrma condecoret. Audita Deorum omnium assensu atque approbatione Tellus suam feliciter causam perorauit. Nam florali conuiuio soluto cælestis Senatus consultum per vernum præconem Zephyrum in hæc verba recitatum est. Quod felix Floræ, bonum floribus, faustumque florum cultoribus sit: cum, quod nimiùm diu non minùs in animorum indole, quàm in annorum nomine regnauit, ferrum longè lateque iam propagato florum cultui seruiat; in floralibus Deorum omnium comitijs, Flora rogationem ferente, cætero-

De floreo sæculo, deque hortensi terra Cælitum edictum.

terorum Senatu Deorum censente, ferreæ floream decoro, aptoque transitu nomenclationem subrogari placuit: & appellatione ferruginea detersa, à communi mortalium studio erga flores florеum seculum appellari. Illud præterea floriferorum hortorum coloni omnes inuiolatè seruanto, quod, magna matre Tellure ad eundem Senatum referente, sancitum est: vt, superuacanea cineris sabulique cum terra permistione antiquata, pura puta hortensis humus immisto pridem fimo iam putri, atque in ipsam terram transformato, frequentique olerum fœtu nimia pinguedine depasta, subpinguis progenerandis floribus vsurpetur, atque olitoriæ fœcunditatis beneficio florida gratia referatur. Hoc tam iucundum tamque iustum edictum genialibus comitijs peractis, ne cui florum studioso ignoraretur, Iouis Floræ gratificantis iussu à volucri cursore Zephyro singulis hortorum postibus præfixum est.

FLO-

Pet. Berretin. Corton. delin. Fred. Greuter incid.

FLORVM NOTAE LIBER SECVNDVS.

Narcissorum notæ.
CAPVT I.

QVID hortorum cultori turpius aut etiam nocentius, quàm flores, nempe familiam suam, de facie non agnoscere? Nam quî suis quenque locis aptè disponere, atque educare possit; nisi lineamenta formasque distinguat? Et quanquam multiformes florum natales indiscreta specie, & concordi figura simillimi nequeunt internosci: complures tamen sunt aut claro, aut certè obscuro discrimine notabiles, quorum, vt licuerit, notas persequemur. Neque verò hîc vniuersos, sed eos duntaxat flores suis coloribus exprimemus, quos nostri exhibent horti; vt necessitati pariter, & breuitati consulamus. Illud

Cur flores cognoscendi.

Complures indiscreti.

Bulbacei pleriq. aut hyacinthi, aut narcissi.

R. Dodon. stirp. Hist. Pempt. 2. l. 2. c. 18.

autem præmonitos cultores volo, è bulbaceis floribus, qui plurimi antiquitati prorſus ignoti, atque anonymi coluntur in hortis, narciſſos, aut hyacinthos ab erudita pleroſque poſteritate cenſeri: & grandiores quidem ad narciſſinum ordinem, minores ad hyacinthinum reuocari.

Narcissi nomen vnde. Plin. l. 21. cap. 19.

Narciſſus à narce dictus, quòd aliena grauet capita, ſuum priùs prægrauauit; cum fabuloſus vmbræ ſuæ amator puer è fontani ſpeculi ſincero nitore malè ſibi notus, atque è frigidis aquis tabificam flammam trahens, ex homine in caducum florem dilapſus eſt. Etiam nunc mutatæ formæ ſtudioſus ore

Narcissus genere, & colore varius.

vernat multiformi. Aut enim ſimplici foliorum textura tenuior, aut multiplici habitior eſt. Nunc argenteo, nunc aureo pallore veteres curas præfert. Medius flos, quem ab imitamento calicem cum recentioribus in poſterum appellabo, inter lactea folia aut ſuauiter concolor lacteſcit, aut ſplendidè decolor aureſcit, aut circa ſummam oram croco illitam lepidè rubeſcit. Sed quis coloris, magnitudinis, formæque inexputabiles varietates enumeret, natura cultuque ad aſſiduam nouitatem conſpirante?

Narcissus totus candidus flore simplici polyanthes.

Noſtris autem hortis familiaris potiſſimum eſt, qui colore totus argenteo ſuffunditur; vt à medio candido calice in pateræ formam depreſſo argenti patera Italico vocabulo nominetur.

Narcissus colore sulphureo, flore simplici polyanthes.

Neque tamen huiuſcemodi narciſſus vno argenti candore, ſed ſulphuris quoque pallore pingitur.

gitur. Idem præterea in plura genera discriminatur. Alius enim præmaturè, serò alius vernat: alius minutos, modicos alius, alius peramplos in flores è caule summo se diffundit: alius denique foliorum simplici serie, alius multiplici componitur. Hic ergo tum candido, tum pallido colore narcissus à cæteris narcissis discrepat floreis folijs angustioribus, & calice breuiore. Virentia quoque folia sæpe angustiùs patent, longiùs porriguntur, læuiora & rigidiora sunt. Nec eadem omnibus tinctura. Candidum allij virore albida, & veluti rorulenta; pallidum myrti exemplo viridissima conuestiunt. Bulbi membranas extimas color austerus infuscat; intimas tunicas dilutus dealbat: magis compacta forma ventrem deprimit, ceruice modicè producta. Quin etiam isto eius, qui folioso floret argento, bulbus depressior est. At verò maioris floris bulbosa parens vastiore corpore, ventre oblongo, procero collo, spadicis coloris dilutioribus tunicis notabilem in modum insignitur. E foliosis albentibus narcissis Byzantius, siue Chalcedonius perplacet, & colitur. Hic tum præcox, tum serotinus membranacea primùm vagina includitur, quæ longum in alabastrum, vt simplicis floris folliculus, non fastigiatur; sed rotundiore gremio latiùs tumet. Ea demum dehiscente numerosus, & formosus partus excluditur. Deni aut duodeni fratres ex vno caule penduli sæ-

Narcissus Byzantius polyanthes, albo flore luteoq. calice multiplex.

pe numerantur. Alba folia denſiſſimo congeſtu bene compactum tribuuntur in florem. Media foliola vario atque multiplici flaui calicis mæandro intercurſante vndatim, intercisè, permiſteque implicantur. Subſimilem alium narciſſum, ſine medijs albis foliolis denſato, atque in rugas replicato flaui coloris orbe multiplici criſtatum, nimiam in ſobolem luxuriantis bulbi decorum abortum eſſe conſtanter affirmant obſeruatione diuturna experientiſſimi cultores: quòd & numeroſo fœtu effœta radix, & adnata poſteritas nondum per ætatem ſatis robuſta floribus explendis idonea non ſit; cum deinde, vbi iuſtam in rotunditatem adoleuerit, prioribus pares, atque adeo æquè folioſos flores progeneret. Alij verò, & quidem callidi rerum æſtimatores exiſtimant, certis è bulbis minore vi præditis mutilos eiuſmodi partus perpetua ſtabiliq. lege exiſtere: nec deſunt, qui eoſdem, vtpote Epidauro miſſos, Epidaurios appellent; ac duplici potiſſimum procerioris caulis, maioriſque floris nota diſtinguant. Equidem (vt erudita diſſidia iſta componam) non negauerim, ex imbecillis radicibus hæc interdum ſpecioſa monſtra poſſe progigni; ſimulque inueniri crediderim radices alias ita natura conſtitutas, vt flauentibus tantùm criſpulis criſtis albidos partus ſuos exornent. Vtriuſque folioſi narciſſi caulis herbaceus de more nudus, concauus, atque ſtriatus digitali ferme craſſitudi-

C. Cluſ. Rarior. plant. Hiſt. l. 2. cap. 13.

Narciſſus Epidaurius.

ne

ae, & pedali longitudine aſſurgit: virentibus folijs nonnihil carinatis,& paulò,quàm in ſimplici narciſſo,laxioribus circunuallatur. Bulbus carne intus candicat, conueſtientibus tunicis foris nigricat, & in rotunditatem conglobatur: præcox magnitudine noſtratis narciſſi bulbum æquat; ſerotinus etiam ſuperat. Hic etiam illo, qui præmaturè floret, magis compactus & rotundior ad florem difficilis & moroſus eſt, frequentemque in rotunda baſi cariem trahit. Non ſolet in ſemen exire in florei fœtus præſtantiam exhauſta vtriuſque fœcunditas. Eminet folioſus alius duplicis generis narciſſus, corniculati nomine inſignis. Minor ſex alba folia minuſcula in orbem expandit: in vmbilico aureum calicem criſpantis auri pleniſſimum porrigit: inde ſex flaua cornicula in ſtellam diducta ſurrigit. Quaternos quinoſue flores profert, ac ſuſtinet caulis, priore tenuior atque humilior. Ab radice folia exeunt prolixa, gracilia, mollia, & ſubalbida. Bulbus denique ſubeſt à vulgatis narciſſinis vna corporis menſura paulò breuiore diſcretus. Maioris bulboſa radix vulgaris narciſſi bulbum adæquat,ceruice perparum extante:folia tenuitate,ac prolixitudine ſuperioribus non diſſimilia minùs pallent: ſcapus inſigniter procerus in duum triumue ferè palmorum longitudinem procurrit. Complures è membranaceo inuolucro flores quà proſpero, quà abortiuo partu excluduntur, quorum

Narciſſus corniculatus minor,& maior, polyanthes.

rum folia flauentis lineæ ductu eminulo intermeante liberaliter colorantur. Vt igitur vides, vterque narcissus cornibus armatus longè fugiendus non est: non enim fœnum habet in cornu, vt vulnera præcaueantur; sed odoratum aurum, vt oculi naresque suauissimè feriantur. Iam verò ne qua narcisso desit opulentia, præter argentum etiam aurum totam floris bracteam opulentat: siquidem inter simplicis compositurae narcissos & folijs, & calice aureus in pretio est. Hic discoloris auri, variæque aut conformationis, aut amplitudinis leuibus momentis pulchrè dissidet à se ipso. Superioribus albis narcissis caule, florumque pensili congerie similis, folio, bulboque differt: illos enim foliosior, hunc rarior plerunque silua distinguit: illi bulbum ipsum rotundant, hic in pyri effigiem turbinat: circuntegentes tunicas illorum plerique fuscant, hic modicè rutilat. Simplicium denique narcissorum ritu triangularibus folliculis nigrum, & inæquale semen includit. E minusculo narcisso aureolo, à reliquis vna breuitate seiuncto bulbulus pendet rotundus, & nigellus; decolor nempe decori floris appendicula. Verùm illi ditiores narcissi sunt, qui frequentium foliorum flauentibus bracteis aurescunt. Et in his genera variant. Alium videbis à siluis oriundum è pallido bulbulo pusillum æquante narcissinum bulbum, qui de iunceis folijs nomen Hispanum traxit, inter angusta,

Narcissus totus flauus polyanthes.

Narcissus siluestris stellatus.

ob-

oblonga, tenuia, carinata, & pallidula folia ferè palmari, gracilique cauliculo innixum prosilire; & creberrimis folijs in stellam distributis confertim coagmentatum, albo giluoque confusis in paleæ speciem colorari. Subsimilis alius rosea specie, bulbo & flore paulò amplior, & coloratior à collaris rugati crispissimo imitamento Gallicum Frasei nomen adeptus rarò floret, florea membrana ægrè dehiscente, ac plerunque vitium faciente. Sed excellere se cæteris ipso vulgato iam nomine significat septentrionalis, siue siluestris narcissus, cui Roseus maior nomen est. Is enim luteæ foliosæ rosæ decora suppari gyro complexus mediæ floris folia calicis loco densissima complicat, & crispat; simili quoque auro colorat, folijs alijs quà luteis, quà pallidis, quà herbaceis per ambitum congestis, & explicatis. Illud præterea familiare ipsi est, vt à foliorum densitate, & copia particulatim efflorescat. Etenim extremis folijs marcentibus & præmorientibus, mediæ conuolutæ paniculæ paulatim euoluuntur in flosculos. Quanquam illa florea congeries rarò difficulterque digeritur, ac dehiscit ad plenum. Roseus hic narcissus, siue narcissina rosa solitaria scapo insidet bene firmo, anguloso, duos circiter palmos alto; ac, tanquam ipsa sibi onerosa, nutat. Ex imo folia modicè consurgunt, liberaliter patent, mucronem retundunt & rotundant, in viridi pallent. Bulbosa radix prope

Narcissus siluestris roseus minor.

Narcissus siluestris roseus maior.

pe rotunda exteriores tuniculas diluto colore ferrugineo suffundit. Iunceo folio, amploque tum flore tum calice narcissi plerique saturo colore lutei sunt, & prope inodora pulchritudine tantùm spectabiles, necnon eodem in genere multiformes. Alius enim foliorum oras nonnihil vtrinque conuoluit, calicisque semuncialis serratum, & sinuosum labrum diducit. Ad hæc singulos, binos, atque adeo senos interdum flores, folijs totidem in orbem compactiles è folliculi sinu excludit. Scapum gracilem, concauum, rectum, pedaneum, atque ex nobilissimi cultoris obseruatione simplicem excitat. Si quando autem plures coniunctim caules emittat; multiplicem bulbo fertilem florum sobolem adnatam esse significat. Bina, aut etiam terna profert ab radice folia pedalis, aut certè maioris longitudinis, angusta, cuspidata, carinata, fusco virore herbida, & succi plena. Bulbum subiungit substricto ventre oblongum, collum non raro detorquentem, diluto exterioris tunicæ colore spadicem.

Narcissus iuncifolius maior, amplo calice, & folijs conuolutis.

Alius explicata, & coniuncta, imò inuicem superuenientia folia perpetuo velut orbe continuat: saturatiore colore lucet: angustiorem calicem magis crispat: superiore infœcundior quaternos circiter extrudit flores: eodem viuacior seriùs deflorescit: languidam suauitatem olet: ima folia mensura breuiore profundit: bulbum subijcit forma consimilem, sed aliquan-

Alius folijs continuatis.

quantò contractiorem. Alius demum angustioribus floreis folijs in stellam diradiatis teretem, æquabilemque calicem exporrigit. Nostrate sub cælo binis ternisue floribus auarè vernat: folia itidem carinata latiùs explicat, & parciùs producit: bulbo gignitur persimili, sed longè minore, minusque ceruicem detorquente, necnon subnigris inuolucris tunicato. At verò narcissus iunceis folijs odoratus, ac totus liberaliter aureus, superioribus inodoris minor, à soli natalis nomine Hispanus, à medica vi (vt Remberto Dodonæo placet) vomitorius & simplici, & multiplici foliorum serie flauet. Ille florum folijs mucronatis, aut orbicularis; coniunctis, aut deiunctis: ipsis quoque flosculis præcocibus, aut serotinis; grandiusculis, aut minusculis; binis ternisue, aut etiam denis pluribusue ex vnoquoque cauliculo emicantibus varius; ac partim vnicaulis, partim multicaulis est. Hic verò vt plurimum singulos, binosue; vt maximè quaternos, aut quinos vnico è caule flores promit, floreum gelsimini, malique Medicæ halitum suauissima temperie olentes. Vtriusque caules saturatior viriditas, inoffensus læuor, ac teres rotunditas compares facit. Veruntamen duplex eosdem nota discriminat. Illos enim proceritas ferè bipalmis extendit, hos pusillò breuior longitudo contrahit: illos continuum foramen vacuat, hos fungosa quædam natura modicè obstruit.

Alius calice tereti, & folijs angustioribus.

Narcissus iuncifolius minor odoratus simplex, & multiplex.

Stirp. Histor. Pempt. 2. l. 2. cap. 22.

ſtruit. Folia pariter viridantia, oblonga, rotunda, carnoſa, læuia, & planè iuncida. Bulbuli plerique globoſi: minùs plerunque vtiles oblongi, diſſipatis in longitudinem viribus: rotundi feraces, toto in floriferos niſus collecto corpore. Idem omnibus color: extima enim pulligine nigricant. Hoc etiam inter vtrunque narciſſum conuenit, vt longulos proferant è membranacea theca floſculos, quibus ille triangularia capitula ſubijcit, flore dilapſo turgentia, & nigelli anguloſique ſeminis fœcunda: hic autem longulis tantùm pediculis inſiſtentes, nulloque ſeminali folliculo capitatos parit, genitali conatu in floris plenitudinem effuſo. Triplex eſt præterea Hiſpano ſuperiori luteo non abſimilis, albo colore vernus narciſſus. Prioris

Albus minor.

oblongus bulbulus iuncea foliola fundit humi reptantia: minutum, inolentem, informem floſculum, Martio menſe tempeſtiuum Romanis in hortis ægrè raroque aperit. Alter grandiuſculus, Hiſpanique narciſſi partibus cæteris gemellus, albore ac fœtore diſcrepat. Huic æqualis tertius candida folia ſulphurei coloris calice diſtinguit. Vterque continenti foliorum ſerie floreum orbem circinat.

Albus maior.

Albus ſulphurei coloris calice.

Eſt etiam, qui è longulo ſubſtrictioris ventris bulbo caulem ante folia impellens, binis terniſue, candidis, & leuiter odoratis floſculis per autumnum vernet Hiſpano par, viridiſſimus, planeque iunceus minimi pretij narciſſus. Silentio diſſimulandus

Albus autumnalis.

dus non eſt ſatis elegans iunceis itidem folijs, albidoque colore in ſulphureum procliui, & reflexo flore narciſſus alius; cuius è radice bulboſa, nuci Ponticæ, aut Hiſpani iuncei narciſſi bulbulo exæquata, rotunda, candida, membranaceo inuolucro infuſcata, numeroſis tenuibus albiſque fibris bene comata, exiliunt quaterna vel quina folia, vt in proximè ſuperiore narciſſo iuncea, prolixa, anguſta, modicè carinata. Medius conſimilis caulis Aprili menſe faſtigiatur in quaternos aut quinos flores oblongos, diluto ſulphureo colore pallidos, ſex folijs ſurſum reflexis ſupinos, deuexis ceruicibus pronos, ſemuncialem aut longiuſculum & inæqualiter ſinuoſum calicem porrigentes, leuiſſimè odoratos. Corruptis floribus ſummi caules triangularia turgeſcunt in capita, exigui, orbiculati, nigri, læuiſque ſeminis pleniſſima. Pſeudonarciſſos Hiſpanos Cluſius vocat ſilueſtres Donæi narciſſos, qui ſena inter folia velut in alas explicata medium prælongi calicis tubum, repandas per oras fimbriatum crenatumque, in tubæ modum exertant; ex qua Italicum quoque nomen hauſerunt. Vt meritò fabulari quis poſſit, Famam volando, buccinandoque feſſam genialibus tantiſper in hortis conquieuiſſe, dum reficeret vires: vtque hoſpitalibus floſculis appoſitam referret gratiam, è ſuis conditum inſignibus nouum florem, nempe alatum tubulatumque narciſſum

Pallidus folijs reflexis.

Pſeudonarciſſus Hiſpanus.

Rarior. plant. Hiſt. l.2. c.17.

Stirp. Hiſtor. Pemp.2. lib.2. c.23.

ſum

ſum floreo populo addidiſſe, amantis hortos Famæ buccinatorem. Harum verò florentium tubarum, muta ſpecie ſuauiùs argutarum, quàm quæ ſtridulo ſtrepunt ſono, aliæ aurea bractea flaueſcunt; aliæ argentea candicant; circa aureum aliæ tubum circunfuſo foliorum veluti cupro expalleſcunt; hunc aliæ cupreum pallorem media flauente linea inaurant, ac totum prægrandem tubum verno illinunt auro; alias mirè degenerantis ſeminis inenarrabilis varietas colorat; alijs prætereа diffuſior, alijs eſt menſura contractior; aliæ denique ſimplici gracilique tenuem, aliæ replicato confertoque tubo pleniſſimam publicant voluptatem. Et his quidem poſtremis forma præſertim quadruplex. Aut enim tubus in tubum inſeritur; aut ſimplici tubo denſiſſima folia innaſcuntur; aut grandior flos densè fartus vbertate plerunque rumpitur, folijs in roſei narciſſi ſpeciem confuſis; aut demum ſimilis tum ſimplici, tum duplici foliorum ambitu floſculus tubulum exerit folioſa fartura pariter denſatum. Pſeudonarciſſis vniuerſis pro cuiuſque florum amplitudine proceri caules; folia ſurrecta, prolixa, lata, in canaliculum concaua, minimè mucronata, & languidè virentia; bulbi oblongi, quorum extimæ tunicæ dilutiore ferrugine imbutæ raris, & fuſcis eiuſdem ſaturi coloris lineis in longitudinem intercurrentibus diſtinguuntur. Sunt, qui ſentiant à maio-

Pſeudonarciſſus pleno flore quadruplex.

iore roſeo narciſſo pleniſſimum pſeudonarciſſum, ſiue (vt alij nominant) narciſſum alterum maximum ſeptentrionalem, qui calicem implet, & folia duplicat, nullo diſcrimine ſeparari. Veruntamen vt folio, & caule inter ſe congruunt; ſic bulbo, & flore diſſentiunt. Huius enim bulbus, vt vulgaris etiam pſeudonarciſſi, longior collum quadantenus obliquat; flos tubulatum calicem folioſo ſæpe farto, nimioque madore fatiſcentem nonnihil exporrigit. Minuſculi flore ſimplici pſeudonarciſſi vt floſculorum coloribus, ſic bulbulorum figuris variant, ceruicula in quibuſdam proceriore: ſemper tamen aliquod maiorum inſtar in puſillis eminet. Qui verò parua geminant folia, & caliculi tubulum addenſant, aut ſaltem hunc pleniſſimè folijs infarciunt; minutulis funduntur è bulbis, grandiores bulbos pleni floris feraces, ſi non magnitudine, certè figura exæquantibus. Folium protenditur palmare, prætenue, pallidum. Caulis itidem exilit breuis, & concolor. Pulchrè mentitur & nomine, & re narciſſum pſeudonarciſſus montanus, in Luſitanis & Cantabricis iugis frequens. Hunc iunceo folio & cauliculo flexilem, flauo alboue flore in ſena plerunque anguſta folia expaſſo pinnatum à medij caliculi cono in calathi ſeu nolæ figuram oblongo, repando, & ſæpe fimbriato campanulam Hiſpani; flauum caliculum, & flauam violam Martiam Auſtriacæ matronæ vo-

Pſeudonarciſſus pleno flore maior.

Pſeudonarciſſus ſimplici flore minor.

Pſeudonarciſſus pleno flore minor.

Pſeudonarciſſus iuncifolius.

C. Cluſ. Hiſt. plant. l. 2. cap. 17.

næ vocant. Subiectum flosculo caput nigro, rotundoque semine impletur. Bulbulus rotundus, intus candidus, foris nigellus iuncei folij narcissinum bulbum prope indiscreta facie repræsentat.

Idem Cur. poster. p. 60. Narcissus maximus, siue incomparabilis. Perpetuò flauus.

Narcissum maximum amplo calice, à magnitudine incomparabilem multiplicis esse generis inuenio. Est enim, qui tam pertinaciter flauet, vt eodem, quo vixit, ore & colore moriatur. Hic senis folijs continuatum in orbem latè explicatis, medium crispulum calicem ab imis angustijs paulatim ac modicè sese laxantem in vncialem longitudinem exerit. Subtenuem caulem ad binos palmos extollit. Folia surrigit siluestris more narcissi laxa, prolixa, retusa, incana. Bulbum subdit siluestris itidem narcissi bulbo consimilem, sed magis compactilem, colloque nonnihil obtorto notabilem.

Ex flauo in sulphureum languens.

Alter huius gemellus cætera, vno veluti vultu degenerat: flauum enim colorem, quem nascens præfert, in sulphureum, siue albidum senescens mutat, & folijs angustioribus, rugosis, atque vtrinque leuiter conuolutis floreum orbem minimè continuat.

Sulphureus summo calice luteo.

Tertius verò tristioris indolis frater eo colore dehiscens nascitur, quo superior moritur: & velut appetentem mortem pertimescens paulatim exalbescit, luteo per oras calice. Illud etiam differt, quòd calice folijsque latioribus, atque his etiam nonnihil continuatis prior floret.

Candidus maior, & minor.

Candidus præterea Romanis in hortis visitur folijs

lijs floris aliquatenus diuersis duplex, maior nempe discretis, minorque coniunctis: vterque cæteris magnitudine suppar: illius caulis ferè bipalmis, & gracilis; huius autem paulò breuior: maioris folia, quàm vulgaris, tenuiora & angustiora; minoris quàm maioris, magis lata minusque longa: vtriusque bulbosæ radices candore formaque similes pyrum superbum æquant, ceruice modicè porrecta. Est etiam proximè superioris bulbum adæquans, folijs æquè candidis flauoque calice narcissus maximus, itidem maior ior & minor: sed calix est minori coloratior. Postremus in Casertani Principis Andreæ Matthæi Aquauiuæ principes flores merito cultu excipientis nobilissimis hortis alitur narcissus sanè incomparabilis, confertissimis nempe sulphureo colore folijs singularis. Narcissus serotinus montanus, aut eius planè gemellus (Musartum vulgus appellat) bulbaceæ radicis exteriore tunica subalbida, magnitudine media, ventre vtrinque substricto, corpore oblongo, ceruice modica illius narcissi bulbum ex parte refert, qui cameli collum simplici producit in flore. Appetente iam vere folia trudit prolixa, angusta, mollia, prasina, siue narcissinis similia. E teretis, pedalis, glabri, fungosique caulis apice ternos sæpe, quaternosue mense Martio suspendit flores, sena niuei candoris folia, vulgaris narcissi folijs laxiora, & flaccida stellæ modo decussantes, patulo sulphurei coloris caliculo crocea fimbria ornato distin-

Candidus calice flauo maior & minor.

Sulphureus flore multiplici.

Narcissus montanus serotinus, flore simplici candido, calice luteo.

 guen-

guentes, digna etiam pulchro corpore anima odoratos. Duplicem hîc habeo ſeri floris, extremo nempe Martio, vel ineunte Aprili vernantis ſubtexere narciſſum, alterum Narbonenſem, Anglicum alterum.

Narciſſus Narbonenſis.

Priorem præcipuè diſcriminant bulbus oblongus, modicus, fuſci palloris membrana tunicatus; anguſta folia, & erecta; flos albus, flauo calice ferè vnciali, nonnihil repando reflexoque diſtinctus, incomparabili narciſſo contractior, in vnoquoque palmari caule ſæpe multiplex.

Narciſſus Anglicus.

Poſteriorem non abſimilem dignoſces tum ex bulbo grandiore, in ventrem diſtento, in ceruicem extenuato, membranaque ferruginea circunſepto; tum ex folio breui latoque; tum ex ampliore flore luteum calicem æquabiliter tubulatum porrigente.

C. Cluſ. Rarior. plant. Hiſt. l. 2. c. 12.

Narciſſus lōga ceruice.

Longa ceruice narciſſos camelini colli nomen ab imitamento appoſitè deductum notat. Merum puerperæ Floræ lac in hoſce flores candoris eximij concreuit.

Simplex candidus.

Ex his plebeius alius, & ſenis tantùm folijs pauperculus, atque inglorius candidatus à nobilium hortorum aditu diſtinetur.

Simplex pallidus.

Vnum diluto aridæ paleæ colore pallidum, & veluti ſordidatum hortorum exilio liberant coloni, vtpote Byzantio translatum & rarum. Adeo raritas etiam deformitati pretium facit.

Multiplex candidus.

Alius folioſa prætexta per flaui calicis fimbriatas oras purpuraſcente conſpicuus, & nobilis in patritios hortos admittitur. Caules ferè bipalmes plerunque ſingulos flores, binos inter-

interdum ſuſtinent. Proſiliunt ab radice folia prælonga, tenuia, mucronata, ſubpallida. Bulbacea radix pallidæ cutis, modicique ventris in collum abſumitur, quod in folioſi quàm in ſimplicis floris bulbo productius eſt. Virginienſis narciſſi bulbus cupreſſini hyacinthi bulbo modica magnitudine atque oblonga forma ſimillimus, colore diſtat. Is enim ſubrubet, hic albicat. Folia puſilli pleno flore ſilueſtris narciſſi folijs prorſus congruerent, niſi aliquantò longiora validiùs virerent. Ex viridi pallens caulis in palmum aſſurgit. Flos in ſemhiulcæ Perſicæ tulipæ grandiorem figuram dehiſcens obſoleto candore inficitur, dilutoque ſenſim rubore conſpergitur. Narciſſus Indicus lato folio narciſſino, flore rubro liliaceo, album ſcilicet lilium imitante, quem Iaçobeum adhuc vulgus appellat, extremi Maij, aut ineuntis Iunij caloribus citatus, antequam folia exeant, ita properat. Floreus thyrſus emicat enodis ac læuis, craſſitudine propemodum digitali, ac duorum quandoque palmorum proceritate viſendus. Apex membranacea concluſos vagina primùm turget in calyces: tum ea dirupta quatuor ſæpe ſoluitur in flores ſtriatis ſex folijs deorſum reflexos, è craſſioribus pediculis in decuſſem diſpoſitis pendulos, purpura in crocum languente coloratos, ſex ſubalbidis ſtaminibus longiuſculis in luteas appendiculas deſinentibus, medioque ſtamine rubenti-

Narciſſ. Virginienſis flore purpuraſcente.

Narciſſus Indicus è rubro croceus flore liliaceo.

bente cæteris longiore capillatos. Vbi flos membranæ moram rupit, aut certè vbi defloruit, bina siue etiam terna existunt folia, narcissi marini siue hemerocallidis folijs latiora & viridiora, minuto sæpe minio guttata, summa parte subrubentia, non admodum longa, in hiemem vsque diuturna. Bulbacea radix & figura, & magnitudine hyacinthinæ compar exuberante rubore aspergitur, & citra floreum partum parens miniatula præfloret. Alius Indorum narcissus rarior, & nobilior in hortis primùm Casertanis factus est Italicus. Magnitudine formaque candido lilio par, floreis folijs magis continuatis minusque resupinis dispar, florum numero superior, albo rubroq. blandè temperatis circiter septembres calendas expingitur; vt ipsius lacte & sanguine pulchritudinis coaluisse videatur. Albidæ membranæ rupto inuolucro conniuentis primùm folia floris modicè rubent, coloratioribus tantùm lineis in longitudinem virgata: in calathi deinde imaginem diducta adulto pudore suffunduntur. Adeo vel in floribus pudibunda pulchritudo publicam lucem erubescit. Toto denique senili vultu rubicundiore, dum deflorescunt, floridiora sunt. Imus vmbilicus intus forisque flauet. Sex inæqualia stamina ima parte candicantia, summa subrubentia lunatos in crocos ex viridi flauentes desinunt. Septimum & medium stamen prolixius, itidemque coloratum

Narcissus Indicus liliaceus saturo colore purpurascens

apice nullo insignitur. Viceni pluresue flores è pediculis satis crassis, binos seu ternos digitos longis, ex atro virentibus, & siue deuexis, siue arrectis modò in orbem penduli, modò in siluam prominuli, necnon particulatim dehiscentes summum caulem coronant. Caulis ipse rotundus, digitum crassus, ac prope bipalmis ex viridi obsolescit in rubidum. Folia liliacei viroris, & narcissinæ magnitudinis, arefacto iam flore, à latere caulis enata in ipsum caulem incumbunt. Bulbus Neapolitano in tepore scillam prope exæquat, Romano sub cælo minùs tumet; instar eriophori summo sub cortice membranaceo lanosus extra pallet; nec florem fert, nisi ad iustam punici mali molem adoleuerit. Et hic narcissus more cæterorum sementat, parco tamen prouentu. Non absimili forma minùs formosum misit India narcissum alium, qui contractiore bulbo, caule tenuiore pedali & inæqualiter rotundo, florum quoque minore & numero & magnitudine, facie dilutiore, à proximè superiore degenerat. Vterque tamen tam decenter, tam modestè rubet; vt ipse pudor vel in florem transierit, vel in flore seipsum expinxerit. Quare, si suo sibi colore flos hic nomen inscribat, rectiùs, quàm narcissus, flos pudoris appelletur. Vtinam tam verecundè rubuisset, cum se Narcissus aspexit: candidiore profectò fabu-

Narcissus Indicus liliace' diluto colore purpurascens

la floruiſſet. Iam verò, quando roſeus vultus inſano amore in poſthumum florem expalluit, recens rubor ſuam erubeſcentis inſaniam pudor eſt.

Indi-

NARCISSVS
INDICVS
LILIACEVS
SATVRO
COLORE
PVRPVRASCENS

NARCISSVS
INDICVS
LILIACEVS
DILVTO
COLORE
PVR
SCEN

VTRIVSQVE
NARCISSI
BVLBVS
ET FOLIA

Narciſſus Indicus flore liliaceo ſphæricus.

Indicus latiſſimis folijs, & florum forma liliacea, ſphæralique ambitu narciſſus; quem alij ſphæricum ornithogalum, moly maximum Indicum, alij vocant; Gallici ſoli aduena nunquam floruit: ſed Romanæ tandem amœnitatis & maieſtatis hoſpes effuſo flore pro riſu felicitatem ſibi ſuam in Tranquilli Romauli felicibus hortis gratulatus eſt. Bulbus longè ſcillino maior ventrem propè rotundat: ferrugineum, & quamuis tenue, duriſſimum tamen corium ſuperinducit: imam partem, vt in botryode odorato hyacintho, protuberantem pro corporis amplitudine latè circinat: fibras minimi vice digiti præcraſſas, prælongas, immortaleſque diffundit. Floris vagina ad calendas Septembris exiſtit in lanceam cuſpidata, ternos lata digitos, quinos longa, exuberante cinnabari ſaturata. Poſt decem dies ſubnaſcente ſcapo in palmum exerta, turgente iam atque vrgente numeroſo fœtu, in geminas partes oris anguinei modo latiſſimè hiaſcit, non vt linguis triſulcis horribilis, ſed vt floribus plurimis amabilis micet. Apparet primò conniuentium florum conſertiſſima congeries, quæ ramoſo paulatim incremento rotundam ita rareſcit in ſiluam. Scapus exurgit prope bipalmis, binos digitos latus, ex rotundo preſſior, ex viridi rubens, qua parte ſolem aſpicit coloratior, ſumma capitatus. Funduntur è capite denſioris more capillitij fre-

Tranquillus Romaulus.

quentes, prolixæ, ſuauique rubore viſendæ laciniæ: quibus internati radiata rotunditate porriguntur cauliculi triangulares, palmo longiores, minuſculum digitum lati, interfuſo rubore virentes, in capita extumidi tuliparum triquetro folliculo, ſeu præſerratæ trifidæ clauæ ſimillima. Plerique inſtar candidi camelino collo narciſſi ceruicem deflectunt: recto rigidoque nonnulli ſtatu circunſtant. E ſingulorum verticibus eminent ſurſum verſum ſpectantes elegantiſſimi flores, rubro conuolutoque montium lilio æquales, nec abſimiles, quippe phœniceo rubore colorati, & folijs quinis natiuos in cirros reflexis calamiſtrati, exteriore folio cum ſtaminibus aſſurgente: quæ ſanè conſpicienda ſtamina ſic extant. Sena læto colore punicea in totidem verſatiles apices primùm flauos, & grandiuſculos; deinde contractiores, ſubter ſuffuſculos, ſupra exalbidos, & veluti farina conſperſos degenerant. Septimum ſine apice piſtilli facie productius, craſſius, longa vtrinque rimula interſecante ſtriatum, ſumma parte recuruum pariter purpurat. Vt vno inclyta purpureo capillo veteris Niſi coma recenti flore ſuperetur, qui crocis pluribus blandè rubentibus citra diſcrimen amittendæ regalis gloriæ feliciter capillatur. Omnes inter ſe flores ternis quaterniſue digitis interuacantibus diſtant. Per partes dehiſcunt: nec prior ante defloreſcit, quàm vernent vniuerſi. Senium illos

non

non contrahit, ſed infuſcat, ac demum decutit. Menſtrua ipſis vita, & ver autumnale. September eoſdem parit oriens, perimit occidens: hæc enim multorum florentium capitum hydra non calore, ſed frigore interficitur. Quanquam Lernæa viuacior ſumptis à funere viribus quotannis renaſcitur: neque clauas Herculeæ ſimiles timet, quibus, tanquam cauliculis, inſidet ac fulcitur. A florum interitu triangula capita grandeſcunt, pleraque inania, perpauca nonnullo abortiui ſeminis rudimento fœta: ſiue quòd peregrina planta noſtratis autumni frigus reformidat: ſiue quòd eadem apud nos nondum robuſtæ fœcunditatis eſt. Caulis tandem, & inhærentes cauliculi penitùs directi, atque in orbem diradiati ſic exareſcunt; vt floris pulcherrimi cadauer ſidus ſit: neque enim hoc inſolens eſt, vt hydra mutetur in ſidus. Nec iſti hortorum ſideri mors parcit. Præmortui floris decorum cadauer ingruentia primùm frigora iterata morte corrumpunt. Neque clauæ multiplicis armatura formoſum tueri germen aduersùs æui demolientis iniuriam poteſt. Folia circiter Octobris exitum apparent, flore non proueniente: in eiuſdem prouentu ſeriùs, extremo ſcilicet Nouembri menſe exiſtunt. Pauciora initio, ſex tandem flori proluſere. Longitudo illis bipalmis, latitudo palmaris, dimidiati ferme digiti ſeu cultri craſſitudo, retuſa forma,

lęta

læta viriditas & fuſco per oras rubore circumlita, corpus humi erraticum lateque procumbens, vita vſque ad extremum Maium ſiue ad primos calores producta.

Gemi-

NARCISSVS
INDICVS
FLORE
LILIACEO
SPHÆRICVS
I

EIVSDEM
FLORIS
ET VAGINÆ
MAGNITVDO
I 2

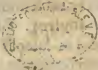

EIVSDEM
NARCISSI
BVLBVS
ET FOLIA
I

Gemino latiore folio, & flore puniceo peregrinus Indiæ narcissus, à Batauo cultore Suertius, siue Colchicum maximum Indicum, paucis ab hinc annis Romanos hortos nobilitauit. Bulbosa radix, pineæ nuci par, oblonga, squamosa, imi fibrati verticis orbe angusto coronata, fibris instar botryodis hyacinthi, quem Muscari vocitant, crassis lateque prorepentibus subnixa, deorsum porrecto tubere callosa, Septembri mense caulem protrudit crassitudine digitali, in rotundo vtrinque planum, albidum, sanguineis anguineisque maculis guttatum, summa parte rubentem. Inde patescens vagina depromit florem balaustio similem, qui sex minimùm folijs puniceis modiceque crassis complectitur intimos flosculos confertissimos, nonnihil hiantes, rubicundulos, breuibus subalbidisque pediculis innixos. E singulis flosculis terna subrubicunda, & luteolis pallidisue apicibus capitulata stamina confertim eminent. Flosculis postea dilapsis subiecta capitula turgent in folliculos ardenti colore rubros, trifidos aut quadrifidos, oleam æquantes, racemi seu corymbi aspectu conglobatos; quibus terna continentur aut quaterna nigella grana, minusculi phaseoli figura & magnitudine. Bina post excussum florem folia existunt, flaccescenti atque in semen exeunti scapo adnata & superinducta, ouata, in duos circiter palmos longa, in palmi dimidium lata,

Narcissus Indicus gemino latiore folio, flore puniceo

ſcillæ folijs craſſitudine æqualia, nigrantia, primò ſurrecta, humi demum iacentia. Hic autem flos ſiue regionis vitiò; ſiue artis inertia ægrè rarenterque noſtrate vernat in ſolo. Primùm tamen formoſus hic Vrbis hoſpes ac tiro in Quirinalibus hortis purpurati Principis FRANCISCI BARBERINI ſuam explicuit purpuram tributariam; vt pulcherrimi loci amœnitas Domino concolor effulgeret. Neque enim in APVM Regia nobiliſſimorum florum ſterileſcere decet annonam.

NARCISSVS
INDICVS
PVNICEVS
GEMINO
LATIORE
FOLIO

EIVSDEM
NARCISSI
BVLBVS
FOLIA
SEMEN

Croci, Colchici, Coronæ imperialis, ac Tuliparum notæ.

CAPVT II.

CRocus, & ipſe florea impotenter amantium fabula, flore vario & multicolore, tum ſimplici, tum folioſo vernat, & autumnat. Breui pediculo ante folium aſſurgit: tum florem expellente folio aut latiore gramineo, aut candidè ſtriato, aut in capillamenti modum tenuiore ac iunceo viret. Bulbulo multiplicis magnitudinis rotundo, carnoſo, & viuaci, intus albo, extra ſpadice ſiue ſubnigro progignitur, fibriſque candicantibus innititur. Præter vulgare Colchicum in Italiæ, Galliæ, Germaniæ, atque Panno-niæ humentibus opimiſque pratis obuium plura, & florum foliorum bulborumque mirabili varietate præſtantiora genera indagauit recentium colonorum amœna ſolertia. Hæc tamen ferè conueniunt vniuerſis: bulbus turbinatus, parte altera planior, media rima ſiue ſulco, vnde flos exilit, dehiſcens; vbi flos defloruit, conniuens, rubentibus ex nigro tunicis obuolutus, intus candidus, carnoſus, lacteo ſucco manans, dum recens erutus adhuc viget; ſed vbi exaruit, rugoſus, intus foriſque nigricans, aut certè rubidus: flores circiter æquinoctium autumni ante folia præproperi,

Crocum.

Colchicum.

croci

croci flosculis non absimiles, & longiusculi, breuibus tenerisque pediculis insidentes: à floribus turgentes folliculi triangulares, crassi, oblongi, semine fœti rotundo, vergentis è rufo ad subnigrum coloris: folia prolixa, laxa, erecta, læuia, pinguia, & planè liliacea. Vnum cæteris præfertur Colchicis, quod rubello plenoque flore foliosum, & alternis quà saturi, quà diluti coloris quadratis maculis variegatum primoribus autumni

Corona imperialis.

pluuijs emergit. Flos est ab oriente oriundus, quem vernacula, quàm latina vox augustiùs nominat: is enim latinè Lilium Regium, vulgò autem Corona imperialis appellatur. Cæparum instar vegrandis eius bulbus, binas & amplius libras interdum pendens, rudi & inæquali rotunditate conglobatur: candidas, promissas, molles, & parua offensione fragiles fibras non ab ima tantùm, sed varia etiam ex parte dispergit: medio patuloque, quà scapus exit, foramine hiat: sine tunicis inuestis, succosa densaque carne modò candicat, modò purpurat, plerunque pallet: allium, aut hircum, aut quid insuauius olet. Atque hoc maximè distat à simillima

R. Dodon. Stir. Hist. Pempt. 2. l. 2. c. 5. C. Clus. Rarior. plant. Hist. l. 2. c. 1.

Susiani, siue Persici lilij bulbosa radice, quæ graueolentia nulla nares ferit, quæque forma est prætereа longiore. Thyrsus robustus, crassus, intus fungosus, viridis, rotundus, procerus ad mediam ferè altitudinem modò confusis, modò ordinatis liliaceis folijs conuestitur: inde teres, nudus, & purpu-

purpuraſcens folioſam ſumma parte ſilueſcit in criſtam. Inter criſtati capitis folia plerunque bina tenuibus è pediculis vario numero, multiplicique interdum ſerie, raro ſcilicet naturæ luxuriantis luſu, lutei aut ex croceo rubentes liliorum ſimiles flores, at minores in calathos ab imis anguſtijs diducti, nec labella reſupinantes, minuſque dehiſcentes, quàm decori, tam fœtidi penſili coronamento nutant. Eſt etiam cum voluptate cernere in intimis foliorum ſingulorum floreis vnguibus margaritarum gemella candida tubercula, quæ cum ſereno, tum maximè pluuio cælo liquidam & prædulcem aquam guttatim delacrymant ſalubri documento, ſcatere lacrymis etiam coronas. Ea poſtmodum eminula vnionum rudimenta, marcentibus floribus, introrſum abeunt in æquè candidas lacunas. Ad hæc ſex albida ſtamina luteis crocis capitulata cum trifido medij ſtyli piſtillo prominent. Excuſſo flore grandia capita ſuſtollunt anguloſi folliculi, ſeminibus graues ſubrufis, planis, cartilagineis, duplici ſerie in vnoquoque angulo digeſtis. Lepidiſſimum florem, Turcico vocabulo Dalmaticis pileis ob ſimilitudinem communi Tulipam, recentiorum verò biformi nomine Lilionarciſſum, quòd liliacea in primis & narciſſina vnus decora complectatur, appellamus. Sunt, qui velint coronarium eſſe veterum Coſmoſandalon, aut certè Satyrion. Nulla æquè in planta verſicolor natu-

Tulipa. *R. Dodon. Stirp. Hiſtor. Pemp. 2. lib. 2. c. 27.*

C. Cluſ. Rarior. Plant. Hiſtor. l. 2. c. 9.

Idem ibid. c. 7. naturæ licentia lasciuit: vt superioribus annis fuerit, qui supra ducenta coloribus discreta genera numerarit. Iam verò cum semper aliquid noui afferat fœcundior Flora, quàm Africa; multò licebit plura
Idem ibid. c. 9. percensere. Ne tamen quis istorum coloribus florum nimiùm credat; præmonente Clusio, alternis annis versicolor inconstantia liberaliter credulos eludit. Princeps & publica ea generum partitio est, quæ de triplici tempestiuitate ducitur: vt aliæ præcoces, mediæ aliæ, aliæ serotinæ tulipæ dicantur. Habent autem ferè vniuersæ hunc exortum, hoc incrementum, hunc exitum. Inter bina diluto virore pallida folia flos, infantium primæ conspectum lucis non sustinentium more conniuens, nec dum colorata formositate viridis, & prorsus herbeus incipit existere. Tum paulatim impellitur succrescente scapo, qui medulla duriore robustus, rotundus, & virens ad pedalem atque etiam cubitalem altitudinem modò arduo statu rectus, modò in anguineam spiram tortilis exurgit. Quanquam præcox tulipa breuissimo caule à terra vix eminet. Hunc sparsim amplectuntur folia plerunque terna, nonnunquam etiam quaterna & quina, crassa, oblonga, carinata, interdum per oras modicè reflexa & crispula, modò pendula, modò surrecta. Summus interim flos colorem mutat, seseque in sena, aliquando etiam in septena & octona folia, rarò foliosio-

rem

rem in congeriem explicat, ſiue calathi, ſiue cyathi, ſiue reſupini pilei effigie. Ex meditullio ſex, vel etiam totidem, quot ipſe folijs conſtat, mirum in modum coloribus varia ſtamina profert, apicibus aut luteis, aut pallidis, aut nigricantibus inſignita. Idem hic flos nubilo cælo triſtatur, vultumque contrahit; pluuio facilè defluit, & corrumpitur; temperato ſole hilaratur, atque in riſum decenter hiat; ardenti peruſtus, formæ vitæque decoquit. Dilapſo flore ſubit membranaceum ac triangulare caput ſatis magnum, atque oblongum; quo tres in partes dehiſcente, ſex ordines viſuntur ſeminis confertim aggeſti, plani, cartilaginoſi, ruſi ſeu rubidi, prorſuſque liliacei. Iam verò, quoniam è medio bulbo cum folijs flos primùm exit, ariduſque deinde floris caulis (quod etiam in iride bulboſa, Colchico, alijſque hoc genus videre eſt) imo extimoque eruti bulbi circulo hærere conſpicitur; quamobrem id fiat, enodare conuenit. In intimo bulbo, vnde caulis & flos eminet, nouus quoque bulbus, veluti gemellus fraterculus, eiuſdem ſcapo floris adnaſcitur; pariterque cum illo non modò per materni bulbi fibras terræ alimentum, ſed ipſum quoque ſuccum matris exugit: vbi verò, deſito iam flore, lateri cohærens caulis inaruit, reliquo ille ſucco innutritus adoleſcit; vetere interim euiſcerato bulbo membranaceas in exuuias, nempe in recentis inuolucra deficiente.

Tulipæ annua corruptio & reparatio.

C. Cluſ. Rarior. plat. Hiſt. l. 2. c. 9.

K Miran-

Mirandum iam non eſt, vel eruto bulbo extrinſecùs hærentem aridum ſcapum inueniri, cum idem vtrunque partus coniunxerit; vel altera nouum bulbum parte planiorem eſſe, cum flos adnatus abſolutæ offecerit rotunditati. Si cui lubeat, quod hic affirmo, fide oculata credere; periculum faciat, quod ipſe feci non ſemel cum Fabritio Sbardono Caroli Cardinalis Pij hortorum peritiſſimo præfecto, florumque peregrinorum ſagaciſſimo indagatore: tulipæ, inquam, bulbum, cum iam cæpit egerminare, intercidat; inuenietque inter conuoluta foliola puſillum floſculi rudimentum, adnatumque ſurgenti cauliculo noui bulbuli nucleum. Ita vetula parens cum floreo partu iuuentutem reparat, ac ſemet intra ſe parturit. Illud cultoribus ignorandum non eſt, tulipam, quæ folium eijcit ſingulare, florem eo anno non allaturam: ſed in duplici folio proximi ſpem floris euireſcere. Bulboſæ radices haud multùm narciſſinis bulbis diſpares, forma modò ferè rotunda ventrioſæ, modò turbinata gracileſcentes; imò, vnde exeunt prætenues, frequentes, breueſque fibræ, prominulo anguſtoque circulo coronatæ, prædulces atque edules, interiore carne, velut excocti duratique albumen oui, ſolidæ candicant: exterioribus tunicis aut flauent, aut ſubrubent, aut nigricant. Publicum præterea eſt omnium, parte altera magis tumere, altera paulò compreſſiores eſſe; & canaliculo,

Fabritius Sbardonus.

liculo, cui ſcapus ab ima corona proſiliens adhæret, intermeante ſulcari. Nonnullis tuliparum, ſeu nondum ſatis adultis, ſeu vegetiſſimis bulbis, & ſuperfluente per imbres humore luxuriantibus antiquiſſimum eſt candidam, prægraſſam, prolixam, anguineo more ſerpentem aut rectà deorſum, aut in latus venam, ſeu neruum ſpargere, qui parte ſumma in bulbulum deſinit, ceu fœtus nuper editi ſolutior vmbilicus. Fit etiam non rarò, cum præſertim id bulborum diutius humatum eſſe permittitur, vt continuatus per adnatum bulbulum neruus vnam alteramue præterea ſobolem, tempeſtiua maturitate vernaturam, veluti catenata ſerie, ſubiungat. Id autem fieri crediderim, propterea quòd naturalis tuliparum fœcunditas, dum ſobolem meditatur, humorem nacta vberiorem, quàm qui citò digeri poſſit in bulbulos, in longam effunditur appendicem; quæ, quamuis radicibus conſimilis, videtur tamen prominentis vmbilici officio defungi; dum bulbulo, in quem deficit ac degenerat, alendo conſeritur: ob eandem cauſam ea connexorum ſeries bulborum continuatur. Ad hæc in altiorem latebram ſe penetrare conſueuerunt complures id genus bulbi, ſiue natiuo pondere, ſiue frigoris humoriſque amore deorſum vrgente. Vſque adeo vel per ſolidi elementi obicem ad ima prono amanti facilis deſcenſus. Eſt etiam tulipa, quæ, ſuam vt feracitatem

Tulipæ propagatio. C. Cluſ. Rarior. Plant. Hiſt. l. 2. c. 9. & 10.

velut iactantior extollat, bulbulos in ipſa caulis foliorumque iunctura, hoc eſt inter alas parit ac geſtat. Pleræque tuliparum bulbaceæ radices, vtpote indiſcreta ſpecie ambiguoque vultu ſimillimæ, florum diſcrimina certò non indicant. Duæ tamen ſunt, quæ notabilem in modum diſſimiles cæterarum certis apertiſque indicijs floris genus præſignificant. Bulbus maiuſculus, cui vulgaris coloris craſſior ac durior membrana, tenui ſubalbidoque tomento intus lanuginoſa bombycinæ tulipæ nomen fecit, florem dabit vel procero caule ſublimem intus extraque rubrum, acuminatis & in ſummo ſubuiridibus folijs diſtinctum; vel breui ſcapo humilem, forinſecus ex viridi pallidum, intrinſecus triſti purpura dilutioribus lineis virgata nigrantem, vno pauonini oculi nomine à rudi ſpecie in vmbilico adumbrata ſpecioſum. Perſica bicolor tulipa vt bulbo, ſic flore longè recedit à cæteris. Bulbus igitur eſt auellanæ inſtar nucis perparuulus, prope rotundus; corio duriuſculo, foris nigro, intus villoſo; ſummo villo extante; carne candida. Flos ſenis coagmentatur anguſtis folijs, exterioribus ternis mucronatis, inter candidas oras dorſo roſeo diſtinctis, ternis verò interioribus planè niueis, capitulo luteo, cinereis crocis: caule fulcitur gracili erectoque: folijs ambitur ſtriatis, iunceis, ac flexuoſis. Ad extremum præcoces tulipas minore bulbo, ſerotinas grandiore ple-

Tulipa bombycina.

Perſica bicolor.

Præcocis, ac Serotinæ indicia.

re plerunque dignoſci, Cluſij vox; recentis verò coloni obſeruatio eſt, illas corona bulbi laxiore, has anguſtiore monſtrari. *Ibid.c.8.*

Fritillariæ, Iridum, Liliorum, Orchis, atque Ornithogali notæ.
CAPVT III.

FRitillaria nomen à fritillo, ab alueo luſorio maculoſas areolas mutuata multicolorem ludum in hortis ludit. Hanc etiam pictis Africæ gallinis conſimilem ſuauiore gulæ vocabulo Meleagridem recentiores coloni appellant. Eandem ab inuentore dixere narciſſum Caperonium, à diſcolore forma lilium variegatum. Vnico è caule pedali aut etiam longiore, tenui, quinis aut pluribus folijs, anguſtis, carinatis, impensè virentibus, atque inordinatis conueſtito flores ſinguli, interdum bini, rarò plures, more tintinnabuli penſiles nutant. Quadratis aut oblongis maculis alternantibus plerique bicolores, velut opere teſſellato, elegantiſſimè variant. Nonnulli etiam vnicolores ſine varietate delectant. Interior foliorum pars floridiore tinctura ſaturatur. Vngues, vt in roſis, candicant: inde ad medium vſque folium herbidi coloris linea producitur. Stylus è floris erumpens vmbilico inter ſex luteos crocos quodam quaſi puluiſculo conſperſos multifidus eminet. Folliculus dein-

Fritillaria.

R. Dodõ. Stirp. Hiſt. Pempt. 2. l. 2, c. 28.

C. Cluſ. Rarior. plant. Hiſt. l. 2. c. 11.

Criſpin. Paſſeus in Hort. florid. vern.

de turgeſcit ſæpe vncialis, ac triangularis, ſupernè craſſior, haud coronatus, ſemine fœtus rufo, exiguo, plano & membranaceo. Radix bulboſa ſubiacet plerunque puſilla, orbiculata, depreſſa, nudula, exalbida; vbi aliquandiu inobruta fuerit, leuiter lutea, in binas vt plurimùm æquales partes veluti diſſecta, &, quà caulis exiſtit, extuberante toro puluinata. Iris hortenſis tam varia & verſicolor eſt, vt cæleſtem Iridem æmulata colorum vera ſpecie coloratum cæli mendacium ſuperet, idemque ſibi decorum iure nomen adſciſcat. Bulboſæ radix ferè oblonga, & adnaſcentium nucleorum liberaliter fertilis ſubrufis aut ſubnigris indutiijs obducitur. Inde geniculatus caulis in cubitalem ſæpe proſilit altitudinem; folijſque prolixis, anguſtis, ſtriatis, ſuperiore parte cauis, inferiore prope rotundis geniculatim circundatur. Flos vnicus, interdum etiam geminus in cacumine dehiſcit, figura picturaque nonnihil variantibus. Commune hoc omnibus, vt maiora per ambitum folia deuexis labellis reſupinentur, maiora ſurrigantur. Poſt florem ſurgit longulum ac triangulum loculamentum, quo tres in rimas fatiſcente ſemen apparet anguloſum, aut rugoſum; rufum, aut fuluum. Iris alia partibus cæteris non diſſimilis, flore folioſo & maiore præſtantior, media floris paulò minutiora folia conduplicat, bulbumque magis rotundat. Bulboſam & latifoliam iridem è Luſitanis Bæticiſque

Iris.

Iris bulboſa.

Iris flore duplici folioſa.

Iris prima Cluſij latifolia.

cisque

ciſque collibus cultiſſimos ad hortos tranſuectam, *C.Cluſ.Rarior. plant.Hiſt. l.2. c. 44.*
ab eo, qui priorem deſcribit ac celebrat, Primam
Cluſij nominant. Bulbus cæterarum de more iridum modicus, candidus, phœnicea, tenui, læuique membrana velatus radices demittit vice glandium craſſas, minuſculum digitum longas, inde in prætenuem longitudinem procurrentes; quibus à florum defluuio ſenectute rugatis & flaccidis nouellæ ſubeunt, iuuenilem parenti vim & fœcunditatem ſuffecturæ: vnde fit, vt altrici terræ fibris bulbus perennibus adhæreſcat. Folia prodeunt vtrinque denſa, ſeſe inuicem amplectentia, modicè carinata, longa, ternos digitos lata, acuminata, mollia, in terram prona, contortuplicata, ſupernè ex viridi pallentia & læuia, ſubtus incana. Medij flores membranaceis inuolucris euoluti, breuibus teneriſque pediculis inſtar croci vix eminentes, ex cæruleo colore in violaceum inclinantes, interdum etiam lactei, vulgarem bulboſæ iridis in faciem ſenis ita folijs conformati, vt imæ præterea foliaceæ tres interſertæ exertæque lingulæ ſupinentur, ad quindenos vſque particulatim vernant, alijs cadentibus, alijs matureſcentibus, alijs verò ſubnaſcentibus. Hiberno frigore, ceu verno tepore citati gelidiſſimis menſibus, Decembri ſcilicet, Ianuario, & Februario ver brumale diuturnumque repræſentant. Vbi defloruerunt, ima pediculorum pars inter folia deliteſcens oblongam ac triangu-

lam turget in thecam ſeminis, vt in tulipis, compreſſi, ſed exalbidi, extremo Maio matureſcentis. Perſicæ iridis bulboſa radix proximè ſuperiori perſimilis minorem nacta eſt modum. Folia pauciora, diluto virore veluti rorulenta, atque in canalis effigiem concaua ſex digitorum longitudine, duum latitudine definiuntur. Exiguò poſt foliorum exortum ſub extremum Februarium flores exiſtunt ſupradictis conformatione pares, numero autem & colore diſpares. Hi enim quaterni tantùm quiniue pro cuiuſque bulbi viribus funduntur; totique ſic albicant, vt folia terna ſurrecta dilutiore cæruleo fuco interfuſo pulchrè liueſcant: totidem verò hiſce ſubiecta tum prominula crocea linea intercurſante diſtincta, tum violaceis guttis circunlita, grandiore ianthini coloris velut holoſerica macula deuexum labrum infuſcante, ſplendidè nigreſcant. Denique eiuſdem formæ folliculus Iunio menſe matureſcit in ſemen. Quæ tuberoſa & geniculata radice ſunt irides, floris figura vix differunt à bulboſis. Quare minutiora minuſque in rem meam neceſſaria diſcrimina petat, qui velit, ex ijs, qui vnicam florum hiſtoriam elaborarunt. Iridi lilium nominis adiungit affinitas, & contigua veris extremi tempeſtiuitas. Noſtrates horti emaculata & lactea venuſtate natiuum reijciunt, aut certè externo & ſiluatico poſthabent naturali nauſea, qua domeſticas delicias faſtidimus,

Iris Perſica variegata præcox.

Iris tuberoſa

pere-

peregrinis inhiamus. Candido autem notiſſimoque lilio cum in alijs partibus,tum præcipuè in bulbo ſquamatim compacto ſubſimiles liliaceæ ſtirpes omnes exteræ,ac noſtris è ſiluis montibuſque petitæ, vario diſcrimine ſeparantur;quas vno Martagonum recenti nomine complectimur. Siluestris lilij, ſiue martagonis purpurei complura genera numerantur. Aliud enim maius procero caule,folijs anguſtis,atque è nigro virentibus circunfuſo numeroſos, atque adeo ſexagenos pluréſue colore rubro ad croceum inclinante dilutos, nempe puniceos flores effert. Aliud humilius, minuſque floribus fœcundum, necnon folijs dilutioribus ſilueſcens, atque ex ipſo bulbo propagines in latera graminis more diſpergens partibus cæteris conſentit. Illud autem cum hi, tum reliqui martagonum bulbi familiare habent, vt ſupra infraque porrectis fibris liberaliter barbati ſint. Aliud inuenitur his non abſimile triplicis generis ſilueſtre lilium etiam inter folia floreſque bulboſum. Eſt enim, quod nondum ferendis floribus per ætatis immaturitatem par ſecundùm caulem inter folia naſcentibus bulbulis luxuriet;ac deinde in ſummi tantùm caulis ramuloſa diuiſura, & iuxta flores bulbos grandiuſculos effundat; cum ad bina vſque cubita ſatis adultum & ſeneſcens ſanguineis floribus purpurat. Eſt etiam, cuius iam adulti ſcapus humilior & ferè cubitalis raros, eoſque ſuperioribus minores bulbos ſum-

Martagon, ſiue lilium ſilueſtre.

R. Dodon. Stir. Hiſt. Pempt. 2. l. 2. c. 2.

C. Cluſ Rarior. plant. Hiſt. l. 2. c. 6.

Puniceum maius.

Puniceum minus.

Purpureũ triplex, inter folia floreſque bulboſum.

ſummis tantùm in alis ferre ſit ſolitus. Poſtremò eſt, quod inter ſuperiora duo magnitudine medium numeroſa bulborum tum folijs tum floribus adnaſcentium ſcbole ſemper oneretur, quodque è bulbi prædicto minoris lateribus propagines plerunque fundens, extuberantibus ad ſingula genicula candidis bulbulis latè ſeſe diſſeminet. Penſiles porrò bulbi ſeu vento ſeu contactu decuſſi, terraque reconditi maternam radicem pari fœcunditate imitantur. Quin etiam, dum ſcapo adhuc inhærent, fibras deorſum agere interdum ſolent, ijs velut brachiolis communis gremium nutricis implorantes. Ferunt præterea lilia hæc vniuerſa triquetris folliculis latum, cartilagineum, & leuiter fuſcum ſemen. Cæterùm in horum aliquo liliorum poëticum hyacinthum, atris doloris vulnuſculis compunctum, flebiliter efflorefcere indicat fabulæ concolor ferrugineus floris rubor, nigellis atque adeo lugubribus lituris punctim literatus. Sed iſte poëtarum cantu, quàm colonorum cultu nobilior flos eſt. Geminum viſitur lepidioris formæ lilium, quod Matthioli martagon, aut hemerocallis altera dicitur, è ſiluis montibuſque in vrbes hortoſque tranſlatum. Alterius ſæpe bicubitalis, rotundus, & purpuraſcens caulis oblongis, latis, acuminatiſque folijs in ſtellam ſeſe pandentibus certa per interualla radiatur: è pediculis prono ſuſpendio vacillant flores purpura frequenter obſoleta, quando-

Ferrugineum atris notis inſcriptum, ſiue Hyacinth. poëticus. R. Dodon. ibid.

Id. ibid. c. 3.

Montanum primum.

doque elegantiore ſuffuſi, & purpureis aut nigricantibus interdum maculis notati, nonnunquam etiam incontaminato candore ſpectabiles; folijs annulatos in cirros, velut calamiſtro, vibratis & reflexis; ſtaminibus ſumma parte capitulatis, & citra mediam ſtyli clauam extantibus. Squameus, atq. in acumen gracileſcens bulbus, quòd ochræ luteo colore inficitur, apud Germanos aureæ radicis pretioſum nomen inuenit.

C. Cluſ. Rarior. Plant. Hiſtor. l. 2. c. 4.

Montanum alterum.

Multò alterum elegantius caulem attollit cubitalem aut proceriorem, non admodum tamen craſſum, inferiùs ex purpura nigricantem: læuibus, pinguibus, ſurrectis, ſenſimque breuioribus folijs comoſum. Ad hæc floribus grandiuſculis, cinnabaris minijque temperie prodigè coloratis nitidè rubet: neque à lilio Byzantij rubro diſtare videtur, quod à criſpula & cincinnata foliorum forma Italico blanditu Dominæ cincinnus vocitatur. Bulboſa radix ſuperiore amplior minutioribus & ſubcandidis nucleis veluti ſquamatim coaleſcit.

Martagon Pomponij.

Habet Pomponij Martagon, quod à prædicto lilio nonnihil diſcrepet. Nam iuſtæ magnitudinis bulbus quaſi ſquamulis compactus minutiſſimis, ac depreſſior ſulphureo colore flauet. Scapus in quatuor circiter palmos adoleſcit; ac productioribus, tenuiſſimis, contortis, aſperis, inferiore parte abundè virentibus, & paulatim decreſcentibus folijs faſtigiatus denſiùs capillatur. Flos priori congener tetro coronæ imperialis

vt

(vt vocant)odore degenerat.Congruunt colore formaque nostratibus exteræ martagonum radices: quanquam in frigidiore plaga, solo cæloque magis

Orchis. propitio, feliciùs florere dicuntur. Orchis radice constat bulbosa, in oleæ modum oblonga,gemina; altera plena & vegeta, altera rugosa & flaccida; vtraque alternis annis intumescente ac decrescente, supernè in imo caule fibrata. Inter pauca mirabilis est herbæ huius varias animantium imagines numeroso partu progignentis nunquam effœta fœcunditas. Verùm nobilissima in primis, florumque lectissimorum digna consortio censetur duplex eiusdem generis radix anthropophora, quarum altera hominum mares, altera fœmellas capitulis velut è galea, siue trifido inuolucro purpurascente pensilibus, extentis brachiolis, diuaricatis crusculis, corpusculis carnis colore subrubentibus extremo vere, aut ineunte autumno parit. Et quisquam dubitet humano generi decoram esse florum culturam, cum suorum illi cultorum in effigiem humanissimè transformati grata vice be-

Orchis floribus viros exprimens.

Fab. Columna Minùs cognit. Stirp. & Rarior. par. 2. c. 4

neficium recolere videantur? Masculorum parens folia fundit ex pallido virentia, alia scapo circunuoluta, latè alia diffusa, & per ambitum vndosa, vnciam lata, palmum longa: ipsum verò pedalem scapum tenerum, & viridi læuore nitidum, densissimis flosculis ab ima parte dehiscentibus inspicat. Flores, antequam dehiscant, purpurant:

vbi

vbi deinde humanam in faciem explicati lineamentis homunculi patuerunt, mentiente carnem fuco suauiùs rubent. Priorem hanc in herbosis Casperiæ collibus radicem reperit Fabius Columna, vir tum in peruadendis eruditis naturæ latebris industrius, tum Lynceus in peruidendis. Consitam germinare asserit autumno: mense etiam Aprili floruisse: autumni initio simplicem esse, & absque fibris vegetam: aliam deinde ab ipsa gigni vegetissimam, & succi iuuenilis plenam, matre interim senescente atque in rugas abeunte. Subsimilis est radix fœmellarum puerpera, bulborum altero iustæ oliuæ magnitudinem æquante, albicante, ac duro; altero autem minusculo, pullo, & rugato. Caulem hæc sesquipedalem, rotundum, læuem folijs duobus complectitur: ima quinque ferè semipedalia, vnciam circiter lata, & recurua ex longa ceruice ab humo sustollit. Maio mense floret siluosis in montibus Aequicolorum, è trifido integumento virescente, ac per oras purpurante suspensis muliebris formæ minutulis ludibrijs, congerie in acutum fastigium decrescente spicatis. Vtriusque radicis flores aureis velut arenulis puluerulenti splendidè sordescunt. Notabilis in ornithogalis est bulbi candor, imique verticis, vnde capillamenta funduntur, latitudo. Sed præ cæteris, quorum pleraque nostrate in solo passim occurrunt, elegantia & raritate peregrinum spicatum placet.

Orchis floribus mulieres exprimens.

Id. par. 1. c. 146

Ornithogalum.

Peregrinum spicatum.

placet. Bulbacea ipsius radix rotunditate ac magnitudine Arabici ornithogali, quod vulgò Alexandrinum lilium vocant, radicem æquat, candore etiam superat; latitudine autem basis, ex qua prodeunt fibræ, superatur. Quina aut sena folia breuia & lata instar eriophori, siue hyacinthi Peruani humi sternit secus, quàm aliud solet ornithogalum spicatum, quod folia surrigit. Caulem trudit gracilem, at robustum, qui post mensem Maium in floream palmarem spicam fastigiatur. Flores lactei coronario frutici, siue candidæ syringæ non absimiles, medio subuiridi capitulo turgentes, quod cum sementat, exalbicat, particulatim vernant. Neque tamen, dum summi dehiscunt, imi contrahuntur atque flaccescunt, quemadmodum in floreis plerisque spicis vsu venit: sed, vbi auarum sui spectaculum per partes & paulatim indulserunt, vniuersa demum argentea pompa simul explicata oculos ditant.

Hyacinthorum notæ.

CAPVT IV.

FLoribus hisce bulbaceis, plerisque grandioribus pulchrè attexitur hyacinthus, corpore, non gloria minor. Quoniam verò geminos, genere longè discretos vnum hyacinthos nomen

Hyacinthi nomen anceps.

nomen amplectitur; alterum, quem rubrum siue ferrugineum lilium (vt modò præmonuimus) herbarij, comosandalon Hermionenses apud Pausaniam, *Lib. 2.*
inscriptum hyacinthum Theocritus appellat, quia *Idyll. 10.*
floream ferruginem nigris & veluti funestis notis punctim inscribit, funebri memoria vernans siue Hyacinthi siue Aiacis in hunc florem fabu- *Plin. l. 21. c. 11*
loso miraculo mutati: alterum, qui non inscriptus vocari potest, quique Vaccinium à priscis *Vaccinium.*
Quiritibus, à recentioribus Gallis tanquam pristini vocabuli vestigio Vacietum appellatur: hunc *Ioan. Ruell. De nat. Stirp. l. 2. c. 104.*
nos in præsentia postremum non inscriptum describimus. Hic in omnes prope colores tum naturæ tum artis felici conspiratione facilis Vertum- *Hyacinthus nō inscriptus multicolor.*
nus, modò candidus monstrat nigra vaccinia eximiè posse exalbescere, vt alba ligustra alieno candore victa penitùs cadant: modò cinereus florum Phœnicem se probat, qui cineres animat: modò ex albo rubens humani vultus formosam temperiem pulchrè transformat in florem: modò cælo concolor Archimedem ludit, dum cælum angustiùs contrahit: modò colores alios mille non fictos & breues, sed veros & constantes vario è satu trahit; vt admirationis filiam, fugitiuam Iridem prouocet & superet: modò polyanthes numeroso se flosculo conuestit, vt vnus flos hortus sit. Folia illi oblonga, porri folijs plerunque angustiora & breuiora, carinata, læuia, & splenden-

tia:

tia: caulis teres, enodis, glaber, fungoſus, digito ſæpe minimo gracilior, interdum quoque digitalem ad craſſitudinem proficiens, aliàs florea turri ſuperbus, aliàs onere felici languidus: flores à tubularis anguſtijs in calathi formam repandi, lilij diuiſura per oras reflexi, à medio plerunque, nonnunquam etiam ab imo caule ad ſummum, nunc in latus, nunc per ambitum, modò denſata, modò rara ſerie digeſti: ſemen in triangularibus valuulis exiguum, rotundum, nigrum: bulboſa radix intus candida, &, quemadmodum etiam tota herba, lento ſucco glutinoſa. Orientales vulgò hyacinthos appellant, qui pinguiora latioraque explicant folia, qui craſſiores vegetioreſque exerunt caules, qui maiores patentioreſque ſuſpendunt flores, qui denique à fertili lucis oriente nitidam formoſitatem ducere videntur. Horum præterea geminum faſtigium eſt, maioris alterum hyacinthi copioſiùs, alterum minoris parciùs efflor eſcentis. Cæterùm pro diſcolori florum varietate cernuntur plerique bulbi & coloris & figuræ diſcerniculo inſignes, qui florea diſcrimina præmonſtrent. Neque verò diffiteor nonnullos tam obſcurè bulbos inter ſe differre, vt perſpicacem etiam iudicem ſæpè fallant. Præcocem hyacinthum candidum bulbus arguit nonnihil compreſſus, & rubicundis tunicis præuelatus: bene odoratum, ac leuiter cæruleum præma-

Hyacinthus orientalis.
R. Dodon. Stir. Hiſt. Pempt. 2. l. 2. c. 17.

Albus brumalis.

Cæruleus odoratus præcox.

maturè vernantem pusillus, globosus, superiori concolor, adnataque posteritate sese facilè dissemianans: cyani siue Lazuli cæleste decus æmulantem in pyri formam turbinatus, & saturata purpura nigricans: huius consimilis, obscuroque discrimine prope gemellus exuberante cæli colore splendidè fuscum, foliolisque conuolutis Februario & Martio mense cincinnatum: Byzantium odoratissimum floribus diluto colore cæruleis, splendentibus, maiusculis, & raris mense Martio visendum in rapi rotunditatem depressus, conglobatus, atro rubore suffusus: lacteum media tempestate florentem, atque à magni Ducis Hetruriæ stabulis viridario conterminis imparem appellationem indeptum vastior, in latitudinem fusus, exalbidus: violaceum dilutioribus maculis intercursantibus distinctum, cui vernaculum à leonino colore nomen est, non ita magnus, in globulum prope collectus, nucleorum, quàm florum, fertilior, & pallidus: cineraceum modicè subsidens, inhærentis crebræ sobolis pressu atque suctu denormante rarenter in rotunditatem globatus, subpallidus: subrubente tubulo albicantem longulus, carne tenerrimus, & hanc ob causam cariosa sæpe basi vitiosus: obsoleti candoris serotinum polyanthem facie simillima geminus proximè superioris, qui florem fert ex albo rubentem: subnascentibus per floridi caulis interualla

Cyaneus præcox.
E cyaneo fuscus & crispus.
Cærule' maior odoratissimus Byzantius.
Candidus.
Violaceus dilutiorib' maculis distinctus.
Cineraceus.
Subrubens.
Albus serotinus polyanthes.
Violaceus polyanthes caule foliato,

virentibus tænijs foliatum rotundus, & frequenter exesam carie imam sedem explentibus bulbulis deorsum versum sobolescens: polyanthem quà odoratum, quà inodorum, eumque maximè, quem satu plerunque felicissimo prodigiosè varieque multiferum suscipit quàm ferox armorum, tam mitis florum genitrix Brixia, compactus, orbiculatus, nullo raroue hærede cohærente infœcundus, tota in florei partus absolutionem luxuriante fœcunditate: isti planè consimilis rosmarino coloratum, cum præcocem parciùs, tum serotinum liberaliùs florum feracem, & præcrasso caule spectabilem: duplicato autem flore ex albo & cæruleo virescentem itidem rotundus, foliati radice maior, sessili parte vitio obnoxius. Violaceus est singulari pulchritudine hyacinthus, qui de singulis longiusculis pediculis flosculos complures frequentiore foliorum coma stipatos racemi modo plerunque suspendens (interdum enim præter morem abortiuus more prouenit cæterorum) apposite racemosus dicitur. Hunc ex bulbo conijcies mediocri, quadantenus rotundo, & subrubente. Ianuarij nomenclaturam à cultoris cognomine sortitum in pusillæ rosæ formam foliosum, pretiosumque diluto cælesti colore hyacinthum prædicto cyanei floris bulbo simillimus ambiguè indicabit. Sed grandiore Roseum flore, pariterque cæruleum signo nullo insignis bulbosa radix à vulgari-

Polyanthes multiformis.

Cæruleus dilutior colore rosmarini.

Subuiridis duplex.

Racemosus multiplex.

Ianuarij multiplex.

Roseus multiplex.

garibus non ſecernit. Anglicum ſiue Belgicum, nempe campeſtrem earum regionum florem extremo Martio vernantem ex bulbulo interpretaberis nudulo & candidulo; ſi cæruleum is progignat, ſæpius orbiculato; ſi candidum, aut ex candido rubellum, frequentiùs oblongo. Hiſpano hyacintho ſerotino atque inodoro minorem natura modùm, faciem Belgico perſimilem dedit. Cæruleus plerunque aut candidus menſe Maio palmari ſpica vernat, cuius apex ad quaternos digitos conſertioribus floſculis oneratur: cauliculus prætenuis, & prædurus diluto colore viret: folia, quàm in Belgico, tenuiora atque anguſtiora canaliculatim incuruantur: albus & globoſus bulbulus puſillam iunceo folio Hiſpani narciſſi bulboſam radicem æquat. Obſoleto colore tum viridis, tum rubentis ſiue melini hyacinthi bulbus in cruſtumini minuſculi pyri effigiem longiuſculus, albidus, latiore baſi ſeſſilis: folia prælonga, anguſta, carinata, ſuccoſa, pallido virore ſuffecta, mucronata, flexuoſa: caulis ſubuiridis, pedalis, gracilis, duriuſculus, ab imo ad ſummum inæqualia per interualla ſecundùm anguſtiſſimas foliaceas appendiculas flores extremo vere ferens Belgicis conſimiles, nonnihil tamen longiores, è breuibus pediculis nutantes, ſenis folijs contextos, exterioribus quidem reflexis, interioribus verò tanquam in tubulum coëuntibus, imam ſpicam rariore, ſummam

Anglicus, ſiue Belgicus ſerotinus.
Cæruleus.
Candidus.
Rubellus.
Hiſpanus ſerotinus.
Hiſpanus obſoletior.

densiore copia onerantes, onerique interdum imparem & languidam acclinantes: folliculi semine offertissimi plano, cartilagineo, circinato, nigro. Hyacinthum stellatum polyanthem Peruanum folijs crassioribus, latè carinatis, anguste mucronatis, splendidè virentibus, propter humum fusis; caule firmo, tereti, glabro, virescente; minutis innumerisque floribus modò cæruleis, modò ex cæruleo in violam inclinatis, modò albis, modò albidis, in stellam hiantibus, spicatum in turbinem conglobatis, ex ima primum parte sese pandentibus; acuminatis ac trigonis folliculis semen rotundum & nigrum concludentibus, bulbus effundit grandior, foris fuscus, sub exteriore tunica laniger & re ipsa eriophorus, basi lata & prominente sessilis. Mera in florem collecta suauitas, hyacinthus botryodes Chalcedonius, siue Turcarum Muscari, vel ipso barbaro nomine iucundè olens caulem surrigit crassum, teretem, fragilem, ad partem vsque dimidiam nudum; inde ad cacumen flosculis, vtpote iucundissimi odoris plenissimis, in vrceolos meritò conformatis, modò leuiter luteis, modò subalbidis aceruatim racematum. Prægrandibus, ac triquetris vasculis semen includit nigrum, rotundum, eruo par. Folia frequenter humi sternit prolixa, in mucronem fastigiata, satis & crassa & virentia, canaliculata, tortuosa. Bulbum subijcit oblongum, albicantem, compluribus tuni-

Peruanus.

Botryodes odoratus.

tunicis cæparum instar coagmentatum, crassis fibris ex ima extuberante basi diffusis, nec vnoquoq. anno pereuntibus & rediuiuis, sed perennibus innixum. Illud habeo tandem subijcere, sufflauum hyacinthum botryodem geminum esse, alterum præcocem, serotinum alterum non sine discolori discrimine: illius enim præfestinatum ante hiemem germen expallet; huius verno tempore tempestiuum saturatiore purpura nigricat. Colitur præterea duplex hyacinthus botryodes inodorus, lacteo candore alter, alter diluta purpura respersus. Illius cauliculus, & iuncea folia languido virore pallent; huius autem ex viridi purpurant. Vtriusque flores Aprili mense perangustis oscillis oscitantes concaua rotunditate globantur minutarum effigie margaritarum, à quibus Italicum nomen retulerunt; summumque cauliculum vua confertim vernante conuestiunt. Rotundi bulbuli penetralem candorem pullo cortice infuscant: prodigiosè etiam fœcundi, quòd angustis corpusculis nequeunt, numeroso nucleorum partu latè se porrigunt. Comosus florum panicula hyacinthus, Aprilis flos, quòd in floridissima Sannesiæ domus amœnitate primùm admirabilis hospes Romam oblectauit, Sannesius dictus est: quòd autem luctibus ac funeribus dicatæ cupressus læta referat imagine, vulgò cupressinus appellatur. Flosculos granosos, capillamenti modo tenues, tenerrimos, fragiles, velut vitrea glacie concretos,

C.Cl. Append. vlt. ad plant. histor.

Botryodes inodorus cādidus, & rubellus.

Sannesius florum panicula comosus, siue cupressinus.

Fab. Columna Minùs cognit. Stirp. & Rarior. par. 2. c. 5

 vario

vario flexu ramulosos, è cælesti colore in purpuram inclinantes primùm instar fœminæ cupressus metæ aspectu in fastigium conuoluit; deinde, vt assolet mas, extra se spargit: cauliculo sustinetur subuiridi, seu subalbicante, prætenui, rotundo, læui, lignoso, inter folia prosiliente prælonga, succosa, nonnihil carinata, & flexile in cacumen extenuata: bulbum turbinat; subrubente foris tunica inuoluit, crassisque fibris firmat; à comoso spurio hyacintho dilutiore potissimùm rubore, & minuscula mole secernit. Indici hyacinthi, siue Asphodeli nuper ad nos translata tuberosa radix, ex qua ille cum vita nomen accipit, oblongum botryodis odorati hyacinthi bulbum imitatur: carnis, & subnascentis calli duritiem superat: nimiùm sui prodiga, & raritatis gloriæ officiens innumeros toto corpore parit hæredes: ineunte vere folia emittit in terram conuexa, prolixa, digitum lata, in acumen deficientia, viridi læuore nitida: caulem impellit ferè bicubitalem, duriusculum, læuem, geniculatum, breuia è geniculis folia fundentem, minimo nunquam digito crassiorem, numerosis floribus cacumen onerantibus vberrimè spicatum. Hi succo pleni, degenere à patrijs Indis lacteo vultu oculis, odoratissimo spiritu naribus suauissimi, aurei malloribus æquales, ab ima parte particulatim sese explicantes æstiuis mensibus ad hiemem vsque vernant.

Indicus tuberosus candidus.

Cycla-

Cyclamini, & floris Indici è violaceo nigricantis notæ.

CAPVT V.

TVberoſa radix bulbo proxima Cyclaminus eſt, quam veteres Latini terræ modò vmbilicum, modò rapum, modò malum, ac tuber appellarunt. Eius duo genera diſcriminat florum gemina tempeſtiuitas, alterum vernum, autumnale alterum, vtrunque raro candore charum: nam, pretium cultumque minuente copia, ſepibus obuium prope omnibus, licet roſas æmuletur, licet regio colore ſplendeat, prorſus viluit purpuraſcens. Quod vere floret, Byzantio tranſlatum, duplici candet aſpectu. Flos enim de more in quinque ſurſum reflexas foliorum lacinias diſtributus, & veluti refugo à fronte capillo relicinus, aut emaculatam albitudinem grandiore menſura explicat, aut vulgaribus par, & cætera candidus rotundum oſculum ſaturata purpura expingit: odoratam vterque animam, dum viuit, expirat: vterque mucronatæ rotunditatis leniter ſerrata folia præmittit autumno, quæ (quod familiare pleriſque eſt) ſubter ex viridi albicant, ſupernè verò ramuloſis toris ſubrubentibus virent: ſed ille latiùs explicata fuſco virore albidis maculis interſtincto inficit; contractiora hic diluta viriditate, viridiorem vmbilicum cingente, diſtinguit. Vernam folioſo

Theophraſt. Hiſt. plant. l. 7 c. 9.
Plin. l. 21. c. 9. & l. 25. c. 9.
Ioan. Ruell. de nat. Stirp. l. 2. c. 94.
Cyclaminus gemina.
Verna.

flore prorſus candido Cyclaminum prædictarum priori partibus pleriſque ſimillimam tum floris theca magis turgida, tum flos ipſe numeroſis folijs nondum ſatis euolutis primò glomeroſus à populari ſecernit. Probabilior autumni Cyclaminus aut languidè odorata, aut penitus inodora ſimili colorum in floribus diſcerniculo exalbeſcit. Eius folia in orbem ſparſa, criſpa, ſupernè maculoſa, angulata, & marginibus quaſi circunroſis crenata ipſis floribus præpoſtera lentè feſtinant. Vbi marcidi flores interciderunt, ſeminè grauia longis cum pediculis, quibus inſident, capitula multas conuoluuntur in ſpiras, donec terram attingant: illic demum adulta, maturoque partu hiantia ſemen oſtendunt inæquale ac fuluum; quod humo exceptum non abit in germen more ſeminum cæterorum, ſed in tuberculum rotundatur, vnde poſtmodum folia emergunt. Radix tuberoſa in orbiculatam latitudinem effuſa, oculis interdum, velut in cauliculos, extantibus ſupernè ſcabra, ſenio etiam rugoſa candidam carnem nigrante corio inueſtit.

Autumnalis.

Flos Indicus è violaceo ſuſcus radice tuberoſa.

Indicum tuber effigie rapuli, colore intus albo, extra ſubrufo, corpore binos ternoſue digitos lato, ſuperno infernoque vmbilico anguſto, & nonnihil introrſum acto paucos ante annos ad Pariſienſes hortos aduectum eſt è Batauia. Illic toto triennio ſine fibrarum exortu, ſine floris oſtentatione ignauum atque inglorium latuit. Romam denique

tranſla-

tranſlatum, velut eroſum terebratumque teredine, in Tranquilli Romauli manus, efficaces nempe cultrices, venit. Hæ vario ſatu indolem tuberis per biennium explorarunt. Et primò quidem florem elicuit macra humus cum exiguo ſabulonis admiſta. Iam verò ferum tuber adeo cultus edomuit, & conſuetudo manſuefecit; vt communi bonoque olerum ſolo gaudeat, arcanumque gaudium floreo riſu exprimat. Septembri menſe radix in fictili primum depoſita germinauit Octobri; tum verno tepore turgere cæpit in florem: ſed florea ſpes intempeſtiuis pruinis præuſta decoxit. Folia exeunt à tubere longa, & ſæpe cubitalia, lata, neruoſa, ſtriata, gladij modo in mucronem exacuta, diluto virore albicantia, propter humum candida rubriſque guttis intertincta. Medius deinde ſcapus exilit denſe ramuloſus, & bulboſæ iridis more articulatus, at breuioribus mucronatis folijs articulatim armatus: vt licet iridem nonnemo vocitet, gladiolo tamen propior hæc planta videatur. Flores ſimplici narciſſo grandiuſculo prorſus albo ſuppares in ſex folia decuſſantur ſubter vireſcentia, ſupra è violaceo fuſca, natiuo tanquam holoſerico villoſa, furuis & velut fuligine oblitis per ambitum cirris, ſeu fimbrijs criſpula & corrugata, atris albidiſque vnguibus maculoſa, prominula linea intermeante diſtincta. Medium præterea ſtylum ſurrigunt ianthinis, atque albicantibus maculis Tranquillus Romaulus.

lis

lis notatum, ſtaminibus tenuiſſimis in imo violaceis, in ſummo luteolis capillatum, quaternis quoque maiuſculis bifidis crocis exteriorem in decuſſem demiſſiùs digeſtis coronatum. A medio caule ad cacumen vſque ſummis è ramulis, atque ex ipſo foliorum complexu menſe Martio atque Aprili particulatim exiſtunt. Medicamenti cuiuſpiam, aut mellis excocti inelegantem odorem expirant. Diem, aut paulò diutius viuunt breuiſſima digni vita, quippe nocti mortique nigritudine concolores. Emortui, velut informia veſpertilionum cadauera, illepidè contrahuntur: deinde vltro caduci voluntarium properant ad ſepulcrum. Mira eſt huius tuberis fœtura: ex imo enim vmbilico fibra prodit modò longior, modò breuior, narciſſinæ inſtar candida & modicè craſſa, cuius ſumma pars in tuberculum paulatim ſoboleſcit. Quare factum eſt non ſemel, vt eius fibræ iam corruptæ ſoluto nexu procul à matre præter morem natus fœtus inobſeruato adhuc miraculo inueniretur: interdum quoque breuioris fibræ ligamine adhuc integro ſoboles matri cohærens & contigua, vel etiam de more adnata deprehenditur.

Ane-

FLOS INDICVS E VIOLACEO FVSCVS
RADICE TVBEROSA

Anemones notæ.

C A P V T V I.

FLoriferis oculis abundat exigua radix anemones, vt omnium voluptati oculorum quàm maximè prospiciat. Sunt, qui anemonen Phenion vocent: alij Adonidis ab apro *Plin.l.21.c.23* *Nicander.* interempti florem appellant: alij Veneris Adonidem lugentis lacrimas in eum florem concreuisse *Theocrit.* deblaterant, innocentissimi risum floris impuræ fabulæ tragico luctu funestantes: alij denique vim Græci nominis interpretati florem venti nominant, quia non sine vento aperitur; & (quas etiam aula vices alternat) eadem, qua fouebatur aspirante aura, reflante difflatur. Duo autem sunt Anemone duplex. huius herbæ fastigia: alterum enim tenuibus coriandri folijs altè multifidis, minutim laciniosis, atque tergeminis; alterum apij modo diuisis, tripartitò dissectis, rotundum per ambitum modicè serratis, & leniter crispis viret. Eius, quæ tenui folio est, anemones cauliculus nudus, exilis, leuiter Tenui folio. lanuginosus, palmaris, aut etiam pedalis, circa dimidium aut sub ipsum cacumen tribus foliaceis lacinijs sine pediculo pressiùs cohærentibus, & aliquantulum surrectis intercinctus, in cacumine florem explicat latioribus folijs non minùs senis, ferè in rosæ amplitudinem circinatum, medio in-

terdum

terdum globulo ſtaminibus obſito, exalbido, atque villoſo capitulatum, qui tomentoſam in lanuginem ſemine ſubrufo, longiuſculo, planoque plenam aura leuiſſima ſoluitur ac diſſipatur; interdum etiam ſine ſeminali capitulo coma denſiſſima capillatum. At verò latifoliæ flos ſimili caule ſuffultus anguſtiorum foliorum modò ſimplici, modò multiplici ſerie contexitur. Excuſſo flore caput in vmbilico eminulum naſcentis aſparagi cacumine intumeſcit, exili flocco incanum, & lanuginoſo ſemine denſatum; quo tandem fatiſcente, leuiter volitantes ſeminales villos incautis cultoribus auræ præripiunt. Vtraque anemone multùm, ſed latifolia è ſemine variè degenerante progenita licentiùs verſicolore varietate laſciuit. Quæ folio tenuiore pubeſcunt floris huius radices, intus candidæ, pullo foris caſtaneæ colore non ſine multiplici diſcrimine nigricant: pleræque etiam in graciles, preſſas, longulas, & inæqualiter articulatas appendiculas, quas ab imitamento linguas vocitant, effunduntur: nonnullas tamen animaduertimus nodoſis oculis, quàm porrectis lingulis, frequentiores; eæ præſertim ſunt, quæ florem ferunt arboris perſicæ flori concolorem, minutulas lacinias conglomerantem, quæ viuido cinnabaris rubore ſplendeſcentem, quæque planè viridi facie ancipitem an inter flores herba ſit, an inter herbas flos. Diuturna quoque obſeruatione comperimus linguæ figuram

Læto folio.

Vtriuſque diſcrimina è radicibus.

ſatam

ſatam radicem in tuberoſum oculum adnatis circa oblongis, & planis internódijs lingulatum ſæpe degenerare. Latifoliæ autem vniuerſæ radicibus indicantur magis nigricantibus, nullas exertantibus lingulas; ſed rotundos in oculos extuberantibus. Hæc autem oculata tubercula aut lata rotunditate ſubſidunt, aut gracili longitudine aſſurgunt. Dubia & facilè fallentia florum diſcrimina petuntur è radicibus; quia ſæpenumero vix, aut ne vix quidem facie diſcrepant: nos certiores cuiuſque notas præmonſtrabimus. Inter eas, quæ tenui minutimque conciſo ſunt folio, & folioſo flore, anemonas pallido candore lacteam radix indicat fuſca, tenera, longis hæredibus ſoboleſcens: circunfuſis folijs albicantem, medioque villo ſubrubentem ſubpallida, duriuſcula, longulas in ſoboles porrecta: rubram colore fuſco ferruginea, lingulis oculiſque pariter articulata, rara carie laborans: vegeto cinnabaris colore miniatulam, oculoſque hilari luce perſtringentem degeneri pallore decolor, nodoſis toris leui nexu coëuntibus frequentiùs compacta, cariem ſentire facilis: iſti perſimilis eodem fulgentiſſimo minio albis maculis guttato bicolorem: conuoluta vtrinque folia exuberante cocco ſaturantem proximè ſuperiore magis fuſca, pluribuſque ac longioribus lingulis fœcunda: languidè miniatam ex fuluo nigricans, in longas lataſque ſoboles ramoſa: rubram albo virgatam è cinereo fuſca, atque ex

Anemone tenui folio, pleno flore lactea.

Albicans.

Rubra.

Cinnabaris ſaturo colore miniata.

Cinnabari albiſque maculis bicolor.

Coccinea folijs conuolutis.

Diluto minio colorata.

Rubra albo virgata.

Alba rubro circundata. ex facili putreſcens. Huic parenti pallore ac teneritudine corruptioni obnoxia congener, nouo mirabilique flore formosè degener geniculatus fœtus pudico & matronali viſendam ornatu profert anemonen, purpurea nimirum inſtita circundato foliorum candore ſtolatam. Vſque adeo non bene floret candida pulchritudo, niſi tutelari pudoris ambitu circuntegatur. Flos autem hic vt habitu, ſic origine & pulchritudine Romanus natales habuit ſanè memorabiles. Etenim rubræ albo virgatæ anemones humata radix inter flores de more maculoſos è ſobole adnata candidum florem edidit, cuius oras inſtar ſubſuti limbi ambitioſa purpura obibat. Ea ſoboles & adnotata, & à matre diuulſa ſimili ſemper miraculo floruit, perpetuamque demiſit ex ſe poſteritatem, eiuſdem laudis hæredem. Trium colorum. Trium colorum anemone, folijs nempe fuſco rubore ſaturatis, amaranthina coma, medijſque eminulis cirris blandè rubentibus inſignis è radice dignoſcitur nigricante, planos in oculos ſæpius collecta, quàm longas in lingulas diffuſa, & frangentibus contumaci. Quinque colorum. Alia quinque colorum anemone addit ſuperioribus tribus, aut certè conſimilibus coëuntium in oculi ſpeciem vnguium ſulphureum, expaſſæque comæ imum argenteum colorem. Eius radix proximè ſuperiore parciùs nigrat, molliùs riget, floreſque pro vocibus locuturas copiosè ſoboleſcit in linguas. Monendus

nendus hic es, inueniri præterea degenerem & mendacissimam nomine tenus quinque colorum anemonen, re autem ipsa nullius prope coloris: perrarò enim floret, ac luxuriantibus tantùm folijs infeliciter siluescit. Radix hortorum exilio multanda oculorum nodosa fœcunditate discernitur. Saturo rubore fusca, albo distincta trium colorum anemonen refert radicis nigrore; in lingulas ocellosque porrigitur, & frequenti carie absumitur. Violaceam, siue (vt alij à diluto colore nominant) columbinam ex radice prædisces misto atrore cinerea, lingulata, & vitio, postquam ingranduit, opportuna: mali Persici subrubicundis floribus concolorem, & medium capillitium colligentem è subalbida, tuberculisque sæpe aceruatim adnatis incommodè coagmentata: eodem languido rubore gemellam, sed promissa & violaceis circundata staminibus coma disparem è longis latisque ramosa internodijs, & magis pulla. Quæ floris folia holosericum imitantia obsoleto rubore infuscans, medijsque lacinijs virens supra morem cæterarum caulem in excelsum impellit; radicem oblonga per interualla geniculatam vehementer denigrat. Quæ verò viridior herbescit, biformis est: altera enim confertum medium villum superiore molliorem, velut in paniculam, conuoluit: altera sic ab vmbilico ad media vsque exteriora folia viret, inde ad oram subrubet; vt pauoninæ cau-

Saturo rubore fusca, albo distincta.

Violacea.

Mali Persici flore subrubicunda comam colligens.

Mali persici flore subrubicũda comam explicans.

Rubra medijs lacinijs virens

Tota viridis.

Vmbilico viridi subrubẽs

dæ oculatum orbem imitetur; mollissimum quoq. florei verticis frequentem capillum non crispat, sed promittit. Vtraque radicem tum oblonga, tum rotunda sobole extuberantem pullo indiscriminatim colore sufficit. Postrema inter foliosas recensetur anemonas, quæ nuper è simplicis floris semine Romæ floruit formosissima: candidis folijs diluto rubore vmbilicatis latissimum in orbem patens duplici spissa coma, & veluti gradata capillatur, altera attonsa & viridi, interiecta mediaque altera intonsa & incana; quæ folijs etiam dilapsis diu florida tam latè expanditur, vt laciniosum florem anemones latifoliæ mentiatur: prouenit autem è radice pallida, compacta, carnosa, & vegetissimas linguas exertante. Probabiles præterea existimantur sine medijs lacinijs anemonæ simplices nonnullæ. Inter has quæ, foliorum candorem flammea purpura in radios distinguente, purpureis à flammis nomen trahit, radice subpallida tenuique cum in oculos, tum in lingulas propagata se reparat; lanuginoso etiam semine in varios discoloresque vultus sese reseminat. Nefas hìc fuerit indictam præterire anemonen, cuius flos à pulchritudine Rex indigitatur. Non deest huic Regi nigrans, & florido serico villosa foliorum purpura, cælesti eleganter colore vmbilicata. Purpurea idem folia & laxa & promissa in tuliparum æmulationem expandit; vt regio more syrma trahere videa-

Alba diluto rubore vmbilicata, & coma duplici bicolor.

Flammea flore simplici.

Purpurea flore holoserico simplici.

videatur. Radicem articulata gracilitate ramulosam subnigro squalore rufat. Cæterùm latifoliæ anemonæ pari ferme atrore suffectis, nodosis, oculatis, interdum quoque ab opacitate, à morbo, à senio tenuiculas protendentibus ceruices radicibus inter se vix differunt. Florem verò duplici aspectu proferunt: aut enim exterior atque ima latiorum foliorum series subuiridis, ac discolori floris rudimento virgata tenuissimas & confertissimas floreas lacinias suffulcit; aut folijs flos vniuersis æquè angustis, prolixis, & coloratis micat. Florum præterea, quos tenui folio anemone parit, genera varia præsagimus è prægerminantium varietate foliorum. Candore tum emaculato suauiter lactea, tum obsoleto nitidè sordida folium præmittit frequentibus incisuris leniter laciniosum, interque incisuras laxius anemones folio, quæ mali Persici florem diluta purpura æmulatur, comamque colligit: lactea tamen & magis explicat, & in viridi dealbat; albicans & angustat, & fuscat. Rubra, albo rubroque maculosa, & oris puniceis candida effundunt prope consimile, longulo videlicet ab radice pediculo porrectum, mediocriter incisum, sparsum, herbeo colore viride ac subrubens: alba languido rubore vmbilicata, & coma duplici bicolor viridissimum, peramplum, crassum, erectum, rariùs intercisum, crispum: hilari cinnabaris fulgore ardentissima, & lacteis guttis irroratis minùs ar-

Latifolia duplex.

Anemones tenui folio discriminaè folijs:

dens, magiſque viſenda bene vireſcens, leui per oras rubore conſperſum, raros in ramuſculos diſcretum, & ferè iacens: quæ profundi coloris triſtem ruborem interfuſo candore diluit & hilarat, minutatim laciniosum, ſatis viride, non admodum aſſurgens: quæ contractis vtrinque folijs cocco ſaturatiore nitet, mediocriter ſeſſile, temperatè virens, & modicis diuiſuris inciſum: diluto minio fucata ſpiſſum, laxum, rariùs crenatum, praſinum, nonnihil aſſurgens: quinque colorum ornatu multiplici ſingularis rarum, breue, retuſum, minutè conciſum, humi ſtratum & planè ſupinum, fuſca viriditate inamœnum: trium colorum felici numero gaudens, & mali Perſici flore languidè punicea, quæ mediam glomerat cæſariem, puſillum, denſum, multifidum; ſed illa herbidum & reptabundum, hæc luridum & minùs pronum: eiuſdem mali Perſici rubello concolor flori, quæ prolixam depexamque comam ſtaminibus ianthinis coronat, raris diuiſuris crenatum, latis particulis diſtinctum, & pleno virore ſplendidum: violacea medijs inter extremas inciſuras interuallis ſuperiori ſubſimile, ſurrectum, & vegeto colore iucundum: circa vmbilicum viridi ambitu oculata oris rubentibus breue, minutum, faſtigiatum, modicè inciſum, blandè virens, humili ſiluula procumbens: at verò toto interdum ſubrubente flore, ac virente coma bicolor

gran-

grandiuſculum , parciùs fimbriatum, paulò erectius, minùs ſiluoſum, in viridi pallidum: circunfuſis folijs obſoletiùs purpurea, medijſque conglomeratis foliolis vireſcens altè inſectum, longis & ramuloſis pediculis diſſipatum, raris ramulis brachiatum, incuruum, ac decolori facie inamabile: iſti cætera conſimile, at viridius, laxius, denſius, atque in excelſum emicans quæ villoſo florentem holoſerico fuſcam purpuram induta regale cum habitu nomen vſurpat: quæ denique floreas foliorum niues purpureis radijs innocenter flammea peruadit minutulas in lacinias diſſectum, contractum, vegetiſſima viriditate coloratum. Cæterùm ex huius, quæ tenui folio eſt, anemones, atque etiam è latifoliæ cuiuſlibet ſato ſemine vt multicolor florum, ita multiformis atque inenarrabilis foliorum varietas exiſtit.

Ranunculi notæ.

CAPVT VII.

INter hortenſes ranunculos lectiſſimi habentur, quorum exigua radix, pluribus ab vno capite demiſſis prope rotundis aut longiuſculis pallidis radiculis in tenues fibras deſinentibus, grumuli effigie coaleſcit. Oblongis & craſſioribus coagmentata ſimplici flore ranunculum feret. In- Ranunculus radiculis in grumū aceruatis. Simplex.

 ter

Asiaticus flore aureo simplex.

ter ſimplices in primis aureus pretioſus eſt. Breui prætenuique pediculo nixus quaternis, quinis, ſeniſue latis folijs nigrum capitis rudimentum coronat, in longuli, plani, minutuli, & ſubrubentis ſeminis teretem thecam tranſiturum. Ima folia modicè lata, pinguia, laciniatim diuiſa, & leuiter ſerrata ex viridi flaueſcunt. Cohærentes in grumum radiculæ gracili longitudine porriguntur.

Asiaticus flore coccineo multiplex.

Sed radices illæ, quarum flores denſa ſtructilique foliorum copia compacti ardentiſſimè rubent, minuſculis quà ferme rotundis, quà oblongis glandulis coagmentantur. Folia pallida, itidem crenata, ſed minora, & ſæpe tripartita proſiliunt. Cauliculus craſſior & procerior, leuiter lanuginoſus, adnatiſque minutim inciſis folijs pinnatus aut rectus in vnicum, aut obliquè ramuloſus in plures deſinit flores; qui læta quandoque pabuli luxuria, radiciſque robuſta iuuenta è ſinu medio altiùs impulſum, breuique pediculo nitentem vnum alterumue pariter folioſum ſeſe euiſcerant in floſculum.

Flauus multiplex folio rutæ.

Eum præterea ranunculum noſtrates educant horti, cuius granoſa radix granis paucioribus, quàm ſuperior, albidis, rotundis, duplo, quàm triticea ſint, maioribus in grumulum coaleſcit. Folia humi repunt rutæ ſimillima, ſed herbaceo colore lætiora: caulis gracilis, imbellis, atque ſtriatus in palmum adoleſcit: eius faſtigium flore inſtar candidi multiplicis ranunculi mox deſcri-

deſcribendi folioſo, grandiore tamen ſplendidoque à Martio menſe in Aprilem vſque flaueſcit. Flos autem duplex; alter laxiorum foliorum imo ambitu media foliola ſpiſſiſſima coronat; alter paulò ampliora proximè ſuperioris medijs foliolis folia ſerie pariter denſiſſima in rotunditatem conglobat. Alium prælongis, tenuibus, diffuſiſque radicibus inhærentem ſolo ranunculum nostri cultores in pretio habent, cuius folia oblonga, ſerrata, dura, neruoſa, aut in ſummis pediculis aut circum ramuloſi caulis alas in ſtellas collata, ſupernè fuſca, ſubter diluta gemino virore pinguntur. Lactei floſculi minuta foliorum denſitate instar bellidum turgiduli, vnoquoque in ramuſculo ſolitarij gemmantium hortorum ſmaragdinis virgulis præfixæ margaritæ ſunt. Ranunculo, quem globoſum vocant, radix eſt è capite plurimas prætenues fibras in capillamenti modum ſpargens, adnaſcentem in ſobolem itidem capillatam, quæ multiplici è germine prænoſcitur, multiplicabilis: folia eidem lata, rotunda, ſtellatis anfractibus ſinuoſa, crenata, neruoſa, ex viridi pallida: caulis concolor, palmaris, exilis, ac tener: aureo colore flos, geminatis folijs atque in anemones amplitudinem adultis in globum collectus, ſemperque naſcenti ſimilis, Aprili atque Octobri menſe bis vernans: à flore loculatæ vaginulæ complures ſemine plenæ minuto, nigricante, eiuſque ſimillimo,

Fibratus flore pleno cādido.

Globoſus.

mo, quod regius flos, siue delphinium reddit. Tuberosi ranunculi, quem batrachium cum Græcis appellat Apuleius, tuber cinereo colore fuscum, rudi verticilli forma scabrosum, grandiorem iuglandem nucem magnitudine solet æquare: adnatis è tuberculis pallidas tenuesque fibras longè porrigit: numerosa protrudit folia latam in stellam angulosa, diluto virore picta, rauis maculis distincta, neruulis intercurrentibus lineata, mediocri pediculo nitentia: in tres palmos caulem excitat ramosum, singulis ramusculis summum flosculum fundentibus luteolum, ranunculi, qui rutam folio imitatur, persimilem, at minorem, Maio mense vernantem.

Tuberosus.

MSS. de herb. virtutib. c. 9.

Asphodeli, Pæoniæ, Lilij conuallium, & Iucæ Indicæ notæ.

CAPVT VIII.

Asphodelus.

Asphodelus, siue hastula regia, non ferro, sed flore cuspidata, bicolore vernat aspectu: aut enim flauet, aut albet. Flauentis radix oblongarum veluti glandium, seu naporum aceruatis numerosis appendicibus compacta rufescit; nostratibus in hortis libenter hospitatur, felicique floris ac sobolis respondet euentu. Densiore silua folia funduntur herbea, prælonga, angu-

Flauus.

angusta, lenta, concaua, mucronata: medius teres ac firmus in vnum alterumue cubitum scapus adolescit; modicisque liliaceis floribus suauiter olentibus, florido colore flauis, circa summum cacumen per partes vernantibus Aprili mense decoratur. Albi Asphodeli nomine paucos ante annos à Byzantinis hortis ad Romanos transducta est radix phalangio non absimilis; complura, oblonga, crassa, exalbida fibrarum crucula, flaui asphodeli radicibus graciliora ex vno capite diuaricans: peregrino eadem in solo exilij pertæsa nec vnquam floruit, nec diu vixit. Vetustissimum & saluberrimum inuentum, montanæ opacitatis filia, hortorum vrbano splendore donata, atque Hispano præconio montium rosa, Pæonia, minore florum in populo speciosissima superbit; quæ confertissima foliorum congerie peramplum explet ac perficit orbem absolutissimæ formositatis: vtque iudicibus oculis triumphet, triumphali tum saturatæ, tum dilutæ purpuræ splendescit ornatu. Si ardentiùs purpuret, flore sensim exalbescente & caduco ferè intra dies octo deflorescit: bipalmi nititur caule carnoso & brachiato in folia ramosa, rariùs fimbriata, vegeto colore splendida, inferiùs cæsia & lanuginosa: radice gignitur præcrassa, torosa, foris subrufa, intus candida, oblongos & carnosos in balanos diuisa. Sin leuiùs & suauiùs rubeat flos; paulatim è roseo pudore

Albus.

Pæonia pleno flore.
Plin. l.25.c.4.

Rubra.

Subrubens.

pudore niueum in pallorem elangueſcit, natiuoque ſcapo pertinaciter adhæreſcens immoritur, folioſo cadauere primùm nigreſcente, tum emarcido, ſiccitate denique notabilem in modum contracto: folia illi dilutiora, & anguſtioribus lacinijs conciſa: radix præterea conterta, craſſa, dilutior, longioribus & gracilioribus nodis glandu-

Lilium conuallium. loſa. Lilium conuallium puſilla rotunditate plus odoris, quàm floris includens, per oras denticulatum & reflexum, toto etiam oſculo ſuauem inhalitum oſcitans aut ſummè albet, aut modicè rubet: palmaris & rigidus cauliculus à medio ſurſum verſus pronis floſculis oneratur: duplex aut etiam triplex folium liliaceis non abſimile, breuius tamen ſplendidè viret: graminea radix genicularis latiſſimè proſerpit internodijs: ab ijſdem & radicis cacuminibus nouas radiculas diſpergit.

Album, & ſubrubens. Floris candorem languidior, ruborem vegetior radicis & folij color; illum præterea laxior, hunc anguſtior vtriuſque menſura ſignificat. A floris occaſu bacca turgeſcit primò viridis, deinde ru-

Iuca. bicunda, duriuſculo ſemine referta. Occidentalis Indiæ Iuca radice nititur craſſa, intus candida, foris rufa, geniculata, & velut arundineis bulbis, quos oculos vocant, ſoboleſcente. Verno plerunque tepore citata folia denſo nemore fundit foliorum Aloës prope gemella, binos palmos longa, robuſta, & rigida, in ſemicirculum canaliculata, in

præ-

prædurum, præacutum & fuſcum aculeum conuoluto vtrinque cacumine minaciter muricata, tenuiora tamen, craſſitudine & colore palmea; nec obliquis per ſumma latera ſpinis exaſperata, ſed fulua margines percurrente linea diſtincta: cum cæteris anni temporibus, tum præcipuè vere toroſus thyrſus aſparagi, ſiue haſtulæ regiæ modo emicat aſſurgitque in trium quandoque cubitorum læuem, & ſanguineo colore ſplendentem virgam; quæ diffuſis palmaribus ramulis turbinatim arboreſcens florea tintinnabula, fritillarias citra quadratas maculas imitantia, obſoleto candore pallida, leuique nonnunquam rubore interfuſa, inodora, deorſum verſum ſpectantia, raris interuallis numeroſa ſuſpendit: eadem tandem ſine ſemine decidua ſibi poſteriſque moriuntur.

Byzantinæ Lychnidis, & Americani Trachelij notæ.

CAPVT IX.

LYchnis Byzantina miniato ſiue coccineo flore multiplici in oblongam, luteo colore nonnihil aſperſam, denſis, promiſſis & capillaceis fibris comatam radicem gracileſcit: in trium quatuorue palmorum caulem extollitur recto ſtatu nitentem, ſtriatum, geniculatum, Lychnis Byzatina miniato flore multiplici.

tum,bina ab nodulorum toris folia longula, è latiore basi in mucronem fastigiata, supernè læuia, subter hirsuta pandentem, geniculatim in ramulos fruticantem . In flores ita lepidè luxuriat: ex oblongis, confertim in orbem circumactis,atque striatiscalyculis caulis vertici vmbellam primùm obtendit : ex illis deinde prægnantibus inuolucris floream pilam densissima serie circinatam parit : florem bellio breuiorem non admodum diuersis , per ambitum bifidis confertisque barbulis contexit : cum Americano trachelio æstate vernat : in flore implendo exhausta semine deficitur. Trachelium Americanum flore rubro , cui Cardinalis plantæ vulgare nomen indidit color,tenuissima & candida capillamenta demittit,quæ flore dilapso,marcidoque caule corrupta defluunt , exiguò post fruticantibus nouis : folia emittit bellidum folijs subsimilia , pinguia scilicet , humi iacentia , leuissimè serrata ; sed viridiora , longiuscula , & crispula : instar asparagi stylum excitat modò simplicem , modò ramulosum , adnatis per interualla folijs etiam pinnatum : styli ramorumque cacumina conglobatis, velut in paniculam , creberrimis flosculis leuiter onerat ; subiectam inde teretem viriditatem rarioribus distinguit : flosculos tum extremo vere , tum æstiuis mensibus tempestiuos , simplicis floris delphinium ex parte referentes fusco rubore villosum sericum mentiente colorat : intra eosdem

Trachelium Americanum flore rubro.

iam

iam peraridos capitula occulit ſeminis plena nigelli, orbiculati, ac tam exigui, vt in cernendi ſenſum prope non cadat: vbi flos intabuit, propagandæ ſoboli vacat.

Caryophyllorum notæ.

CAPVT X.

VT coronariæ vettonicæ, ſiue vulgatiore nomine caryophylli diſcrimina internoſcantur; ambiguæ fidei ſemina, radices, & folia inconſultè conſuluntur. Floreus enim iſte in omnem varietatem Proteus nullius hactenus Ariſtæi calliditate,vt vera præmonſtret, deprehendi potuit. Sæpe fit, vt pulcherrima indicia florem ſpondeant pulchriorem; flos deinde promiſſus turpiter degeneret. Quare, dum florent, plantæ præſignandæ, & probabiles ab abortiuis ſegregandæ ſunt: eadem enim facies bonis maliſque promiſcua ex facili fallit. Publicum eſt omnium niti radicibus lignoſis, ſubrufis aut albidis, multiplici fibra crinitis,in foliaceos ſæpe ſurculos abeuntibus: inde cauliculos exiſtere teretes, graciles, in ipſa gracilitate ligneam duritiem affectantes, pyxidatis geniculis articulatos, folijs obſeptos geniculatim inter ſe aduerſis, breuibus, carinatis, in viridi colore plerunque glaucis: ſummos calyces multifidis calyculis ſuffultos, oblongos, glabros, extre-

extremas per oras orbiculatím denticulatos in flores hiaſcere modò ſimplices, modò folioſos, ſuppari amplitudine roſis proximos,breuibus frequentiùs,interdum etiam profundis lacinijs inciſos,mira varietate coloratos, inter aromata nobilis caryophylli tum odore tum nomine inſignitos: arefactis demum floribus, longos ac duriuſculos calycibus incluſos folliculos plano & nigello ſemine turgeſcere. At verò caryophyllus pleno flore minutè alteq. inſecto pinnatus ſeu fimbriatus & minor & maior apertè proditur ſaturatæ fuſcæque viriditatis folio: ille præterea minutulo ſecernitur à cæteris. Caryophyllo propemodum par & congener recenti nomine flos Armerius,ne magnitudine ſuperetur,floſculorum congeſtu latam explicat vmbellam. Eius quoq.præuium diſcerniculum in folio eſt breui,lato, & eius herbæ,quam ſaponariam vocant,ſimillimo.

Caryophyll' pleno flore pinnatus minor & maior.

Flos Armerius.

Granadillæ, ſiue Maracoti notæ.

CAPVT XI.

ILle diu à noſtratis mundi hortis omnibus hiulco florum ore ſuſpiratus, ille è Peruanis ac Mexicanis longè diſterminatis finibus acceſitus, poëtarum ille canoro, atque oratorum facundo plauſu tandem exceptus, diuini Amoris manu vitalibus inſcriptus doloribus Granadillæ flos, quem Indi Maracotum vocant; vt à mortali-

bus

bus obitos pro Deo cruciatus in coronam transituros intelligamus; illud, inquam, floreum ac suaue miraculum quotidiano spectaculo prope iam viluit vniuersis. Vix est, qui praeterea miretur, poenas degenerasse in florem, fortiter tolerantibus adulantem; extima per ambitum folia in aculeos extenuari, spineae coronae memoria molliter compungentes; ream pro nobis innocentiam in folijs albescere; pertaesa saeui laniatus cruenta flagra in floridae voluptatis purpuream telam redordiendam filatim retexi ac superinduci; saxo in germen emollito, columnam ex atrio crudelitatis ad piam in flore medio structuram excitandam transmigrare; columnae imminere globosum rudimentum spongiae quondam felle imbutae, deliciarum auiditatem detergentis; modò ternos, modò quaternos extare conformatos capitatis è staminibus clauos, animis amabiliter configendis aptissimos; vnam crucis effigiem desiderari, quòd extremam saeuitiam floris indoles mitissima repraesentare non audet; folium in lanceam exacui, sed innocentem, quippe retusam in ipsius vulnerato pectore charitatis; suauem denique ac medicatum fructum ad cordis imaginem rotundari, cum è diuini vulneris flore vitalis fructus extiterit, amantis Dei cor. Vix, inquam, est, quem cura & cultura tangat floris planè admirabilis, in quo ipsi vernant ac rident acerbissimi dolores. Si

quem

quem tamen non piget, imò delectat, ſalutis à Deo acceptæ infinitum beneficium in floreas notas ſuauiter contractum grata recordatione relegere, eodemque mortalium animos immortaliter eſſe inſcribendos vel à floribus placet admoneri: ſi iuuat è funebri Amoris flore ſalubrem ſæpe fructum colligere in cordis amabilem figuram, vt cordatiſſimos amantes faciat, conformatum; radicem & folia, ne fallant indicia, prænoſcito. Radix in luteum pallorem languida & geniculata inextirpabili fœcunditate proſerpit, ſoboleſcit, & fruticat: fictilibus verò clauſtris contineri neſcia per imum foramen in ſubiecti ſoli amplitudinem clandeſtino reptatu ſe penetrat; multiplicique atque erratico gramineo lapſu latiſſimè ſpatiatur. Folia quaſi trigona ſambuci roſeæ, ſeu potiùs lupi ſalictarij profundo inciſu tripartita, maiorem mediam laciniam porrigentia, quaternas aut ſenas vncias longa, minutim ſerrata, læuia, tenuia, imbecilla, aliquantulum venoſa, diluto colore virentia, inferiùs etiam dilutiora, grauiter olentia, alternis diſpoſita, ternos inter ſe digitos diſſita lentum vitilemque caulem præuelant; qui, cum vires ſine adminiculo ſtandi non habeat, quicquid clauiculis, veluti manibus, nanciſcitur, auidè comprehendit, arduoque aſcenſu reptabundus, & cameras ac pergulas operiens æſtuantium Indorum hortenſes cœnas iucundiſſimè

mè inopacat. Nobis etiam cancellatim ſcanſilem arundineam, ſiue virgeam ſtructuram ſequaci viriditate prætexens Indicæ regionis remotiſſimam vmbram commodat. Atque hòc ſanè ſapienter de more congruenterque artifex natura caduco in flore luſit; vt, qui diuini Liberatoris ſeruile ſuſpendium eligentis acerbiſſimos cruciatus opere ſingulari velut miſeratus exprimeret, in crucis formam decuſſata ſtatumina penſilis adamaret.

Gelſiminorum notæ.

CAPVT XII.

CIterioris eius Hiſpaniæ, quam veteri nomine Laletaniam, recenti Cataloniam vocant, flos fortaſſe ab animæ ſuauiſſimæ prodiga expiratione exanimato ſimilis, & exangui colore candidus, æſtate autumnoque tempeſtiuus, blando vocabulo ab Italis deducto Gelſiminum, aſperiore Arabum appellatione Græcam odorariæ violæ ſignificationem ſubolente Iaſme vel Ioſme, Iaſminum vel Ieſeminum tum ampliore mole, tum acutiore odore à ſilueſtri noſtrate ſeiungitur. Virgæ præterea è pallido, ſcabro, duro, lignoſa fibrataque radice ſtabilito caudice ſimiliter fruti-

Gelſiminum Hiſpanum candido flore ſimplex.

Matthiol. in Dioſcor. l. 1. c. 66.

Ioan. Ruell. de nat. Stirp. l. 1. c. 84.

cantes, proceræ, lentæ, &, quò libeat, flecti obſequentes, geniculatæ, binis ad ſingula genicula folijs alatæ, ramuloſæ, medullitus candidæ fungoſæque, foris tamen diluta viriditate lætiores modò arundineos cancellos topiario textu conueſtiunt, atque ſcenas hortenſes textili vmbraculo prætendunt; modò circunfuſo conuexoque in fictilibus nemore viride cælum cæruleo ſubtexunt: folia quoque Hiſpano, quàm ſiluatico noſtrati, ſimillimis in diuiſuris latiora, obtuſiora, craſſiora, nigriora.

Hiſpanum multiplex. Tranquillus Romaulus.

Quod autem in ſuis Romanæ amœnitatis hortis Tranquillus Romaulus conferta foliorum ſerie omnino ſingulare prior aluit gelſiminum, dimidio, quàm proximè ſuperius, breuiorem tubulum protendit: quina vel ſena folia in ſtellam diuidit: terna ſiue etiam quaterna ex vmbilico ſurrigit, quæ nonnunquam in globulum colliguntur: quinto ferè die ſeneſcens non dilabitur, ſed in natali ramulo inareſcit: poſt multos dies dehiſcens tubulus florem alterum plerunque parit: acriùs olet: more ſuperioris ab æſtate in hiemem vſque vernat, & gemella viriditate frondeſcit.

Arabicum. C. Cluſ. Cur. poſt pag. 3.

Gelſiminum Arabicum, ſiue Alexandrinum, ſiue etiam Arabica nouo nomine Syringa (Sambacum Arabes vocant) frutex eſt Aegyptius in vnum alterumue cubitum arboreſcens. Quamuis pollicari craſſamento, breuique longitudine nanus, arborea tamen duritie ſcindi contu-

max,

max,ſquaroſus,pallidusque ſtipes in tenuia & longula ramorum brachiola ſpargitur: folia inter ſe aduerſa mali aurei,quod aurantium dicunt, ſeu potiùs coronarij fruticis,quem albo flore Syringam vulgò appellant, folijs conſimilia, tenuiora tamen ac pallidiora, nulliſque crenata inciſuris ramulos inueſtiunt: è ſummis ramulis flores breuibus innixi petiolis ab Aprili menſe ad extremum vſque Octobrem erumpunt, modò duodenis, modò denis, nouenis minimùm folijs duplicem in ſeriem digeſtis inſtructi, proximè deſcriptis anguſtiores, albitudine obſoleta palliduli, parum tubulati, vmbilico circa tubum flauente diſcolores, Hiſpani gelſimini atque aurei mali floream ſuauitatem odoratiſſimo coniunctim halitu inhalantes, more cæterorum caduci. Vt illud hìc dolere & conqueri habeamus, Aegyptum eſſe iam floribus, quàm moribus odoratiorem. Luteum Italiæ gelſiminum, quippe minuſculum nulloque odore amabile, præcipui noſtrates horti non dignantur hoſpitio. Flauum Indiæ odoratiſſimum alio loco opportuniùs, nempe in hortis Barberinis inter Indicas plantas *l. 3.c. 20.* olfaciemus. Planta eſt inter Indicas,vt natiuorum **Americanum** florum,ſic peregrinorum nominum fertiliſſima, quæ patria voce Quamoclitum dicitur. A noſtris enim cultioris ingenij ſermoniſque cultoribus modò gelſiminum Americanum, modò rubrum In- *C. Cluſ. Cur. Poſt.pag 4.*

N 2 do-

Fab. Columna Minùs cognit. Stirp. & Rarior. par. 2. c. vlt.

dorum gelſiminum annuum, modò gelſiminum folio millefolij, modò Conuoluulus tenui folio, modò denique Conuoluulus pinnatus exoticus rarior nominatur. Hic ab imo ad ſummum geniculatim fruticat, in longos vitileſque ramulos itidem geniculatos & fruticoſos ambitiosè brachiatus, imò verò folijs tenuiſſima diuiſura pinnatis volucer ad inſcendendos libertate penſili ſummos cancellatæ ſtructuræ gradus. Tanta eſt vel ipſis herbulis auiditas ſublimitatis. Quin etiam æſtiuis caloribus viridiſſimæ vmbræ topiarium Briareo par, hoc eſt numeroſis viticulis centimanus prætexit. Flores oblongi ac tubulati, ſumma parte repandi & quinquepartiti, exuberante Cancami; quod vulgò Laccam vocant, colore renidentes, lineolis rugiſue ſtriati, ſtaminibus quinis pallidis capillati, longo petiolo ſinguli biniue inſidentes, alternato ſitu è ramuloſi caulis geniculis ab Auguſto menſe ad extremum vſque Septembrem exiſtunt. Squamoſi demum folliculi turgent quaternis, oblongis, nigris, duriſque ſeminibus fœti.

Indicum maximum flore phœniceo.

Indicum, ſiue Canadanum gelſiminum maximum caule tenui, geniculato, lento, atque erratico, quamuis ſuapte natura caducum, reptabunda tamen ambitione ad excelſa faſtigia euadit. Lignea in primis amat adminicula, quibus hederacea tenacitate adhæret; non quidem inſtar hederæ toto corpore, ſed

vnis

vnis geniculis radicosum. Ex iisdem folia fundit agrestis gelsimini folijs non absimilia, sed productiora & per ambitum serrata. Ramosi caulis deflexa cacumina rotundorum calycum sursum versùm spectantium densis & subrubentibus corymbis racemata turgent; è quibus in gemini transuersi digiti longitudinem adultis, puniciique Cytini denticulata figura dehiscentibus tubuli leuiter crocei, summa parte conniuentes, porrectum circiter digitum longi procurrunt; hiulco deinde osculo in quinque labella resupinato, imo ventre substricto, medio turgidulo, ceruice angustiore æstiuis mensibus efflorescunt; dilutisque crocis, necnon medio longiore albicante stamine capillantur. Dum vernant, saturatiore subinde phœniceo colore, villosum holosericum referente, ac flauentibus longas in strias lineis distincto expinguntur. Tabidi tandem florei tubuli defluunt, hærentibus cum extante medio stamine calycibus. Barberinos recens in hortos translatus hic flos cæpit in semen siliquari. Ex arido calyce siliqua porrigitur in viridi subrubens, in digitum longa, ima parte summaque tenuis, media turgens, infra supraque intercurrente prominulo toro bipartita, seminibus grauis, vt in luteo leucoio, minutis, rufis, membranaceis. Quanquam hæc membranæ prætenuis inuolucro circunsepta, multiplicique serie prope innumerabilia circa nigrum &

molle diſſepimentum , lingulæ imagine interiectum , confertim conſerteque conſtipantur .

GELSIMINVM INDICVM FLORE
PHOENICEO

Rosarum notæ.

CAPVT XIII.

ROsa ex alabastri concha emergens hortorum pudica Venus est; nec alterius Veneris impuro sanguine impudenter erubuit, suo decentiùs pudibunda. Eadem non aspersa nectare inter fabulosas Deorum epulas tripudiantis ad Amoris impulsum effuso, sed succo suo nectarea purpurauit. Quin potiùs toto vultu Amoris æmula, semper iuuenis, mollis, & recens, necnon aureis capillis nitida; folia pro alis, pro face fulgorem, spinas pro spiculis gestans, alter floridulus Amor est. Rosa punctiunculis vellicat, vt cupere se legi præmoneat: amicè vulnerat, vt vulnusculis geminet rosas: spinam emoriens hæredem relinquit horridulam, aculeatum nempe desiderium sui. Rosa volumen amœnitatum omnium, in qua legitur tota in florem contracta formositas, tam decoro suomet nomine inscribitur, vt inscriptis aliena Regum nomina floribus florum Regina non inuideat; imò suum commodet nomen rebus blandissimè nominandis. Rosa, ingenuus anni tenerioris pudor, odoratum veris blandientis osculum, terræ comantis pulcherrimus cincinnus, fugacis pulchritudinis lætum fulgur, quamuis plurima spina fulmineum, Rosæ laus.

mineum, vultu multiplici variat, in quolibet formosa. Quicunque autem rosarum differentias à nocentibus indicijs innoxius prædiuinare vult; spinas oculis, non manibus consulat. Odoratiores scabro cortice præsentiat, halitu crassiore atque terreno in extimam scabritiem concrescente, tenui vero igneoque odoratam animam inspirante.

Theophrast. de hist. plant. l. 6. c. 6.
Plin. l. 21. c. 4.

Rosa alba multiplex, nempe erudito scriptorum dissidio siue Plinij Spineola, siue Campana, siue Alabandica, lacteo flore splendescens virgas exerit exuberante colore virides, proceras, spineis hamis aduncis, grandibus, frequentibus, subrubente liuore vulnera & sanguinem sitientibus captiosas. Non absimilis obsoleto albore languide rubens, dubioque rubore albicans, folioso flore rosa præacutis recuruatisque sentibus, quasi caninis dentibus, mordacissima est. Odoratæ pallidæque pleno flore Damascenæ rosæ, quam Plinij Coroneolam alij, alij spineolam interpretantur, è viridi purpurascentem caudicem, ramosaque inde siluula diffusas saturo colore virentes virgas obarmant spinæ admodum infrequentes, breues, duræ, rubidæ, lata è basi recuruos in aculeos vncinatæ. Vulgari satiuæ densis folijs leuiter ex albo rubescenti, quam aut Plinianam Alabandicam, aut Trachiniam esse scriptores sanè nobiles autumant, virgei rami breuiores, graciliores, subuirides, minorum grandiorumque spinarum

Rosa alba multiplex.
R. Dodō. Stirp. Hist. Pempt. 2. l. 1, c. 28.
Io Bapt. Porta Villæ l. 9. c. 5.

Albicans flore pleno.

Damascena multiplex.

Matthiol. in Dioscor. l. 1. c. 112.

Subrubēs flore multiplici.
R. Dodon. ibid.
Io. Bapt. Porta ibidem.

pro-

promiſcuè crebris, languido pallore liuidis, intentiſque mucronibus minaces. Quæ variè diluto foliosi floris rubore maculoſa, Præneſtina dicitur, aſperitate pariter aculeata inhorreſcit. Italica flore ſuauiter rubente perpetua, proximè ſuperioribus duabus perſimilis, denſioribus ſæuit aculeis. Bataua flore oris humani rubicundam temperiem imitante atque odorato Centifolia fruticem quà bene virentem, quà ex viridi rubeſcentem ſpinis aſperat quamuis aduncis, tamen mollioribus, non ita crebris, è cineracea baſi ruſum in aculeum deſinentibus. Flore ardentiùs rubente, odore nullo probabilis, vno glorioſa nomine altera Centifolia, quam Plinius Campanam, Præneſtinam Cluſius appellat, viridi, graciliore, improcero, nulliſque ferè ſpinis metuendo frutice funditur. Cinnamominæ flore multiplici ſubrubentis frequentes, breues, exiles, ſanguinea purpura nitidi caules ſpinis non admodum denſis, exiguis, hamatis, leuiter fuluis leniter pungunt. Gemellas pleno flore roſas, nempe tum ardentiſſimè rubentem Mileſiam, tum ex rubro nigricantem, cui fecit holoſericæ nomen ſerico ſimillima, & veluti villoſa mollities, tenues, teretes, fuſca viriditate illitæ, atque ex parte ſubrubicundæ, minutis & ferè aſpectum fugientibus aculeis innocenter hiſpidæ virgæ proferunt. Miror hic, poſtremam ex rubore in atrorem inclinatam Plinij Trachiniam vocari à Camerario;

Variegata flore pleno.
R. Dodon. ibid.
Italica flore pleno perpetua.
Bataua centifolia.
Centifolia inodora.
Plin. l. 21 c 4.
Io. Bapt. Porta ibidem.
C. Cluſ. Rarior. plant. Hiſt. l 1. c. 81.
Cinnamomina pleno flore.
Rubra flore pleno.
Ex rubro nigricās duplicato flore.

cum

cum Trachiniam idem Plinius Milesia minus asserat rubere, nigricans verò longè superet purpura coloratiore Milesiam. Folioso auro flaua siue lutea, iucundi aspectus, ignauique odoris rosa rufi fruticis virgeos caules numerosiore pertinacium spinarum agmine instruit, quarum pleræque luteolæ spiculis vellicant minutissimis, perraræ paulò grandiores, subnigro pallore cinereæ, recuruæ, identidem etiam binæ, iunctimque prominulæ altiùs lacerant.

Lutea multiplex.

Florentium arbuscularum notæ.

CAPVT XIV.

Florentium arbuscularum adhuc infrequentes nostrates horti perpaucas nobilioresque mihi suppeditant commonstrandas. Arbor Persica flore multiplici nobilis ligno extra cinereo, intus flauente, mediocriter læui, folijs oblongis serratisque non discrepat a vulgari. Flores tepore verno euocati, roseo pudore subrubicundi, leuiter odorati, folioso textu Damascenæ rosæ pares spisso arctoque congestu ramulis adhærescunt; rari autem in fructum exeunt, magna virium parte vernam in ostentationem effusa. Est etiam Cerasus, quam cæteris partibus, idest obscurè puniceo, & circulatim albicante cortice, crenatis etiam mucronatisque folijs indiscre-

Arbor Persica flore multiplici.

Cerasus flore multiplici.

diſcretam pleniorum tantummodo florum gloria diſcriminat. Flores è plerìſque ramorum oculis minimùm terni, folioſi, medijs ſæpe foliolis conuolutis ex parte conniuentes, de more candidi, longulis petiolis appenſi numeroſo prouentu pendent. Flore albo Geniſta, ſiue tertium Cluſij Spartum Hiſpanum iuſta proceritate arboreſcit: lignoſas & arboreas radices agit: cineraceo caudice aſſurgit: numeroſos implexoſque ramos viridi pallore tingit: ex iiſdem virgulas more paſſi diſſipatique capillamenti demittit denſiſſimas, prætenues, ferè cubitales, ramuloſas, lentas, inſtar viminis obſequibiles, ocelliſque diſtinctas creberrimis; vnde folia rutæ foliolis minutiora, floſculique imo tantùm nodulo rubentes, cætera candidi exiſtunt; pulchrè pendulis floridis virgulis, tanquam lineis margaritarum: vere toto vernat: exinde cartilagineas, prope rotundas, ex viridi flaueſcentes ſiliquas ſeminibus implet ſingulis, raró binis, ferme orbiculatis, colore fuſco virentibus, læuibus, duris, germinare moroſis. Myrtus pleno flore latifolia in arbuſculam commodæ ſtaturæ adoleſcit: myrtum ſilueſtrem foliorum infrequentia, latitudine, dilutaque viriditate: ſimulat: florum autem candore ambituque Bellidem adæquat: ab Aprili menſe ad hiemem vſque, nonnunquam etiam tepidioribus hibernis menſibus floret, ac triſte ſenium anni genialiter coronat. Suam quoque

Geniſta flore albo. C. Cluſ. Rarior. plant. Hiſt. l. 1. c. 70.

Myrtus latifolia flore pleno.

myrto

Laurus Indica. myrto lectissimæ India Laurum adiungit, quæ iure Farnesia primùm extitit in domo, quippe inusitatas laureas promerita. Discrimen est in dilutæ hilarisque viriditatis cortice; in folijs inter vulgarem ac regiam laurum interiectis medijsque, ac ferè citrinis; in flosculis subalbidis, tereti congerie racematis; in baccis instar oleæ grandioribus minusque nigrantibus. Exotici oleastri, quem ab odoris suauitate Paradisi arborem aliqui malunt appellare, cortex saturato rubore nigricat: rami dilutiores atque spiniferi densa fruticatione siluescunt: folia vere primo renascentia, extremo autumno decidua, angusta, oblonga, glauca, lanuginosa, tactuque mollia siluestrem Salicem referunt: flores totis ramis Maio mense quà separatim, quà coniunctim internascentes, Hispani hyacinthi aspectu perbreues, ex obsoleto virore in luteum colorem inclinantes diductis labellis aromaticum halitum procul inhalant: baccæ subeunt oleæ satiuæ baccis minores, tenuique cute rubentes. Ex arbusculis vulgatioribus rosea Sambucus globoso specioso que flore persuadet, vt rariores inter arbusculas numeretur. Fruticosa nascitur: cinereo corticis colore sordet: candidæ multum medullæ includit: folia explicat angulosa, vitigineis consimilia, sed minora & molliora: quinis folijs flosculos complures, eleganter albidos, inodoros, steriles, in globosum florem floreumue globum

Oleaster exoticus.

Sambucus rosea.

bum culturæ (vt creditur) mangonio denſatos, extremo vere colligit. Multiplici punicantem Balauſtio ſilueſtrem arbuſculam libro materiaque flauentibus, folijs anguſtis nitideque viridibus Punicæ mali gemellam infructuoſam ipſa ſterilitas voluptati oculorum a Maio menſe ad Auguſtum vſque fertilis hortorum amœna ſede donauit. Hoc primùm anno Romæ vernauit peregrina Græci nominis Rhus, ſiue Arabicæ appellationis Sumachus Indorum, excelſa floridæ purpuræ oſtentatione arboreſcens. Ante quatuor annos ferè bipalmis ad Tranquillum Romaulum Pariſijs miſſa hæc planta in quindecim palmos adoleuit. Radices illi copioſæ, ſpiſſæ, minutæ, ſubruſæ. Recenti germinatione impulſæ virgæ breui pilo hirſutæ ruſeſcunt, ſolæque frondent. Annuo ſpatio iam exacto ætas robuſtior ligneam duritiem, raripilum læuorem, foliaceum defluuium, palloremque cinereum inducit. Sorbum è foliorum oblonga figura, ſerratoque ambitu conijceres; niſi horum longitudo maior obſtaret. Eadem folia læto virore ſaturata prolixis, modicè piloſis, perque ramorum latera alternatis ramulis ſiue pediculis gemello vtrinque ortu pinnarum aſpectu cohærent. Floribus tempeſtiuus eſt Maius extremus. Suum quiſque initio ſummus ramus rudem viridemque turget in racemum, qui cum incremento paulatim formam ruboremque trahit.

Malus Punica ſilueſtris pleno flore.

Rhus peregrina.

Tranquillus Romaulus.

trahit. Etenim flos in vulgaris amaranthi ſpicam exacuitur, atque in villoſam purpuram accenditur, medijs granis pulchrè flauentibus. Vt idem videri poſſit, fertili vernans miraculo, ſpicilegium ſimul & racemationem facere; ſeu verna facie geminam æſtatis autumnique annonam præſeferre. Et lignum & folium ficulneo lacte, quo nutriantur, abundant: aſſiduoque dum lactatu viuunt, etiam, vbi conſenuerunt, in infantia ſunt. Quare cautio eſt, ne ſtato anni tempore vberrimè lacteſcentis in teneram germinationem arboris rami vel amputentur, vel auellantur: quia ex facili fieret, vt alter hic ſine fabula Polydorus, ſi non ſanguineam, certè lacteam ex vulnere animam funderet; profuſoque vitali ſucco præmoriens vitam ſibi natiuo nomine fluxiorem eſſe conquereretur. Extremi autumni primus rigor decuſſis folijs ramulos relinquit inueſtes; quos etiam adultiora paulò poſt frigora deijciunt, qua parte extuberantem ramorum oculum, tanquam altricem papillam excipiunt, modicè cauos. Ab exitu Nouembris ad veris initium crebris oculis diſtincti piloſique rami ſilent. Verno tandem tepore à frigido ſterilique veterno excitata virgarum cacumina & capita ſummum folioſo rubentique germine turgidulum oculum aperiunt. Inde ramuſculi ſenſim exiſtunt & adoleſcunt, æquali, quam ſupra deſcripſi, ſerie foliati. Illud etiam

inter-

interdum euenit, vt è duro nonnulla vegetior gemma trudatur, & materiæ anilitas raro germinatu lasciuiat. Posteritati consulit hæc arbor more lauri, è radicibus latè dispersis hærede submisso. Eadem Indicæ Acaciæ Farnesianis in hortis primùm visæ magnitudo, quæ nuci Auellanæ: radix vnica, prælonga, crassa, radiculis pluribus ramosa, in rectum altè descendens, per autumnum, dum flores lactat, succosior, ab incisione atque fractura contusam putremue brassicam validè longeque olens: caudex cortice pallido, materia albicante, dura, inodora, insulsa: rami proceri, frangi contumaces, flexiles, alterno aduersoque situ articulati, binis ad ipsos articulos albidis, ferè vncialibus, perennibusque aculeis quodammodo corniger, diluto colore ferruginei, & punctim maculosi: folia bellè virentia & pinnata, idest composita è foliolis inter se aduersis, per æquales numero pediculos medio ramulo adnatos distributis, mane sese pandentibus, sub vesperam contrahentibus: flores inter aculeos, interque foliorum alas tum verni, tum autumnales; illi parciùs, hi vberiùs prouenientes; illi breuissimo, hi longulo pediculo porrecti; vtrique verò mediocris cerasi magnitudine globosi, primò virentes, deinde lutei, post biduum triduumue pallidi, tenuissimorum staminum in luteos apices deficientium eminentibus flocculis ex oblongis ca- Acacia Indica.

O lyculis

lyculis compluribus in orbem digeſtis lanuginoſi, & acuto luteum Leucoium odore vibrantes: è floribus medijs ſiliquæ modò ſingulæ, modò binæ, modò ternæ, atque adeo denæ pluréſue, vtpote à numeroſis calyculis exortæ, initio virides, poſtremò nigrantes, falcatæ, longitudine digitales, latitudine ferè pollicares, ab incluſis ſeminibus verrucoſæ: ipſa verò ſemina cum ſiliquis primùm virentia, deinde ferruginea, inordinatata, compreſſa, oblonga, piſum æquantia, bifida, duriſſima, mandentibus allium olentia. Molle nominant Indi arborem è Peruanis conuallibus ad nos inuectam. Ea cortice eſt exalbido, ſcabro, candidam reſinam oculorum caligini diſcutiendæ medicatam exudante: ramis prolixis, læuibus, lentis, atque in terram procliuibus: folijs more lentiſci velut in alas explicatis, nonnihil flaccidis, longo pediculo vtrinque cohærentibus, minimè ſerratis, aſperrimum piperis odorem ſaporemque præſtantibus, ab auulſione lacteo ſucco, eoque lento, glutinoſo, odoratoque manantibus: floribus minutiſſimis, candidis, rubellos crocos includentibus, palmari racemo pendulis, ab Auguſto menſe ad Octobrem vernantibus, deinde in ſemen abeuntibus albi piperis aſpectu rotundum, læue, ſubrubente pellicula inuolutum, racemoſa congerie cohærens, ſapore acerrimum. Satis iam multa de præcipuis arbuſculis: exoticas alias nonnullas locus duplex opportunior exhibebit.

Molle. C. Cluſ. Exot. l. 10. c. 24.

l. 3. c. 10. & l. 4. c. 6.

FLORVM SATVS ET EDVCATIO LIBER TERTIVS.

Lex floris serendi.

CAPVT I.

Quo pacto præformandi horti papyracei, in ijsq. semina disponenda.

Egiferæ Floræ oraculo similis, & perplexa lex est: Quicunque rite serere vis, priùs papyrum, quàm solum conserito. Hunc ego nodum Gordiano sanè impeditiorem Magno faciliùs Alexandro sine ferro sic expedio. Antequam hortum conseras, eiusdem linearem picturam quàm breuissima poteris in papyro graphicè deformato: areolam vnamquanque varia numerorum nota distinguito: graphidem hanc in geminas pagellas plicatilem scriptoriæ thecæ, vt diutius maneat, agglutinato: memorialem præterea libellum ad graphidis commensum compingito: in eandem thecam includito: in eo libello ad pagellarum margines areolis ipsis inscriptas notas ordine describito: post singulos nu-

meros, puluinorum indices, destinatarum adijcito nomina radicum, quæ tum in bulbos, tum in tubera conglobatæ potissimum seruntur; quæque hortensium deliciarum præcipua semina sunt: vt varias cuiusque puluini radices breuiter & clarè annotes, lineatas areolas, quo quæque loco diuersis conseri radicibus debent, litterulis, vel quo alio arbitrario signo insignito: eadem signa areolarum, ad quas pertinent, numeris libello adscriptis subijcito: è regione atque ad lineam florum nomina in album referto. Quòd si laxioris horti tota descriptio in geminas contrahi paginas non possit; in plures membratim partiteque ita colligatur, vt medijs duabus ipsi thecæ conglutinatis, quæ vtrinque excedunt, plicatili compendio intra eandem thecam includantur. Verùm, vt præuia hæc papyracea consitura quàm consultissima sit, florum patriam indolemque prænoscito. Debet enim accuratus callere sator, ex quo natali loco, è calido ne an frigido, ex humido an sicco, è pingui an ieiuno, ex aprico an opaco vnumquodque florum genus in exteras oras propagatum sit; vt suis quenque locis queat florem prudenter atque feliciter destinare. Ad hæc floriferarum radicum suas in classes tributarum numerum inito: ne is excidat, annotato: quot quisque puluinus radices quaternorum inter se digitorum interuallo, aut rariùs differendas capiat, computato: puluinis ita

Florũ patria prædiscenda.

Numerus recensendus.

radi-

radices destinato, vt, quæ præcocem, quæ tempestiuum, quæque serotinum florem ferant, singuli contineant; totoque ferme anno vernantes simul pubescant, simulque consenescant. Ea præterea in florifero satu diligenter curato, vt radices permisceas, quarum vna ab alia, cum eruetur, facilè discernatur, cuiusmodi sunt hyacinthinæ ac narcissinæ: vt cuiusque generis radices certis pro areolæ figura locis collocatæ artificioso florum colorumque in aduersis transuersisue puluinis responsu oculos delectent: vt è pluribus vnum florum genus vnicuique puluino copiosius assignes, quod, velut vnicolor vestis, variorum flosculorum discoloribus gemmis distinguatur: vt ordinata denique colorum confusio aut versicoloris texturæ aulæum, aut acu pictum variatumque phrygium opus æmuletur. Scio complures esse, nec ipse paucos noui nobiles colonos, colendi floris callidos & solertes, quorum alij differunt in areas sui cuiusque generis res; alij verò tam multa tam varia inter se confundunt, vt in singulis puluinis ex vnoquoque genere vix florum vni aut alteri locus sit. Equidem, vt omnes vnicè amo, sic ab vtrisque amicè dissentio: quòd illorum areæ vnico rerum genere consitæ, floribus per temporum statas vices deflorescentibus, sparsim nudæ turpiter caluescant; horum verò valde miscellus & quasi confusaneus hortus colorum obruat grata discri-

Mista satio vt facienda.

O 3 mina,

mina, diſcretamque radicum inuentionem impediat. Quare conſultior mihi Apollo, ſiue ſanior ſententia non aurem, ſed animum vellit; atque non Phaëtonti ſolùm in cælo percurrendo, ſed mihi quoque in hortulo conſerendo fugienda eſſe rerum extrema ſic admonet, Inter vtrunque tene: medio tutiſſimus ibis. Mirandum igitur non eſt, & præferri à me, & præcipi mediocrem florum in ſatione miſturam. Non diffiteor mitiſſimos etiam hortorum ciues, ac meram ſuauitatem, flores ciuilibus inter ſe odijs adeo poſſe diſſidere, vt, ſi promiſcui ſerantur, inimica vicinitate cominus pugnantes vel ſeſe mutuò interimant, vel in ſterilitatem effaſcinent. Verùm adhuc tam graues inimicitiæ compertæ mihi non ſunt, vt verſicolor ſocietas inamœno diuortio mutanda videatur. Vnus Tranquilli Romauli, erudito florum cultu florentiſſimi viri, conſilio ab anemona ranunculus diſtineri debet: aſſitus enim eam perurit & emaciat. Ad hæc non forenſis modò, ſed hortenſis quoque negotij peritiſſimus, cultiſſima indole ciuis meus, Polydorus Neruccius diuturno ſibi experimento deprehenſum affirmat, quæ florem fundunt radice maiorem, diſtinctè, quàm permiſtè poſitas plantas feliciùs prouenire. Hoc igitur authore ranunculos, iunceo folio Hiſpanos narciſſos, tulipas, alioſque huius notæ flores ſeparatim; cæteros eo, quem præſcripſi, coniunctim

Tranquillus Romaulus. Ranunculus ab anemona diſtinendus.

Polydor' Neruccius. Qui flores ſeorſum, qui permiſtè ſerendi.

ordine

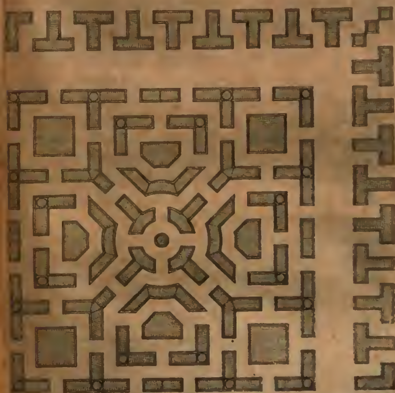
ordine collocabis. Illa quoque ſpecioſè noſtros diſtinguet hortos ingenioſa permiſtio, quam in ſuis adhibet Ciſternanis Franciſcus Caëtanus Sermonetæ Dux, tam hominum, quàm florum temperator amœniſſimus. Is ergo areolas pleraſque floribus triplici dupliciue tum genere, tum colore diſcretis ſeorſum, hoc eſt tripartitò bipartitòue ita conſerit, vt aduerſæ tranſuerſæque vel eadem, vel ſimili varietate reſpondeant; vtque proximæ diuerſarum ſatu colorum diſcriminentur. Si qua verò commodè vacent interiecta ſpatia, ea tuberoſo Indiæ candido hyacintho conſitis depreſſiſque fictilibus media implet, miſcellaneo pulchrè eminentis coloris flore per angulos diſtributo. Quin etiam peropportuno inuento ad colores eleganter diſtribuendos in hortorum graphide vnamquanque areolam tripartitam bipartitamue eo triplici ſeu duplici colore diſtinguit, cuius coloris floribus eadem in hortis ipſis obſerenda eſt: in areolis quoque flores genere diuerſos depacti laterculi crebro interpoſitu ſeiungit. Verùm vt florei ſatus optima ratio non aures modò tradita, ſed oculos etiam perſpecta erudiat; eorum hìc hortorum, quos idem Caëtanus Dux ad veteres Tres Tabernas, ſiue ad Ciſternæ recens oppidum ampliſſimos excitauit, quarta pars in paginæ anguſtias contra-

Ducis Caëtani conſitio.

cta, & areolis prædicta partitione distinctis notabilis exhibetur. Nequid autem Cisternanæ amœnitatis in eadem pagina desideretur, extimæ etiam apponuntur bases, sustinendis vasis floralibus certa per interualla collocatæ.

Ducis

HORTI CISTERNANI QVADRANS

Ducis eiuſdem geniali ſtratagemate bellica munimenta floribus occupantur, feliciterque ſeruit Bellona Floræ; hoc eſt, arces in hortos mutantur. Earum enim ichnographia primùm delineatur, deinde partes ſingulæ in vnam pluresue areolas deformantur; in quibus diſtinctè vel permiſtè ſati flores velut eminus aut cominus de formæ principatu innoxia & voluptaria bella committant. Vbi papyrum, vt monui, florea partitione graphicè conſeueris, tum demum ad hortenſem conſitionem tempeſtiuus accedito. Septembri menſe ab ipſo æquinoctio, aut ex aliorum ſententia cultorum Octobri ſerito. Etenim experientiſſimæ antiquitatis vox eſt: Ante calendas Octobris ſerere non expedit. Quòd ſi eandem antiquitatem audias, cum obitum Vergiliarum, tum in primis Coronæ ortum & occaſum obſeruabis: quia, quæ intra hos dies poſita ſunt ſemina, feliciſſimè prouenire dicuntur. Quin etiam ex accurata obſeruatione ſubijcit Democritus, præcipuè circa eiuſdem Coronæ occaſum non modò largos imbres effundi, verùm etiam veluti genitalis anni hora ſtimulatam geſtire terram ad ſatus auidiſſimè accipiendos, partuſque ipſos inſigni fertilitate fundendos. Oritur hac ætate, in hoc Romano cælo Septentrionalis Corona quarto Calendas Nouembris, cum Solis in ortum regreſſi digreſſique lumine vltra non hebetata, matutino in exortu antelu-

Serendi tempus.

Conſt. Pogonat. de agricul. l. 3. c. 13.

Virg. Geor. 1.
Pli. l. 18. c. 24.

Apud Conſt. Pog. l. 2. c. 12.

telucana incipit affulgere. Eadem cum occidente
te ſole occidit ſeptimo Idus Decembris. Ad properandos
alij ſatus veteri agricolarum prouerbio
Colum. l. 11. c. 2. illo incitantur: Properata ſatio ſolet ſæpe decipe-
Pli. l. 18. c. 24. re, ſera ſemper. Alij verò properationem iſtam
rati temerariam, vt incertas futuri temporis vices
declinent, conſitionem totam in tria quatuorue
tempora partiuntur: vtque conſilium ipſi quoque
ſuum antiquitatis authoritate ſuffulciant, decanta-
Colum. l. 11. c. 1 to veteris agriculturæ oraculo, Serere ne dubita,
ſuaderi ſibi ſatiuam hanc partitionem interpre-
Theophraſt. De tantur. Equidem cum grauiſſimis quà Græcis,
cauſ. plant. l. 3. c. 37. quà Latinis ruſticæ rei magiſtris cenſeo, pro vario
Cato De re ruſtic. c. 34. regionum poſitu ſerendi tempora eſſe varianda:
vbi quiſque natura locus frigidiſſimus aquoſiſſimuſque
erit, ibi primùm, nempe ante autumnale
æquinoctium, ſiue etiam ab eodem æquinoctio ſerendum
eſſe; tunc enim is calidior & ſiccior eſt:
vbi quiſque calidiſſimus & maximè ſiticuloſus,
ibi poſtremùm, ſiue poſt ipſum ſolſtitium ſementem
fieri oportere; quòd is, quò largiores pluuias
hauſerit, eò vernabit vberior. Temperato denique
ſolo conſerendo mediam autumni temperiem,
vti præmonui, conuenire. Illud quoque
tradendum hìc habeo, tempeſtiuè commodeque
hortos obſeri, poſtquam æſtiuo igneam æſtu terram
largus ac ter ſaltem effuſus imber ad palmum
infuſo humore refrigerauerit. Quippe leuis plu-
uia,

uia, cum post longos æstus ac diuturnas siccitates superiorem terræ partem madefaciat, inferiorem verò non attingat, terram ipsam adhuc æstuantem vehementiùs aduersùm positas radices succendit. Neque tamen, simul ac magnis imbribus terra permaduit, seres: sed tantisper expectabis, dum pluuius ille mador modicè siccetur; ne madente limosoque in solo statutæ radices exputrescant. Quid, si (quod euenire non rarò solet) serenus imbrem sitiat autumnus? Non erit, cur ipse hortuli tui priuatus Iuppiter fictili vel cupreo nimbo fontanam pluuiam areis affundas: quia cælesti Libra examinatæ æquatæque diebus, aut mox productiores noctes humifica vmbra diurnam satis emollient siccitatem. Huc adde, sicco solo commissas, tanquam domi reconditas, radices non corrumpi, sed sub natali terræ tecto commodè habitare ac protegi, donec emollito pluuijs exitu altis nixæ fibris suo quæque tempore in floream siluam feliciter egerminent. Quid, si ipsa consituræ tempestiuitas ab imbribus intempestiua & naufraga radicibus sit? Erit, cur sationem prudenter procrastines, donec humus nimis humida serescat. Illud quoque inuiolatè custodies, vt austrinis tepidisque diebus hortos conseras; quia tepor laxato è terræ sinu fertiles ad semina vapores euocat, fibrasque citat: aquilonijs verò & perfrigidis sationi parcas; quia frigore astricta humus ægrè

Constant. Pogonat. l. 2. c. 12 Pallad. l. 1. tit. 6.

ægrè ſatus accipit, intercluſoque materno halitu languidè fouet. Cæterùm ſatori potiſſimæ curæ ſit, vt lunares vices vireſque prædiſcat, ac felices operi dies eligat. Neque enim eum Heracliti diſcipulum placet eſſe aduersùs Heſiodum ſentientis, vnam eandemque dierum omnium eſſe naturam; ſed ipſius Heſiodi auditorem volo diſertè docentis, dierum aliam quidem eſſe matrem, aliam verò nouercam. Luna enim, inter ſidera Vertumnus, inæquali vultu ſubditos hominum labores non æqua ſemper aſpicit & iuuat. Idcirco ſunt è Græcis agreſtis rei ſcriptoribus, qui ſerendum putent creſcente Luna, à quarta ſcilicet vſque ad plenam, dum eadem infra terram eſt. Sunt etiam, qui doceant per Lunæ ſenium, quàm per adoleſcentiam, præſtare hortos conſeri: quia, cum ſeneſcentis lùnaris luminis languidior calor humorque, gemina nempe generandarum rerum initia, terræ ſeminumque tenuiſſimos meatus, quos poros vocant, lentiùs relaxent ad germina; cumque naturalem plantarum calorem humoremque parciùs augeant, atque inanem foliorum luxuriem retardent; prior impetus genitalis in altiſſimas firmiſſimaſque fibras abit, quarum numeroſo largoque ſuctu ad floridam quæque radix alitur feracitatem. Verùm enimuero experientiſſimos colonos diuturna ſecus docuit experientia. Hi tandem felici periculo didicere cum augeſcente Luna, tum præcipuè præeunte

Luna obſeruanda.

Apud Plutarch. in Camillo.

te & conſequente plenilunium quatriduo vtiliùs deponi radices, quæ deinde in flores denſitate, amplitudine, numeroque præſtabiles exeant; floridæque præſtantiæ magno fœnore cultores abundè remunerentur. Per id enim tempus lunaris poteſtas caloris humoriſque fœcundiſſima, luce auctior & potentior innatam radicibus calidam humidamque vim ſic exauget & fœcundat; vt eædem & fibris diffundendis, & implendis, amplificandis, multiplicandiſque floribus abundè generoſæ & ſuccoſæ ſint. Hæc ergo huiuſce ſententiæ ſumma eſto: Florum ſationi Lunam adoleſcentem, & globoſam eligito: ſenio corniculatam (cornu ferit illa) caueto. Aliorum & quidem nobilium cultorum nonnihil diſſidens vſus ita monet: Radices & bulbos creſcente Luna, ſemina verò minuente deponito. Neque tamen vna ſatis eſt curioſis cultoribus citimi ſideris notatio. Etenim penetrales quoque cæli fulgores florum genituræ propitios coniunctim obſeruant. Hinc Accius in Praxidico (vt ex Plinio accepimus) ſerendum ait, cùm Luna eſt in Ariete, Geminis, Leone, Libra, Aquario. Cum eadem commoratur in Tauro, Scorpij partes duodenas Sole tranſgreſſo, tempeſtiuè ſeri exiſtimat Zoroaſtres. Vnum ego aliquem noſtra ætate noui domi foriſque prudentiſſimum virum, qui conſimili cæli obſeruatione feliciſſimè ſerit. Non enim vnicum lunare lumen, ſed orbis

Natural. hiſt. l. 18. c. 24.

quoque

quoque ſigniferi, quem Lunæ menſtruâ volubilitas totum permeat, ſationi commoda aut certè non incommoda ſigna obſeruat. Proſpera comperit Piſces, Arietem, Taurum, Virginem, & Libram, ea ferè nimirum, quæ cum verno atque autumnali Sole coniuncta ſementinam tempeſtiuitatem afferunt. Vnam Geminorum extremam partem inimicam expertus eſt; reliqua media atque indifferentia. Animaduertit præterea ex prædictis ſignis ea ſationi feliciora eſſe, cum quibus Luna creſcens aut plena congreditur; horum verò aliqua in Lunæ auctum ſemper incidere, cum partim verna, partim autumnalia, ideſt aduerſa inter ſe ſint. Igitur cum augeſcens Luna felicium ſignorum cuicunque ſubijcitur, ille ſemine ſerit; cum Taurum eadem aut Virginem ſubit, radicum bulborumque tempeſtiuam iuſtamque ſementem facit. Quanquam autem iſtum creſcente Luna ſerendi morem potiſſimum ducit; eadem tamen ſub auxiliaribus aut ſaltem indifferentibus ſignis decreſcente, rectam ſementem fieri poſſe affirmat. Quare ſi laxior hortus diuturniorem ſationem exiget, quàm quæ intra lunaris adoleſcentiæ curriculum perfici poſſit; nobiliora ſemina adoleſcente, vulgaria ſeneſcente ſidere deponentur. Quærenti demum vtra ſit ſatio commodior, an quæ creſcente Luna ſub indifferentibus ſignis, an quæ decreſcente ſub propitijs fit, ſecundam vtiliorem eſſe reſpondet. Vt

autem

autem Lunæ cum ſideribus cæteris ſtatas congreſſiones exploret; mathematicæ perſpicacitatis cæleſtes ephemeridas conſulit, aut Chriſtophorum Clauium, ad inueniendos Chriſtianos faſtos cæli numeros, ordinatoſque lunares errores computantem legit. Lubet hic (ne quid indictum prætercam, quod expedire floriferæ ſationi videatur) alias in obſerendis hortis nonnihil diuerſas cæli notationes attexere. Qui tantidem facit floſculi ſatum, quanti principis viri genitura fieri ſolet, vt feliciſſimum horoſcopum minutiùs & ſcrupuloſiùs inſpiciendum putet; is vnumquenque morem periclitetur, optimum perſequatur. Sunt igitur, quibus authoribus ſerere atque plantare oportet à quarta ante plenilunium die ad vigeſimam vſque Lunam, præcipuè verò cum orbe prope iam pleno Luna ſupra terram eſt. Etenim per eos dies ſidus tum incitatum tum lumine auctum obruta ſemina feliciter euocat & fouet. Seruandum præterea eſt, vt nocentiſſimus Martis fulgor infra terram ſit: vt ex errantibus beneficæ ſtellæ, Iouis præſertim & Veneris, ſupra terram extent, Lunamque ipſam felici poſitu aſpiciant. Proderit quoque ſtellæ Saturni amicus aſpectus: nam præeſt ea plantis, atque à corruptione & vermiculatione ſemina tutatur. Sit denique Lunæ ſtella in eorum aliquo ſignorum, quæ Terrea nuncupantur ab aſtrologis, in Tauro ſcilicet, in Virgine, in Capricorno. Quanquam

Comput. Eccleſiaſt. c. 12. & 13.

Taurus duobus reliquis minùs creditur ſalutaris: quòd fixa ſtabilique efficacitate poſita ſemina rarefacit. Quare ſub illo copioſa ſementis facienda eſt, vt modicè metas. Fortunata demum habentur & Piſcium totum ſignum, & poſtrema Sagittarij dimidia pars. Nonnulli laudant conſitos hortos Luna obeunte Arietem ab eiuſdem Arietis parte decima tertia vſque ad vigeſimam ſextam, Taurum ab octaua ad vigeſimam primam, Cancrum à ſexta & vigeſima vſque ad Virginis decimam ſeptimam, Scorpium à nona ad quartam vſque Sagittarij. Infelices hortorum conſitiones fiunt ſilente Luna, vel eadem & Sole deficiente: item cum Luna erraticis à ſtellis aut retrogradis aut noxijs; priuatimque à ſtella Martis aſpicitur; ſiue cum ipſæ noxiæ ſtellæ ſupra terram agunt. Alij denique vetant deponi ſemina, cum Luna eſt in Cancro à parte prima vſque ad tertiam decimam, in Virgine à decima ſeptima ad vltimam, in Libra à tertiadecima ad ſextam & vigeſimam, in Capricorno à vigeſima ſexta vſque ad extremam, in Aquario à prima ad vigeſimam ſecundam. Vſque adeo Genethliaci cum ſtellis errantibus diſcordi ſententiarum vertigine aberrant. Vt, qui in floſculorum natalitia ſorte è cælo ducenda opinionum caligine cæcutiunt, quantùm in hominum libera conditione ſtellarum habenis frænanda hallucinentur, iudicemus. In tam dubia

bia fallacique longiſſimè affulgentium ſiderum luce caligantibus incertiſque cultorum ſententijs, decreuit olim Flora prudenter maximam rerum terrenarum arbitram & præſidem, Lunam adire atque conſulere; vt multa nocte nigrantem, nempe ambiguam, necdum ſatis perſpectam exploratamque veritatem in lunari lumine intueretur, optimumque tempeſtiui ſatus conſilium deligeret. Vno igitur Achate Zephyro, ardui laborem itineris euentilante, florumque omnium tributarias delicias in ciſtellam bellè congeſtas præferente, imis raptim è terris gradum facit ad cælum. Quà propero greſſu anhelat cor, afflatur ver: quà ſolum premit pes, aſſurgit flos: pedis veſtigium roſa eſt. Iucundiſſimæ aduentu hoſpitæ ipſum didicit, veluti lucis hortus, vernare cælum: lætiore ſiquidem lumine perfuſa ſidera floruerunt. Eſt in orbe Reginæ noctilucæ via patentiſſima planéque regia, ſignifero circulo ſubiecta, ſed Solis itinere tum in Aquilonem magis elata, tum in Auſtrum magis deiecta, aſſiduique curulis curſus veſtigio ſignata. Hoc ingreſſa curriculum Flora Lunam habuit obuiam in argenteo curru noctuabundam. Iam enim Lunæ amica Nox, non ſine Somnijs ſomnifica papauera ſpargentibus, citimo mundo incubabat. Lunare vehiculum anteibat volaticus puer Heſperus, fronte ſplendida tenebrarum prænuntius: ſi- Floræ Lunam conſulentis fabula.

quidem hæc cælestium flammarum extincta die interlucentium primam scintillam, Vesperum nempe sidus præferebat. Currum trahebant sublustri colore noctis albentes equi, volucri celeritate in Olympico stadio victores. Adductis habenis rapidissimam frænauit, Hespero etiam adnitente, incitationem Luna, substititque in occursum Floræ: ac perhumaniter arridens, Quæ potuit, inquit, adeo premens & cogens causa inueniri, tuos vt hortos, Flora, pulcherrimorum florum multicolore luce stellatos nostro, quod minùs tibi renidet, cælo mutare volueris? Tum Flora, Meorum te florum altricem, meam te moderatricem colere potior & suauior est mihi cura, quàm floreum negotium insistere. Vtque tutelæ tuæ, quàm culturæ meæ, plus tribuere flores intelligas; en ipsi te mecum tributarij conueniunt & venerantur. Debeo inquit illa, plurimum humanitati tuæ, cuius beneficio flores in cælo colligo, vnoque meum sidere sublustrem orbem stellulis nouis hortensibus illustro. Gratam equidem hortensi rei polliceor operam opemque meam. Istam nunc enimuero, subiecit Flora, è tua non modò luce, sed voce quoque atque oraculo vt exorarem, arduum mihi huc iter fuit. Magna inter mites florum cultores, & quidem ad huc sub iudice, lis est, quo videlicet mense, quam enstrui cursus tui die, quo cæterarum

rum cum tua ſtellarum congreſſu florei ſatus faciendi ſint. Tuum iam eſt, quæ hortis è cælo præces, iudicium ferre: meum erit, quæ hortenſem diſciplinam trado, cæleſte decretum euulgare. Hìc exporrectæ dexteræ indice digito duodena inter aſtra fulgentem Libram & Scorpium demonſtrans Luna, Ab adulto, inquit, Septembri diem ac noctem æquiſſimis lancibus librante ad extremum vſque Octobrem ſtellati Scorpij ſplendido aculeo morientem hortos feliciter conſeres. Mei ſideris adhuc adoleſcentis felices numeros obſeruabis; ſi cum totum, quod ab octaua die ad quintamdecimam intercedit interuallum, tum præcipuè duodecimam diem hortenſi deliges conſituræ. Cæterorum minuta nimis, necdum ſatis comperta mortalibus ſiderum obſeruatio ſpinoſis in animo curis, quàm ſuauibus in hortulo floribus ſerendis vtilior eſt. Aſtra reliqua remotiora, vt hortos vix aſpiciunt, ita non magnopere curant. Meam ergo ſtellam vnam, terris citimam, & familiariſſimam, atque adeo rerum ſpiritum vniuerſa potiſſimùm germina animantem attendere ſatis habeto. Iamque vale: ſalutarem enim curſum diutius interſiſtere publica mundi cura non patitur. Floreo denique commeatu inque ſinum congeſto, perque currum diſperſo recreata, laxatis decoram in fugam habenis, velociore volucrum pennis curru volubiliter auolauit. Flora verò exoptati compos

Plin. l. 2. c. 9. & 99.

oraculi felici comite Zephyro dilectos ad hortos facilè redux ſatiuam tempeſtiuitatem cæleſti reſponſo monſtratam, proſperoque deinde periculo comprobatam vniuerſis cultoribus promulgauit.

Berrettin Corton inuen. Cl. Mellan Gall. F Romæ

Antequam præmollito ſoli ſtrato ſemina commit- tas, veteres ipſis fibras (ſi quæ, cum effoderes, te fortè latuerint) eximito, aridas inutileſque membranas, ſeu potiùs exuuias bulbis detrahito: at vero Tulipis intimam tunicam, aduerſùs cælo terraque inuecta incommoda tanquam præmunientem interulam, ne ſubducito. Iam verò floriferæ radices, formoſæ prolis delicatæ matres, ne abortent, molliſſimè cubent. Igitur duum palmorum egeſto (ſi quod fortè in areis obduruit) denſo crudoque ſolo; eoque, quod ſubiacet, breui bipalio, aut maiore trulla cautè, ne tutelarium laterculorum compago luxetur, paſtinato; olitoriam terram cribro rariore ſuccretam ea, quam exigunt ponendæ radices, altitudine ſubſternes: tum leui manus trullæue ductu exæquabis. Vt autem in ſolo æqualiter ſubſtrato certas radicibus ſedes, ac debita interordinia deſcribas; ſulcos imprimes cancellatos vel arundine preſſè applicata, vel certè reſticula in amuſſis intentæ modum adducta remiſſaque: ſingulos deinde bulbos, & quidem generis omnes eiuſdem, ſi ſeparatim ſerere mauis, in quaque decuſſe collocabis. Sin autem cuipiam lubeat areas tranſalpino more quadrangulas de vnoquoque florum genere diſtinctè conſerere; is ad radicum deponendarum æqualia interualla citiùs ac certiùs præfinienda Gallicam cratem ſingulis areolis æqualem, & aptam, adeoque dupli-

Radices vt purgandæ.

Vt inhumandæ.

duplicem triplicemue adhibeat, quæ sic fieri consueuit. In triangulum dedolati è materia aduersùs cariem curuationemque firmissima, præsertim ex abiete buxoque, asserculi ita conserte iunguntur; vt singulorum bini anguli porrigantur in latera, vnus verò angulus promineat, spatijs quadratis interuacantibus, quæ loci laxitatem cuique radici debitam relinquant. Decussata ista crates depressæ, quemadmodum docui, æquatæque terræ eo situ superponitur, vt plana pars supina sit, extante angulo deorsum verso: tum eatenus apprimitur, quoad sui vestigium sulcatim imprimat. Vbi sese cancellatim sulci decussant, radices locantur; humoque, sicut mox dicam, superinducta obruuntur. Alio clathratum hoc instrumentum artificio compingitur è quadrangulis asserculis, quorum singulæ decusses affixis ligneis bullis tumidæ modico pressu ordinata bulborum cubilia præformant. Hoc igitur ordine arborum symmetriam æmulati flores decoro vtilique quincunce, in quancunque partem spectaueris, recti sunt, ac terræ succum æqualiter trahunt. Cæterùm si miscellaneus, qui variam inæqualemque ferè postulat altitudinem, perplacet satus; duplicem habeo monstrare viam, longiorem alteram, alteram breuiorem, vtranque verò cultorum vestigio & consuetudine satis tritam & celebrem. Vt priorem insistas; in solo itidem coæquato, & arundine seu resticula cancellatim

Satoria crates duplex.

tim ſignato bulboſas priùs radices, quæ debent altiùs infodi, depones: tum iuxta depoſitos bulbos defixis ad lineam teſſeris, quæ ſuperiores radices ab inferioribus iuſto diſtineant interuallo, æquè minuti ſoli tantum ſuperſternes, quantum minùs altè ponendi bulbi poſtulabunt; idemque ſolum decuſſatis ſulculis præſignabis, & ſimiliter conſeres. Pari ratione tertium ſolum, ſiue ſoli tabulatum minimo ſpatio à ſummis laterculis diſſitum impones, vbi anemonas & bulbulos minore menſura demergendos interſeres. Vt autem altera expeditiore via vtaris; ad prædictam menſuram bipalmem exinanitas areolas recenti cribrataque humo vſque eò replebis, dum eadem pariter æquata, cancellatimque diſtincta palmi dimidio a ſummo laterculorum ambitu ſubſidat. Poſtea radices, prout exigent, ita diſtribues, vt earum alias in præparata mediocris altitudinis planitie ſiſtas; alias vel ſcrobiculis manu ante excauatis, vel digitis aſſiduo ſoli repulſu viam pandentibus deprimas; excitatis denique terræ cumulis alias exaltes. Vbi ad præſcriptum, & rite ſeueris; conſimili humo poſitas radices ſic operies, vt hæc areolarum oras non adæquet modò, ſed paulò etiam cumulatior media extumeſcat: tum quia medius tumor vndique deuexus, deriuato percolatoque ad extremas puluinorum quaſi colliquias pluuiali humore, ſicciorem tutioremque a putredine ſedem radici-

bus

bus nondum solo hærentibus præbet: tum quia leuiter superingesta humus suo ipsa paulatim pondere, caducoque imbre depressa summis areolarum marginibus coæquabitur. Quòd si magis in areis ab ipso statim satu inoffensa æquabilisque planities delectat; debet aggerata supra lateritias areolarum tutelas terra lignea regula radioue præradi, atque, vbi desederit, semel aut iterum lacuna suppleri. Debent etiam summæ laterculorum oræ, si quæ puluisculo aspergantur, peniculo detergi; ne per imbrem lutescant. Illud hìc habeo præterea præmonendum, aduenas Indiæ bulbos, quorum non pauci narcissini generis sunt, nostris in hortis florem nòn edituros, nisi parum altè adobruantur. Etenim, antequam transuehantur ad nos, in Batauiæ Galliæque aquilonares oras translati altiùs infodiuntur, vt a penetrabili frigore vindicentur; illic verò, dum solis calorem quærunt, vim floris fertilem in productius collum exhauriunt. Propterea frequenti compertum experimento est, florem tunc extitisse, cum, obruto bulborum ventre, collum extaret; quo sensim exarescente magis compactum bulbaceum corpus ad floreum partum conualescit. Quare curandum est, vt parco in sole ipsa ceruix apricetur, dum exarescit; ne totum bulbum diuturnior insolatio perurat. Hæc est nata cum hortorum cultu, ac peritorum vsu colonorum ad nos vsque transmissa vetus ponendorum in areolis seminum consuetudo.

Alia

Alia est consitionis ratio recentior, quæ, citra laborem conuehendarum in cellam radicum, per æstiuos menses easdem simul effodit; detractisque adultis nepotulis simul infodit. Verùm id ego sationis genus (nisi hortorum postulet amplitudo) vtpote periculosum atque incommodum non vsurpauerim. Periculum imminet vel ab æstiuis imbribus, quibus insuccata semina reualescente mox æstu frequenter ad tabitudinem inferuescunt; vel à residuo post imbres tridui quatriduiue nubilo, quod è plantis, quæ primæ florent, fibras elicit, redeunte deinde intempestiuo calore non sine frequenti plantarum ipsarum exitio perurendas. Neque verò par subeunt non eruta ac recens adobruta semina discrimen. Ab illis enim requieti soli densa soliditas æstiui humoris calorisque penetrabilem noxam nonnihil excludit: ad hæc autem emotæ terræ laxa mollities pestem vtranque transmittit. Huc adde non leuem illam incommoditatem, quòd, si qua inter effodiendum corrupta semina offenduntur, in illo tumultuario satu apta substitui ægrè possunt. Quare incogitatæ consituræ flos inordinata plerunque confusio est. Antequam testas conseras, tum ipsarum tum radicum deponendarum numerum subducito: singulas cuique testæ radices (nisi cuiuspiam amplitudo exigat plures) cum peculiari tessera destinato: ista, ne animo excidant, in albo, qua præscripsi ratione, de-

Fictilium cōferendorum ratio.

scri-

ſcribito. Teſtas autem ad ſatus accipiendos ſic præparato. Imum foramen minutis potiùs glareis, quàm teſtaceis fragmentis (vt vulgò ſolent) obſtruito. Illi enim ob globoſam figuram minùs inuicem cohærentes conceptam aquam ex facili transfundunt: hæc autem planioribus corpuſculis inter ſe apta modico terræ illapſu ita coëunt & coaleſcunt, vt ſuperfluum humorem ægrè parceque tranſmittant. His aliqui excretæ cribratæ terræ duorum, triumue digitorum alta in eundem vſum ſuperaddunt. Quem ego morem non improbauerim, niſi periculum fuerit à formicis, quæ per imum foramen adrepentes inter excreti ſoli minutulos aridoſque calculos libentiſſimè nidulantur. Quamobrem expediet excretorum loco glaream aggerare. Vbi craſſiore materia ima fictilia conſtraueris, tum cribrarij puluiſculi tantùm ingerito, quantum ſubſterni deponenda ſemina poſtulabnnt. Vbi anemonas & ranunculos, molles nempe radiculas, aut lectiſſimos bulbulos collocare velis; ſubſtratum ſolum, mollique manu depreſſum ab ipſis teſtarum oris ternos quaternoſue digitos diſtet: ſin autem maiuſculi bulbi ſerendi ſint, ad quinos ſenoſue digitos ſubſidat. Ita molliſſima conſtratas humo ſingulas teſtas vnica media radice conſerito. Si quam pluribus deſtinaueris; ſenos illæ ab ambitu vaſis, quaternos minimùm inter ſe digitos diſtent. Sic enim maternum terræ gremium lacten-

tibus

tibus fibris complexæ, quamuis a ſatu minimæ; largiore tamen ſuctu paucos intra menſes ad vberrimum florum puerperium adoleſcent. Sed, ne plures in vnico vaſe radices permiſtæ confuſæque ſecernentis cognitionem fallant, generis omnes eiuſdem ſint. Poſt ſingulos ſatus ſuam cuique teſtæ vel plumbeam, vel arundineam, vel ſurculaceam teſſeram, ſupra eiuſdem teſtæ labrum nonnihil extantem a tergo defigito. Ita poſitas radiculas humo itidem tenuiſſima cumulatim contegito; vt media humus paulò extumida conſiſtere non patiatur aquam, ſed molli vndique deuexitate diffundat. Nonnulli ſatores primùm teſtas humo cumulant, ſummis deinde digitis comprehenſa ſemina vſque eò mergunt, dum ad primos articulos terra perueniat. Sed vulgaris iſta ſatio non admodum placet: tum quia cæca ipſa collocatio nec præſtituta ſeminibus loca, nec apta vel inter ſe vel a ſummis fictilibus interualla exquiſitè cuſtodire poteſt: tum quia incauta ſæpe digitorum depreſſio ſoboleſcentes radices infringit; ac parentibus vtiliter hærentes, necdum a materno lacte remouendos fœtus cum vtrorumque pernicie, vel certè non ſine magno vulnere auellit ac diſtrahit. Hæc autem fœta floribus vaſa, ſi nondum abunde autumnus calores temperarit, loco ſubdiali quidem, non tamen aprico, tantiſper hoſpita, dum folia exire cœperint, aſſeruato; ne radices ab humido terræ com-

plexu,

plexu, antequam comprehenderint, turgeſcentes nimijs caloribus in tabem ſufferuefiant: ſin æſtus remiſerit, ſolibus expoſitas in ſedes, vbi tamen apricis areolis non officiant, ad ornatum apta ſerie digerito: eadem ſingulis biniſue ſtratis æqualiter laterculis, niſi lapideæ baſes itidem ſcabræ ſuppetant, ſuperponito; ne, imo foramine humo ſubiectâ præcluſo, vbertim concepta, nec facilè transfuſa obrutas radices aqua corrumpat. Per eoſdem autumnales dies minutis hiemalium vernorumque florum ſeminibus ſeminarium ſic obſerito. E tenerrima terræ farina palmi dimidium alta ſub ipſas puluinorum oras molliſſimum cubile ſubſternito: eam terram leui manu coæquato: illic ſuis ſingula notis ſedibuſque diſcreta ſemina collocato modicè rara, vt inoffenſo incremento feliciùs conualeſcant: prætenui cribro terram dimidiatum digitum altam incernito: eandem radio, ſeu manu leuiter complanato: areolas, quæ hiberno ſoli oſtentæ non ſint, æſtiuorum atque autumnalium florum vernæ ſationi reſeruato: minutiora ſemina æquè, vt iam monuimus, depreſſa ſpargito: grandiuſcula in ſcrobiculos vnum alterumue digitum altos raris interuallis demittito, eodemque cribrati ſoli polline obruito: donec egerminent, ſuperpoſitis penſilibus cratibus, aut ramuſculorum vmbraculis (ſi fuerit opus) æſtum defendito: ſi quando non pluet, ne terra ſitiat, præſcripti hortenſis Aqualis, vel fi-

Minutorum ſeminum ſatus.

l. 1. c. 5.

ctilis vel cuprei, angustiùs pertuso tubo siue scopula asperginem irrorato potiùs, quàm affundito: pro incremento terram identidem aggerato. Henricus Coruinus, experientissimus herbarius, antequam contumacis lentæque duritiæ semina solo committat, aquam defundit in catinum: nitri modicum superfundit, ac distabescere sinit: in eam nitratam aquam semina immittit: duodenas horas pro varia duritie plus minusue macerari & medicari patitur: exinde serit: eandem aquam inspergit, vt nitrum ex igneo terræ halitu concretum seminalem contumaciam ad vberem germinationem proritet. Breuiore alij via, salubrique vulnere præduræ grandiorum seminum morositati medentur. Illis enim forcipe apprehensis, a tergo aduersaque oculo parte corium præacuto cultro dissecant, limaue deterunt; aut eadem non satis matura, & proinde molliora, legunt, & rite conserunt. Ita humore terræ penitùs peruadente intra paucos dies turgescunt, citumque germen emittunt. Si agri modus angustior laxam aream seminario negat; fictiles catillos eadem ferme ratione, qua testas supradictas parandas esse præcepimus, intra ipsos hortos præparato: ad eundem seminarij modum conserito: humoque subinde nascentia semina tegito: per æstum, donec germen existat, à sole distineto: per siccitates aspergine tenuissima irrigato. Semina, quæ probabilem florem ediderint, præ-

Henricus Coruinus.

ſignata in hortos admittito: quæ degenerauerint, reijcito: quæ nondum effloruerint, ſi perpetuis radicibus nituntur ſolo, ad floris experimentum intacta reſeruato: ſin fibras quotannis deperdunt, vbi illæ exaruerint, curiosè refoſſa, cribroque, ne aliqua prætereantur, à ſolo diſcreta poſt æquinoctium autumnale rariùs diſſerito, nequaquam, niſi probata per floreum tirocinium indole, ad patriciorum florum conſortium admittenda. Placet altera ſeptentrionalis induſtriæ conſitura, frigidæ videlicet plagæ opportuna. Congeſtitij lætaminis quadrata moles excitatur: huic æqualis menſuræ figuræque ex aſſerculis compactilis, quinos ſenoſue digitos altus margo imponitur: media capacitas de more minutim ſuccreta humo repletur, quæ vſitato ſatu grauidata inuſitata felicitate parit. Nam ſubditi fimi ſuffitu aduersùs abortiua frigora vaporatur, ipſique partus pinguiſſimi ſoli vbere nutricantur.

Lex

Lex floris seruandi.

CAPVT II.

NVnc alia Floræ lex æquissima promulgetur. Sicut florum parens, & altrix terra est; ita colonus sator simul, ac tutor esto: hortensis enim familiæ infirma teneritudo non vbere solùm indiget, verùm etiam tutela. Prima igitur coloni cura sit, vt subinde nascentes malas herbulas floribus defendat. Quoniam verò inutilibus ac voluntarijs herbis assiduè subnascentibus areolæ, ac semitæ, atque adeo testæ ipsæ facilè siluescunt; ideo totus omni tempore hortus exherbandus est, præterquam tellure vel gelicidijs obdurata, vel imbribus madente. Concreta enim tenaxque durities, quamuis auulsis folijs, hoc est filijs, extrahi non patitur parentem radicem, mox ab iniuria incremento vastiore regerminaturam. Mador autem incommodè liberalis multum altricis terræ noxijs cum radicibus distrahendum agglutinat. Porrò facili felicique opera herbæ eximentur ex humo aut hibernis frigoribus, aut æstiuis solibus soluta, aut etiam humida, non tamen madida. Sed custodiendum est, vt infra herbaceum capillamentum depressis digitis arreptum radicis caput, digitorum impulsu laxata in orbem humo, recto conatu educatur: sic enim scitè trahentem radix integra sequetur. Hìc autem hortenses runcatores admonitos vo-

Modus exherbandi.

lo, tunc esse runcationi tempestiuas herbas, cum illæ mediocriter adultæ manu eligi facilè possunt: perniciosè verò runcationem procrastinari, donec eædem altè lateque diffusæ alendis floribus paratum terræ vber emungant, inextricabili fibrarum nexu florea semina cancellent, irretiant, atque adeo strangulent, multiplicique lapsu solum complexæ contra vellentem pertinaciter obnitantur, aut etiam (quod nocentissimum est) arefactis caducisque seminibus sese latiùs reséminent. In eam denique prouidi cultores curam incumbant, vt, quoad fieri possit, areolas ante interpurgent, quàm floreant; ne florum teneritudo runcantium fortuita offensione lædatur. Verùm quid prosit nocentes herbas extirpare, nisi nocentiores bestias extermines? Hoc longioris orationis argumentum in proximam disputationem, bipartitò & secretiùs pertractandam, reseruamus.

Detectas radices operiēdi.

Nunc alia florum incommoda propulsemus. Sæpe fit, vt posita semina vel sponte sua super terram emergant, vel fortuitò detegantur. Ea, si nondum radices egerint, altiùs defodito: si fibras miserint, aggesta humo accumulato. Eodem aggerati soli remedio ijsdem seminibus consulito, vbi non satis altè depressa fuerint. Indicio autem erunt imæ foliorum partes, siue extantes petioli lacteo candore notabiles, vtpote maternis terræ vberibus proximi.

Frigoris arcendi.

Non placet contra gelicidia plantis circunspergi aut comminutas paleas, aut fimum, aut facilè vermiculantia cornuum ramen-

ta,

ta, ſordida nempe remedia. Nonnulli teſtas intra tectum, quod ſolem largiter admittat, tantiſper, dum terra regeletur, continent. Alij floribus apricatione gaudentibus noxiam tecti opacitatem rati vel ad parietem ab aquilonio auerſum frigore, ac meridiano tepori aduerſum eaſdem admouent; vel noſtratis plagæ mitius gelu nihil veriti nullo munimento defendunt. At verò ſeptentrionales coloni aduersùs ſæuiora frigora hortenſes puluinos arboreo muſco ad palmarem altitudinem inſternunt: quòd is æquè contra brumam, atque contra calorem tuendis floribus opportunus & beneficus eſt. Nec minùs eorundem ſolertia colonorum nobilioris notæ ſerotinis floribus æſtiuos cauet ardores. Nam, ne breuis æui floſculi ab æſtu præmoriantur, è tenuiſſimis abiegnis tabulis ad areolarum pretioſè conſitarum commenſum compactis & circunſectis, aut certè è lino textili vmbracula ſic obtendit, vt inæqualium pedum fulcris innixa vel alligata deuexo varioque ad ſolis curſum oppoſitu ſolem arceant. Si per æſtiuam hibernamue citra gelu ſiccitatem vel in fictilibus vel humi ſitiant, quæ rigatione proficiunt, ſemina & radices; ſecunda poſt exortum hiemalem ſolem hora, eodem æſtiuo iam occidente aut occaſo irrigentur: ne veſpertina per hiemem nocturno frigore conglaciet, matutina per æſtatem diurno æſtu inferueſcat aqua, vtraque verò bibu-

Caloris defendendi.

Irrigandi.

la ſemina perurat. Debet præterea nec nimia lento infuſu propinari, ne plus æquo potæ atque inebriatæ plantæ marceſcant; nec largior vno impetu affundi, ne temere ingurgitatæ, non in omnes æquè partes transfuſo madore, inæqualiter alantur: ſed cupreo fictiliue aquario vaſe, minutis foraminibus pluuio, irrorari, vt paulatim perfuſæ æqualiter bibant, & feliciter viuant. Quòd ſi conſitum fictile ab diuturna humoris inopia ſicciſſima ſqualeat ſiti; tandiu in aqua demerſum habeatur, donec vndique bibulum largiter immaduerit. Indicio erit penitùs extinctæ ſitis tum lætior plantarum viriditas, & florum velut ridibunda formoſitas, tum ex imo teſtarum foramine liquoris emiſſa ſatietas.

Terræ cutis non ſcalpurienda.

Summa terræ cutis, quæ cruſtulam duxerit, nunquam per hiemem ligneo ferreoue ſcalpello (quod inconſultè nonnulli faciunt) incidenda, nec laceranda eſt: vt affuſus humor quò lentior & moderatior, eò innocentior & ſalubrior humum radicemque perfundat ac permeet. Eam ob cauſam ante hiberna frigora internaſcens inutilis herbula maturè vellitur. Ita in gelicidijs minimè herbeſcentia, vaſa vulſione non indigebunt, quæ ſolum dimoueat, aditumque ad radices noxio frigori patefaciat.

Aquæ irriguæ delectus.

Irriguus autem humor è puteo, qui profundi hauſtus ſit, quoad eius fieri poterit, hauriendus nequaquam eſt: quia nunquam incoquente ſole rarefactus ac tenuatus, ideoque pertinaciter gelidus inſuccatas radices

non

non refouet ad alimentum, ſed frigefacit ad exitium. Quare, niſi ſalubrioris aquæ ſuppetat facultas, antequam putealis affundatur, ſub dio exponenda, aut etiam inſolanda eſt, vt intepeſcat. Maximè probabilis atque vtiliſſima riguis hortis haberi ſolet, tum quæ profluit; quia curſu percuſſuque ipſo extenuatur & incaleſcit: tum quæ cælo delapſa ciſternis concipitur; quòd ignis potiſſimùm atque aëris vitali halitu fœta hortenſem mirificè auget fœcunditatem. Propter hanc elementorum beneficam temperiem cenſentur imbres agris maximè ſalutares. Aqua ſtagnans & pigra damnatur, vt quæ putri craſſitudine ægerrimè penetrans, tetroque ſpiritu promptiſſimè nocens vermibus procreandis, quàm floribus alendis, præſentior eſt. Rigationis modum rigandarum ſtirpium ætas & ſanitas temperabit. Nouellæ tenera atque humida ætatula, minimo etiam corpuſculo, vt minùs ſitiunt, ſic parciùs bibunt. Confirmatis iam viribus adultæ, vtpote calidiores ſicciores que, innocentiùs, quàm viri, bibaculæ ſunt: fontes enim, non dolia, exhauriunt. Quæ præterea conſueuere, liberaliter potari deſiderant. At verò quas caries, aut ſenectus, rerum omnium morbus, infeſtat, ne præmaturè corrumpas, cautè parceque adaquabis. Ex veteri denique admonitu floream hortis feracitatem tuſa lotos & in aquam coniecta, aut fœnum græcum in aqua tritum medicata irrigatione conciliabit. Si pluuius ventus magnis im- *Conſtant. Pogo. de Agric. l. 12. c. 6.*

Vasorum inclinatio ad euitandos imbres.

bribus terram alluat; testarum in latus acclinatarum ora, ab ipso vento auersa in oppositam plagam expedit obuertere: ne tum defossæ maternæ radices, tum prominuli florei partus in solo nimis madente naufragium faciant. Si floris cuiuspiam, qui præsertim inani scapo sit, statura procerior violento turbine euerberetur; surculi adminiculo statuminanda est, aut fictili tubo circunuallanda.

Caduci floris fultura.

Vitiosæ radicis curatio.

Si radix intra testam condita decoloratis, aut marcentibus folijs ægrotare deprehendatur; testa in latus inclinata, Aqualis tubulo aqua superfundatur, donec, innocenter excauata proxima humo, radicis oculus atque adeo totum latus citra fibrarum iniuriam diluatur ac renudetur: corrupta pars ferro ad viuum recidatur: integra, dum affusus humor paulisper exiccetur, per semihoram detecta sit: tum, cera terebinthinæ resinæ admista obducto vulnere, arida & macra humo fossula repleatur. Si defossus bulbus de indicio eodem vitiosus esse intelligatur; terra, quæ circunfusa est, cautè subducta, ligneo cultello vitium viuo tenus abradatur: vitiatæ tunicæ detrahantur: macro itidem siccoque solo scrobiculus expleatur. Sin autem siue bulbi, siue radicis ima morbus infestet; penitùs erui debent, & curari, & etiam terra modò præscripta obrui. Si circa folia floresque summum solum albido, araneoso, aut roscido, nec non fungum olente mucore obducatur,

tur, quo tanquam ferro ſucciſa germina cum radicibus contabeſcunt; exiſtimandum eſt, illic aut corij reſegmen, aut clauum, aut aliquid tale inſuſo vitio nondum in terram computruiſſe. Quare, vitiata ſtatim humo, quæ circum ſupraque eſt, citra radicum contactum & noxam egeſta, recens innocens & macra ſufficiatur. Sunt, & quidem inſignes, hortorum cultores, qui flores florumque caules innocenter attrectari putent: eos verò, qui tactionem damnant, ſuperſtitioſè meticuloſos vocitent. Si tamen res ad philoſophicam trutinam expendatur, damnificam eſſe floribus contrectationem diffitendum non eſt. Flos enim, floreuſque cauliculus dum contrectatur, molliſſimi corporis quà diſtenti, quà contracti, quà diſtorti naturalis conſtitutio violata luxatur; adeoque flos ipſe læditur, vt ſæpe gracileſcens extabeſcat. Vſque adeo vita floris eſt eſſe intactum. Quanquam florei partus iam hominum voluptati, ornamentoque, nec non ſuæ ipſorum gloriæ adulti diſtrahi debent a materno radicum vbere, vel vngue vel potiùs ferro ſucciſi; vt etiam à vulnere formoſiſſimi breuem quidem, at glorioſam vitam viuant inter geſtantium complexus, inter odorantium oſcula, inter plauſus admirantium: vt in ipſa morte riſu diſcolore renidentes mortalitatem exhilarent: vt ijſdem expirantes legentibus odoratam animam mortalibus vitam inhalent: vt denique

Florum contrectatio cauenda.

Reciſio vſurpanda.

nique iam enixæ radices diuturniore nutricum officio liberatæ ad pulcherrimæ fœcunditatem sobolis perennent. Flores autem sparsim decerpere oportet, vt in singulis areolis æquè rarescant; floridos quoque plerosque caules citra subnascentium florum vulnus paululum supra terram subsecare; vt ipsius proceritas caulis flori formam exaugeat, & radici vberioris alimenti absumendi materiam subtrahat. Est, qui iam desitis bulborum floribus folia solo tenus intondeat; vt, quando florei cirri defluxerunt, abraso foliaceo capillitio glabellus hortus minùs horridè caluescat, hoc est impubis atque imberbis exhausta in senectute iuuenescat. Istam equidem violentam caluitiem nobilium hortorum nulli suadeam: quòd attonsarum è vulnere plantarum vitalis ac genitalis vigor tenuissimus euanescit; radicesque vel enectas, vel ad alios fœtus relinquit effœtas. At verò, cum superuacaneus tantùm & crassior succus in foliorum luxuriem abeat, hortum præstat capillatum habere, quàm caluum. Huc adde, quòd per germinis plagam frigoris calorisque penetrabilis inclementia proximam radicem non rarò vel enecat, vel emaciat. At enim rei rusticæ nobiles magistri affirmatissimè docent floriferis bulbis affines cæpas, folijs detractis, magis fieri capitatas, & conualescere. Quid ergo detractio eadem tanquam perniciosa damnetur in bulbis? Quia nimirum,

Folia post flores non detrahenda.

Pli. l.19. c. 6. Constant. Pogonat. Agric. l.12.c.31. Pallad. t 8. 24. Februar.

rum, qui porrigi solet in folia, concoctus leuiter succus crassior & lentior ex angustis attonsi bulbi meatibus effluere non potest. Quare ad inferiora contractus bulbum ipsum & largè nutrit, & mirificè amplificat. Verùm, qui pulchrè pullulat in flores, humor, quia tenuior & purior est, vtpote magis concoctus, è spiramentis vulneris facilè interspirat & vanescit. Argumento sit delicatæ atque euanidæ tenuitatis florum vita breuissima. Huc accedit, quòd eodem humore superfluente, quo bulbus violentam in pinguedinem, seu potiùs in hydropa distenditur, genitalis calor, ac viuida vis in florem eruptura sic opprimitur ac restinguitur; vt vna existat ex ignaua obesitate ingrata sterilitas. Parem scilicet natura legem plantis dixit atque animalibus, vt præpinguia minùs fœcunda sint. Fatendum igitur est crassitudinem bulbis faciente tonsura non magis foliorum comam, quam fertilitatem recidi. Quòd si narcissinorum præcipuè foliorum incommodè diffusa magnitudo displicet, laxiorem in nodum molliter substringatur. Sic enim, succo ad ima leniter coacto, plenioris crassitudinis bulbacea capita fiunt. Cæterorum autem folia bulborum tum breuia, tum lata, tum fragilia, nodo videlicet inepta, quæ tamen non geniculatim seu gradatim adnata caules altè conuestiant, sed à radicibus humiliter assurgant, si Plinij consilio deflexa obruantur; ipsa

Quæ cura iisdem folijs adhubenda.

l.19.c.5.

ſa ſucco in ſeſe contracto capita excreſcent. Eadem poteris areolarum folia æſtiuo ſole ſiccata vel eximere, vt etiam ſine floribus niteat ſimplex munditijs hortus; vel vtiliùs relinquere, vt obrutas illa radices à calore ſolis excuſent. Cæterùm

Vaſorũ poſt flores cuſtodia.

teſtæ, amiſſis floribus, ne vehementi ſole igneſcentes incluſa ſemina perurant, appetente iam æſtate in ſubdialem locum, qui tamen non inſoletur, transferantur, vbi emeritas radices mitior æſtus paulatim atque innocenter arefaciat. Si ver extremum, aut æſtas noua largis atque hiemalibus imbribus diffluat; ne radices iam enixas corrumpentem humorem nimium fictilia vaſa concipiant; aut humi (quemadmodum modò præſcripſi) reclinentur, aut intra porticum aliudue ſub tectum aëri patentiſſimum cõportentur: in clauſo enim adhuc humida ſemina muceſcerent.

Exemptio bulborũ noſtratium.

Si bulbos ſoboleſcere velis; vel altero, vel tertio quoque anno extrahes: ſin ad vnicam florum vbertatem reſeruare mauis ſingulis annis effodies. Hoc tamen conſilium ad complures inferiùs percenſendos duntaxat referes, non promiſcuè ad vniuerſos. Sunt enim nonnulli rariùs eruendi, quorum vnumquenque ſuis nominatim locis excipiemus. Poſſumus quoque cum experientiſſimis cultoribus & ſentire prudenter, & feliciter periclitari; qui cum ad copiam, tum ad pulchritudinem florum pleroſque rariſſimè bulbos effodiunt. Sed illud quo-

quotannis custodiunt, vt adnatas soboles a matribus auellant; ne maternum illæ succum, in flores cæteroqui abiturum, in sui nutrimentum incrementumque prælibent. Igitur post octauum calendas Iulias subducto solo adhærescens bulbaceæ matri bulborum pullities cautè detegitur, clementerque reuellitur: subtractæ iam effœtæ recens ac fertilis terra sufficitur: eruta soboles opportuno in loco mox repangitur. Pari ferme ratione, si quando immotæ bulbiferæ matrici differendam, alioue mittendam sobolem subtrahere voles, sic facies. Sobolescentis bulbi situm, nisi memoriam tenes, aut nisi præfixa tessera iam animo infixisti, memoriali codice, tanquam sibyllino volumine, consulto inuestigabis; illic terram vsque adeo subduces, quoad imam parentem cum adiuncta posteritate retegas: tum altera manu matrem ipsam retinebis, altera, quos cupies, posteros leniter innocenterque reuelles; terram denique in effossum scrobiculum reuocabis. Quoniam verò æstiuis quà caloribus, quà imbribus obrutæ radices sæpe marcescunt; idcirco expedit palmum altam puluinis humum superingerere, quæ medio tumore in omnem partem æqualiter deuexo vtranque seminibus defendat iniuriam, donec autumni benefico tepori humorique excipiendo aggerata humo exoneratæ areolæ detumescant. Peregre allatos & adhuc hospites loci cuiuspiam bulbos, si hospitale Externorum.

ami-

amicumque ſolum nacti fertili ſemel ſucceſſu floruerint, loco mouere non expedit: quia noſtro tum cælo, tum ſolo nondum aſſueti tranſlatione ſterileſcunt & pereunt. Commodum ſatiſque diuturnum effodiendis bulbis bimeſtre ſpatium eſt, humo ſicca per æſtatem ab extremo Iunio in extremum vſque Auguſtum, cum folia & fibras æſtiua iam inſolatio ſiccauit. Præcoces tamen bulbos, præſertim verò narciſſos præmaturè præſtat eruere: quòd Auguſto menſe nonnunquam pluuio nouellas illi citare radiculas incipiunt. Solo à recenti pluuia madido ceſſandum; ne præconceptus humor effoſſas bulboſas radices corrumpat. Sic autem effodito. Ab extrema qualibet areolæ parte trulla ſeu manu leuiter demiſſa ſolum in ſemitas progerere incipito: proximos bulbos diligenter perueſtigato: ſubducta circunfuſa humo extrahito; vel certè lanceæ cuſpidi non abſimili, quod ſupra deſcripſimus, ferramento infra radices adacto humum paulatim ſuffodito, interque manus identidem caducos educito: caueto autem, ne incauta ferri manuſue impreſſione vel parentes vel pullos ſaucies, aut ſeiungas: ſic ad reliquos ordinata foſſione progreditor, donec omnes effoderis. Antequam ad areolam aliam perſcrutandam rimandamque tranſeas, priorem recognoſcito ac retractato: ſolent enim minutiores præſertim bulbi cum ipſa terra ſubtracti conniuentem latere

L.1.c.5.

ſcru-

ſcrutatorem , qui cum eadem regeſti præpoſterè confuſeque regerminant. Ad hæc egeſtum ſolum regerito; ne naturæ artique inimica inanitas in lacunoſis areis lateritium ſepimentum incommodè ſubſidere & collabi faciat. Seorſum conferendos, qui leuiter matribus hæreant, adultos bulbulos innocenter ſeparato: ſiquis bulbus cariem vitiumue aliud ſentiat, exacuto in cultellum ſurculo bene purgato: ſabulo vulnus inſpergito: ſingulos vix erutos bulbos indecoro noxioque puluere ſordidos (tulipas tamen excipio) præſcripto peniculo detergito; ſiccis radiculis liberato; exterioribus tunicis quamuis aridis ne ſpoliato, nam illæ opportunam vitio protegent nuditatem; ſuas in claſſes diſtribuito; ſub dio ne relinquito, nam illos cum imber & ros, tum maximè ſol corrumpit; ſed aut loco nonnihil calido, qui tamen ſoli obnoxius non ſit, priùs per biduum aſſeruato, vt bene ſicceſcant; tum in ſiccæ frigidæque cellæ pauimento deponito; aut certè ſtatim comportato intra tectum in conclaue ijs aſſeruandis accommodatum, quod nempe à ſole auerſum, Auſtro imperuium, Aquiloni feneſtratum ſalubriter inſpiretur, in ſumma quod frigidum ſiccumque, muribus denique inacceſſum ſit. Super cellæ huiuſce pauimentum ſuos in ordines digeſta, inſcriptiſque ſchedulis notata ſemina expandito: illic per dies quindenos aut vicenos aura frigida perflari & ſiccari ſinito; deinde in

Adnatorum.

Erutorum cura.

Reponendorum cella.

in arcas ad seminum discrimen loculatas, siue in alias thecas papyraceis inuolucris præscriptisque nominibus discreta recondito. Ego singula bulborum genera singulis pensilibus canistris, quæ raro textu salubrem semper auram admittant, vtilius inclusa distinxerim. Ad hunc eundem modum anemonas tum in areis, tum in fictilibus positas erues & repones. Hoc tamen a bulbis anemonæ discrepant, quòd illi rariùs erui possunt; hæ (quicquid alij sentiant) quotannis debent: cum diutius obrutæ vitio atque exitio, vt sæpe comperimus, opportunissimæ sint. Nisi ranunculum, ob complusculos pediculos Polypum inter flores, protinus à foliorum casu extrahas; vltro ipse more ranarum supra solum resiliet, à sole plerunque periturus. Vt autem soboles parenti arctissimè implicatas explices extricesque, in vmbra priùs afficescere sinito: vbi enim conferta crusculа detumuerint, faciliùs atque innocentiùs extricabuntur. Nihil nimirum temerariæ festinationi tam impeditum est, quod cauta cunctatio non expediat. Hæc seruandorum florum ratio est, quorum fibræ cum folijs æstate arescunt, & pereunt. Aliæ verò plantæ, quæ radices æternas habent, sub ipsum serendi tempus erutæ, aut protinus aut mox obrui debent; dum tamen interim in supradicta cella incolumes conseruentur. Sed iuxta salutaris, ac formosa Pæonia vel subterraneo loco, vel intra te-

Quando, & quemadmodum anemonæ eximendæ.

Ranunculi.

Plantæ immortali umradicum.

teſtam ſuperingeſti ſoli cumulo cuſtodiatur à ſole. Eodem terræ frigido humidoque operimento quæ tenerrimè carnoſa ſunt, velut fritillariæ ſiue meleagrides, defendantur; ne inſepulta rugas trahant, ac penitùs exareſcant. Denique ſilueſtria vel montana lilia, ſimul ac defloruerunt, effodiantur, viridiſque caulis cautè eximatur. Hæc enim radiculis carent, dum vernant, quas, deperditis floribus, agere incipiunt. Vſque adeo quod in terris pulcherrimè floret, radicatum ac ſtabile ſæpe non eſt.

Bulbi teneri carnoſique.

Lilia ſilueſtria.

Contra maiuſculos hoſtes hortenſe bellum.

CAPVT III.

NOn in theatrali tantùm, ſed in hortenſi quoque arena hominibus cum belluis bellum eſt. Adeo ab ipſo theatro voluptatis optatiſſima pax exulat. Vtque minimè nos eſſe tutos, cum maximè ſecuri ſumus, admoneamur: ipſa ſæpe hortos cuſtodia infeſtat. Quis autem hoc iniuriæ credat? hortenſem elegantiam & munditiam ipſi corrumpunt in primis atque contaminant domeſtici fideliſſimique cuſtodes, canis & felis. Vterque videlicet ab acri bile inquies, atque agile, ideoque venaticum & ludibundum animal, in tenera reſolutaque humo vel ſubterraneam præ-

Canis & felis agilitas vnde.

dam, lacertulos & musculos facili fossione vestigans, vel belluinam pyrrhicam exultim ludens, concinnam soli æquabilitatem iniquat, vtilesque nonnunquam radices effodit. Quin etiam felis præposteram & posticam sementem faciens delicatos hortos odiosè stercorat; suique fœdum ac fœtidum indicium ipso, quo contegit, circunscalptæ cumulo terræ detegit. Quamobrem cautè colonus obseruet, ne qua id genus bestia per hortos recèns consitos euagetur, prius quàm cælestibus aquis densatum fuerit ac solidatum solum. Per eos dies hortensem canem domi solutum, ne tabescat in vinculis; per eas noctes intra ipsos hortos catenatum contineat, latratu satis insidiatores proditurum: Domesticam felem à noxio excursu arctior custodia cohibeat. Externos quà canes, quà feles tum probè obseratum ostium, tum edi-
l.1.c.3. ta munimenta vel cæmentitia, vel saltem (vt ante dixi) spinea distineant. Multi, quibus hortuli modus non ita magnus, facilisque tuitio est, mollissima humo fartos puluinulos superiniectis asperant spinis, donec illi contra iniuriam obduruerint. Ego verò satius esse duxerim sepibus dumeta relinquere, plantarumque rarissimas duntaxat ac præstantissimas præacutis arundineis paxillis præfixis obsepire, ne cui noxæ obnoxiæ sint. Cæterarum siqua radicum eruta fuerit, suam in sedem, quam suffossa monstrabit fossula, reponatur;

tur; ſiqua vallecula defoſſa, ſiquis monticulus excitatus ſit, leni truliſſatione complanetur; ſiqua felis adobruit excrementa, ea procul trulla proijciantur, ne rurſus excreturam eodem odor inuitet. Quanquam iſtis incommodis opportuni non erunt horti, quos præſcripta modò munimenta tueantur. Sed grauior imminet radicibus à talpis muribuſque, hoc eſt à clandeſtinis hoſtibus pernicies. Adeo vel humatas ſepultaſque florum parentes & perſpicacitas, & cæcitas peruident, vt lædant. Ac talpæ quidem ad nocendum ſatis oculatæ, quòd inquietis ingratiſque vnguibus hoſpitalem terram vellicant & lacerant; quòd hærentes nutrici optimæ innocentes radices longè lateque actis cuniculis oppugnant ac ſubruunt; quòd nocentiſſimis furibus, muribus volui dicere, occultas ad corrodenda ſemina vias aperiunt; iuſto cæcitatis ſupplicio, vt locuples author Steſimbrotus ait, ab ipſa terra damnatæ ſunt. Sed cum ſeuera non reuocet animaduerſio à cæca magis, quàm ſint oculi, nocendi libidine; tum veteres, tum recentes coloni communem in hoſtem vltione multiplici conſpirarunt. Sotionis antiquiſſimi ſcriptoris præſentiſſimum contra talpas remedium eſt, vt veratrum album & cynocrambes cortex contundantur, cribrentur, cum polenta & ouis ex vino & lacte ſubigantur, & plures in offulas coacta ipſarum foraminibus talparum inſerantur. Facilio-

Talpæ cur hortis noxiæ.

Apud Suidam in voce τυφλότερος

Vt inſectandæ.

Apud Conſtãt. Pogonat. de Agric. l. 13. c. 7.

Apud eund. ib. Pallad. l. 1. tit. 35.

ri quoque tormento cunicularium & cauaticum hostem Græci debellabant, suffitu fumoque victores. Nucem, siue aliud quodcunque pari duritia pomum vtrinque perforatum enucleabant: nuclei loco paleas, cedriam, seu ceram, & sulphur includebant. In eundem vsum vas angustum vsurpabant; spiramentis exiguis, ne quà interspirarent, præclusis, nucem intus accensam, seu quod aliud suffitionis instrumentum in aditu laxiore sic aptabant, vt acceptum forinsecus afflatum intima penitùs in latibula diffunderet; vtque, oppletis tetro fumo cuniculis, talpæ protinus fugerent, vel necarentur. Contra bestiolas easdem proderant frequentes felium excubiæ, dum tamen satis duratum solum suffodientium seu ludicra, seu fœda vestigia non ita facilè admitteret. Ea gratia mustelas habebat nonnemo mansuetas, quæ suis in latebris incautos grassatores iugularent. Erant, qui foramina ipsa succo siluestris cucumeris, & rubrica opplerent. Plerique in aditu pendentium setarum laqueos disponebant. Nonnulli circa talparum cubilia plures cauos aperiebant; vt quamuis orbi tenebriones immissam inimicam lucem sentirent, longeque diffugerent. Istæ in talpas veterum inermes pugnæ; hæc recentium ferrea expeditio rusticorum. Eorum aliqui bipalio, aut ligone, rastroue armati loca talpis infesta vigilanter obseruant. Ea plerunque sunt areæ,

prata,

prata, hortique, vt quæ lumbricis pingui ſolo gaudentibus, iucundiſſimo nempe talparum pabulo, abundant. Vbi ergo terram in tumulos exaltari ſuſpendique lento ſpeculatu cognouerint, eò ſtatim leuibus taciti ſque veſtigijs, ne ſtrepitu territus terga vertat hoſtis, accurrunt; & bipalio, aut ligonis raſtriue acuta parte cum ipſa terra ſubterraneum vaſtatorem effodiunt; aut certè retuſa aſſurgentem humum validè contundunt, vnaque ſuffodientem beſtiolam vel exanimant, vel obſtupefaciunt. Alij verò exarmatis manibus ſic expugnant. Vbi excitatus cæſpes emotæque terræ cumulus intumeſcit, effoſſum a talpa ſcrobem, remota vtrinque, terra detegunt; inde cuniculum plerunque ramoſum ad cubile vſque latebramque beſtiolæ, humo penitùs egeſta, veſtigant atque aperiunt. Verumenimuero, quia, quàm hebeti eſt viſu, tam acuto eſt auditu talpa, foſſionis etiam remotæ ſonitum tenuiſſimum ſub denſo ſurdoque elemento liquidè exaudit; atque, antequam in anguſtias adigatur, nouas ad fugam vias vngue roſtroque ſcalpens humum regerit in ſummum aggeratque. At, cum prope à præda venatorem eſſe ex emoto ſolo percipit, protinus diuque conſiſtit; ne ſcalptura capturam pariat. Ea re callidi venatores vnam ſæpe alteramue horam immoti ceſſant, vt diuturna quiete abſentiam ſimulent. Decepta demum longa ceſſatione

bestiola suum properè opus adurget, rostroque suffossam irrequietis pediculis terram eiectat in cumulum. Tunc enimuero insidiatores subita manuum impressione emoto mollique cum solo talpam extrahunt; arreptaque ipsius ceruice, aure, caudaue, prædam, ne se mordicus vlciscatur, pedica impediunt; captiuamque in herile Capitolium referunt mercenarij triumphatores. Ipse prætere villoso holoserico mollior animalis huiusce villus, inter pellitarum vestium delicias vendibili mollitie ac nigritia expetitus, opima victoribus frequenti quæsticulo spolia repræsentat. Ita bellui-no bello lentè profligato rustici Fabij, fabis vtique victitantes, agrestem nobis cunctando restituunt rem. Hìc & placet, & decet laborioso parabile, permolesto iucundum attexere inuentum. Ollam fictilem, palmos binos, aut vnum & semis altam loco talpis obnoxio summa tenus humo, aut paulò inferiùs totam infode; viuam talpam in eandem ollam demitte. Illa, vbi diuturnæ lucis intolerans neque latibulum fodere præ vasis duritie, neque præ altitudine ac læuore vlla ex parte potest euadere, tinnulo grunnitu calamitatem dequesta finitimas talpas ad commiserationem opemque penetralibus è cauis contrahit. Videas non sine risu totum subinde agrum scatere nigellis tenebrarum sororibus, quæ, quò nota vocat querela, cæcitate duce perreptantes in lubri-

cum

cum decipulum alia ſuper aliam incidunt; atque identidem creſcente cadentium ſtridore, cæcarum captiuarum atratus chorus tragicam intra ollæ caueam diſſona grunnit ſymphonia. Nec ante iſti cæculi Homeri ſuorum Iliada malorum flebiliter canere deſinunt, quàm penitùs oculos in vindicis mortis æterna nocte præcludant. Diceres canoros in funere cycnos, niſi ſtridor & color obſtaret. Vernis hæc menſibus tempeſtiua præſertim captura eſt; cum genitalis annus ad ſocietatem animantes extimulat; cum cæcus amor cæcos aſſeclas facilè in præceps trahit. Quanquam ex facili talpæ totius quoque anni ventoſo ſtatu capiuntur, quo frequentiùs & cuniculos agunt, & humo egeſta cumulataque ſe produnt. Quòd ſi cæca feritas adeo nocet; quid faciet oculata? Quamobrem aduersùs nocentiſſimè fœcunditatis mures implacabile bellum ſuſcipiendum eſt; ne, ſicut agreſtes prædantur fruges, ita vrbanos populentur flores; neue ſicut olim Gyari Troadiſque incolas fugarunt, ita nunc hortorum colonos exterminent, vt impigro ipſi dente hortos colant. Si tanta ipſis furandi dulcedo eſt, vt apud Chalybas duriſſimum ferrum furtim arrodere ſuaue ſit; quidni teneræ radices, fœtæ floribus matres, furaciſſimam ingluuiem timeatis? Atque vtinam, ſicut in aurarijs fodinis iſtos auri voraciſſimos Craſſi nepotulos iuſtiſſimi exactores tanquam repetunda-

Pli. l. 10. c. 65.
Id. l. 8. c. 29.
Id. l. 8. c. 57.
Id. ibid.

rum reos exenterant, vt illuſtre furtum repetant; ſic nobis liceret aluo diſſecta corroſæ floriferæ radicis integrum furtum educere. Sed hæc vindicis auri prærogatiua eſt, vt nimis auida viſcera dilaceret. Age igitur veteres nouaſque machinas contra mures, hortorum lemures, adhibeamus. Quoniam verò murium alij vrbani, quos oculorum, auriumque, atque adeo totius corporis menſura liberalior, caudæ quoque longum ſyrma nobilitat; agreſtes alij, quorum cum reliquum corpuſculum, tum præſertim oculos, aureſque, necnon caudæ appendiculam inſigni breuitate diſtinxit curta ruſticitas: ab vtriſque floriferæ radices defendendæ ſunt; ab illis, quas domus; ab his, quas humus occultat. Domeſticos mures, ideſt familiares fures, apud eundem Conſtantinum Cæſarem grauis author, & vltor Paxamus hiſce ſupplicijs mactat, pœnis multat, terriculis fugat. Polentam ſemine ſilueſtris cucumeris, helleboro nigro, & colocynthide, aut certè helleboro ſolo medicatam offert. Murium cauernulas querneo cinere ſaturat, vt nocenter aſperſos ſcabies occupet ac perimat. Ferream ſcobem fermento admiſcet, qua deuorata diſpereant. Adeo ferrum vel ſine vulnere interficit. Eoſdem perdit rubi radice cum butyro, pane, caſeoque commiſta. Idem ex veteri vſu album helleborum, & cynocrambes corticem tuſum cribratumque cum polenta,

Mures vt profligandi. *De Agric. l. 13. c. 4. Pallad. l. 1. tit. 35.*

lenta,

lenta, & ouis, & lacte confundit ac ſubigit, eamque intritam in ipſorum foramina immittit. Vbi moderatiùs punire libet, tithymalum contuſum cum polenta ex mulſo propinat. Ita vel in tenebris ad furtum perſpicaces excæcat, hoc eſt lepido miraculo è muribus talpas facit. At verò ſuis è latibulis relegat ac fugat, quos ſimul chalcantho, origano, apij ſemine, ac melanthio, vel ſeorſum hæmatite lapide, aut viridi myrica ſuffumigat. Sed efficaciùs territat abigitque vniverſos, cum captum quempiam detracta capiti pelle dimittit: timent enim reliqui, ne ſibi quoque cum chariſſima cuticula muris facies exuenda, & ridiculè recutita Marſyæ larua induenda ſit. Horum contra mures medicamentorum pleraque docet Anatolij quoque, ac Tarentini de horreo liber. Illud præterea affirmatiſſimè ſcribit Anatolius, cui Didymus ſubſcribit, ſi ſpiſſam amurcam in æream peluim infundas, atque medijs in ædibus noctu conſtituas, omnes tum incolas tum accolas mures & conuenturos, & adhæſuros. Agreſtium murium contactum radicibus defendes, ſi eaſdem, antequam obruas, Apuleij conſilio felle bubulo contingas. Multò tamen præſtat per caniculares dies cicutæ ſemen cum helleboro polentaque miſcere, aut anguini cucumeris, vel hyoſcyami, vel amygdalæ amaræ, atque hellebori nigri æquas partes contuſas ex oleo ſubigere,

Apud Conſt. Pogon. de Agr. l. 13. c. 5. Pallad. l. 1. tit: 35.

re,

re, atque ita intritas in cauos murium indere: hæc enim eſca ocyſſimum eſt veſcentibus venenum. Qui verò vetuſtiſſimum in Bithynia rei periculum fecerunt, pro certo affirmant roſei nominis rhododaphne murium aditus tam nocenter occludi; vt ipſi mures, dum in exitu nituntur, ad morſis ijs, quæ obſtant, miſerè moriantur in roſis.
ibidem. Exitialibus hiſce medicaminibus addit Palladius agreſtis cucumeris & colocynthidis æquè noxiam ſuffuſionem. Cæterùm gnarus cum primis ac prudens naturæ Plinius vel herbaceis vel alijs parabilibus armis murinum bellum ita profligat.
l. 21. c. 21. Denticulatos hoſce furunculos helenio herba, & nomine pulcherrima, & re alioqui ſaluberrima,
l. 22. c. 18. contrita enecat. Chamæleone, ſiue ixia, addita aqua & oleo, eoſdem contrahit ac ſimul exa-
l. 22. c. 22. nimat, niſi protinus aquam ſorbeant. Simo itidem herba vel fugat, vel cauerna præcluſa extin-
l. 20. c. 2. guit & ſepelit. Decocto anguino ſiue erratico cucumere ſparſa ſemina ab ipſo liberat noxio conta-
l. 18. c. 17. ctu. Cinere muſtelæ aut felis diluto, vel decoctarum aqua ſemine conſperſo muſculos procul abigit. Adeo furti reos vindicis vel extincti ſolus odor
l. 30. c. 16. externat atque exterminat. Vnum denique ſoricem caſtrat & emittit: vt vnus emaſculatus complures in fugam vertat maſculos muſculos. Adeo brutæ quoque, omniſque grammaticæ indociles animantes odere neutrum genus. Sic antiquitas

pro-

prolusit in mures; sic posteritas debellat. Muscipulas instruit multiformes. Inter has ea præstantissima habetur, quæ gemino artificio vtrinque captiosa est. Liceat hic citra curiositatis affectatæ notam rem hac ætate notissimam particulatim describere, cuius artificium reliquis aduersùs mures excogitatis machinis decet anteferri. Tabellis plerunque fagineis curiosè læuigatis in capsulæ seu domunculæ oblongæ modum compingitur facie quadrangula. Tabellarum altera pauimenti loco supposita ternas suffulcit erectas in parietes, & nonnihil prominet in gradum; altera lacunaris instar superposita modicè porrigitur in subgrundas. Ostiolum claudit cataracta siue foris pendula, quæ geminos vtrinque ferreos annulos tenuissimis è ferro clathris insertans breui lino de longiusculo vecte, ceu tollenone suspenditur. Vectis hic ab ea parte, qua cataractæ adnectitur, crassior paulatim ita gracilescit, vt in mucronem desinat. In media superiore tabella defixus eminet cuneus bifurcus, qui vectem ferreo filo traiectum ideo intercipit; vt ille susque deque versatilis cataractam attollat ac deijciat. In eadem extrema tabella sub extremo vectis mucrone foramen ferream lineam transmittit transuersæ foraminis ferreæ lineolæ ad retinaculum circunuolutam, nec non summa parte reduncam, ima hamatam; vt superior vncus extremo vecti cataractam attollenti leuiter hæreat, infe-

Muscipula.

inferior hamus eſcam tenaciter teneat, quam vbi ſubrepens muſculus auidè ac mordicus arripit, repentè reducto ſuperiore retinaculo cataractam in ſuam deijcit ruinam; incautæque gulæ reus popinam ſibi vertit in carcerem, mox, geniali ac ludibundo carnifice fele, ridiculum ſaltuatim ſupplicium luiturus. Poſticum decipulum quò ſimplicius, eò funeſtius eſt. Vnica laxior a tergo affixa tabella capaci murini capitis humili foramine in orbem feneſtratur. Satis intus inſidijs patet non ita magnum angulare ſpatium, quod in obliquum ſtatuta muſcipulæ anterioris tabula relinquit. Ima foraminis ora ternis eminulis ferreis aculeis armatur. Extimus itidem ex ferro radius partim à ſumma tabella ad imam latè recuruatus affigitur, partim ijſdem aculeis tranſuerſus libero ductu protenditur, cuius apex paulùm vltra foramen porrectus ferrea linea ſupraque infraque foramen reflexis apicibus tabellæ infixa cancellatim includitur. Funiculus ligneum cuneolum radio adnectit; quo violenter ad ſummam vſque ferreæ lineæ curuaturam in neruí morem adducto, altera cunei extremitas tenui lino alligata ſummæ tabellæ imponitur, vnco ſupponitur altera eius ſimillimo, quem in priore muſcipula deſcripſimus. Hic etiam inferiùs hamatus ſubdolam eſcam offert, qua vixdum auido dente contacta emotaque, cuneus repente lapſus ex vnco radium laxat: ille magno impetu

petu

petu ruens interceptum lurconis caput & ſubiectis aculeis affigit, &, ſupra quàm auiditas cuperet, infelici epulo ſiſtit. Sed, quoniam prodigioſæ fœcunditatis beſtiolas muſcipulis fallere anceps ac lentus ludus eſt, ipſa ſub eſculentis illecebris latentia præſentiſſima venena in perniciem irritantur; in quibus auripigmentum ſiue arſenicum, vtpote parabile, vſitatum admodum eſt. Equidem venenata iſta remedia ijs relinquo vſurpanda, qui non metuunt, ne guloſi prægustatores mures tum eſculenta tum proculenta contagioſo contactu halituque ſuos vlturi venenarios inficiant. Tutius ego medicamentum ſuaſerim, vitrum modicè tuſum, aut gypſum recens in farinam ſolutum, vtrunque verò cum caſeo, ſiue cum alio quopiam muribus expetito cibo ſubactum, ac per infeſta loca in paſtillos digeſtum. Illud enim anguloſis aſperiſque puluiſculis molliſſima viſcera erodit, inſanabilique dolore lancinat; hoc celerrima concretione lapideſcens præcluſo ſpiritu ſtrangulat; neutrum autem contacta cibaria venenat. Sed cur domeſticas venatrices, feles indictas præterimus? Præ cæteris probantur colore leucophææ, pallida fuſcaque varietate virgatæ, prædatricibus nimirum tigribus, vt forma, ſic indole ſimillimæ, quæ à Syria originem & nomen trahunt. Iſtas enim, vtpote calida è regione propagatas, temperatior ſanguis ad manſueſcendum dociles, ad venandum ſedulas facit. Le-

Optima felis forma.

Carda. De rer. variet. l. 7. c. 33.

gendæ

gendæ ſunt ore toruæ, pectore toroſæ, pedibus amplæ, toto corpore grandiuſculæ, hoc eſt leoninæ magnitudinis generoſa breuiaria, vt ſeſquipedales hoſtes aggredi, ac fruſtillatim comminuere ne pertimeſcant; natura mares, vt viriliter vim audeant in mures; arte ſemimares, ne foris amicas ſequioris ſexus feles, quàm domi infenſos muſculos, auidiùs conſectentur; docilitate cicures dominiſque tractabiles, non efferæ atque vncinatis vnguibus ſanguinariæ mimæ; aſſuetudine in ipſis procul excretis ſordibus mundæ, non in medijs ædium munditijs ſpurcificæ; educatione vigilaces, non ſolidum diem noctemque ſtertentes; fidelibus excubijs totam domum perluſtrantes, non latentis ſub cinere igniculi ſeſſiles cuſtodes, Veſtalis nempe ſuperſtitionis hæredes; parco denique vilique cibatu ita famem tolerantes, vt hoſtilibus rapinis emeritæ veſcantur, non herilibus damnis inexplebiles ventres immeritæ diſtendant. Sin autem iuuat lepido facilique miraculo furacem murem transformare in vindicem felem, ſic facito. Denos duodenoſue maiuſculos mures viuos capito; captos in amplum, atque ab eſculentis prorſus vacuum vas, ſeu fictile ſeu ligneum, includito; idem vas, ne quod pateat effugium, probè operculato; vnum tamen exiguum relinquito ſpiramentum, vnde, quid intus rerum agatur, arbitreris. Et rabidi quidem fame ſtimulante captiui mutuo ſe morſu

ſu abſument. Tu verò ſubinde quot ſuperſint exploratо; vbi vnum reliquum eſſe compereris victorem, & conſanguineæ carnis Thyeſten, continuò per ædes liberum emittito. Is enim murina efferatus carnificina nihil tale ſuſpicantes cognatos mures ad vnum omnes fele felicior, quia fallacior, breui iugulabit ac perdet. Adeo fames degenerat in furorem. Ita vltimo ſupplicio multatis domeſticis latrunculis, ipſum iterum capito atque occidito carnificem; ne, qui generi ſuo non pepercit, in rem tuam eſcariam inſaturabili voracitate graſſetur. Poſt tragicam Thyeſtæ carniuori fabulam ab vno muſculo cum plauſu datam, naſcentis è dentium ſatu armatæ multitudinis, mutuis ſeſe vulneribus concidentis, cruenta ſpectacula ferro concolor murina natio inſtaurabit; ſi ſcobem æris Cyprij cum fallaci pulticula deuorarit. Mox enim in rabiem acta è ſatis dentibus extitiſſe videbitur, velut olim armis pugnans fabuloſa terræ filia iuuentus; quia ſeſe morſibus inuicem laceſabit. Denique, vt vniuerſi domeſtici mures domi naufragium faciant, oris anguſti turgidique ventris vas oblongum & peramplum aqua ita oppleto, vt à ſummo labro palmum circiter diſtet; aquæ ſummam partem fluitante acere, ſiue ſupernatante gluma integito; triticeam farinam, caſeique fruſtula vel ſcobem inſpergito. Tum verò mures odore pellecti, ac ſolidam aquæ ſuperfi-

ciem

ciem rati prono impetu ſaltuque in eſcam ferentur: ſed incautis exitiali ſyncopa caſeus vertetur in caſum, liquido elemento grauia non ſuſpendente veſtigia. Ades iam animo genialis hortorum colone, & aure facili riſuque liberali lepidiſſimam ruſticorum murium capturam accipe. Circunuoluta membrana, quam Pergamenam appellant, plurimos turbinetur in cuculloscircumplicatæ partis oræ conglutinentur, vel conſuantur; pars verò ad hiatum eminentior pro murini capitis magnitudine in orbem æqualiter attondeatur. Hi cuculli, demiſſis ad imum caſei nuciſue iuglandis fruſtulis, ſummiſque lateribus intrinſecus viſco circunlitis, in ſcrobiculos paulò laxiores, propter murium foramina ſparſim effoſſos, ſereno cæli, arido terræ ſtatu ore tenus defodiantur. Fiet enim, vt eſcaria illecebra decepti vaguli mures tota capita induant in cucullos; ac tenaciſſimè adhærente viſco, dum cæco ingreſſu perreptant, virgarum ictibus debilitati à veſtigatoribus, nullo negotio capiantur chartacei monocerotes, ſine vulnere capite diminuti. Iam verò tempus eſt, quamuis puſillos, agreſtes hoſtes arcu petere ac balliſta. Et hic ſanè arcus arcuatæ pedicæ, qua ficedulæ falluntur, non abſimilis tum maximè vulgatus eſt, tum minimè operoſus. Vt autem maioris operæ balliſtas conficias, virgas duriuſculas in complures arcus recuruato; lineum neruum ſingulis prætendito; graciles arundines

Balliſta in mures.

duode-

duodenos quindenosue digitos longas in geminam cuſpidem ordine oppoſito bifurcam exacuito: ſupra cuſpidem alteram ad quinque digitorum interuallum arundinis vtrinque perforata craſſitudine ita funiculum traijcito, vt alterum laxius foramen funiculi nodum extremum intra inanitatem ipſius arundinis admittat, ex anguſtiori altero funiculus totus propendeat. Ad hæc laxioris arundinis, quæ gracilem priorem cum funiculo capiat, palmare internodium ſub ipſis nodis præcidito, vt ſumma pateat pars, imam genicularis cartilago tenui ligno inareſcens penitùs occludat: ab ipſo ſtatim geniculo binas è regione feneſtellas muſculis peruias aperito: ſupra iſtorum foraminum alterum à ſummo arundinis ore quaternorum interuallo digitorum tranſuerſam crenam altè imprimito, inſerendum intenti arcus neruum excepturam: in laxiorem arundinem eundem gracilem calamum ſic demittito, vt traiecta funiculo pars imo ſit propior internodio, ipſe verò funiculus ex ore ſummo laxæ arundinis cum gracili calamo ſimul emineat: arcum gracili præfigito: neruum crenæ inſerito: funiculum elato intentoque arcu eò vſque adducito, donec ima calami cuſpis ad feneſtrati foraminis, quod ille obſtruebat, ſummam partem reuocetur: funiculo ipſi, vbi foraminis initium attingit, herbaceam tæniam adalligato: eandem ante medium foramen recto obiectaculo ductam ſub imum latæ

arundinis nodum reflectito: muſcipulam hanc ſic aptato, vt modicè prono depactoque in terram cum herbeo vinculo arundineo nodo, quà liberum eſt ab herbulæ mora foramen, agreſtis muſculi cauernulæ continuetur: ne quis autem hinc atque hinc exitus pateat, vtrunque latus aggerata humo ſaxuliſque congeſtitijs obſtruatur. Ita muſculus in egreſſum obnitens, extrinſecùs obiectæ herbulæ retinaculo præroſo, in ſuum caput iam arundinis cauo inſertum cuſpidem biſulcam arcu premente ruituram laxat; ſibique, dum maximè conſulit, minimè cautus vitæ filum cum herbula recidit.

Ne

IN AGRESTES
MVRES
BALLISTA

Ne principis horti funestissimo exemplo hortis omnibus execrabilis anguis in herba subdolè lateat; sicut olim in pomo, ita nunc in flore crudeliter niteat; cum floriferis radicibus sese importunus defodiat, calida in latebra hibernaturus; cum germinibus horrendus erumpat, tepido sub cælo vernaturus: vramus galbanum, cerui capræue cornua, caprinas quoque vngulas & pilos, iuniperum, radices lilij, styracem, nasturtium, & rutam ex veteri; at ex recenti consuetudine corium veteresque calceos, ranas quoque luridas rubetasque fugaturos, & quicquid odoris grauitate dispellit, accendamus: tribulum herbam ex aqua tritam immittamus in latibulum: inimicissimam serpenti fraxinum, si locus ferat, afferamus: amicissimam hederam, & saluiam distineamus. Ne rei hortensi etiam improbulæ auiculæ, dum sese sicco puluereoque à longa serenitate solo perfundentes plumam pennasque emundant, atque (vt Ephesius Heraclitus ait) dum puluere lauantur, suffossis vbique fossulis hortorum plana subuertant, neue teneros florum thallos defringant: allium sponte nascens in aruis, quod Alum vocant, ne regerminet, incoctum, sicut prisci solebant, in hortis exponamus; vt quæcunque deuorauerint aues, continuò stupentes & consopitæ manu capi facilè possint. Ad earundem stuporem capturamque lappæ semina ingeramus: herbæ quinquefolio simillimæ, quam à foliorum nu-

Remedia in serpentes, & rubetas.

Constant. Pog. De Agric. l. 13 c. 8.
Pallad. l. 1 tit. 35.
Plin. l. 8. c. 32.
l. 28. c. 10.
l. 24. c. 8.
l. 12. c. 17.
l. 20. c. 13.
l. 16. c. 13. & 34.

In auiculas.

Apud Colum. l. 8. c. 4.
Plin. l. 19. c. 6
Io. Bapt. Portà Mag. natural. l. 15. c. 8.

Apul.

numero heptaphyllon, nouoque vocabulo tormentillam nominant, valido vino incoctæ frustula cum esculentis seminibus per hiemis præsertim frigora niuesque obijciamus: cum hordei granis pultem ex hordeacea farina, hyoscyami seminibus, & felle bubulo temperatam apponamus: hordeum itidem cum hyoscyami seminibus & muscarijs fungis in pulticulam permistum offeramus: triticum, aliudue auibus expetitum semen cum aqua seu vino stillatitio, cum quorum alterutro priùs aut simul nigrum helleborum inferbuerit, inferuefactum assiccatumque spargamus: auesque obstupefactas aceto rostris affuso, si libuerit, excitemus: easdem (quod rustici nostrates solent) ingrato sulphuris suffimento abigamus; vel prisco nouoque more mortuarum auium mobile terriculum suspendamus, vt viuæ metuant, ne sibi quoque ipsis pendulo supplicio vacillandum, hoc est sine vita volitandum sit.

Contra minutos hostes machinæ.

CAPVT IV.

HVc recidit humani fastigium dominatus, vt præstantissimum hominum genus cum belluinis Pygmæis, & quidem ancipiti infelicique nonnunquam exitu, belligerare necesse habeat. Hinc, tanquam cum Gigantibus de-

præ-

præliaturi, pro pulcherrima chariſſimaque florum natione contra vermiculos operoſas naturæ artiſque machinas expedimus. Adeo quodcunque monſtrum, quamuis exiguum, ad iniuriam magnum eſt. Te verò manet in primis eruca, te limax, inexplebiles florum paraſiti, par ſceleri ſupplicium; vt vnde innoxiæ apes delibant vitale mel, vos feri fures lethale fel deguſtetis. Et erucam quidem aui- *In erucas.* do morſu folia floreſque abſumentem, ſubterraneo ingreſſu hærens radicibus ſolum ſubuertentem, venenato contactu plantas adurentem ſic arcebat antiquitas. Spargenda ſemina herbæ, quæ ſedum *Colum. l. 10. & 11. c. 3* appellatur, ſucco, vel ipſarum erucarum ſangui- *Pallad. l. 1. tit. 35.* ne madefaciebat: frequentiùs tamen, vtpote paratius remedium, adhibebat puluerem, qui ſupra cameras inuenitur, vel etiam fuliginem, quæ ſupra focos tectis inhæret. Pridie igitur, quàm ſatio fieret, alterutrum cum ſeminibus commiſcebat, & aqua conſpergebat, vt ſuccum tota nocte combiberent; ſic macerata poſtero die ſerebat, ac plantarum incolumitatem percommodè tuebatur. Sin *Plin. l. 19. c. 10.* erucæ natæ iam eſſent, decocti abſynthij, ſedi, aut *Colum. ibidem.* marrubij ſuccum inſpergebat: palo imponebat in *Pallad. ibid.* hortis equæ iam fœtæ, aut etiam aſinæ caluariam: fluuiatiles cancros pluribus in locis intra hortos vel ſuſpendebat, vel clauis configebat: ſcillæ bulbis aut ſuſpenſis, aut conſitis minutas haſce peſtes auertebat: ſanguineis virgis ea tangebat, quæ nollet ob-

S 4 noxia

noxia erucis esse. Cæterùm locuples inter Græcos author Anatolius bestiolas easdem fugat vitigineo cinere aqua triduana insuccato, plantisque hortensibus asperso; vel bitumine, ac sulphure, aut etiam fungis sub nucis arbore nascentibus suffumigat; uel ficulnei cineris lixiuio semina præmacerat; vel alterius horti captis erucis, & aqua cum anetho decoctis refrigeratisque hortos inspergit: sed attentè cauet, ne aqua illa malefica faciem manusue contingat; vel certè vrinam bubulam, & amurcam pari mensura mistas feruefacit, atque, vbi mox refrixerint, medicato imbre germina omnia irrorat; vel tandem vespertilionis fimum, atque allij fusticulos per vniuersa horti spatia comburens erucas latè diffuso nidore præfocat. Virides erucæ sunt, quas cum Hesychio doctissimo grammatico, atque cum Vlysse Aldourando græcas Theophrasti prasocurides esse conijcimus, hoc est porricidas, nec non floreæ pulchritudinis parricidas. Dira hæc animalia ita veteres coloni Diophanis consilio insectabantur. Veruecis recens occisi ventriculum suis adhuc sordibus plenum eo in loco, qui bestiolis istis maximè scateret, humo leuiter obruebant. Post biduum ibi animalia hæc aliaque gregatim coacta reperiebantur, quæ vel aliò deportabant, vel eo ipso in loco, ne rursus erumperent, altissimè defodiebant. Hoc bis vel tertiò cum fecissent, nocentium bestiolarum genus

l. 2. de Insect. c. 4.

Pallad. ibid.

nus

nus omne pessundabant. Verùm de veterum tam multis vnum posteritas in primis probat, vsurpatque remedium; manu videlicet erucas colligit, vel matutinis horis hortenses frutices succutit: vt, dum adhuc nocturno frigore torpent, facilè decussæ protritæque frigida penitùs morte torpescant. Poteris quoque galbanum, aut caprarum vngulas, aut cornu ceruinum à secundo flatu auersus incendere, vt abigas; vel florum cæspites ac thyrsos intortis paleis coronare, quibus, velut obiectis laqueis, subrepentes erucas implices, atque à cœpta via reuoces. Debes præterea, quæ poteris inuestigare, folia in sese conuoluta, atque intus araneosa lanugine obducta comburere, quippe quæ erucarum oua concludunt, verno Martij mensis tepore noxios fœtus exclusura. Si consitum fictile ex humo perforata, ex ambesi folij florisue accisis reliquijs verminare, atque erucis infestari animaduertimus, pigeatque intestinum hostem non sine radicis incommodo curiosè peruenari; in amplum vas, quod frigida oppletum sit, ipsum fictile quaternos infra aquam digitos demergimus, atque ad quartam horæ partem insuccari sinimus. Mox infusi humoris intolerantes vermiculi plerunque emergunt; quibus occisis vas educimus, conceptam aquam paulatim transmissurum. Illud autem periculo ipso exploratissimum est, circunluente humore non modò radices non lædi, verùm etiam

Colum. l. 11. c. 3.

co-

eodem dilapſo emotam ſuſpenſamque ab intimo erucarum reptatu atque cuniculis humum ſalubriter denſari, & foramina conniuere. Aduersùs limaces & cochleas olim vel amurca recens, vel ex cameris petita fuligo ſpargebatur; nunc ipſas, vbi vel humida nox, vel antelucanus ros, vel auſtrinus dies, vel amicum ſubſtillum ad pabulum euocat, lentus noſtrorum colonorum ſpeculatus veſtigat, ac deprehenſas opprimit, ſiue (quemadmodum præmonui) deliteſcentes quà limaces, quà erucas relicta per veſtigia indagat, humumque cautè ſcalpit ac rimatur, vt citra plantarum iniuriam nocentiſſimas beſtiolas intercipiat. Neque enim tanti putatur eſſe (quanquam eſt, qui diſſentiat) obductam terræ cuticulam interſcindere, fibramque aliquam intercidere; vt vulnuſculis iſtis nocentiorum beſtiolarum interitus redimendus non ſit. Huc adde, ſub tellure ſumma plerunque defoſſas leui atque innoxia foſſione refodi: nec poſſe radicibus conſitas areolas, quemadmodum fictilibus medemur, circunfuſi humoris alluuie ab infeſtiſſimis vermiculis liberari. Ne lumbrici, ſordida terræ inteſtina, excitato egeſtoque ſolo nitidiſſimis in hortis turpiter exiſtant, neue æquiſſimas areas terebrent ac ſubruant, aut infelici complexu radices enecent & putrefaciant; humum fuge (vt priùs docui) humidam, ſtercoroſam, ac pinguem, vermium feraciorem, quàm florum: mediocrem verò

[Margin notes: In limaces, & cochleas. Pallad. ibid. — l. 1. cap. 4. — In lũbricos. — l. 1. c. 6.]

rò elige, cuius è cribraria farina perraros vermiculos (ſiqui tamen fuerint) & anguſtum incerniculum, antequam tranſmittantur, & fortè tranſmiſſos cauta incernentis manus excernet. Siquos autem largior pluuia procreauerit; pluuio cæli ſtatu nonnihil extantes, humentique auræ obuios penitùs extrahes atque mactabis. Nonnulli ante ſationem exitiali lumbricis vulgari lixiuia ſolum inſuccant. Sed iſtam arborum conſitoribus medicinam relinquimus, florum cultoribus minimè neceſſariam, vt qui cribro manuque hortenſi vermiculationi feliciter medentur. Ne quod tamen è validiſſimis tormentis intactum indictumque prætereatur; ſalſa omnia atque odorata ſic odit fugitque inſulſum hoc fœdumque animal, vt ad ipſorum contactum contrahatur ac pereat. Aqua etiam cannabinis folijs ac ſeminibus incoctis medicata ſi terræ affundatur, lumbricos ad ſuperficiem euocat, ſiue odoris illecebra obuios, ſiue odio fugitiuos. Sed nihil æquè fugat, ac viuæ calcis infuſu efferueſcens aqua. Hac ergo ex hortenſibus ſemitis (neque enim expedit areolas floribus obſitas præferuido liquore contingere) reptantia monſtra non ſine riſu ita exterminabis. In lumbrici foramen recèns immiſſa macerataque calce efferueſcentem, & venenatam aquam per infundibulum transfundes. Statim ille liquidam peſtem odoratus per aliud, & quidem diſſitum, foramen euadet. Ita reliquos

Vlyſſ. Aldour. De inſect. l. 6. c. 6.

mea-

meatus si potentissimo liquore perfuderis, totum latè hortensium viarum solum citra sumptuosam artificum operam opere vermiculato ridiculè distinguetur. Vt è consita fictilis humo abditum & penetralem lumbricum elicias; in dehiscens foramen surculum immittito, leuique percussu idem vasis latus aliquandiu tundito: mox alia ex parte lumbricum erepere videbis. Terrestres ascarides, idest subterraneæ pestes, ac breuius alterum quà candidi, quà lutei, quà nigri coloris lumbricorum genus, quòd subsectis fibris plantas enecant, prioribus lumbricis nocentiores sunt. Omnium verò vermium, vt maximus, ita nocentissimus est cucurbitarius vermis, qui cucurbitarum semen arrodit, nomenque surripit; vt nostrate vocabulo latinis auribus peregrino Zuccarola nominetur. Vtrique occulto malo sic medere. Vbi plantam demisso capite languidam, amisso virore pallidam ægrotare animaduerteris; humo ad radices vsque cautè curioseque effossa, edacem morbi causam, ne illic vltrà sæuiat, alioue serpat, extingue. Vt vermiculos, quos à cauda bifurca Forficulas appellamus, simul plurimos excipias, humi surculum offigito; hircinum cornu, vel suillam vngulam, vel arundinis laxum internodium suo supernè tantùm nodo distinctum præclusumque, nonnihil à solo sublime imponito: vermes enim latebricolæ in eam sese confertim latebram conglobabunt.

Id. ibid.

In vermiculos bifurcæ caudæ.

Iam

Iamverò cuniculatim ducta circunfossura suspensis, In formicas.
frequentique morsu exesis seminibus perniciosissimas formicas (vt Theocritus ait) numeroque modo- In Syracusan.
que carentes quis qua potentia in singulis agminibus exterminet vniuersas? Ipse bellicosus Imperator Constantinus Pogonatus, terra marique victor, post Arabes Sarracenos debellatos formicinum bellum suscipere, tanquam principes Myrmidonas expugnaturus, sibi censuit gloriosum. Igitur ex Bithyni Diophanis rusticæ rei consultissimi consilio hisce præceptis posteros colonos veluti conductos milites armat in istas exiguas quidem, pugnacissimas tamen leuis armaturæ bestiolas. Si captas, inquit, formicas De agricult. l. 13. c. 10.
aliquot vsseris, reliquas fugabis. Quanquam ego ignem, belli terrorem maximum, atque adeo vnum renascentis hydræ domitorem, ad fœcundiores hydra formicas penitùs fugandas profligandasque inualidum esse frequenti periculo comperi; quippe qui torre ac face non semel armatus quò plures perurerem, eò pluribus solum scatere cernerem. Quamobrem ideo contempto igne cæterarum generosissimas Romanas esse formicas existimaui, quòd popularem suum Scæuolam æmulentur. Præcipere pergit Imperator: Formicas è cauernulis exturbabis, si cochlearum vacuas testas Pallad. ibid.
cum styrace vstas comminutasque ipsarum agmini aspergas. Peræquè abiges, si contusi origani sulphurisque puluisculo foramina oppleas. Si formi-

cam

cam è gregalibus vnam ſuſtuleris, reliquæ vltro latebram relinquent; Græculæ fortaſſe: noſtrates enim adeo meticuloſæ non ſunt, vt vnius exitio vertantur in fugam; nec adeo modeſtæ, vt loco decedere, & concedere dominis velint. Si cedria exteriores cauos circunleueris, hortenſes areolas formicæ non ingredientur. Si Cyrenaicum ſuccum, ſiue laſer oleo dilutum ipſis affuderis, omnes ad vnam interimes. Si radicem ſilueſtris cucumeris, aut ſilurum, præcipuè Alexandrinum, lento vapore ſuccenderis, inimica ſuffitione mactabis. A floriferis verò fruticibus arbuſculiſque audaculas prohibebis, ſi trunculos alba terra rubricaue circunſcripſeris; ſi lupinis amaris in aqua tritis aut incoctis, vel felle taurino & pice cum amurca temperatis, vel certè confuſa pice cum rubrica, vel permiſto laſere cum aceto illeueris; aut ſi poſtremum hoc medicamentum in foramina ipſa condideris; ſi præterea caudicibus ſilueſtre origanum
Pli. l. 17 c. 28. circunpoſueris; ſi albam lanam circundederis; ſi coracinum piſcem de arbore ſuſpenderis, quo iuxta in vnum locum congregantur. Atqui ſi denſa hedera caudices obligaueris, poſt paulò formicas, imò & ſcarabæos hederacea ſub vmbra torpidos, ſupplicioque opportunos inuenies. Ita magnus contra formicas militat Imperator, cui priſci ſa-
Pli. l. 19 c. 10. pientes haſce ſuppetias ferunt. Limo marino, aut cinere formicarum foramina obturant; efficaciſ-

ſima

ſima heliotropij herba, aut rubrica & cinere in aceto intritis formicas ipſas enecant; aquam diluto latere crudo ijſdem ingratam affundunt. Si foramen habent in horto, cor noctuæ admouent; ſi foris irrepunt, totum hortenſe ſpatium cineris aut cretæ candore denotant. Ne floriferas in arbuſculas conſcendant, rubrica & pice liquida imos caudices perungunt, quibus alij butyrum admiſcent, vel vnica perfundunt amurca; lupino trito cum oleo fracibuſue radices oblinunt; vel bitumen cum oleo incoquunt, eoque truncos tangunt: ſuccum portulacæ cum aceti dimidia parte permiſtum, aut vini fæcem, peculiare ceraſo remedium ad floriferos caudices medicandos traduci poſſe oſtendunt. Aetas noſtra ſemeſo oſſe, ſiue quo alio eſculento illicio ſæpius in vnum coactas toties fallit, donec omnes aqua vel igne perdat. Cum præterea ſollicito excurſu recurſuque it nigrum campis agmen, & multiiuga ſcaturigine ebullit, è ramalibus ſtipuliſue parabili face occupat, iteratoque aliquoties ſupplicio tandem conficit vniuerſas: penetrales ipſarum cauos origano minutatim detrito implet: ſulphure ſuffumigat: tithymali cuiuſcunque decocto vtiliter inſpergit: papaueris lacryma aceto diluta perfundit, aut florum ſtylos inungit: ſulphuris ſelibram terreno in vaſe ad ignem liquefacit; adijcit ſalis factitij ex fæce vini concreta, quam Tartarum vocant, aut ſalis cinerum quadran-

Pallad. l. 1. tit. 35.

Pli. l. 17. c. 28.

Pallad. mart. tit. 10.

Colum. l. de arbor. c. 14.

Pallad. octob. tit. 11.

Petr. Bellon. l. De neglect. stirp. cul. c. 10.

Alexius Pedemont.

dran-

drantem vel trientem, hoc eſt ternas vncias aut quaternas; diu peragitans bene commiſcet, donec ea miſtura ſubrubeat; tum ab igne ſubtractam ſupra tabulam aqua madentem defundit; vbi iam induruerit, minutim conterit; ipſique in vitreum vas coniectæ, quantum aquæ fontanæ ſat eſt, affundit, eamque patitur aquam colorari; hoc denique veneno floriferarum ſtipites arbuſcularum circunlinit, aut ipſa formicarum agmina conſpergit; importunaſque beſtiolas vel interitu vel fuga exterminat. Curioſa quoque minutaque demolitione latibula & nidificia ſubruit, atque oua cum matribus vel protinus exurit, vel procul exportat. Noua denique forma fictile vas excogitauit, medio foramine ſupraque infraque peruium, in extremo autem ambitu canaliculatum. Intra hoc mediam ſerit arbuſculam; oppletoque aqua orbiculato canali, tanquam militari foſſa, formicinas diſtinet aggreſſiones. Sed argillaceum hoc propugnaculum (pace recentis induſtriæ dixerim) mihi non probatur. Quænam enim iſta calliditas eſt, vt hoſtem arceas, liberam plantarum adoleſcentiam coctili carcere, & figulari compede impedire? hortenſis æquoris inoffenſam ſpeciem teſtaceis offendiculis aſperare? cuniculis oppugnantes beſtiolas extimo munimento diſtinere? Quare poſitos in areolis flores præſcripta ſatis remedia defendent: quos autem in teſtulis collocaueris, ipſarum in pedibus, aut

Benedict. Curt. de Hort. l. 14. c. 5.

ſup-

ſuppoſitis baſibus excauati canaliculi abunde præmunient, in quos, velut in elices ſiue ſulcos aquarios, aqua vel pluuia vel irrigua confluet, minutulis animalculis oceanus inſuperabilis. Si volatilis hortorum peſtis, locuſtæ in flores inuolent, hortatore Democrito, amaro lupino, aut ſilueſtri cucumere in muria feruefacto conſpergantur: è veſtigio enim morientur. Complures captæ vrantur: ſtatim enim reliquæ à nidore vertiginoſæ & caducæ partim occident, partim demiſſis alis venatorem expectabunt; vel, hic ſi deerit, à ſole corrumpentur. Confecto ex ijſdem liquamine, & quodam veluti garo effoſſi ſcrobes madefiant: breuì enim in ſcrobibus ſomno ſepultæ, funeri videlicet proludentes reperientur. Suſpendioſi veſpertiliones de celſiſſimis loci arboribus pendeant: & illo terriculo fugatæ minutæ harpyiæ procul auolabunt. Abſynthio, aut porro, aut centaurea in aqua tritis plantæ contingantur: & contactu edaciſſimæ beſtiolæ abſtinebunt. Denique matutinus indagator colonus nocturno adhuc frigore pigras ac torpidas inuadat: & citra veterum arma & machinas inexarmatis manibus volucri de hoſte victoriam poſitam eſſe fatebitur. Cantharides non hominum modò igneum, ſed florum etiam edax venenum (ſi Pamphilum audiamus) vel galbano cum veteri bubulo fimo, vel ſilueſtris cucumeris radice ſuffitas fugabimus. Quanquam recentium

In locuſtas.

Conſtant. Pog. l. 13. c. 1.

Pallad. l. 1. tit: 35.

In cantharides.

Apud Conſt. Pogon. l. 13. c. 16.

rusticorum experimento docemur, ne fugatæ redire ad iniuriam possint, callidè comprehensas vtiliùs interimi. Sub hortensibus testis defluente earundem humore concreti, iuxta floribus indecori, atque cultoribus periculosi scorpiones sæpe stabulantur. Humidis opacisque locis gaudentes igne persequere: vnius exusti nidore cæteros exturba: latibula sulphure, galbano, asinique vngula, vel vnicò serpyllo, serpentibus etiam atque scolopendris infesto, suffumiga: ipsos prætereà scorpios alligata imis fictilibus nuce auellana è Plutarchi monitu distine; ex recenti verò vsu ad patinam frigida oppletam allice, vt perdas: aut identidem testas loco dimoue, vt latitantes proteras. Virides pulices, qui roseti teneros asparagos, & virentes rosarum alabastros confertim obsident, nocentique attactu arefaciunt, atque adeo perurunt, acre acetum hyoscyami succo admistum, pulicosis olim oleribus præscriptum remedium, enecabit. Eandem operam præstabunt sinapis, & rhododaphnes semina, si conferuescant, &, cum refrixerint, affundantur. Sunt, qui doceant, floris odoratissimi parricidas olei graueolentis illitu, quod à saxo nomen habens Petrelæum siue Petroleum vocant, velut iusto supplicio esse multandos. Aliqui sabulonis, aut cineris iniectu deijciunt ac dissipant. Alij tandem summa mollitie animalcula leui digitorum pressu frictuque grauiter opprimant.

In scorpiones.

Id. l. 13. c. 19.

Plin. l. 20. c. 23.

In virides pulices.

Pallad. l. 1. tit. 35.

pri-

primunt & elidunt. Fœdi vermiculi ſeu blattæ bulboſa radice formoſis lilijs quà ſatiuis, quà ſilueſtribus, quà noſtratibus, quà externis degeneri partu innaſcuntur. Hæ rubent ab ortu: ſed poſtquam folia floreſque cum ſcapis eroſere, nigreſcunt; ac ſemeſum liliaceæ plantæ cadauer tetra ventris proluuie inficiunt, depaſtoſque caules turpi facie relinquunt. Id ne fiat, ſuppoſito plantis linteolo recentes beſtiolas decute; atque, ne adoleſcendo conualeſcant, extingue naſcentes. Hiſce potiſſimis armis (nec enim omnia poſſumus, nec probamus omnes) maiorum minorumque, gentium incommodas hortis belluinas nationes ſingillatim vel vlciſcimur, vel depellimus: generatim verò atque vniuersè omnia reptantia monſtra ſic inſectamur, & proturbamus. Opium Cyrenaicum, ſiue laſer, melanthion, galbanum, hyſſopum, pyrethrum, peucedanum, ſulphur, cerui cornu, & capræ vngulam vnà contundimus: aſperrimo aceto perfundimus: in pilulas conglobata ſuccendimus, cruciabilemque fumum excitamus. Omnes itidem repentes humi beſtias galbano, ſandaracha, & butyro, ſiue adipe caprino ſuffitas procul à floribus amouemus. Inter odorata vnum ſtyracem adhuc inuenimus, cuius deuſti odore acerrimo vniuerſa ferme animalia, quæ vocamus ab inciſuris Inſecta, vaporemus ad fugam. Ne ſuam ipſi calamitatem, infeſtas nempe beſtio-

In blattas bulbaceorum liliorum.

In omne genus beſtiolas.

Conſtant. Pog. de Agricult. l. 13. c. 8.

Id. ibid. c. 9.

Card. de rerũ variet. l. 7. c. 30.

Pallad. l. 1. tit. 35.

las horti progenerent, deponenda ſemina in teſtudinis corio ſiccamus; aut mentam olitorio more interſerimus. Ne floriferis ſatis arbuſculiſque hortenſis vlla beſtia noxæ poſſit eſſe, ex Democriti præſcripto cancros fluuiatiles complures, vel marinos, quos paguros nominant, decem non minùs intra fictile vaſculum in aquam coniectos tegimus, atque ſub dio ſtatuimus; vt decem diebus ſole vaporentur: ea deinde aqua, quæcunque illæſa volumus, aſpergimus; atque octauo quoque die aſperſionem iteramus, dum, quæ ſeuimus, adoleuerint. At verò ſi Africani conſilio paulò ante ſationem ſedi ſucco, quemadmodum tradidi, ſemina madefiant; non modò aduersùs infeſtas beſtiolas medicamentum, verùm etiam ad præſtantiſſimos flores producendos valetudinem combibent. Perinde ſalutaris deponendis ſeminibus erit aut pridie immiſta, quæ focis hæret, fuligo, aut portulacæ aqua ſic affuſa, tota vt nocte ſorbeatur. Nonnulli contuſa cupreſſi folia, ſiccum alij & conciſum, ſiue etiam elimatum cerui cornu, aut elephantis dentem cum ſeminijs commiſcent: alij medicata prædictorum infuſu oſſium aqua ſemina irrorant, vt noxijs animantibus nullis obnoxiam ſementem faciant. Proderit etiam aqua & amurca eadem ſemina macerare. Genialis medicus Apuleius, vt minùs ægrotent, vino ſerenda præmunit. Vſque adeo, quæ aqua lactantur, medicinæ

Id ibid.

Conſtant. Pog. Agric. l. 5. c. 48. & l. 10. c. 89.

Idem De Agr. l. 2. c. 16.

Id. ibid.

cinæ nomine vinum ſitiunt. Inuenio etiam à quibuſdam vrina veteri, & canino fimo vnà confuſis affuſiſque contra noxam quancunque ſemina defendi. Eadem hyenæ pelle ſi contegantur, poſt aliquot dies metuendæ feræ odore penitùs imbuta noxias hortis animantes deterrebunt. Solent præterea, quæ dimidiata luna ſeruntur, illæſa ſeruari. Colum. l. 2. c. 9.

Vt omnem præterea floribus nocentium beſtiarum defendamus ac propulſemus iniuriam; aceti, fellis taurini, decoctur æ anguinei cucumis, hellebori albi, colocynthidis, & lupinorum amariſſimo ſapore; aut ſulphuris, chalcanthi, florum & foliorum vtriuſque ſambuci, coriandri, rutæ, cornuum, & vngularum grauiſſimo odore; aut demum ignis intolerando contactu abſterremus. Cardan. ibid.

Duplici antiquitas præſidio (vtrunque poſteritas oblita eſt) pice videlicet ab aëris, amurca ab animantium noxa omnia tutabatur. Adeo, niſi nos antiquæ ſimplicitatis puderet, parabilis atque obuia rerum tutela eſſet. Id. ibid.

Lex floris propagandi.

CAPVT V.

FAuete linguis, imò & manibus fauete impigri coloni, prouida fautrice veſtra, hortorumque magna moderatrice Flora,

tertiam legem, emolumento principem, sic ferente. Qui floreas opes natiuo fœnore fructuosas non amplificas, ab hortensi cultura tanquam profanus, nempe ignauus excesto. Quoniam verò domi forisque opportunitas est horti locupletandi: propterea duplex in propagatore industria requiritur, vt flores domesticos augeat, externosque conquirat. Quamobrem non omnes indiscriminatim ac temere flores tuis in hortis demetes; sed ex lectissimo quoque genere nonnullos, qui magnitudine ac foliorum densitate speciosissimi primò existant, ad semen reseruabis. Prior enim ille partus adhuc integris nondum effœtæ plantæ viribus effusus cum vegetior sit, generosius luxuriabit in semen. Quin etiam proderit seminalibus folliculis onustos bulborum scapos decacuminare, simul ne bulbi complurium educatione seminum fatiscant, simul vt pauciora liberaliùs educata semina colonorum votis fœcunditate respondeant. Et seminum quidem plurima bulbis rotunda, & nigra; pauca plana, & rubida, vt lilijs non paucis, & meleagridi siue fritillariæ; vtraque autem folliculis inuoluta; aliqua oblonga, & fusca, nec non siliquis inclusa, vt acaciæ, Indicæ arbusculæ; multa longiuscula, rubella, atque in lanuginem conglobata, vt cuilibet anemonæ. Ea omnia iam aridis cum folliculis, aut siliquis, aut certè cum lanuginosis pappis vixdum hiasce-

re

Flores industria duplici propagandi.

Qui reseruãdi ad semen.

re incipientibus colligantur, priusquàm spontè caduca, aut vento decussa temere dissipentur. Conducit autem ea legere interdiu, cum pluuius aut irroratus mador efficaci sole siccatus est. Per- magni quoque interest hortensis rei optimorum seminum habere delectum. Præstant, quæ pro- pter magnitudinem ac pondus in imo subsederint: quia vis maior, & succus densior inest ad vberem germinationem. Ad hæc indubitato fœcundita- tis argumento plena & solida seligantur: at verò tanquam infœcunda & inutilia reijciantur, quæ senio sint exucta & leuiora, contusa & rugosa, emaciata & languida, permista & propter simi- litudinem adulterina. Altera est, & ea quidem compendiaria propagatio; cum bulbus aut radix in cohærentes bulbulos aut radiculas extuberat, quæ celeriùs, quàm lecta de bulbis aut radicibus minuta semina, in idoneam ferendis floribus matu- ritatem adolescunt. Quanquam illud à seminum satu iucundissimum emolumentum prouenit, vt floris moram coloris formæque non rarò degene- rantis mirabili nouitate compensent. Luxuriant au- tem numerosam in sobolem bulbi & radices, quæ post alterum tertiumue (vti iam docui) à satu annum refodiuntur. Sed intelligant nimis auidi sobolis co- loni adnascentium fœtuum copiam florum officere formositati: primo enim in partu exhausta mater facilè abortat in altero. Quare quem plusculum

Quo semine serendi.

Colum. l. 2. c. 9.

Constant. Pog. Agric. l. 2. c. 14 Varro rei rust. l. 1. c. 40.

E bulbis vt multiplicãdi.

laboris non deterret, ſingulis hic annis, quæ id exigunt, effodiat infodiatque ſemina; vt parciùs enixa viuidæ pulchritudinis pleniſſimo flore colorentur. Quòd ſi bulbus frequenti etiam inter homines infelicitate quàm nobilis, tam ſterilis eſt; eum probè maceratæ reſolutæque pinguedinis ſolo, ad nucleos ſiue ſpicas eliciendas efficaciſſimo, cõmittito; aut imam ſeſſilis partis coronam, vnde fruticant fibræ, vngue leuiter incidito, minimaſque decidito particulas: ne vulnus noxæ ſit, macro aridoque puluiſculo inſperſo medicinam facito. Quot enim vulnera feceris, in totidem fœtus vigor genitalis erumpet. A mollioris tamen ingenij bulbis violentam hanc fœcunditatem exigere abſtineto; ne, antequam pariant, vitæ faciant abortum. Cæterùm cui cordi eſt hortenſem quotannis fundum præſtantiſſimorum florum acceſſione ditare, is debet florida tempeſtate nominatiſſimos alienos hortos frequens adire: quos in ſuis deſiderari animaduertit inſignes flores, aut gratuitò accipiendos, aut precio aliorumue ſeminum merce permutandos cum domino paciſci: ferreo tubo, vel imbricata pala ſiue extractorio imbrice, quem ſupra deſcripſi, dum adhuc illi vigent ac vernant, tranſducere, aut ſaltem denotare; vt, vbi penitùs aruerint, certa manu eruat. Multiformes excogitari notæ poſſunt: nos vſitatas & parabiles, ideſt arundineas, ſurculaceas, & plumbeas

In alienis hortis vt eligẽdi, & præſignandi.

L. 1. c. 5.

beas tum in colono instituendo, tum in hortensi suppellectile numeranda præmonstrauimus. Sin autem suspicio est, incertæ fidei promissorem impositam placito flori notam ad simillimi vultus vulgarem plantam translaturum, tibique vafrè impositurum; poteris è Belgio in Galliam transfusa callida cautione sic obsignare. E crassiore alearum, aliaue illiusmodi papyro latum circiter digitum amplas tesserulas facies. Easdem medias per geminum foramen acu factum inducto lineo filo sic traijcies, vt in eandem partem vtrunque fili caput promineat. A tergo, vbi filum papyro adhæret, liquefactam miniatulam Hispanam ceram adiunges, & confestim sigillo consignabis: tum vtrunque lini caput vtraque manu comprehendes; ac, tessellæ signatura extante, imum floris caulem citra noxiam incisionem innodabis: quod supererit filum, sub ipsum nodum succides, ne, vinculo enodato, suppostitiæ plantæ per dolum adalligari tesserula possit. Cauebis autem, ne demutilato caule summum florem, aut media folia demas; vt obice illo supernè clausum nulla fraus alligatum extrahat signum. Quòd si demesso flore thyrsi cacumen præcideris; eundem cum folijs aliquot substringes, quæ connexæ tesserulæ lapsum exitumque remorentur. Denique, ne electè notata in hortis improuidè obliteres in animo, in hortensis rei rationarium codicem, hoc est in album memoriæ l.1.c.4.&5.

moriæ

moriæ delectorum florum genera, numerum, situs, notasque impositas referes. Ita, cum tempestiuitas aduenerit, pactas radices sinceras atque integras fide certa effodies. Vnas tulipas, si libeat, licet (quod transalpini aliqui coloni solent) adhuc florentes eruere: dummodo statim sicco sabulo in frigida cella substrato bulbos obruas, ipso etiam in sabulum prono germine. Fiet enim, vt, quà floribus, quà folijs sensim afficcatis, solidas, succique plenas, atque incolumes bulbosas radices inuenias. Quoniam verò terræ omnes ferre omnia non possunt, debemus hoc etiam hortis, vt suauissimo florum commercio, tanquam floreo nexu, dissitæ non minùs moribus, quàm regionibus gentes arctissimè coniungantur. Igitur vbi peregrini floris fama florere externum quempiam colonum cognoueris, inita per ingenui officij promissique plenas litteras amicitia, pretiosas horti longinqui merces pari permutatione, pretioue mercaberis. Quòd si displicet remota ista, semper cæca & sæpe fallax mercatura; exiguum patere, dum aliorum curiosa festinatione colonorum translatum in proximos hortos aduenam florem in tuos oculata fide, minimoque labore ac sumptu admittas. Curabis præterea, cum, soluto remotoque tristi niuium sipario, infinita, eaque versicolore florum multitudine frequentari cernuntur solitariæ camporum ac montium scenæ, vt, qui generis aut formæ nouitate

E longinquis vt accersedi.

uitate

uitate ſpectabiles emineant flores, tuos in hortos
ferreo tubo tranſducti ex agreſti vita in floreæ vr-
banitatis conuictum euocentur. Fit enim ſæpe,
vt, ſicut hominum, ſic florum pulchrè degenerante
genitura, ex agro ciuitate donanda egregia indoles
exiſtat. Sed & illud cuſtodiendum eſt, vt ſalubrius, Theophraſt. De
aut æquè bonum, aut certè non admodum dete- cauſ. plant. l. 3. c. 6.
rius in ſolum hortenſia ſemina transferantur; ne Conſtant. Pog. Agri. l. 2. c. 46.
nocentium reorum inſtar in oram peſtilentem da-
mnata & relegata vel præmoriantur, vel emacien-
tur: ea enim præpoſtera mutatio imbecillo cui-
que facilem morbum creat, vel interitum: atqui
ſemen eſt aliquid imbecillum. Verùm enimuero Vt procul mittendi.
bulbos ſiquis peregre mittat, in capſulas aut pyxi-
des debet condere, vt in frigido ſiccoque ſtrato
meliùs ijdem perennent: arboreum muſcum al-
terna ſerie ſubſternere, ne commiſtio vel ſimili-
tudo allucinantem colonum decipiat: vnum-
quodque genus præſcripto nomine numeroque
diſtinguere, loco diſcludere, aut etiam papyraceo
inuolucro penitùs ſeparare, ne concluſi bulbi ve-
ctione agitati atque inter ſe colliſi & confundantur,
& corrumpantur: in arculas aut pyxides ſatis refer-
tas ſuperpoſitum muſcum infarcire: tum eaſdem
probè operculatas craſſiore lino diligenter circun-
ligare, nodoque nectere: nodum ipſum, ne is do-
lo malo diſſolui poſſit, miniatula cera Hiſpana
perlitum obſignare: fronteſque capſularum vel py-
xidum

xidum illi, cui res destinatur, inscribere: aquis tandem tum pluuijs, tum obuijs impenetrabili cerato linteo insuere; extimamque inscriptionem intimæ geminam adijcere. Sunt qui prudenter astuti, vt quorundam alienas exteras merces explorantium, optimasque captantium hamatos vngues viscatasque manus impunè ludant euadantque immunes, inclusos bulbos non per adiuncta nomina, sed per certas numerorum notas, aliasue per arbitrarias formas distinguunt, quas cum ipsis nominibus coniungit explanatque data seorsum interpres epistola. Si bulbi longiùs missi aut accersiti vel itineris diuturnitate, vel quo alio incommodo situm contraxerint, exuctoque succo peraruerint; vitiosis omnibus tunicis denudentur: fiet enim non raro, vt intimus saltem nucleus incorruptus ab interitu vindicetur. Supradictam pyxidum tutelam cautionemque desiderant longinquas in oras mittendæ floriferæ radices, quas tamen pro musco emporeticis siue inutilibus chartis obuoluere abunde est. Verùm anemonas, in graciles lingulas ocellosque tenuiter porrectas stupa, vel gossipio molliter prætegi, deinde etiam chartulis inuolui conuenit. Viui radices siue plantas radice aliqua fibratas diu peregrinaturas illitus melle muscus ad medium vsque conuestiat: mellis enim illitu perennat humor, peregrinantibus plantis dulce viaticum. Quòd si viæ mora octo

die-

dierum ſpatio breuior futura ſit; muſcus frigida madefactus ſatis illas præſtabit incolumes. Nonnihil diſſimilis ratio eſt in præmuniendis taleis ſiue ſurculis tranſmigraturis. Nam vel illos in melle ſubmergimus: quia mellis humor neque pinguis, neque corruptioni obnoxius; ſed tenuis, dulcis, ac temperatus teneris germinibus à materno lacte auulſis vicaria ſuauitate alendis tuendiſque accommodatus eſt: vel figularem cretam ex melle ſubactam in Calabri limonij mali formam & magnitudinem conglobamus. In huiuſmodi argillaceo globulo quatuor aut quinque ſurculorum imas craſſioreſque partes defigimus: extantia cacumina, ipſamque argillam muſco inuoluimus: in capſulas aut pyxides, muſco alio (ſi opus ſit) vndique denſato, includimus. Pari præſidio delicatiſſimæ indolis plantas contra itinerum incommoda tutamur. Nonnunquam etiam ſurculorum extrema ſuccoſis malis vtrinque infigimus: in pyxide componimus: inſuccatam denique aqua ſpongiam imponimus: atque ita floriferæ ſoboli exiguo ligneo vehiculo peregre transferendæ vitalis commeatus, nempe humor in ſicco non deerit. Illud autem cauemus, ne minuta ſemina, quæ quàm ſicciſſima mitti debent, cum ſurculis, aut radicibus humida integumenta poſcentibus componamus. Quare bulbis, alijſue ſiccam vecturam amantibus radiculis bene chartulis concluſa, ſuiſque nominibus

Cardan. de ſubtil. l. 8.

bus

bus diſcreta adiungimus: aut certè cautiùs in pyxidiculas ſeorſum recondimus. Vt enim hominum, ſic ſeminum tenera indoles à pernicioſo conſortio periclitatur.

Narciſſorum cultura.

CAPVT VI.

ENucleata florei cultus diſciplina poſtulat, vt propria communibus præcepta ſubijciantur. Neque verò plantarum omnium ſatus ſingulos perſequi eſt animus, ſed earum duntaxat, quæ noſtratibus, & præcipuè Romanis, hoc eſt nobiliſſimis in hortis curioſiùs coluntur. Satis enim habui ex infinita florum ſilua lectiſſimos cultiſſimoſque ſeligere pertractandos. Interim ad aliorum culturam præcepta generatim tradita conducent. Narciſſus, nimiùm ſibi placentibus fabula ſalutaris, ſiue ingenio, ſiue artis mangonio in plura ſpecioſè genera degenerauit, quæ tum frequenti ſcriptorum deſcriptione, tum quotidiana cultorum obſeruatione iam vulgatiſſima percenſuimus. Duos ex immani numero narciſſos, eoſque plebeiæ in hortis notæ ad medicos vſus recepit antiquitas, calice alterum purpureo, alterum luteo, candidis folijs vtrunque. Et priorem quidem ab inſperſa per oras calicis pur-

Dioſcor. l. 4. c. 155. Plin. l. 21. c. 5. & 19.

purpura purpureum, poſteriorem fabuloſa mutatione inclytum à medio croceo flore albis folijs coronato croceum, ſiue luteum appellarunt. Narciſſorum plerique macro, ſoluto, ruderato, arenoſo, atque aprico lætantur loco. Id ſatis ipſi colonos admonent, dum voluntarij ſabuletis, & montibus innaſcuntur. Bonum tamen requirit ſolum, qui folioſior effloreſcit. Pingui penitùs abſtinendum: quia ſeſſilem bulbi verticem ex facili corrumpit. Hæc autem folioſo conueniunt cum ſimplici narciſſo, vt ſole gaudeat vterque, velut ad oſtentandam etiamnum in flore manentem priſtinam venuſtatem: vt ad quinos ſenoſue digitos defodiatur: vt palmaribus interuallis, præcipuè luteus, collocetur. Eſt præterea, qui affirmet, narciſſinum bulbum in flores non exiturum, niſi rarò, nempe tertio quoque anno refodiatur, aut diſraretur, cum videlicet adnatæ numero ſobolis exugitur. Simpliciflore narciſſi, qui ſemen ſoli reddunt, leuiſſimæ varietatis inutili lucro fruſtra ſeruntur. Narciſſum, cui nitidus candor, aut languidè luteus pallor toto non ſolùm flore, verùm etiam calice diffuſus argenteæ, ſiue ſulphureæ pateræ Italicum nomen inſcripſit, ſummæ apricitatis, mediæque macritudinis ſolo infodies, quale eſt, quo nullus æquè atque hic bulbus gaudet, olitorium. Depreſſionis, atque à cæteris bulbis interualli modus erit, quem in alijs vſurpandum

Narciſſi plerique.

Dioſcor. & Pli. ibid.
Io. Bapt. Porta. Villa l. 9. c. 13.

Narciſſus totus candidus, totuſque ſulphureus flore ſimplici.

pandum esse narcissis paulò ante monuimus. Nonnulli sunt densissima serie foliosi narcissi, velut Byzantino vulgatiore maior, qui albida inter folia luteo calice sinuoso à monstratoris cognomento Boncori cordatum nomen nostratibus in hortis refert; velut etiam planè candidus, qui nitidam argenteo nomine pateram, non vino, sed florę plenam oculis propinat. Hi quàm pulchrè florescunt, tam ægrè dehiscunt: in florem enim turgentis membranæ inuolucro hibernis quà nebulis, quà frigoribus flaccescente, atque in rugas contracto, flos, antequam oriatur, aboritur. Quamobrem obstetrice hac arte floreo fœtui opem feres. Extremo Ianuario bulbos serus adobrues: cum illi turgidos flore scapos impellent, vesperi bene operculatos à nocturnis pruinis nebulisque vindicabis: mane (si dies tepeat, & insoletur) operculo remoto apricari patieris. Proderit etiam interdum thecam ipsam duriusculam, & dehiscere contumacem leuiter citra conclusi floris iniuriam incidere, viamque partui vulnere aperire; ne is tanquam in vteri membranacei angustijs præfocetur. Ipsos verò bulbos quotannis tempestiuè erutos in siccissima cella custodies: quia in humidiore thallos citarent, vimque genitalem omnem, flori etiam reseruandam, in folia profunderent. Et hi reliquam culturam superioribus debitam desiderant.. Ampli floris & calicis iunceis narcissis congruit mediocris olerum terra, & loci positio mo-

Narcissus foliosior.

Narcissus iuncifolius maior.

modicè aprica. Amant ijdem quaternis ſubeſſe digitis, ac totidem inter ſe aut paulò pluribus abeſſe. Superioribus minor iuncidus tum odoratus luteus, cum albus, tum folijs reflexis pallidus narciſſus in fictilibus, quàm in areolis, lætior prouenit: locum exigit ſoli obnoxium, ſolum, quod infra ſupraque eſt, olitorium & bonum: idem tamen digitalis craſſitudinis macriore humo proximè circuntegi vult, vt minimè in ſobolem exhauſtus profusè luxuriet in florem, vtque à pingui humore ſæpe manans vitium deuitet: frequentem verò, ac tempeſtiuam, quoad folia exaruerint, amat irrigationem. Hac ergo cultura compertum habemus, tum ſimplici, tum pleno flore, iunceoque folio Hiſpani narciſſi bulbos mirè craſſiores fieri, ac fœcundiores. Si rotundus eſt bulbus, terni digiti depreſſioni dantur, interuallo totidem aut ſaltem bini. At oblongus digitali, aut paulò maiore altitudine defoditur, ne ſolis appetens incommodam in longitudinem excreſcat. Eſt etiam qui ſuppoſita, cum is conſeritur, teſtula longulum facilè rotundet. Rarenter, ac circumacto minimùm triennio eruitur adnatam ad fœturam ſegregandam, ſiue etiam ad vetus effœtumque ſolum recenti fertilique commutandum. Supra quatuor ſexue dies inobrutus eſſe non debet: quia puſilli corporis & roboris bulbus à vitali matris amplexu diutius diſſitus æſtiuis præſertim calori-

Narciſſus iũcifolius minor luteus, albus, & pallidus folijs reflexis.

bus emaciatur. Semine satus narcissus hic in bulbulos floribus fœcundissimos proficit. Duplex denique in iuncei folij narcisso, eoque potissimùm qui foliosior floret, cura atque opera impendenda est: altera, vt florem citò legas; cum exiguo corpori par, nempe imbecilla bulbuli vis citra interitus discrimen flori diu alendo non sit: altera, vt, postquam idem narcissus defloruit, obsitum illo vas sub tectum referas, pluuiæque subducas; ne per bibulum scapum infusus humor totum bulbulum permeet, ac putrefaciat. Eiusdem à iunceo folio nominis Narcissus albus autumnalis amat locum à sole summotum, terram leuem & raram; trium altitudine digitorum demergitur; duorum intercapedine dissociatur: perraro effoditur: aggesto per æstatem solo ab æstu defenditur: vbi remisit calor, eodem exoneratur. Languidi odoris flore viridi stellatoque, per autumnum ante folia itidem iuncea emergente subsimilis priori, crassiore tamen ac proceriore caule ternos quaternosue flores efferens dispar narcissus humo gaudet mediocri, & parum aprica: in tres digitos demittitur, parique spatio disiungitur: vix vnquam exeritur. Similis cultura, quæ superiori luteo Hispano narcisso adhibetur, bulbulo similem educat iunceo folio pseudonarcissum. Siluestris narcissus Dodonæi, siue pseudonarcissus Hispanus maior & minor Clusij, qui simplici senum foliorum textura stellatus velut

Narcissus iúncifolius autúnalis albus.

Viridis.

Pseudonarcissus iuncifolius.

Pseudonarcissus Hispanus.

luc in tubam tubulato fimbriatoque calice grandioris tubæ ſibi appellationem vendicat, ſeu flaueſcat, ſeu palleat, ſiue albeſcat, mediocre ſolum, ac ſatis inſolatum ſitum, nec non quaternos in depreſſionem digitos, in interuallum verò palmi dimidium requirit. Qui folioſa denſitate ſtipatus minùs expreſſa tubam promit imagine, quique conſimili facie narciſſus Roſeus maior appellatur, imò (vt quidam exiſtimant) à proximè ſuperiore pſeudonarciſſo non diſtinguitur, eodem cultu lætantur: iamque in florem turgente membranæ vagina ab aqua pluuiatili, quàm maximè poterit, abſtinendi ſunt; ne largiùs inſuccati, ac plus æquo tumefacti dirumpantur, enormiterque fatiſcant. Idcirco mobili præſtat eoſdem fictili, quàm ſtabili areolæ, committere. Parem ferme culturam quærit minutulus pleno flore pſeudonarciſſus. Peculiare tamen hoc poſcit, vt minùs altè, tres nempe digitos loco magis humecto deponatur, & rarò aut nunquam eruatur; quia noſtro cælo non admodum gaudet, crebraque tranſlatione vexatus maligno reſpondet euentu. Non diſpar debetur cultus geminis pari breuitate narciſſis, nempe ſilueſtri Stellato, & Roſeo minori. Narciſſus quoque, cui ſingularis, & conſpicua magnitudo nomen dedit Incomparabilis, in terræ delectu cæteris comparatur: olitoria enim contentus eſt. Modicè apricari ſatis habet; quia diu- Narciſſus incõparabilis.

turno sole flaccescit. Vult à summo solo quaternis digitis, ab assitis bulbis palmi dimidio propter sobolis numerositatem distare. Is autem narcissus, qui virentis ceruiculæ deflexa & rigida longitudine prolixum cameli collum in similem flosculum, atque in flosculi nomen contraxit; quique ab aurea calicis corona coronario nomine decentiùs insignitur, quærit humum pinguissimam, quæ tamen bulbi verticem, vnde fibrarum capillitium fruticat, non attingat; ne vitiet, neue corrumpat: id quod in cæteris quoque bulbaceis radicibus consimile solum postulantibus custodiendum est. Amat idem narcissus auersum à sole locum; quòd incalescente iam anno serotinus floret, ac, veluti candidum hortorum sidus, clarior in opaco nitet. Potest ad palmi dimidium demergi. Quanquam sæpius vtiliusque breuiore quatuor digitorum mensura deponitur; quia foliosiores & plures ab vno caule sic flores trudit. Eodem digitorum totidem, aut paulò laxiore interuallo ab alijs plantis commodè distinetur. Par adhibetur cultura Narbonensi, & Anglico narcisso, cæterisque, qui serò vernant.

Narcissus lõga ceruice.

Solent Indici narcissi, antequam nostro tum cælo tum solo assuescant, ad intimum vsque nucleum lenta macie tenuari ac tabescere. Horum plerique, quòd hospitari nesciunt, pauentque nouitatem, penitùs intereunt. Nonnulli sensim

Narcissi Indici.

repa-

reparatis tunicis viribuſque non ſine ſpe florei partus in molem priſtinam turgeſcunt, & reuiuiſcunt. Verùm, vt in exteris hortis longinqui hoſpites incolumes perennent, atque ad florem & ſobolem vſque proficiant, ferè ſabuloſa humo excipiendi ſunt. Virginienſis narciſſus vult intra terrenum vas in olerum ſolo duum digitorum altitudine deponi, mediocriter apricari, nunquam refodi, niſi ad ſobolem ſciungendam. Apud nos non ſementat. Affinis lilio narciſſus Indorum è rubro croceus, duodecim ante annos Iacobei narciſſi nomine ad Romanos Farneſiorum hortos miſſus, diu ſterilis & inglorius in folia tantùm egerminauit. Sed noua iam induſtria, ſeu potiùs iniuria colitur & iuuatur. Etenim bulboſa mater macerrimo in ſolo ad binos ternoſue digitos mergitur: vt eadem alimentum incrementumque capiat, felicique ſobole ſe propaget, ad menſem vſque Nouembrem eatenus irrigatione atque inſolatione fouetur, quoad primis folia frigoribus exaruerint. Tùnc enim obſita hoc bulbo teſta in locum ſubducitur imbribus quidem & gelicidijs inacceſſum, ſed tamen aëri peruium, placidoque ſpiritu perflabilem. Hìc ad medium vſque Maium paulatim inareſcere ac ſitire ſinitur. Eo demum tempore ſuperpoſita bulbo humus diligenter ſcalpitur atque egeritur, donec mater cum ſobole denudetur: tum eidem matri

Narciſs. Virginienſis flore purpuraſcente.

Narciſſus Indicus è rubro croceus, flore liliaceo.

adnati bulbuli ſeorſum ſerendi ſubtrahuntur, radicibus, quæ ſemper terræ inhærent, immotis intactiſque; ipſa verò ſuperiniecto ſolo, quod modò ſubductum fuerat, operitur. Principiò poteſt ſiticuloſum fictile fontanam in aquam demitti, donec bene penitùs humeſcat: in ſolem deinde pluuiamque producitur, atque, cum res popoſcerit, irrigatur. Quanquam alijs colonis annua monſtrauit experientia, nullis ab intacto incultoque bulbo blanditijs prouocatum florem faciliùs exiſtere. Indicus vterque liliaceus narciſſus, tum ſaturo, tum diluto colore purpuraſcens, in olerum raro arenoſoque nonnihil ſolo ad binos ternoſue digitos depreſſus, & apricus proſperè ſolet efflореſcere. Quòd radicibus nititur immortalibus, niſi ſobolis auellendæ cauſa, nunquam eruitur. Noſtris in hortis nondum exit in ſemen. Sphæræ hortenſis artifex numeroſo flore, narciſſus Indicus communem Indiæ narciſſis culturam quærit. Nimius illi humor omni cura defendendus eſt; ne calor, quo maximè gaudet, aut extinguatur, aut refrigeſcat. Indicum, ſeu Suertium narciſſum gemino latiore folio, & flore puniceo ſic tutò feliciterque ſeres. Bulbum amplo fictili cautiùs concredes: macra & ſabuloſa humo adobrues, ne pinguioris habitudinis præcraſſa & ſquamea bulbacea cutis cum terreſtris pinguedinis præferuido humore tabem combibat: in tres digitos

Narciſſus Indicus liliaceus ſaturo, tũ diluto colore purpuraſcens.

Narciſſus Indicus flore liliaceo Sphæricus.

Narciſſus Indicus gemino latiore folio, flore puniceo

tos pones: in aprico ſtatues. Quoniam verò ſquamoſus hic bulbus nimio inter ſquamas humori vitioque concipiendo eſt opportunus; à folijs Maio menſe, aut paulò priùs amiſſis, quod circunſtat, ſolum inareſcere ſines: tum eundem bulbum, ſi terreno vaſe incluſeris, in locum ab imbribus quidem tutum, at ſolibus expoſitum recipies. Sin hortenſi areolæ commiſeris, arida recenti terra aggeſta pluuialibus ab aquis, atque ab æſtiuis feruoribus vnà corrumpentibus vindicabis. Ineunte Septembri, cum germinationis tempeſtiuitas appetit, ab areola ſublato, quod in cumulum tumebat, ſolo, fictili autem in apricum producto, profuſiſſima ſemel irrigatione ſiticuloſum bulbum recreabis, vt ad germen incitetur. Hæc Tranquilli Romauli, experientiſſimi cultoris, induſtria florem quotannis elicuit. Inexploratum adhuc eſt, vtrum ſemine ſatus colorem variet. Illud autem compertum habemus, auulſis depactiſque in terram ſquamis ſimilem in ſobolem eum facilè propagari. Cauebis denique, ne vnquam eundem effodias: quia narciſſis Indicis vniuerſis antiquiſſimum hoc eſt, vt inſigniter lædantur effoſſi.

Tranquillus Romaulus

Croci, Colchici, Coronæ imperialis, ac Tuliparum cultura.

CAPVT VII.

Crocum ſilueſtre.

SIlueſtri croco tum verno, tum autumnali ſolum conuenit citra vermes pingue, ac modicè inſolata poſitio. Sationi dantur in altitudinem digiti tres, totidemque in interuallum. Eodem quoquouerſus interpoſito ſpatio, & paulò altiore quatuor ferè digitorum menſura Colchicum ſeres bono in ſolo, & ſatis aprico. Vaſtæ rotunditatis bulbus, cuius aurei flores in orbem nutantes Imperialis coronæ ſplendidum nomen retulere, mediocriter macro apricoque olitorio ſolo ad quinque digitorum altitudinem, & palmari interuallo infodiendus eſt. Quoniam verò idem, tenerrima nudaque carne cum ſit, incommodè abeſt à terræ gremio; tranſmoueri non debet, præterquam ſi ſatis adulta ſubtrahi poſtulet fœtura. Septembri menſe eruitur, & reſeritur. Nulla à ſatu ſeminis viciſſitudo prouenit coloris. Obſeruatum eſt, ab eodem hoc bulbo præſagiri & præmonſtrari temporum vices. Vbi enim is caulem trudit, deſijſſe frigora ſignificat: erutus quoque, ſiccoque in loco ſepoſitus, vbi fibras mittit, imminentes pluuias, frigidioremque tempeſtatem prænuntiat. Illud etiam habeo longo compertum periculo

Colchicum.

Corona imperialis.

riculo

riculo affirmare, flores hosce maternam plantam pronis velut gratum in obsequium verticibus coronantes transalpina inter frigora, quàm in Romana temperie, florentis auri numerosiore ambitu splendescere. Tulipæ familiari eximiæ pulchritudinis arrogantia cæterorum florum odere consortium. Ternos digitos in depressionem exigunt, in distantiam quinos. Mediocritate lætantur solis, & soli: huius, vt bulbi tutiores; illius, vt flores diuturniores sint: ne scilicet huius pinguedo teneros vitiet; illius feruor serotinos adurat: ne denique necesse sit obtentis velut castrensibus velis cum cælo & sole pugnare. Tutissima satio est, quæ cum totum bulbaceum corpus, tum in primis auersam, quæ fibris fruticat, sedem ieiuno infodit solo; leue deinde, ac validum ternos circiter digitos altum superinijcit. Experimento didicimus in ea fimosa terra, quæ superiore anno in anemonarum alitura feruidioris pinguedinis vber nonnihil emunxerit, tulipas & mirificè adolescere, & magnificè efflorescere. Quin etiam amœnissimi flores hi maximè lætantur alunturque ad amœnitatem insolitam eo terræ flore ac polline, quem è decliui loco delabens aqua delibat, ac deuolutum in imo sistit. Lectissimarum præcipuè, pulcherrimisque coloribus distinctarum bulbi grandiores à foliorum iactura quotannis erui statim debent; ne diutius obruti decrescant, aut mirabili latebrarum Tulipæ.

amore

amore descendentes pessum eant, aut etiam tunicis, velut in calcis concretionem, obdurescentibus lapidescant, aut demum æstiuis quà pluuijs, quà caloribus suffferuefacti exputrescant. Quæ simplici probabilique colore vernant minùs nobilium tuliparum bulbosæ radices, continenti biennio humatæ vtiliter interquiescunt; dum tamen, vbi folia euanuerint, aggerata quaternos in digitos humus æstiuas propulset iniurias. Priore autem anno illæ pariunt; altero partum amplificant; tertio, nisi educantur, fœtus adhuc inualidi noua minutula prole superfœtant, exhaustique attenuantur: quinetiam compluſculis simul inuoluti membranis ab incluso superfluo humore sæpe tabescunt; id quod exinde malignus florum prouentus ostendit. Quam nonnemo laudat atque vsurpat lateritij pauimenti moram, ne depositæ tulipæ sese altiùs demittant, à summa humo interstitio palmari substratam, & superuacaneam puto, quia vix in palmi dimidium solent hi bulbi descendere, neque nobiliores tulipæ quotannis refodiendæ in altiores latebras abeunt: & præterea noxiam, quia interuallis, quæ lateres angustè distinent, paulatim densata humo expletis obturatisque pluuiatilem humorem transmittens via sic præcluditur, vt eo largiter concepto mollissima hæc bulborum natio plerunque marcescat. Si tuliparum bulbis extra terræ gremium quàm maximè consultum

velis

velis; eoſdem cohærente cum ſobole, cum vniuerſis membraneis inuolucris, atque adeo cum ipſis aridis fibris, concretoque cum ſolo erues: tum aperto, non tamen aprico loco per quatriduum, vt ſicceſcant, expones: in ſicca denique frigidaque cella papyro inuolutos habebis: cum tempus reſerendi fuerit, adhæreſcente humo, extimis exuuijs, fibriſque detractis, ijdem bulbi cum adnatis nucleis incolumes integrique reperientur; quos, ſi vixdum erutos improuidus cultor tutelaribus ijs ſordibus liberaſſet, facilè durior inſtar calcis concretio corrupiſſet. Cauendum verò eſt, ne nobiliſſimi generis matri adhærens puſillus hæres exteriore arida membrana denudetur; quia nudulus noxam ex facili contraheret. Quoniam præterea frequenter eſt, vt appendix illa neruoſa & candida, quæ bulbulos gignit, emergens in apricum, ſummoque ſolo natans rubeſcat ac vitietur; diligenter aggeſto ſolo adobrui debet, vt feliciùs fœtificet. Et quanquam ſolent inanes tunicarum exuuiæ inueniri, exhauſtis matribus, quæ tam profuſo ſeſe partu euiſcerarunt; nonnullo tamen interdum reſiduo ſucco concreti, & poſthumi bulbuli inter membranaceas veluti ſecundas deliteſcunt, cautè ſecernendi. Iam verò ſeminis optimi feraces tulipæ ſeligendæ ſunt. Id è ſerotinis, quàm è præcocibus, vtilius, quippe magis varians, colligitur. Solent in hunc vſum præferri tum candidæ, nigris, aut violaceis, aut cæruleis vnguibus infuſcatæ: tum coccineæ, vngui-

bus

bus ex cæruleo in violaceum inclinatis, alboque circulo coronatis rariores. Vtraque enim floreum genus discoloribus maculis decenter aspersum seminabit. Verùm siquis versicoloris picturæ rariore gloria flos inter cæteros excellat, in semen abire permittendus non est, sed maturè legendus; ne bulbacea mater exhausta vel decrescat, vel præmoriatur. Adde, quòd ab istiusmodi flore, in quo vngues internigrare minimè solent, inutile semen existit, in vnius nempe coloris flores sæpius degenerans. Folliculo sponte sua iam dehiscente semen legitur: vbi primoribus imbribus September immaduit; intra fictile in olerum bono minutoque solo dimidiatum altè digitum de more deponitur. Nisi circumacto bienni spatio prognati bulbuli non effodiuntur: grandiusculi à minusculis segregati in seminarij puluinis, aut certè in fictilibus referuntur. Ita consiti quarto demum quintoue anno flores non paucos decoris maculis conspicuos dabunt. Compertum verò est, in pingui solo seminibus satas tulipas eodem in bulbos adultas velle nutriri. Persicæ tulipæ pusillus bulbus breui duum digitorum mensura mergitur, trium interuallo seiungitur. Omnibus annis refoditur; alioqui sese altè illatebrat. Nequicquam semine seritur, quia colorem non variat. Reliquam culturam exigit cæteris parem.

Fri-

Fritillariæ, Iridum, Liliorum, Orchis, atque Ornithogali cultura.

CAPVT VIII.

FRitillariæ, non palato, sed oculis gratæ Meleagrides, soli pinguitudine, situs opacitate ac frigore, nec non tempestiua per æstiuos feruores irrigatione delectantur. Fictilibus malunt, quàm areolis, infodi; vt ab intempestate cæli tuta in loca subducantur. Digitorum trium demissionem, ac totidem intercapedinem amant. In floribus legendis quàm minimum cauliculorum decerpatur: quia nocentissimum id bulbis est. Hosce sæpius refodi non patitur paruitas & nuditas. Septembri mense (vbi res poscet) eruentur, si tamen annus refrixerit; continuoque satu recondentur. Nisi statim reseri possint, diu saltem inobruti ne sint: quia parentis altricisque telluris exules mœrore senioque rugati perniciosè exarescunt. Semine sati florum colore à parentibus non degenerant. Irides, quarum bulbosa radix, mediocri solo ternos in digitos; quarum durata in tuber, siue (vt vulgò dicitur) tuberosa, macro siccoque merguntur in binos. Illæ quaternis digitis; hæ palmari spatio disterminantur. Illæ solem ferme fugiunt; hæ quærunt. Bulbosæ demum, itidemque tuberosæ tertio quoque anno sub extremum Iulium men-

Iris bulbosa, ac tuberosa.

Iris prima Clusij, & Persica. mensem eruuntur, Septembri reserendæ. Iridem Clusij priorem, alteramque Persicam in olerum temperato solo, & aprico loco tres altè digitos depones: crassas bulbi radices bene diuaricabis: nequam incautè reuellas perfringasue, custodies; quia grauissimæ id noxæ est: palmaribus interstitijs separabis: è terræ sinu non educes, nisi vt prolem subducas: vtranque operam Septembri mense præstabis: è semine nequaquam degenerante discolores vices non expectabis.

Lilia Siluestria. Siluestribus, siue montanis, atque adeo peregrinis lilijs, quibus martagonum nomen ætas recentior imposuit, amica est olerum subpinguis leuisque terra; solibus parum ostenta, & frigida, non tamen humori nimis opportuna positio, palmaris denique tum descensio, tum distantia. Bulbi, nisi ad seiungendos fœtus, emouendi refodiendique non sunt. Tempestiuè transponuntur, cum prope iam defloruere: tunc enim veteres fibras amiserunt. Ipsæ quoque humi positæ bulbaceæ squamulæ tandem adolescunt, & rotundantur in bulbulos. Semen iacitur citra spem varietatis. Aestiuus feruor frigore gaudentibus exitialis est. Hic ergo ipsis aggesta humo, aut quo alio diligenter obice defendetur. Veruntamen hæ frigidioris Germaniæ peculiares & vernaculæ plantæ nostrorum ægrè ferunt hortorum teporem; intimamque ægritudinem parco flore significant.

Orchis. Orchis, & Satyrium in humidis atque opacis ad

ad quinos digitos deponuntur. Vulgare ornithogalum narcissi culturam desiderat: Peregrinum, quod & Indicum vocant, Romæ in pretio habetur, ac studiosè colitur. Solem amat è patria solis oriundus; nostratis plagæ frigora pertimescit. Ea re in fictili intra bonum & validum solum Hispani odorati iunceo folio narcissi ritu custoditur, ad binos digitos Septembri mense defossum. Ab asperrimæ hiemis intemperie sub tectum ac tutum locum reuocatur. Frequenter effodi non vult. Si quando tamen effosso fuerit opus, id fiet dilapso iam flore, maturoque iam semine: statim enim recentes agere fibras incipit. Ornithogalũ.

Hyacinthorum cultura.

CAPVT IX.

Hyacinthus vtpote genere multiplex, colore varius, florum vbertate diuersus, præcox, tempestiuus, serotinus, debet hortis infodi numerosus; vt in species renideat vniuersas. Huc adde, cohærentibus eundem spicis, quæ nisi bimæ trimæue copiosè non efflorescunt, adeo sobolescere; vt ad florum segetem plerunque sterilescat. Quare seri plurimus debet, vt nonnullus vberrimè floreat. Apricissimum Hyacinthus quilibet.

mum locum plerique hyacinthi quærunt. Hyacinthinos bulbos à bulbosis alijs radicibus vtiliùs segregatos inter palmaria spatia disponemus, itidemque palmari altitudine deponemus. Hæc tamen ijs conuenit bulbis altitudo, qui iusta magnitudine sunt, quique scapos multo flore conuestiunt. Cæteri pro corporis mole ad senos, quaternos, binos etiam digitos descendent. Vniuersi verò, nisi fatiscant in sobolem, intra quadriennium non effodientur; quòd extra terræ gremium sterilitatis, & corruptionis discrimen subeunt. Sic autem rectè seritur in primis & simplici & multiplici flore cæruleo polyanthes. Solum gracile, non ita leue, nec vbertate nimia defatigatum effœtumue, sed satis robustum, imò etiam antea rude immotumque, quamuis exile, mirabili prouentu bulbo substernitur, & circunfunditur. Vtiliter deinde bonum & pinguius superingeritur; vt illud nimiam fœturam tabemue prohibeat, hoc temperatæ pinguedinis instillatione abundè nutriat ad floream fertilitatem. Quoniam verò senio, partuque fatigatur humus; iunior identidem, & vegetior substituetur: adhærescens matri soboles non annicula, sed bima subtrahetur; quia materno feliciùs vbere adolescet, ac tertio demum anno fertilem in ventrem rotundata numeroso flore luxuriabit. Hyacinthus præterea candido flore præcox, quia priore post sationem anno minutissimos

Cæruleus polyanthes.

Albus brumalis.

simos

ſimos bulbulos ſeſſili per ambitum vertici hærentes denticulata ſerie prodigioſè ferax profundit, circumacto biennio cum adultiore ſobole eruendus eſt. Cæterùm bulboſas hyacinthorum radices, qui ſingulis in ſcapis plurimi ſerò candicant, qui diluto colore ſubrubent, quique ſecundùm violaceos flores longas foliorum tæniolas porrigunt, macriore humo circunteges; quaternos in digitos tantummodo demittes: vbi folia exaruerint, quotannis refodies, ne dulci teneraque carne delicati ab imo vertice fibris comante vitium capiant, vermiculentur & computreſcant. Herbeo virore florentem hyacinthum ab aſſiduo ſole ſalubriter diſtinebis, ne diuturno calore peruſtus viror in triſtiorem palloris colorem cinereſcat. Racemoſus hyacinthus macra humo, aprico poſitu, quinos ſenoſue digitos alta depreſſione lætatur. Debetur hyacintho botryodi inodoro, Belgico, Hiſpano ſerotino, atque obſoleto bonum ſolum & parum apricum, trium digitorum altitudo, par aut digito maius interuallum. Stellatis Peruanis hyacinthis olerum ſubpinguis & robuſta humus, necnon à ſole nonnihil auerſa poſitio commoda eſt, vt caulis deſiderio ſideris procerior ac decentior excitetur. Quoniam autem bulbi oppidò capitati ſunt, nucleoſque grandiuſculos procreant; palmo laxiora per interualla diſponuntur: quaternis digitis ſubſidere ſatis habent: Iulij menſis exitu effodiuntur. Spurius ille hyacinthus, quem Byzantij cultores ſuaui vocabulo Muſcari

Albus ſerotinus, ſubrubens, & violaceus caule foliato.

Subuiridis.

Racemoſus.

Botryodes inodorus, Belgicus, Hiſpanus ſerotinus, & obſoletus.

Peruanus.

Botryodes odoratus.

ſcari appellant, loco eximiè pingui modiceque aprico, inter palmaria interordinia, in palmi dimidium depreſſus ponitur. Perrarò idem eximitur, cum videlicet ſuæ ipſe numero ſobolis opprimitur; quòd æternis humum radicibus complexus à matre ſimul vitalique profectu incommodè auellitur. Neque verò ſtatim, atque ipſum effoderis, radices adhuc ſuccoſas carnoſaſque extorquebis, ne viuida vis è vulneribus expiret; ſed aridas tandem atque emortuas ſubtrahes innocenter. Quanquam refodere Septembri menſe præſtiterit, eodemque mox detractis fibris attonſum inhumare: quia, ſi diutius abſit à terra, noxam ex facili capit. Proderit etiam quotannis, cum prima exire folia incipiunt, intactis tenus radicibus veteri effœtaque terra ſubducta, recentem fertilemque ſuffi-

Cupreſſinus. cere. Hyacinthum in lugubris cupreſſi conum turbinati feſtiua imitatione cupreſſinum, mediocris apricitatis peramantem, & propter ramoſum ſiluoſumque florem ab aliorum conſortio florum palmari diuortio ſegregem, quatuor altè digitos demerſum olitoria ſubpinguis humus vtiliter excipiet; nec, niſi reuoluto triennio, amouendæ ſobolis ergo remittet in lucem.

Tuberoſus candidus: Hyacinthus, ſeu potiùs aſphodelus tuberoſâ radice Indicus polyanthes, odore iucundiſſimo, bonum, leue, robuſtumque ſolum, apriciſſimum locum, liberalem tota æſtate irrigationem poſtulat. In fictili, quàm in areola, euentu lætiore reſpondet; quòd in huius laxitate nimiùm fœtifi-

tificat: in illius angustijs parciùs propagata tuberculorum posteritate, vegetos conatus effundit in florem, ac tempestatum iniurias gestatorio declinat hortulo. Solitarius, aut sociatus palmaris latitudinis cubile desiderat: in tres quatuorue digitos deponitur: ingruente iam frigore in contectum quidem, at perflatilem locum recipitur: quotannis decrescente Martij mensis luna eruitur:peregre mittendus,etiam dimissis folijs,tutò effoditur:adultior,& facilis reuelli soboles abiungitur: prolixum fibrarum capillamentum ad arbitrium strictim summatimue attondetur: idem tuber præscripta ratione reseritur: fibrarum coma excitato terræ cumulo circunfunditur. Semen,quod floris colorem non variat,nostratis more seminis hyacinthini differitur. Vt autem nostrorum mirè degeneret hyacinthorum color & numerus,hac arte semen leges, hac infodies. Ex eo bulbo, cuius vires nulla soboles adnata delibet; plurimis conuestitum floribus primigenium caulem reseruabis: altero tertioque loco genitos succides: vbi flores prope iam euanuerint,caule decacuminato,summos ac plerosque amouebis:tres quatuorue imos relinques, in quos vigor omnis vberrimè confluat: à maturitate iam fatiscentes folliculos, & nigella seminum grana præmonstrantes colliges: in Septembrem,vel Octobrem vsque proximum opportuna in cella repones:alterutro è prædictis mense in altis & peramplis fictilibus, bona olitoria humo repletis,semen rarissimè differes; quippe toto bien- Hyacinthini seminis delectus,& satio.

 nio,

nio,donec in grandiuſculos bulbos adoleuerit,tranſmoueri non poſtulat:cum opus fuerit,irrigabis:à frigore in aprico,ab æſtu in opaco tutaberis:ab amiſſis folijs,curabis,vt ſemper humus nonnihil humeat,ne perparum ſuccoſi recentes bulbuli arido in ſolo penitùs exucti exareſcant: pinguem anno exacto humum ſuperingeres, vt, quæ ſubiacet, ob diuturnam alituram exhauſta pinguioris acceſſione reualeſcat: elapſo biennio erutos bulbos, cum ad iuglandis magnitudinem excreuiſſe ſolent, in ſeminarij puluinis inter laxiora interualla paulò altiùs mox inhumabis, ne tenera paruitas diu inobruta lædatur. E primi rudimento floris,quem tertius à ſatu annus plerunque citare ſolet,ſpecimen indolis capere non ſatis licet:id autem annus inſequens palàm faciet. Proximum deinde triennium oſtendet,ad quem florum numerum ſingulis in ſcapis eniti fœcunditas poſſit. Quos igitur bulbos intra id tempus bellè copioſeque florere animaduerteris, retinebis; degeneres exterminabis. Neque enim vberior in poſterum prouentus, aut flos numeroſior ſperandus eſt.

Cyclamini, & floris Indici è violaceo nigricantis cultura.
CAPVT X.

Cyclaminus. VTraque cyclaminus, tum verna, tum autumnalis intra teſtas ampliores inhumari vult,vt vberior floreat,vtque tutior perennet. Leui quoque,non tamen effœto,ſed pingui ſolo au-

auctior extuberat in ventrem, & pulchrior capillatur in florem. Binos altè digitos deponitur; ne altiùs obrutus tuberis oculus, dum lucis desiderio nimis assurgit, vim floris procreatricem longum absumat in incrementum. Flos, & folium hiberno frigore infestatur. Autumnalis in vmbra sublustri, dubioque sole floridior nitet: ipso enim adhuc feruido anni tempore satis caloris habet etiam in opaco ad florum citandam vberem parituram. Verna loco gaudet apriciore: quia extrema vernare incipit hieme, cum sol adhuc remotior plantas languidè fouet, ac leuiter ad floreum partum extimulat. Tunc autem transponenda solùm est, vbi iam adultior alimentum ac feracitatem vltra non ducit à terra, & fictilis angustijs compressa strangulatur. Argumento erit foliorum siluula densior, ipsoque fictili diffusior. Illud extrahenti cautè custodiendum est, vt, quæ concreuit adhæsitque fibrarum capillamento humus, ne decutiatur,neue excidat. Alioqui enim creberrimæ capillaceæ fibræ nouo satu explicari non possent; impexæ verò confusæque ex facili putrescerent, ipsumqué tuber corrumperent. Ad hæc circùm fibras inarefacta eadem vetusta humus ab recentis circunfusa & contigua vligine sensim humescit, elicitque vires alendo tuberi pares; quod, cum suapte natura humidum sit, magis vliginosam recentiorem terram non sine contagionis periculo con-

 tinget.

tinget. Vnum tuber multiplicem familiam dabit cum in frusta concisum, tum seminatum. Incisione & vulnere sic propagatur. Vbi iam arida folia dimisit (fibras enim æternas habet) diligenter effoditur, atque ita interciditur, vt sectilium partium cuique sui relinquantur illæsi oculi: tum frigido siccoque eo vsque habetur in loco, dum siccata vulnera crustulam ducant, & cicatricibus occallescant. Cicatricoso deinde lateri satis exucto atque exiccato cera commistæ terebinthinæ resinæ lentore tenacior illinitur, & facilè adiungitur, quæ pridem humenti non adhæsisset. In fictili demum vase tempestiuè reponitur, obliquata in latus cicatrice, ne insidens humor officiat: obducto præterea vulneri ieiuna & sicca humus admouetur, & secundùm hanc bonum solum aggeritur: aquam, nisi germinare incipienti, non affunditur; vt saucium tuber quò seriùs, eò minore periculo humescat. Iacto semine sic feliciter sobolescit. Absumptis iam folijs, cum, pediculo in spiras conuoluto, sessilis folliculus dehiscit, maturum legitur semen, atque in tempus idoneum reseruatur. Cyclaminum vernum vere, autumnale autumno in pingui ac bene macerato solo digitum alto satu obruitur. Sole in primis, atque humore proficit. Vtrunque toto triennio immotum intactumque adolescere sinitur. Mutat facilè colorem, sæpius albo in rubrum, rubro rariùs in album

bum degenerante. Indici floris è violaceo nigricantis tuber terreno in vase ad binos ternosue digitos depressum, & mediocri solo adobrutum lætius prouenit, sole gaudet, frigore contristatur. Flos Indicus è violaceo fuscus.

Anemones cultura.

CAPVT XI.

ANemone latifolia, vtpote existere, florere, ac sobolescere contumacior, quàm quæ tenui folio est, maturiùs, nempe triduo ante plenam Septembris lunam seritur. At verò tenuiore folio anemones, hieme præflorentis, ac præmaturè deflorescentis, aut sæpe etiam à frigore abortiuæ sationem Octobri mense tempestiuam in primis esse, diuturna docuit experientia. Quin etiam violacea, atque albo rubroque picturata, quippe quæ vernare præfestinant, Nouembri mense vtiliùs inhumantur; vt clementiore veris tempestate seriùs quidem, at pulchriùs efflorescant. Vtranque tum tenui, tum lato folio anemonen ad radicis diligentiorem tutelam, ad vberiorem & sobolis & florum prouentum, in fictilibus deponimus: cribrariæ quoque olerum terræ præscripta superiùs ratione committimus. Ea tamen in primis placet ponendæ anemones forma, quam Tranquillus Romaulus, Romanæ amœ- Anemones lato ac tenui folio ferendæ tempus. Locus. Terra. Modus. Tranquillus Romaulus.

nitatis cultor & propagator eximius, feliciſſimè vſurpat. Is enim vetuſtiſſimum fimum, qui penitùs in terram abierit, pinguem, leuem, ac probè maceratam, nec malè olentem, nec igneo halitu vaporantem prætenui cribro ſuccernit ſubſternitque in fictilibus: ipſas inſuper radices ad craſſitudinem duum digitorum macra tenuique humo circuntegit: cribrarium denique eiuſdem generis fimum ſuperingerit; vt & contigui ſoli frigida macritudo ſtercorarium, nempe humidum calorem ex facili corrumpentem à turgeſcentibus radicibus diſtineat ac temperet, & remotioris fimi maximè alibilis pinguitudo radicum auiditatem per exporrectas fibras expleat & fœcundet. Illa denique anemonen feliciter educabit, & liberaliter amplificabit humus, quam (ſicut in tuliparum cultura, præmonui) pluuia in procliue decurrens, vtpote leuiorem molliorem que, deuexerit. Neque verò vna eademque radicum omnium debet eſſe collocatio & ſitus. Nam quæ ab omni vitio innoxiæ ſunt, ſupinis oculis pronoque ventre ſtatuuntur; quòd magnam terreni humoris vim cæleſti calore extenuati elatique integris viribus validè trahant, ac pulchrè concoquant in abſolutum ſui alimentum incrementumque, atque adeo in tuberculorum florumque ſobolem numeroſam. Lingulæ autem, ſumma parte oculatæ, non directò deorſum, neque in latera, ſed latiorem in partem,

Collocatio.

quæ

quæ tamen oculum deorſum non inuertat, leuiter inclinatæ collocantur. Etenim, ſi, qua ſunt parte latiores, humi nonnihil pronæ inſideant, plus è terra vitalis genitaliſque ſucci recto itinere transfuſi exugunt & combibunt: ex quo fit, vt ad vitam fœcunditatemque & enutriantur, & conualeſcant. Is autem ſuccus calida vi euectus, niſi rȧdicum latas offenderet moras, magna ſui parte per tenuiſſimos terræ meatus inutilis euaneſceret. Cur igitur (dicat aliquis) non præſtiterit anemonarum lingulas æqualiter humi fuſas iacenteſque deponere, vt quò largiùs, eò fœcundiùs humeſcant? Equidem iſtam eſſe aio eiuſmodi radicibus incommodam & noxiam poſituram: quia vbertim hauſtum humidum nutrimentum in floream luxuriem digeri ſatis effundique non poteſt ex oculis in tranſuerſum iacentibus, qui ſupinum exigunt ſitum, vt ſurſum versùm amore ſolis adnitentia germina feliciter profundant. Quamobrem vt homines,ſic plantæ, ipſo, quod non perficiunt, alimonio necantur. Quòd ſi ſubſectarum radicum ima pars deſecto vitio cicatricoſa ſit; non debet omnino recta, ſed quadantenus obliqua deponi. Etenim vulnere læſa, atque etiam ſemimortua vitalem vim non habet ad vberem terræ humorem concoquendum, qui, cum ſemper in ſublime feratur, à ſole vaporatus, ijs præſertim, quæ habitu ſunt imbecil-

lo

lo maloque, corruptionis origo est. At verò humi accliuis non corrumpitur portio vulnerata: quia plurimus, qui rectà sustollitur, vapor inoffenso transitu per soli spiramenta transmittitur; parcior autem, quique ab infirma ægrotaque radice in alituram fœturamque digeri possit, sensim atque innocenter eidem sese insinuat. Mirificè quoque conualescet & proficiet anemone, siue ætate, siue morbo imbecilla, si fictilium cretæ coctili contigua inhumetur. Quæ iustum cepit incrementum, in palmari seritur interuallo, & in quaternos digitos demittitur: quia, summo paulatim solo subsidente, in trium digitorum congruentem altitudinem decrescit altior demissio. Minusculæ radices minore altitudinis interuallique mensura disponuntur. Solem omnes quærunt, præcipuè hibernum, quo floreos ad partus incalescunt. Spatiosum quoque cubile, apertamque loci positionem, & liberum cælum postulant: quòd hæ complurium dissimiles plantarum & multis in latitudinem fibris capillantur, & humilem foliorum siluam latissimè spargunt. Quòd si præfocantibus loci angustijs in sublime nitentia, atque officiente opacitate solem quærentia folia valde sustollant; emaciatos, abortiuos, rarosque flosculos dabunt: procerissimos verò cauliculos mordentia frigora succident, euerberantia flamina prosternent;

Interuallum.

Apricatio.

Loci positio.

nent; quibus cauliculis breui areſcentibus, radices ipſæ notabilem noxam concipient. Quanquam autem frigidas hiemes non reformidant anemonæ; ſiquando tamen bruma præter morem niualis & prægelida ſæuiat, non ab re fuerit in locum ab aquilonio frigore auerſum, vnique ſolis tepori patentem conſita vaſa tantiſper recipere, dum glacialem rigorem clementior aura regelauerit. Rigatio miniſtrabitur eo, quem ſuperiùs tradidi, more; cum tellus minimè nigrabit, ſed ſolutior puluerabitur. Horæ rigandi matutina hieme, veſpertina vere. Cæterùm, etſi mobilium teſtarum tutioribus in puluinis molles anemonarum plerunque radiculæ deponuntur, non rarò tamen, quæ præſertim robuſtiore ſunt habitu, bulbis interſitæ ſic digeruntur; vt illi medias, extremas hæ areas atque angulos occupent, ne folioſiore bulborum nemore obruantur: aut certè per anguſtiores hortorum oras, & veluti faſcias, quæ cæteras ambiunt ac definiunt areolas, ſic ſeorſum tribuuntur; vt cuiuſque generis ſingulæ, binæ, ternæ, aut quaternæ, alia diſcoloris floris radice diſtinctæ, colorati diſcriminis ordinata ſerie interiorem hortenſem amœnitatem elegantiſſimè coronent. Diuturno autem experimento comperimus, anemonas humida hieme in fictilibus, ſicca in areolis meliùs prouenire: quia ſuperfluentem pluuiæ hiemis humorem fictilia facilè tranſmittunt, atque intra tectum

Tutamentum.

Rigatio.

Locus in areolis.

ſubdu-

subducta, seu tantùm acclinata nimium imbrem declinant; areolæ verò per ſicca etiam frigora propter laxiorem profundioremque humum ſatis hument. In areolis poſitæ anemonæ olitoriam itidem terram, exiliorem tamen minuſque minutam, quàm in fictilibus humatæ, deſiderant. Ad binos digitos demerguntur; palmari ſpatio diſtinentur. Præcipitis impetu imbris nudatæ iterum ac diligenter adobruuntur. Quoniam verò radices eædem frigoris humoriſque temperiem requirunt; idcirco definientibus areolas laterculis proximæ & prope contiguæ vtiliter aſſeruntur. Placet nonnemini fugacis quà nominis, quà floris anemonas, quippe quæ ventum ſonant, ac vento facilè difflantur, toto anno vernare. Idcirco radices illarum quotquot menſibus obruit, folijſque fibriſque poſtmodum arefactis, eruit: atque, vt annuæ tempeſtiuitatis conſtantes vices cuſtodiat, quo menſe radicem vnamquanque ſemel ſeuerit, eodem ſemper in poſterum reſerit. Verùm authore me nemo iſtud aſſiduum ver à delicatis radicibus extorqueat: quòd præpoſtero, atque intempeſtiuo ſatu ſæpe abortiuntur; ac ſæpius etiam, ſuas violari leges indignante natura, non pariunt, ſed pereunt. Solent minutim confertimque ocellatæ radices, eius præſertim anemones, quæ Perſicæ arboris flori concolor ſubrubet, aut quæ ſordido pallore albicat, in denſiſſimam folio-

Satio crebrior noxia.

Sterilitas emendanda.

rum

rum ſiluulam, ſine floribus inamœnam euireſcere. Sic nimirum ſperata mortalibus felicitas ipſo frequenter flore fraudatur. Quærenti quid ſit, cur folia pro floribus exeant, hanc habeo ſubijciendam cauſam, quòd illiuſmodi radicum oculi ſpiſſa genitura indiſtincti conglobatique nequeunt fertili terræ complexu commodè foueri, puriorem-que ſuccum exugere, quem efferant in flores. Quare, quæ craſſiori alimento congruat, fuſca foliorum viriditate ſilueſcunt. Sic igitur haſce radices ad bonam florum frugem reuocato. Confertos oculos deiungito, vt efficacem ſinguli fundendis floribus tenuem humorem trahant. Seriſſimè ſerito, vt, qui ſolis acceſſu iam probè concoctus attenuatus eſt, terræ ſuccus ſeſe faciliùs in radices inſinuet, atque inde in flores egerminet. Illud autem in ea, quæ lato eſt folio, anemona peculiare ac mirabile monſtrum ſæpe viſitur, vt ex eadem radice flores tum folioſi, tum ſimplici foliorum orbe degeneres exiſtant. Abortus iſtius origo eſt ipſa radix multorum incommodè fertilis oculorum. Genitalis enim ſuccus & vigor, dum in plures latè oculos diſſipatur, in ſingulis parcus & inualidus frequenter in abortiuum & mancum germen euaneſcit. Qui verò numeroſa foliorum ſerie confertiſſimos fundit oculus flores, hic & plus elicit humoris, & ea tenacitate pollet, quæ vim incluſam, floris feracem,

Abortus impediendus.

aliò

aliò diſtrahi non patiatur. Quamobrem idem & circunligante pediculum filo præſignandus, & à cæteris deinde ad optimam ſationem deiungendus eſt. Hieme præproperæ degeneri plerunque abortu orientur anemonæ. Quare, ſi quæ macie tenuatæ exuctæque appareant, ſolo tenus amputabuntur; vt retardata fœcunditas tempeſtiuos abſolutoſque in partus vegetior erumpat. Neque verò expedit in floream fœturam exhauriri delaſſarique radices: ſed vltra duodenos fœtus attondenda luxuries eſt. Flores forficulis vtiliùs ſucciduntur, quàm vngue demetantur: quia ipſe demetendi niſus radicem ſolo leuiter hærentem ſæpe reuellit, aut luxat. Quotannis, aut altero quoque ad ſummum anno diſtrahendæ ſobolis ergo emeritæ radices refodiuntur: aggerato interim ſolo ab æſtiuis feruoribus, pluuiiſque vindicantur; eoque poſt imbres autumni primores ſubducto exonerantur. Quanquam æſtatis caloribus imbribuſque defendendis cumulatim aggeratum ſolum areolis quidem peropportunum, at fictilibus prope irritum munimentum eſt. In anguſtiora enim atque extantia fictilia nimius & calor, & humor ſe penetrant. Vnum ergo potiſſimum tutamentum eſt receſſus. Quapropter, vbi conſitæ iam teſtæ defloruerunt, in locum recipiantur ſolis radijs, humorique pluuio ſubductum, animabili tamen ac ſpirabili elemento peruium apertumque, & ſalubri aura perflabilem.

Luxuries coercenda.

Exemptio, & cuſtodia.

lem. Id enim temporis ab æstiuo ardore quà foliis exuctis exustisque, quà subeunte ad eadem folia humido alimento, in parentum sinus refuso repulsoque, radices quàm maximè humescentes inferuescere atque interire periclitantur. Quas effodi non placet, Septembri mense superiniecta digitum alta pinguior humus refouebit. Extremo Iunio cum concreto & cohærente solo fibrisque refossæ sicca in cella reponuntur: diebus octo exactis tempestiuè repurgantur, adnatæque soboles, vtpote à recenti terræ complexu tenerrimæ, faciliùs diuiduntur, quàm cum arefactæ penitùs obduruerunt. Ad hæc teneriorum vulnus contra vitium tabemque occallescit; aridarum plaga neque callum, neque cicatricem ducit. Dissociabiles aptè concinneque culter intercidet. Ista verò cura & procuratio anticipata atque præpropera vixdum erutis noceret. Ex humentibus quippe terræ latebris in lucem caloremque remissæ rugarent; rugisque nouo deinde satu distentis, aquoso tabificoque humore turgescerent. Neque verò plures in partes comminui radicem vllam expedit, nisi facilè diuidua sit. Illud ergo custodiendum est, vt nati circùm vetulam parentem oculi, qui vix hæreant, detrahantur; intacti maneant, qui tenaciùs copulentur, ne magno vulnere diuulsi vitium exitiumque concipiant. Solet etiam anemones ima radix, vbi satis adoleuit atque consenuit, exedi carie, situque mar-

Diuisio.

Caries eradēda.

marceſcere. Senile hoc vitium impacto talitro exploretur. Etenim, ſi ex ſonitu exeſa, lacunoſa, & vacua radix deprehendatur, ad viuum vſque ſic ferro morbus eradendus eſt, vt caua radicis æquentur; ne lacunæ humore oppletæ reliquam vitient integritatem. Quod enim ſinceri ſupereſt circa repurgatum foramen, effœta & ferme exhauſta genitali facultate, priùs putreſcit obrutum, quàm comprehendat: àut certè minutulis editis folijs, vel ad floreum partum omnino ſterileſcit, vel abortat. At verò, ſi putre cauum æquali vulnere ad viuum præſecatur, integra pars reliqua rite conſita in benè compactos flores, numeroſaſque radiculas geminæ fœcunditatis miraculo luxuriabit. Nec inutile fuerit præſectas ipſas reliquias, rectè deterſas, cum eiuſdem notæ radicibus conſerendas reſeruare. Nam fieri poterit, vt refectis viribus aliquæ ad florum fœturam vberrimam reualeſcant. Poſtquam verò ſalubriter vulnerata radix inaruit; terebinthina reſina ceraque commiſtis debent aduersùs corruptionem illini humoris noxij bibulæ cicatrices. Verùm ſi qua radicum ita vitioſa fuerit, vt æqualiter reſecari ſine magno integrarum partium, adnatorumque oculorum vulnere ac detrimento nequeat; carioſum foramen curioſè cultro expurgetur: areſactæ iam radicis lacuna prædicto reſinatæ ceræ medicamento ſaturetur: in gracili tandem ſolo eadem conſeratur. Parem ſoli gracilitatem

tem ob eam ipſam cauſam quærunt radices, quæ, licet incorruptæ ſint, ſenio tamen laborant. Diſcolor & planè admirabilis anemonarum varietas iacto ſemine comparatur. Semen optimum inter anemonas latifolias, quæ folioſior floret, plerunque dabit. Ex ijs verò, quæ tenui folio ſunt, ſimplici flore vernantes ſolæ feliciterque ſementant: earum enim ſemen in flores nonnunquam degenerat colore varios, folijſque multiplices. Geminam ex eiuſmodi ſatu anemonen inſignitè conſpicuam nuper ſuſcepit Ioannes Baptiſta Martellettus, qui Ianiculi montem cognomento Aureum cultiſſimis hortis nitidiorem facit. Altera oriunda è pallido floſculo rubris maculis guttato paleæ pallorem ſuaui rubore virgatum circunfuſis explicat in folijs, eundemque denſa ſurrigit in coma. Candidam alteram purpureis vnguibus bicolorem, duplicique lacinioſo apice tum xerampelino humiliùs, tum ſubrubente celſiùs criſtatam mater peperit filiæ quidem concolor, at ſimplici foliorum ornatu ignobilis. Meridianis horis tempeſtiuè legetur, dehiſcente iam lanuginoſo globulo, ſicciſſimum ſemen cum exiguo cauliculi, vt meliùs matureſcat. Rectè ſpargitur vel Auguſto menſe, vbi iam Leonem luſtrauit ſol; hoc enim anticipato ſatu intra octo menſes properus plerunque flos indolem præmonſtrabit: vel certè duodecima Septembris luna, nempe ea die, quæ tri-

Semen tempeſtiuè colligẽdum & iacendum.

Io. Baptiſta Martellettus.

duo plenilunium antecedit. Sic autem deponitur. Præpinguis, leuis, maceratique ſoli cribraria farina in fictili catino ſubſternitur. Super eadem lanuginoſi ſeminis congeries tenuiter lateque explicata digeritur; aut certè vtiliùs eadem ante ſationem cum prætenui ſolo in alueolo, vel in patina confunditur & permiſcetur, donec, inuicem diſcretis penituſque cum terra confuſis minutis ſeminibus, vnus & vnicolor terræ aceruus appareat: ea deinde miſtura rariſſimè diſſeritur. Eiuſdem generis ſolum ſupercernitur cultri craſſitudine. Binæ, ternæue matutini ſolis horæ, dum exeat in herbulam ſemen, indulgentur. Aquulæ præterea minutum ac lene ſtillicidium identidem irroratur, ne leuiter obruta ſementis guttis grandioribus denudetur. Hæc autem vſque adeo miniſtrabitur irrigatio, quoad ſingulis è ſeminijs terna folia exierint; quibus pro incremento humus eadem anguſtiſſimo incerniculo tranſmiſſa inſpergetur, donec digitali radices altitudine obruantur. Cæterùm, ne hibernis algoribus nocturniſque gelicidijs inflata & fermenteſcens terra ſummo tenus ſolo depreſſas, & raris breuibuſque fibris inhærentes radiculas ſuſpendat, ac regerat in apertum, eiectaſque diſperdat, ipſis conſitum vas apriciſſimo loco, qui gelida tepeat hieme, ſtatuetur. Vbi folia inaruerint, à pluuia & ſole intra frigidam porticum reuocabitur. Nec ante medium Septembrem eædem ra-

diculæ

diculæ refodientur, ne ſolis halitu exuctæ ac retorridæ diſpereant. Mox adultiores ſeparatim humi deponentur; minuſculæ in catillis humabuntur. Sic tum probabili flore eligendæ, tum degeneri reijciendæ internoſcentur:

Ranunculi cultura.

CAPVT XII.

RAnunculus Byzantius, ſiue Aſiaticus, radice in grumulos coagmentata veluti multipes (hic enim præcipuè in hortis colitur) antequam terram ſubeat, natare vult, donec per ſolidas quatuor & viginti horas frigida inſuccatus & præmollitus ad facile germen intumeſcat: vt in humore terraque viuax rana in florem tranſijſſe, nec tamen indolem nomenque amiſiſſe videatur. Septembri menſe ante plenam lunam triduo intercedente conſeritur. Ex hominis reſoluto fimo concreta humo præpingui humidaque nutritur. Summa tellure lætatur in binos digitos demittendus, anguſto interuallo in quaternos ternoſue diſponendus. Diuerſi generis floribus inſociabilis ſolitario ſatu deponitur: aſſitos enim igneo frequenter veneno exurit & enecat. Primò expetit ſolem, qui florem ardentiſſimè coloret; deinde vmbram, quæ diutius eundem tueatur. Ea re

Ranunculus radiculis in grumû aceruatis.

re commodiùs in fictili deponitur. Siquando irriguam aquam in ſicco ſitiat, adaquandus: ſiquando familiari ranis inconſtantia exiliat, aggeſto ſolo tegendus eſt. Vt primùm folia cauleſque inaruerunt, effodi ſtatim debet; quòd æſtiuis tum imbribus humoris auidus proſilit è terra, tum feruoribus retorreſcit & corrumpitur. Huius perſimiles aceruatis in grumum radiculis, at ſimplici flore diſpares ranunculos in olerum terra pinguiore à ſole nonnihil auerſos ita obrues, vt eadem binis digitis altè ſuperueniat, quaternis intercedat: quotannis crues, ac ſuperioris inſtar cuſtodies: vt citra ſpem folioſi floris colore degenerent, ſemine feres. Qui rutæ folio viret, folioſoque flore flaueſcit ranunculus, quærit vas fictile, bonam olerum terram, apricam poſitionem, digitorum in ſatu duum altitudinem, trium intercapedinem. Radice molli nudaque cum ſit, diu inobrutus noxæ obnoxius eſt. Septembri menſe eruitur, &, ſobole ſubtracta, reſeritur. Quare vbi foliorum viror exaruit, frigidum in locum recipitur, ac Sextilis menſis imbribus, ne nouas citet fibras, ſubducitur: aut certè vtiliùs amiſſis folijs ſtatim effoſſus, iterumque conſitus in auerſo ab æſtiui ſideris radijs angulo deliteſcit; vt æſtatis imbres, fibrarum illices, in eundem bellè depoſitum innocenter, atque adeo ſalubriter incidant. Non abſimilem cultum deſiderat nemorenſis fibrata radice, alboque

Flauus multiplex folio rutæ.

Fibratus flore pleno candido.

que

que flore multiplici Ranunculus. Terra enim pariter olitoria humectaque, vase fictili, duum digitorum depressione, post amissa demum folia subdiali opacitate lætatur: mediocri verò apricatione contentus est; nec extrahi vult, nisi ad sobolem secernendam, ineunte autumno, statimque adobrui postulat, discretis passisque capillaceis fibris; quemadmodum Iridem Clusij priorem serendam esse monstrauimus, & Pæoniam deponendam pluribus trademus. Glomerato quoque flore globosus exigit in bonam riguaque olerum terra, & positu mediocriter aprico, nullo testæ vel areolæ discrimine, minutum fibrarum capillitium diffundi: radicis oculum in digiti altitudinem demitti, vt is deinde conspicuus à terra extet: nunquam refodi, nisi cum fœtus numerosior à matre fuerit separandus: extrema hieme simul effodi, simul inhumari. Tuberosus in quaternos digitos deprimendus, & palmi dimidio interuacante distinendus: eiusdem soli bonitate, solis mediocritate, assiduoque terræ latibulo gaudet, præterquam si adultiorem à parente prolem abiungere opus sit. In hanc opportunitatem exitu Augusti refossum tuber illico recondatur.

Globosus.

Tuberosus.

Asphodeli, Pæoniæ, Lilij conuallium, & Iucæ Indicæ cultura.

CAPVT XIII.

Asphodelus. ASphodelo tres altè digitos deponendo, palmarique mensura seiungendo attribuunt solum pingue, humectumque, ac modicè apricum: alternis quoque annis eximunt, quò adnatam sobolem subducant. Ex opacis montibus

Pæonia. Pli.l.25 c.4. & l.27.c.10. siluisque accita medicatissima Pæonia sublustrem opacitatem amat. In olerum pinguiore humidoque solo defoditur, ipsius radicis oculis ternos tantum in digitos depressis, triumque circiter palmorum quoquouersus interstitio relicto. Translatione non gaudet, præterquam tertio quoque anno, cum subterranea radicosorum oculorum sobole, conspicuoque ramosorum foliorum nemore partes in omnes nimia diffunditur. Si quando igitur eam refodi transferrique oporteat, Nouembri extremo id fiat: quia, cum fibras nondum egerit nouellas, exempta non læditur. Citra vulnus fracturamue diligenter eruta plures in plantas sic diuiditur, sic diuisa repangitur. Quoniam præcrassa radicis crura multiplici dubioque flexu implicat; intra magnam aquæ vim perbene priùs agitatur ac di-

luitur

luitur, vt, hærentis terræ detersis sordibus, deprehensi facilè nexus extricentur, aptiorque sectura locus dispiciatur. Ad hæc ipsum radicis caput in oculos ternos quaternosue, aut etiam singulos cultro conciditur: in excauato scrobe medius congesti soli turbinatus cumulus excitatur: eidem radix ita imponitur, vt oculi ternos in digitos subsidant, crura verò per excitati monticuli ambitum bellè diuaricentur; quia, si mutuo implexu inter se contingerent, minus è terra pabuli haurirent, facilique negotio corrumperentur. Admoto demum solo eadem circuntegitur; vtque illud arctiùs hæreat, etiam irrigatione iuuatur. Fortè diuulsi balani depangi debent; quia iustam sobolescent in radicem. Lilia conuallium geniculatis internodijs consertè contexteque colligata & cohærentia in ipso satu non extricamus atque distrahimus: sed à materno cæspite oculis confertissima, & radicum nexu ferè inextricabili catenata cultro discindimus: mense Nouembri, aut etiam Decembri non amplius tres digitos obruta in pinguibus vmbrosisque statuimus, ne videlicet patrias conualles mutasse videantur: irriguam siticulosis aquam ministramus: vix vnquam loco mouemus; quia in angusto spatiosè vberrimeque florent. Summam prædictis mensibus per annos singulos effœtam humum cautè scalpendo subducimus, recentem aggeramus; quia numeroso fœtu densissimè propagata prosiliunt. Iuca Indica ad

Lilium conuallium.

Iuca.

ad noſtratis oleris altricem, validam humum libentiſſimè diuertit: noſtra frigora tolerat: apricitate etiam lætatur: infœcunda ſeminis adnatis oculis ſeſe propagat, vt arundo; ſimilique cultu ſata digitali ſolo tegitur, ſubinde altioris aggeſtu ſoli, prout exiget vſus, obruenda. Ea propter quatuor à ſummo ſcrobe digitos primò depacta diſtabit. Verna temperies hæredibus à matre vulſis proſperè tranſponendis tempeſtiua eſt. In fictilibus poſiti maturiùs adoleſcunt, ſeruanturque curatiùs. Modico per æſtatem tum ſole, tum humore proficiunt. Poſſunt autem iam ſatis adulti è fictilibus in hortenſes puluinos cum ſuo cæſpite differri. Sed matrem ac ſobolem areolis inhumatas tranſmouere non expedit.

Trachelij Americani, Lychnidis Byzantinæ, aliarumque conſimilium herbarum cultura.

CAPVT XIV.

Trachelium Americanũ.

AMericanum indolis molliſſimæ trachelium declinandæ multiplici noxæ idoneam teſtam deſiderat. In olerum bono, bene macerato, & nequaquam verminante ſolo proficit: ab erucis enim & limacibus ob teneritudinem auidè appetitur. Frigoris tolerans tepido cautiùs loco hiemare debet. Caloris peramans irriguam aquam ſitire non debet. Annua tranſlatione

peren-

perennat: quia densiùs ſoboleſcens, niſi ſæpe rareſiat ac differatur, ipſum ſeſe opprimit & marceſcit. Februario menſe, aut primo vere tutò tranſponitur, & ſobole ſeritur; cum ſcilicet, hiberno frigore coërcita florea luxurie, maxima incrementa viresque cepit materna radix; adnatique pulli, matris vbere ſaginati, complexuque defenſi validè conualuerunt. Auulſi oculi paſſis, vt vberius alimentum trahant, fibris in binos digitos, ſiue ſummo virore tenus demerguntur: illico irrigantur, vt ſolum adhæreſcat; & proferuntur in ſolem. Id enim plantæ genus opaco auerſoque à radijs loco facilè putreſcit. Sed, ne delicatum floſculorum ver ab æſtu præmaturè defloreſcat, à diuturna inſolatione auertatur. Semen auiti coloris in flore tenax citra ſpem iacitur varietatis. Eodem propemodum cultu Lychnis Byzantina teſtæ committitur. Hoc autem diſtat, quòd reſecta radicis portione ternis quaterniſue minimùm fibris crinita propagatur: cum Americani Trachelij fœtus à matre ſine vulnere ſeparetur. Terram pinguem, tempeſtiuam irrigationem, tepida & ab Aquilone auerſa quærit hibernacula. Editiore in loco vegeta viriditate iuueneſcit, ac diu viuit; in imo pallida ſeneſcit, breuique interit. Vbi florum pila prope iam globata ex toto eſt, à ſole diſtinetur; vt floreus fructus & voluptas diuturnior ſit. Cum ſitit, irrigatur. Plures in plantas diſpertita ita differtur.

Lychnis Byzantina.

fertur. Ineunte vere ocelli cum radicis particula ſeiunguntur, atque ad virentis vſque germinis initium inhumantur. Cæterùm, vt feliciſſimè ſoboles proueniat, nouellus oculus cum exigua materni corporis portione, quamuis non fibrata, reuellitur: dimidio germinis defoſſo, vulſuræ plaga vaſis lateri applicatur: inuulneratæ parti ſolum bellè apprimitur. Ita radix celeriter comprehendit, ac ſpecioſam in plantam feliciter adoleſcit. Auricula vrſi, atque Lichen ſiue Hepatica multiformi genere conſpicuæ, aliæque huiuſmodi fibratæ gelidiſſimi Septentrionis plantæ bono licet in ſolo apud nos minùs incommodè hoſpitentur, vitales tamen non ſunt; quia frigoris peramantes noſtro tepore triſtantur & contabeſcunt. Noſtrates verò, quarum pleræque ſemine conſeruntur, per æſtum florentes herbæ pinguibus, riguis, apriciſque delectantur.

Fibratæ plantæ.

Caryophyllorum cultura.

CAPVT XV.

Caryophylli ſatio duplex.

CAryophyllus vernaculus & ſemine & ſurculo ſeritur. Ad optimam fœturam bini circiter flores è magno numero in ſemen exire permittuntur. Maturitatis indicium eſt hiatus aridi folliculi, & ſeminis nigritia. Imum in vnoquoque folliculo fœcunditate præſtat: id enim, pro-

propiore alimento liberaliter haufto, generofiùs maiorem foliofi floris numerum procreabit. Ex albi caryophylli femine multiplex varietas prouenire folet. Inter maculofos fufcis maculis diftinctus vtiliter fementat ad progignendos infolita decentium macularum varietate perpictos. Denique faturo colore fuluus pulchrè varieque degenerem, atque adeo candidam frequenter prolem feminat. Sementem autem non Octobri menfe, fed collecto ftatim femine facies, vt intra annum florem legas. Vt autem prodigiosè foliofis ac peramplis floribus abundes, quartadecima luna caryophyllum, Zephyro afpirante, feminabis. Quòd fi genitalis & felix aura prædictam proximi menfis diem non fofpitet; fatio erit procraftinanda, dum fertilis ventulus incidat in alterius menfis fimilem diem. Semen fictili catino, præpingui minutimque fuccreta terra inftrato, committes: in digiti dimidium demittes: loco per æftatem mediocriter aprico ftatues, qui ternis tantùm matutinis horis infoletur: crebrò irrigabis. Ita intra dies octo primulam viriditatem citabit. Vbi quaterna foliola emiferit, diuturnum promouebis in folem: vt frequenti humus irrigatione femper humeat, curabis: exitu Octobris teneras plantas differes. Ita proxima flos æftate properabit. Idem præterea caryophyllus auulfione feliciffimè conferitur. Auulfi enim ab radice pulluli, fiue ramuli, vetuftam partem aliquam

Serendi tempus.

Educatio.

Propagatio per furculos.

è ma-

è matris corpore referentes, & rite depacti, licet à materno colore vultuque non degenerent, nec æquè, ac semine consiti, florea segete luxurient; hæreditariæ tamen pulchritudinis certissima laude probabilis varietatis incerta decora rependunt. Quarto nonas Octobris, caryophyllorum surculos, tanquam certò comprehensuros, depangere muliercularum cultura est: hordei verò semina, tanquam alienas fibras insito humore citatura, substernere superuacanea liberalitas. Feliciter panguntur à mense Februario ad medium vsque Martium, nempe sub ipsum germinandi tempus. Decacuminatis folijs summatim attonsi, fictilium lateribus contiguo compressoque satu applicati, atque ita depressi, vt oculi emineant, fideliùs comprehendunt. Non est, cur ima pars intorqueatur; aut bini ponendæ sobolis extremi vetustique cum intercepto internodio articuli cultro diffindantur. sed vtiliùs vltimum geniculum circulatim medium dissecatur, aridæque foliorum exuiæ detrahuntur. Terra congruit nonnihil effœta. Situs requiritur apertus, nec tamen apricus ad vicenos tricenosue dies, atque vsque eò, dum media foliola incipiant adolescere: tunc enim apricatio assidua indulgetur. Vtque inter diuturni solis incendia illæsæ tenellæ plantæ proficiant, frequens humor affunditur. Ita eædem exitu feliciore, quàm si Octobri mense positæ fuissent, ino-

inolescent, ac florem inducent. Eximiæ indolis caryophyllum nactus ita curabis. Vbi annus algere incipit, totum cæspitem è prono fictili leuiter concusso demissum eximes: tum implicitas terræ fibras extremas in duum digitorum crassitudinem circuncides; cauebisque diligenter, ne cohærentis glebæ pila comminuatur, neue intercidat. Glareolis deinde rite obstructo fictilis imo foramine, vnum alterumue digitum altam mediocrem terram substernes: ad quaternos quinosue digitos bubulum aut vaccinum sanguinem superfundes: trium digitorum exile solum adiunges: circuntonsum denique cæspitem impones, humoque pingui reliquam inanitatem explebis: in solem proferes: vt vsus veniet, adaquabis. Verùm, sæuiente iam brumali algore, in vase peramplo gallinaceum aut columbinum fimum aqua bene macerabis: eo medicato liquore consitum fictile rigabis. Ita, licet sub huius cæli clementia caryophyllus hiberno frigore non admodum infestetur, magna tamen eidem hoc fiet cultu vigoris & fœcunditatis accessio, vt foliosiores vegetioresque flores eliciantur. Exacta iam hieme vulgarem aquam affundes, vbi deuexior dies deferbuit; ne cum irriguo per æstum efferuescente humore radix pariter inferuescat. Vt assiduo grandiorique caryophyllo vernet annus, complures eodem tempore calyces dehiscere non patieris; sed, summis & primoribus relictis, detergebis adnatos.

Cura. *Florea continuatio.*

Vt

Vt hibernis floribus abundes, æſtiua, dum calyculos inducunt, germina præcerpes: ſic enim noua, quæ trudentur, ſeram maturitatem ad hiemem vſque retardabunt. Quin etiam frigidioris oræ coloni conſitas teſtas aut lætamine munitas, aut in loca tuta receptas ab iniuria gelantis anni aſſerunt: vbi verò tepidiore tempeſtate conſerenauit, in apricum reuocant: vbi nubilauit, aquis cæleſtibus

Alligatura,& incisio. exponunt. Ne pinguioris terræ lætitia, vberioriſque pabuli ſagina tam lautè cultos dirumpat flores; cum ſatis turgidos calyces intra biduum oſcitaturos animaduertes, lineo filo bis terue circunducto medios religabis: ac denticulatum oſculum leuibus æqualibuſque inciſuris librario ſcalpello factis laxabis; videbiſque ad voluptarium prodigium profuiſſe vulnera, vt è calycum ſingulorum tubulis totidem quaſi florea nemora extitiſſe videantur.

Translatio. Illud autem in primis cuſtodiendum eſt, vt hæc ſæpius planta deplantetur, putrique ſenio amputato tranſponatur. Tranſlatione enim mirificè proficit & perennat: diutius relicta & reſes folio ſilue-

Putatio. ſcit, flore minuitur, odore degenerat. Debent ad hæc, vbi defloruerunt, nuduli cauliculi plerique imo tenus geniculo ſuccidi, paucis admodum relictis, qui geniculatim & ſubinde floreant; dum attonſi & recaluaſtri ramuli noua germinantium

Locus ſatiuus foliorum iuuentute repubeſcunt. Eadem vtiliùs planta inter fictilis anguſtias alitur, quàm in area

paten-

patentiore: quòd in hac aut largioris alimenti nimia ſatietate dirupti calyces enormiter hiaſcunt, aut neſcio quo loci tædio flores maceſcunt. Solis, quem vnicè amat, largior copia facienda eſt; niſi tamen æſtiuis floribus vernet. Tunc enim vel tecto, vel inumbrante velo, vel ſubducto radijs loco ferui dior apricitas defendi debet: ne florea ſeges, verſicolori amœnitati nata, vehementi ardore præuſta miſerè flaueſcat. Inſolatio.

Granadillæ cultura.

CAPVT XVI.

OCcidentalis Indiæ miraculum, occidentis Dei cruciatibus floridum, Granadilla noſtrorum olerum pingui glebæ ſic inſueuit; vt inexpugnabili propagatione iam vbique luxuriet. Tres altè digitos toto corpore proſtrata deliteſcere vult; quia ex omnibus geniculis geniculata radix emittit. Solis atque humoris appetentiſſima eſt. Feliciùs pangitur radix iunior; quia vernat vberiùs. Quam latiùs proſerpere nolumus, in fictili ſerimus. Ne per imum foramen clandeſtinum exitum inueniat, neue per poſticum fugitiua ſubiectum ſe penetret in ſolum; obſitam teſtam ſuper laterculum ſtatuimus: an captiua ſurreptitiam libertatem attentet, identidem exploramus:

mus: foras eminentem, iamque deprehenſam ſeruili more demutilamus. Ne vaſis anguſtiore ergaſtulo eliſa ſpatium quærat apertius; iam adultiorem diffuſioremque plures partimur in plantas, ſeparatim ac diſperſim inhumandas. Emicanti iam germini è cancellatis funiculis, vel arundineo virgeoue textu ſcanſilis anſa præbenda eſt. Niſi enim diuini funeris efferendi pulchrè ambitioſa hæc planta adminiculum habeat, quo in excelſum euadat; breui parcoque germinatu veluti pudibunda ſterileſcit, humique latè procumbere, longeq́ue proſerpere dedignatur.

Gelſminorum cultura.

CAPVT XVII.

Gelſminum agreſte.

SVa eſt & agreſti candidi floris gelſimino digna patritijs cultoribus, digna cultricibus curis amœnitas, ipſo, quamuis fero, tum virore tum odore amabilis, nec inutilis. Vt enim ſileam topiarias hortorum ſcenas hoc ſequaci lentoque frutice ſpecioſè textiles; ſiquis præterea velit eximium voluptatis fructum è vulgari flore colligere, virgas recentes, læues, teretes, digitum craſſas, & bene fibratas vere, ſiue etiam autumno fictilibus infodiat: duobus digitis, nec amplius, è terra emi-

eminere passus supra imam gemmam recidat: in siluulam prope bipalmem iam adultos ramulos circuntondeat: regerminantem luxuriem frequenti cæsura coërceat. Proueniet enim, vt pila tonsilis densissimam viriditatem ferè densioris floris odorato candore formosè conuestiens cum splendidas ædium, tum lautas conuiuiorum delicias exhilaret. Eadem planta pingui solo pabulanda est, ac liberaliter adaquanda, assiduo etiam in sole habenda; ne in materiam frondemque penitùs absumatur. Mediocrem quærit apricationem siluarum gelsiminum flauum atque inodorum: reliquam culturam superiori similem desiderat. Hispani seu Laletani gelsimini, quod à Catalonia vernaculum nomen obtinuit, nulla satio felicior, quàm insitio. Siluestris igitur nouellas, nitidas, minimè scabras nodosasue, mediocrem digitum crassas, & frequentibus fibris comosissimas plantas mediæ magnitudinis fictilibus de more committito. Et quanquam sunt, qui vix dum translatum siluestre gelsiminum inserant; tu tamen annuo spatio cautiùs alescere & conualescere sinito; aut, si libet, autumno transponito, vt semestri quiete satis virium recipiat, atque insitione magistra celeriùs feritatem dediscat. Mense Martio luna decedente inserito. Illud autem antiquissimum tibi sit, vt siluatici stylum quàm proximè imum nodum supernè præcidas. Ita enim insitus surculus faci- Hispanum simplex.

liùs coaleſcet: quia omne virentis alimentum, quod quaſi quædam anima per medullam trunci, veluti per fiſtulam, naturali ſpiritu trahitur in ſummum, in ipſa nodorum denſitate diutius hærens atque conſiſtens augeſcit, nec anguſto meatu contineri facilis complures per oculos vehementiſſimas in materias exuberat. Quare vberiori ſucco proximum inſitum citiſſimè inoleſcere neceſſe eſt, ſi præſertim, ſubinde coërcita deterſaque ſilueſtrium germinum luxurie, in vnum adoptiuum ſurculum fertilis humor tranſcurrere atque confluere cogatur. Vbi quintam gemmam truſerint germina, decacuminanda ſunt, denſiore vt ramulorum ſiluula, plus florum inductura, fruticentur. Alternis minimùm annis ineunte vere ſolidus cæſpes debet eximi è teſta, idemque ad binos digitos cultro circunſectus pinguiore humo adiecta ſuum in vas reſtitui. Quotannis primo itidem vere ipſo tenus inſitionis capite id fruticis anguſtè deputatur. Nam, ſi virgæ ſic præcidantur, vt vnus alterue oculus relinquatur, rara paucis ex oculis flagella pullulabunt, maligno fœnore vernatura. Sin autem caput inſiti ſtrictiùs attondeatur; germinatu denſiſſimo vtiliùs capillabitur, & perennabit. Non poſſum hìc eos in re florea ſatis callentes exiſtimare putatores, qui fruticem altiùs vulnerare metuentes ſic amputant, vt citra imam gemmam ramorum aliquid extare patiantur; quod aliquandiu,

dum viret, noua in germina abiturum alimentum inutiliter auertit in ſeſe; vbi verò exaruit, viridiſſimam plantæ iuuentutem intermiſto ſenio inhoneſtat. Crebras idem frutex amat irrigationes. Orientem ſolem ſpectare mauult, quàm occidentem: alioqui florum ſterilis foliorum infelici feracitate luxuriabit. Aeſtiuis menſibus, ac Iunio potiſſimùm Julioque non incommodè inoculatur. Atque hoc ſanè cultu fictilibus rite concreditur, & curatur. Sed elegantiùs multò virentia hortenſium parietum aulæa opere topiario prætexit, & numeroſis grandibuſque floribus iucundiùs diſtinguit. Hunc in vſum ſilueſtris gelſimini pleniores plantæ humi panguntur, quæ ſpatioſa in area largioribus ſatiatæ alimentis inſitiuo è ſurculo productiſſimas citant virgas, prædicto putationis tempore parciùs amputandas, vt in propaginem ſubmittantur. Propagationum autem duo maximè genera ſunt in vſu: vnum, quo editæ à matre virgæ ſulcis mandantur: alterum, quo mater ipſa proſternitur, atque in plures plantas per ſuas virgas diuiditur. Sic igitur à matre virgæ deprimuntur in terram. Appetente vere ſecundùm matrem ſcrobes fiunt: in eoſdem virgæ proximè maternum caudicem modicè contortæ, vt radices faciliùs citent, atque arcuatim recuruatæ demittuntur: quaternis circiter adobrutis gemmis ſic retorquentur, & ſupra terram eriguntur, vt, cacuminibus deſectis, vna, aut

vt maximè altera gemma relinquatur. Ita recentes propagines quà radicis, quà telluris, geminarum nempe matrum vbere tutelaque pinguiter ac feliciter enutritæ ingens robur & vires capiunt: quin etiam inhumatæ renaſcuntur ex ſeſe; quæque modò filiæ fuerant, fiunt repentè matres. Circumacto anno actis iam radicibus à materna ſtirpe amputantur, &, quò libuerit, differuntur, ſuis iam viribus pariturae. Haſce tamen flori ferendo minùs vtiles experimur: tum quia parcè florent, tum quia ocyſſimè euaneſcunt, vtpote fibrarum penuria laborantes, graciliquc corpore imbecillæ. Quare vtilior eſt propagatio, qua (ſicut in vite fieri conſueuit) ipſa ſternitur mater, vt propagata ſoboles vberiore alimento vegetior aſſurgat; cum ſcilicet iuxta imum fruticem ita, ne radicem lædamus, curiosè fodimus: ita in excauatum ſulcum leniter proſtratam matrem ſupplantamus, ne radicem eandem abrumpamus: cum deinde ex eo ſulco veluti ramoſas foſſas deducimus, per quas, vti quæque virga poſtulauerit, nonnihil intorta propagetur; atque (vt paulò priùs docui) humo propagines operimus, & ad vnam alteramue extantem gemmam præcidimus. Vbi radicibus emiſſis virgæ comprehenderint, transferuntur. Quanquam hæ quoque minùs fertiles viuaceſque ſunt, quàm quæ ſiluatici gelſimini robuſtis radicibus adoptiuæ inhærent. Satiua hæc periſtromata orienti meliùs, quàm meri-

diano,

diano, vel occidenti soli aduertuntur; vt primæ lucis flos matutino candore similes amico frutici flosculos appingat. Humor eidem irriguus vbertim affunditur: niues & gelicidia cauentur. Quapropter hibernis mensibus in opertum obsita fictilia reuocantur: plantæ verò subdiales canneis aut scirpeis tegetibus proteguntur. Par eius cultio gelsimini, quod, eiusdem generis cum sit, duplici foliorum textura densiùs floret. Quanquam propagatione atque insitione sæpe tentatus omnem elusit industriam, fortasse vt minore sui copia, quò rarius, eò præclarius habeatur. Et hoc in fictilibus cautiùs custoditur. Alterum gelsimini genus, quod lato Medicæ mali folio, foliosoque miræ suauitatis flore Alexandrinum, siue Arabicum appellatur, præterquam quòd solo lætatur itidem pingui, multùm irriguo, aperto insolatoque; frigoris & caloris adeo intolerans est, vt frequenter vtroque perustus intereat. Quare in fictili obseri debet, vt gelido anni tempore in opertis ac tepidis locis hybernet. Maturè, vbi primulo rigore inalgescit annus, recipitur in locum contectum eum quidem, non tamen vndique præclusum, sed patentem & vtiliter perflabilem, velut in porticum peramplam, quæ hibernum solem accipiat, & austrinis afflatibus latè oscitet, imperuia & impenetrabilis Aquiloni. Diuturnum verò periculum docuit, in occlusa cella repositum hunc fruticem foliorum defluuio non

Hispanum multiplex.

Arabicum.

ſine noxa caleſcere. Debet idem prætcrea cæteris gelſiminis ſeriùs vere iam adultiore in ſubdialem aream promoueri, atque, cum ſitiet, ita rigari, ne folia madeſcant: quia ſolent irriguis guttis, quaſi brumalibus pruinis, contacta dilabi. Per æſtiuos tamen feruores minuta aſpergine, quam ſcopulæ irrorabunt, mirificè recreabuntur. Hoc iſti etiam conuenit frutici cum ſuperiore, vt in ſiluaticum inſeratur: veruntamen, ligno, folio, & flore cum valde diſcrepet, difficiliùs coaleſcit. Paucis culturam colligam vniuerſam. In ipſa ſcabritia duritiaque nouo more delicatus frutex ipſo, quo colitur, obſequio ſæpe læditur, & blanditijs necatur. In eo putando diſcordes putatores & ſententijs inter ſe, & ferro cum eodem digladiantur. Etenim verno (vt mos eſt) alij quotannis amputant in palmum. Nimis crudelem alij omnium annorum trucidationem rati, leuiore tonſura ſumma tantùm cacumina diſtringunt. Alij, ſiluoſa denſitate interlucata, ramulos reliquos intactos relinquunt. Ab alijs denique duro tenus ramoſa teneritas reciditur. In re adeo controuerſa & plena diſſenſionis meam equidem ſic interpono ſententiam. Nonnullam ſinguli, vniuerſam putationis diſciplinam complectuntur omnes. Primo alteroque ab inſitione anno inſitum anguſtè, imoque tenus oculo deputabitur: ſic enim ille fiet craſſior, & plures ex ſe, vehementioreſque ramos eijciet; qui, cum inſtar qua-

tuor digitorum erunt, Hiſpani more gelſimini nonnihil mutilabuntur, vt cum ipſi, tum maximè gemma craſſeſcat. Tertius annus palmares virgas in arbuſculæ ſpeciem indulgebit. Ita quotannis paulatim excitatus frutex in trium circiter palmorum altitudinem latitudinemque arboreſcere permittetur: atque hanc in poſterum ſtaturam annua putatio tuebitur. Quare gracilioribus, deorſum ſpectantibus, diſtortis, aridis, & ſuperuacuis ramulis deciſis, puſillum arbuſculæ lucum collucabit: vegetos, nitidos, proceroſque relinquet, vbi prædictum exceſſerint modum, leuiter attondendos. Ita fruticis incolumitati & pulchritudini, ſublata inutili ſobole, conſuletur, idoneique inſitioni ſurculi comparabuntur. Ad extremum ſtirpitus detrahetur, quæ ſolet ab ima ſtirpe identidem pullulare, matrem prælibans, mitibuſque ramis alimentum præripiens, ſiluatica progenies. Operoſiorem poſtulat culturam rubrum Americæ gelſiminum annuum, quod barbaro vocabulo Quamoclitum appellant. Moroſa naſci ſemina in aqua, & in ſole ipſam tepefaciente habentur eatenus, quoad præmollita turgeſcant: aut ſingula, aut bina in ſingulis fictilibus pingui humo repletis duos altè digitos demerguntur: ſol, & humor affatim indulgetur: ventus immodicus euitatur. De tempeſtiuo ſatu diſſentiunt ſententiæ colonorum, alijs Iunio menſe, maturiùs alijs, alijs verò ſeriùs ſeren- Americanum

dum eſſe firmantibus. Ego ſatis habebo non ignobilis cultoris proſperum cultum proponere. Hic ergo Maio aut Iunio menſe, lunaris curriculi quarta extremaque parte, bina ſeu terna ſemina conſerit in fictilibus: quotidie meridiana irrigatione madefacit, & intra dies octo properato germinatu in lucem euocat. Vbi quatuor digitos à terra extiterint; vnica in ſingulis teſtis relicta planta, reliquas cum adhærente ſolo in ſingula fictilia tranſducit, parique irrigat ſedulitate. Sumit ſibi deinde capaciora vaſa, & aqua replet: conſitas in hæc teſtas vndique potaturas immittit: humoris exhauſti damnum crebro rependit infuſu. At ſi exuperans æſtus humum arefecerit, irrorato manibus imbre æſtiuus Aquarius humectat. Quoniam verò conuoluulus hic ambitione reptitia ſumma rerum affectat: arundinibus cancellatim fictili circuntextis, intentiſue funiculis duum cubitorum commodos illi gradus offert. Ramulos quoque ſuccreſcentes, ſiqui vaguli vacillent, arundineo ſepto, lineoue adminiculo applicat implicatque: vbi tortili reptatu arundinum & funiculorum faſtigia ſuperant, cacumina demutilat, vt maiore conatu luxurientur in floſculos. Monet hic etiam, ſemina, vbi vix inaruerint, diligenter eſſe legenda: quia frequenter è folliculis dilapſa minutulis nigelliſque corpuſculis veſtigatorem fallunt. Teſtatur denique, eadem, niſi largo humo-

re

re ac ſole ſolicitentur, vnum, alterum, tertium quoque annum ſub terra ſilere, antequam progerminent. Recens & rarum Romæ, phœniceo flore gelſiminum Indicum, ſiue Canadanum, præter ſolum pingue, exhalato pinguedinis vapore bene maceratum, felici poſitu apricum, radicibus ramiſque fundendis vacuum apertumque, deſiderat etiam cancellatim ſcanſile adminiculum, vt amœniſſimam prætexat viriditatem; aut certè pedamentum procerum, contra imbres peruicax, decorticatum, & ſcobina exaſperatum, vt articulatim radicoſa fruticis brachia ſtatumen adiunctum arctiſſimè pertinaciſſimeque complectantur, atque ambitioſo reptatu in arboream altitudinem euadant. Debet autem à parietibus nonnihil diſtineri, ne floribus onuſta pendula cacumina incurſantibus ventorum furijs allidantur. Hiberna frigora non ita multùm reformidat. A primo vere in extremam vſque æſtatem rigari vult. Seminis, quod hoc primùm anno apud nos protulit, adhuc intentata ſatio eſt: necdum inſitio cæſione ac vulnere peregrini fruticis cum vernaculò adoptiua fœdera ſanciuit. Vna proſpero vſurpata periculo cultura ita ſingularem ſtirpem docet eſſe multiplicandam. Verno, priuſquam oculi fruticis intumeſcant, trigemmis ramulus præciditur: eius caput cultro diffinditur, ac depangitur binis obrutis gemmis, vt tertius nodus extet. Sic ex facili

Indicum maximum flore phœniceo.

ca-

capit & germinat, humore præsertim adiutus, & sole.

Rosarum cultura.

CAPVT XVIII.

ROsa, risus anni pulchrior, & princeps hortorum purpura, vt antiquitatem hilarauit ornauitque, ita exercuit & pupugit cura magis, quàm aculeo. Sic igitur ipsam curauit & coluit antiquitas. Fidiculæ vesperi occidentis nouissimis diebus, mense scilicet Februario, vbicunque patiebatur cæli ratio, terram ad rosæ satum bipalio vertebat. Hoc eodem tempore, siue inter Vergiliarum occasum & brumam rosaria noua semine aut virgultis conserebat, vel antiqua curabat: sarculis enim, aut dolabris circunfodiebat, vniuersamque ariditatem resecabat. Eadem à Fauonio fodiebat, iterumque solstitio. Sed locis calidis, apricis, atque maritimis Nouembri etiam mense roseta instituebat. Satio multiplex erat. Alij enim semina ponebant, quæ seriùs eueniunt. Ob id potiùs caule conciso inserebant, & ocellis radicis, vt arundines. Alij caules aut in propaginem deprimebant, aut radicitus recisos in virgulas palmares interuallo cubitali adobruebant, & frequentibus irrigationibus iuuabant, factas deinde viuiradices trans-

Rosæ cultura vetus. *Pl. l. 18 c. 26.* *Colum. l. 11. c. 2.* *Pallad. Febru. tit. 21.* *Varro de re rust. l. 1. c. 35.* *Pli. l. 21. c. 11.* *Pallad. Nouem. tit. 11.* *Pli. l. 21. c. 4.* *Constant. Pog. Agri. l. 11. c. 19.* *Theophrast. de hist. plant. l. 2. c. 2.*

transferebant. Ex horum numero Pangæi montis accolæ adeo translatione profecerunt, vt numerosis folijs pusillas rosas in amplissimas explicarint. Erat præterea, qui non absimili more ante calendas Martias, siue post Vergiliarum occasum rosam fruticibus, & surculis quaternum digitorum longitudine, aut etiam ampliore pedalia per interualla disponeret: omnibus annis per idem tempus circunfoderet & recideret, vt quàm diutissime conseruaret. Neque verò exputabant solùm, verùm adurebant etiam nonnulli: qnia succi copia in foliorum ramorumque siluosam atque inanem luxuriam nimia fundebatur, nisi ferro atque igne in breuissimi ramuli vtiles angustias coërcita, spatiosoque exitu prohibita & repercussa, diuturniore mora satis concoqui & perfici cogeretur, vt amplè foliosos erumpere posset in flores. Fossio altior quàm frugum erat, leuior quàm vitium. Pangebatur nec pinguibus, nec argillosis, nec riguis locis, sed raris, & præcipuè ruderatis. Quanquam, vt assiduè vernaret, singulis mensibus serebatur, atque stercorabatur. Ad hæc ponebatur calido, prono ad meridiem, & sicco loco, magno naturæ documento, tum quòd Carthagine Hispaniæ hieme tota præcox purpurat: tum quòd arida & siticulosa Cyrene odoratissimos flores, nebulosa & roscida Aegyptus procreat inolentes. Iam verò florum callida ita posteritas rosas colit. In solo

Plin. ibid.

Colum. l. De Arbor. c. 30.
Plin. ibid.

Theophrast. De hist. plant. l.6. c.6.
De caus. plant. l.3. c. 24.
Plin. ibid.

Constant. Pog. ibidem.

Plin. ibid. c.4. 7. & 11.

Cultura recens.

quo-

quolibet feliciter, at feliciùs in præpingui & ad solem recliui, palmari altitudine tria cubita aliam ab alia depangit: per autumnum effœto senio reciso stercorat: arundineis parietibus, cancellata structura excitatis, applicitas implicitasque adminiculat ac nodat: capita quoque deorsum versùs curuata substringit; quia ipso flexu retardatus, qui fruticem permeat alitque, terrenus humor adeo coquitur ac digeritur, vt numeroso & conspicuo flore tandem exuberet. Italicam superiori persimilem, nobiliorem tamen, ac diligentiùs colendam semper virentem, perpetuam, siue omnium mensium rosam appellant: quòd ea sæpius amputata primùm fasciculi aspectu confertissimos calyces simul promit, quos deinde paulatim atque per partes ad alteram vsque putationem floreum recludit in partum; vt ipsos singulis mensibus vnà cum floribus inducere videatur. Isto autem densiore calycum numero, florumque prope continuato vere maximè distat hæc à superiore, quæ minùs diues floridæ purpuræ rariores aperit virides alabastros. Vt igitur omnibus, aut certè plerisque mensibus perpetua vernet, sæpe intra annum, ac bis minimùm deputanda est. Exitu Octobris superficies omnis solo tenus angusta putatione succiditur, vt è duro repullulet: ita enim citati calyces numerosiores florea fertilitate perhiemant. Mense iterum Martio exputatur, vno aut altero ramulis articulo relicto.

Rosa Italica flore pleno perpetua.

cto. Verùm, vt ſerotini calyces tota æſtate vernaturi ſubnaſcantur, tempeſtiui, dum conniuent, verno tempore detrahuntur. In altiore ſolo depactam putator minùs compeſcet, quippe plus humoris trahentem, quàm quæ in fictili poſita ſit. Putationi dies aptiſſima cenſetur, quæ triduo quatriduoue plenam lunam præcedit. Quindecim ſpatio dierum ante ipſam putationem aqua non miniſtrabitur. Vbi iam ſiti nimia laborare plantam animaduerteris, priùs circunfodies, vetuſtæque terræ ſubductæ vice vel hominum attonſo capillo, vel equino fimo iam putri lætificabis, bono ſolo conſitæ ipſi teſtæ ſuperinducto: tum crebris eandem irrigationibus refocillabis, ſalubri apricatione refouebis, à frigoris inclementia tecto tepidoue loco tutaberis. Eadem ferè cultura conuenit ijs roſis, quas puluinis hortenſibus commiſeris. Sed, quoniam illæ ad incommoda temporum declinanda citra noxam tranſmoueri nequeunt, auerſo à Septentrionibus loco depangi debent; cum hieme progerminauerint, impoſitis tegeticulis à nocturni frigoris iniuria protegi;& ijſdem remotis diurnæ apricitatis beneficio foueri. Quanquam optimus magiſter vſus iam docuit, id genus frutices, præſertim robuſtiores, citra frequentem putationem intonſos pleraque anni parte vernare; dum tamen & pinguis terræ pabulum, & irriguæ aquæ poculum frequen-

ter

ter & affatim adminiſtretur. Vt autem dapſilem florum prouentum habeas, ipſa fruticum brachia (quemadmodum in proximè ſuperiore roſa monuimus)præcipitabis. Cæterùm eoſdem frutices multiplicare promptiſſimum eſt, ſi de more propagentur in ſulcos: ſi autumnali putatione reſectæ virgæ modico inclinatu ſtatuantur, ac ſtrictim attonſæ duos de terra digitos extent: hac enim ratione radices & germina vehementiùs impellent. Sationi huic tempeſtiuus October aut Nouember eſt. Batauæ centifoliæ robuſtum ſolum, frigidus modiceque apricus locus deſtinatur. Virgarum ariditudinem & ſenium tantummodo exputare conuenit: quia raros in ramulos hæc planta diſpergitur. Pullulans ab imo ſtirpe ſoboles fibris nonnullis capillata differtur. Parem cultum depoſcit nomine ſpecioſo par, flore minùs amœno diſpar centifolia inodora. Vario rubore maculoſa, odore ac magnitudine vernaculæ ſubrubenti perſimilis, ligno durior, ramis fruticoſior, florum mediocriter ferax quærit aperta, aprica, & rigua: ſolo gaudet robuſto. Flos adeo mollis eſt ac delicatus, vt nebulas reformidet. Putationis vice ſumma ramorum teneritudo decacuminatur. Fœcundiſſima radix latè ſpargendam fruticat in familiam. Damaſcena iucundi ſpiritus roſa, modò aureis crocis odoratior, modò argento tantùm folioſiore minùs odora, humore, ſole, liberoque lætatur cælo. Frigoribus

Centifolia Batauа.

Centifolia inodora.

Variegata.

Damaſcena.

ribus non affligitur: imò etiam toto ferme anno germinat ac vernat. Vetustiorum virgarum, quas ætate duratas ægrè transcurrit humidum alimentum, angustam trunco tenus cæsionem per diuortium veris atque hiemis amat; vt nouella virgea silua integro, ac nusquam intercepto satiata succo lætiorem se vegetioremque profundat: atque ipsa materni trunci reuirescens & iuuenescens anilitas florida fœcunditate luxuriet. Iunioribus verò caulibus idem frutex vnam vel alteram gemmam relictam vult: quòd illorum teneritas vbertim tractum facilè admittit, atque æqua portione dispensat humorem: & paucos in exitus compulsa germinandi facultas vehementior assurgit, siluescitque diffusior. Rosa hæc surculo, & viuiradice frigido in solo posita feliciter celeriterque capit & prosilit. Obsoleto colore alba rosa, operi topiario densa & flexibili viriditate perutilis, validum solum, liberum solem, & vberem aquam expetit. Putationem recusat, præterquam si quis senio defectus ramus exaruerit. Vegetas, hortorumque textili ornamento commodas, recentes virgas antiquioribus, prout res feret, adiungi adnectique postulat. Vberrimè succrescentibus ab imo virgeis nepotibus genus amplificat. Lutea rosa, quæ foliorum densissima flauet coma, frigore delectatur. Idcirco felicior in Tusculano, quàm in Romano, prouenit solo. Illic enim plerunque foliosior flos mature-

Albicãs flore pleno.

Lutea maxima.

turefcit ac dehifcit: hic inani florum fpe fæpe turgidi alabaftri fenfim corrugati languent. Robuftum folum, vacuumque ramulorum libertati cælum appeti:. Quare arundineis cancellis implicari alligarique formidat. Tonfuram odit, quia fummatim floret. Inutiles tamen, malè nati, aridique ramuli vtiliter interputantur. Florum plerofque deturbare ante maturitatem expedit, vt reliqui fuis abfoluti numeris eleganter vernent.. Quæ pullulat ab radice denfior virgea foboles, primo vere auellitur, ac tranfponitur. Cinnamominam educat humus valida, irrigua, non admodum foli oftenta: luteæ rofæ communis parca putatio conferuat: propagat etiam reuulfus à materna ftirpe pullus nonnihil fibratus. Inter purpureas princeps habetur, quæ quamuis leuiter odorata, plurimis tamen foliorum verfibus ornatiffima, impulfoque altero flore è medio finu, velut apice regio infignis, fuperbit. Quanquam decora hæc non femper illam crifta honeftat: fiue quòd folito foliofior prior flos genitalem fuccum abfumpfit: fiue quòd eundem florem nimius imber, & nebula corrupit; aut natiuus, & familiaris vermis exedit. Luteæ rofæ debita huic etiam cultura debetur. Ita in vario rofarum genere variat hortenfis difciplina. Noftratibus autem rofis reliquis præcepta generatim tradita fatis confulent. Illud habeo extremo fubijciendum loco, fic effe rofei

Cinnamomina flore pleno.

Rubra flore pleno.

Arborefcẽs.

fruti-

fruticis, quem volumus arboreſcere, incrementa formanda; vt, imis medijſque nepotibus ſæpius detractis, ſuccus omnis partim implendæ caudicis craſſitudini ſeruiat, partim ad ſumma germina euocetur, quæ putatoris artificio in ramulorum ſpeciem fingenda ſunt.

Floridarum ſtirpium arboreſcentium cultura.

CAPVT XIX.

VNis ferè florum delicijs inclytæ arboreæ ſtirpes, quarum pauciſſimas adhuc Romani educant horti, peculiari diuerſaque cultura vix indigent. Olitorium enim ſolum, vliginoſum, & apricum vel omnibus, vel pleriſque prodeſt. Peregrinæ atque hoſpites eo cæli terræque poſitu excipiendæ ſunt, qui loci natalis ingenio reſpondeat. Earum verò hæreditariæ poſteritati continuandæ lateque ſpargendæ conſulit ſeminatio, inſitio, propagatio, talearum poſitio, fibratæ ſobolis tranſlatio. Supereſt iam, vt publicæ priuata præcipuarum cultura ſubiungatur. Arbor Perſica folioſo roſeo flore roſarum æmula à vulgari cultu pomiferæ non abhorret: bono in olerum ſolo, humecto, apricoque proficit: inſitione ſoboleſcit, quæ creſcente luna fieri debet; quia flos for- Arbor Perſica flore multiplici.

Molle. *Thesaur. Rer. medic. nouæ Hisp. l. 3. c. 15.*

reficiunt atque multiplicant. Molle, arbor Indorum, quam nostris libuit Lentiscum Peruanam, siue angusti folij Terebinthum appellare, amat calidum cæli statum, bonamque humum, singulis alternisue annis sufficiendam: aridis resectis ramis interpurgari vult: propagari debet, pullis, qui nascuntur ab arbore, de more in terram depressis, ac triennio post è matre decisis, quia lentas illi radices mittunt: si qua parenti adnascitur, vtiliùs planta transfertur: tenera & adolescens viriditas rigationibus adiuuatur.

Aquaticorum florum cultura.

CAPVT XX.

Floridæ aquarum plantæ, veluti natantes hortorum Nymphæ, dilectis in vndis demersæ memoriam prope suffugerant. Sed age iam adhuc in tempore memores à terrestri cultu ad aquaticum transeamus: vt hoc etiam hortorum cultores gloriari possint, sese amphibios esse, felicique labore à se aquas conseri.

Nymphæa duplex. Alba. *Plin. l. 25. c. 7.*

Nymphæa, non solùm forma, verùm etiam nomine inter flores Nympha, gemina est. Altera Heraclion dicitur, quia Nympham erga Herculem zelotypiæ fabulosus ardor in frigidam aquarum herbam deformauit, radice nigra, scabra, & clauam referente, vnde Rhopalon aliqui vocant; folijs ferme orbiculatis, læuibus, herbaceis, in aqua sum-

ſumma natantibus; flore candido, compluribus foliolis oblongis & acuminatis compactili, medijs lacinijs flauente, per Maium Iuniumque menſem vernante;cum defloruit,capite papaueris, in quo ſemen pullum,ſplendens & milio maius. Altera radice alba, folio oblongo, flore luteo, capitato & roſam æquante, ſemine ſuperioris inſtar ſubnigro ſplendidoque, ſed paulò maiore, quia Peneo innaſcitur in Theſſalia, Theſſala nuncupatur. Vtraque verò conſeritur in fictilibus ternos minimùm palmos altis, fundo minimè pertuſo aquam non tranſmittentibus. In binos palmos humus pinguiſſima, penituſque putris ſubſternitur: ibi radix bellè collocatur: deinde trium altitudine digitorum ſimilis humus adijcitur: aqua demum ſuperfunditur ita, vt oras vaſis exæquet; cumque illa ſubſederit, ſubinde recens infunditur. Reſecandæ tranſponendæque, cum opus eſt, radici, necnon demutandæ terræ Autumnus tempeſtiuus eſt. Paluſtrem Caltham flore pleno luteo, in ſemen non exeunte; caule inani, palmari, obliquo, in alas diuiſo; folio ferè Nymphææ, rugoſiore, rotundo, ſuccido, venoſo, leuiter ſerrato; radice multis candidiſque capillamentis fibrata, cultus educat non abſimilis. Requiritur enim vas humori continendo non pertuſum in imo, & ſummæ maceratæque pinguedinis ſolum. Hoc tamen reliqua cultura diſtat, quòd in digitum radix deponitur, quòd aqua

Lutea.

Io. Ruell. de Nat. ſtirp. l. 3. c. 67.

Caltha paluſtris flore multiplici.

ſupernatare non debet, cum inſuccatam limoſamque eſſe humum ſatis ſit. Licet autem hæc planta hiemem non reformidet, à gelido tamen Septentrionis afflatu eam auertere præſtiterit. Vere floret, interdum etiam autumno. Vt autem ſeneſcentibus nouos flores continues, plura de illis vaſa conſeres: cum vnum aliquod prope iam flores amiſit, humi acclinatum ſiccari ac ſitire patieris: deinde aridam ſuperficiem attondebis, terræ præpinguis exiguum adijcies, & aquam ſuperfundes: ea induſtria flores alieno tempore euocabit, atque ita per vices vaſa vere perpetuo lutei floris aureſcent. Cùm radicem voles eximere, ſobolemque transferre; tum vere, tum autumno id facies. Communis eſt cum Calthæ ſuperioris cultura cultio Trifolij paluſtris, geniculata radice latè proſerpentis; terna folia, ouata, glabella, & carnoſa ſingulis in pediculis ſurrigentis; floſculos hyacinthi effigie albos, denſis albidiſque ſtaminibus inſtar Capparis capillatos, à medio ferè bipalmi caule ſurſum versùs palmari ſpica extollentis; folliculos denique paruos & rotundos rufo, milijque perſimili ſemine implentis. Sicui præterea ſuppetat in hortis commodi fontis, aut lacuſculi, aut piſcinæ opportunitas; is meliùs poterit in imo eiuſdem labro, prædicta terra conſtrato, & has, & alias aquaticas florum feraces plantas eadem ratione conſerere, hoc eſt in aquis hortos inſtituere.

Trifolium paluſtre.

Indiæ

Indicæ Stirpes in hortis Barberinis.
CAPVT XXI.

INdia quoque vt opum, ſic florum prædiues expolitiſſimos Barberinos hortos ſingularium admirabili munere plantarum exornauit; vt illi ſuo ſimiles Principi longè inter cæteros eminerent, vt Romanarum delicijs Apum India Romæ vernaret, vtque Numæ Capitolium vetus in Quirinali, poſtquam in dominatricis familiæ viridarium refloruit, amœnitatis Indicæ tributarijs floribus coronaretur. Ea igitur ornatu barbara, ingenio amœna, manu Pallas, vultu Venus, quàm ſtrenuè pugnaci arcu, tam formosè feroci ſupercilio ſagittifera, vt appoſito regnantes Apes dono cultuque demereatur, florum ſemina quæſitiſſima defert ad littus. Inde Neptunum per liquida regna natantem curru non ita procul aurigantem breui ſermone compellat. O fluctuantis imperij tranquille moderator, qui per infidas & naufragas vias tenui ligno linoque orbem terrarum vltro citroque portas: quique diſterminatas immenſo elemento gentes, ventis licet reclamantibus, vndis licet obluctantibus, mutuo commercio miſces, atque vnum alteri mundum admoues, age, Apibus mellea ſuauitate amabiliter dominantibus remotiſſimæ Indiæ gratum obſequium ſiſte. Quid autem mellificas Apes oblectet magis, quàm florei delectus amœnitas?

Caſſiod. in Chron.
Marlian. l. 4. c. 22.
Lipſ. de Magnit. Rom. l. 3. c. 5.
India Barberinis hortis tributaria.

Has ego lectiſſimas Indici veris primitias præmitto, frequenti poſthac florum munere ſemper vernantem erga Barberinas Apes beneuolentiam teſtatura. Breuiter ad hæc & alacriter felicis itineris hilaratus nuntio Neptunus. Adſum vndarum Rex, velociore nunquam impetu liquidam immenſitatem emenſurus, ipſiſque regnis potiori Barberinæ maieſtati famulaturus. Exinde florum geniales merces tranſuecturum currum margaritiferi tractus candidis diuitijs in obſequioſa ornamenta congeſtis digeſtiſque marinæ Nymphæ artificiosè opulentant: vtque longinqua doceat nauigatio quàm proſperam Cynoſuram ſpectet, in ſummo curru præfixum eminet gemmeum è Barberinis Apibus publicæ vtilitati laborantibus trigonum vice ſideris inſigne. Iam ſoluturo Neptuno intus foriſque pretioſum munus porrigit India, fabrefactam ſcilicet auream pyxidem, incluſis rariſſimorum florum ſeminibus, quàm includente metallo, nobiliorem, paucis hiſce multæ obſeruantiæ notis inſcriptam, Regnatricibus Apibus floreum Indiæ tributum. Curru ſublimem maris Dynaſtam abeuntem comitantur agili natatu ludibundi Tritones, tenero cantu flexanimæ Sirenes. Subridet æquati æquoris tranquillitas: ſuperfulget ſinceri cæli ſerenitas; vnuſque Zephyrus circunuolitans, cætero latente ac ſilente rauco ventorum agmine, illud blandè inſibilat, I felix.

Ita

Guidus Ren.s Bonon. delin.
Fed. Greuter incid.

Ita præuiæ Indicæ ſtirpes Barberinos ad hortos feliciter appulſæ ſunt;atque inter mellitas aduolantium Apum blanditias feliciùs hoſpitantur, totas floridæ Indiæ ſiluulas felicitatis illecebra mox euocaturæ. Longiſſimè remotis, necdum à patrio ſolo digreſſis præire cæperunt exemplo proxima eiuſdem Indiæ plantaria,quæ non ita pridem Romanos ad cultores diuerterunt:cum certatim cupideque ad Hyblam properent Barberinam. Et adhuc ſanè properarunt è narciſſis qui florem ampliſſimum liliaceum rubente ſaturat croco,qui lilio itidem ſimilis primitiuum candorem leui paulatim rubòre confundit,quique puniceis folijs denſiſſimam ſtaminum cæſariem coronat.Neque narciſſo ſegnior venit, vt formæ, ſic officij æmulator,hyacinthus, cui candor atque odor famam, tuberoſa radix nomen dedit. Craſſis quoque reptabunda geniculis Indica Iuca lentè feſtinauit.Canadana pariter inſolitæ magnitudinis fraga adrepſere. Tenuiſſimis leuiter nixum fibris Americanum Trachelium facilè ſolutis retinaculis accurrit; Dominoque concolor Purpurato, flos Barberinus, & planta Cardinalis euaſit. Ipſæ altiùs ac pertinaciùs humi hærentes plantæ,reuulſis prælongis radicum digitis, adfuerunt, Indicum ſcilicet flore phœniceo Gelſiminum, Granadilla, Vitis Canadana, Indica Laurus, Oleaſter exoticus, Arbor vitæ, Acacia, Sinenſis Roſa. Indica præterea peramplo folio, eleganti flore, fructuque prædulci Muſa, quam Plinij Palam eſſe, Pa-

Narciſſus Indicus è rubro croceus flore liliaceo.
Narciſſus Indicus liliaceus flore purpuraſcente.
Narciſſus Indicus flore puniceo.
Hyacinthus Indicus tuberoſa radice.
Iuca Indica.
Fraga Canadana.
Trachelium Americanum.
Gelſiminum Indicum maximum flore phœniceo.
Granadilla.
Vitis Canadana.
Laurus Indica.
Oleaſter exoticus.
Arbor vitæ.
Acacia.
Roſa Sinenſis.
Muſa.
Nat. Hiſt. l. 12. c. 6.

Garzias ab Horto Plāt. Hist. l. 2. c. 10. apud Clus. in exot.

Papyrus.

Tobias Aldinus.

Arbor Coralij.

C. Clus. Appen. ad hist. plant.

Palan appellatio Malabarica prope eadem persuadet, quo congruentiùs in Parnasso vernaret, quàm vbi, Musarum volucres, Apes sibi nidificant, Musis mellificant? Addidit se stirpibus Indicis Aegyptia Papyrus, victuro in chartis Principi decora planta. Verùm hæ stirpes rarum, illæ decus afferunt singulare, quibus vnos India Barbericos hortos herbarum scientissimi Tobiæ Aldini manu conserit & condecorat. Prior Americana Coralij arbor bono minutoque in solo intra testam semine sata nostratis phaseoli simillimo, splendidè tamen rubente planeque coralino visendam in altitudinem exijt, pluribusque ab radice stolonibus fruticauit. Medius & crassior caudex tres digitos biennio impleuit. Palmari supra terram interuallo patulos dissipatur in ramos. Cortex per adolescentiam læuior viret: in senecta rugosior ficulnei facie pallet. Raris idem, breuibus, pallidis, hamatisque sentibus armatur. Folia, vt in siluestri Siliqua, nullis incisuris interrupto, sed æquabili & prope rotundo ambitu circinata leuiter fastigiantur: ipsius etiam hederæ rotunditatem, amplitudinem, crassamentum, duritiamque referunt. Singulos hinc & illinc porrectos neruos breui pediculo nixa in triangulum terna sempiternò conuestiunt; ac temperato lætoque virore spem colorant coralini ruboris in floribus legendi, non inter naufragia expiscandi.

Flo-

Flores per arbuſculæ immaturitatem Romæ nondum tempeſtiui,coralium æmulaturi,pulcherrimique nominis fœnus maternæ ſtirpi repenſuri expectantur. Refloreſcens deinde arbor in concolores floribus phaſeolos creditur ſiliquatura. Hæc interim peregrinorum ritu pomorum, quæ ab acore nominantur, ſatis irrigata, largiter inſolata, in primis autem inimico frigori ſubducta pulchrè valet & conualeſcit. Braſilicus Phaſeolus è ſubnigro ſemine, lupinum æquante, atque vmbilicum leuiter lunante, propter coctilem laterculum in bonam ſuccretamque eorundem acidorum fructuum terram depoſito tam feliciter extitit, vt intra annum quindenos in palmos adoleuerit. Simplici, tenui, caduco, & vitigineo aſſurgit caule, inſtar vitium ſtatuminando. Dextro læuoque latere alternantibus è gemmis, quadruplici digito interuallatis, quaternum itidem digitorum ramuli erumpunt, mali Cydonij latiore folio triplici aut quadruplici ſemper virentes; indidemque virgulæ, duplo longiores porriguntur, primùm flore fabaceo quà candido, quà ſubrubicundo, ſiliqua deinde (quanquam hæc nondum euenit) faſtigiatæ. Indicum hoc legumen à frigore tuta & aprica poſitione, aquæ præterea tempeſtiua mini- Phaſeolus Braſilicus.

ni-

nistratione in extero solo libenter didicit hospitari.

Se-

THASEOLVS
BRASILICVS

Moringa. *Christoph. à Costa l. Arom. c. 35. Apud Clus. in exot.*

Præſentiſſimis par antidotis, Malabarica Moringa, ſemine conſita Erui ſimillimo, eodemque cultu educata, in fictili vegeta, laxiore loco vegetior, iu-cundiſſimi floris vice hilarem explicat viriditatem. Caule ramiſque nodoſa ſimul, & fragilis ad Lenti-ſci naturalem ſtaturam incremento iam cubitali contendere videtur. Minutis & lentiſcinis folijs raram ſterilemque adhuc, dum iſta ſcribimus, ob-tendit vmbram, quippe fructus pedalis & octogo-ni, craſſitudine raphanum æquantis, nondum fe-rax. Caius quoque ſiue Caious, ac Tamarindus primulo germine præmiſerunt exiguum ſui tene-rumque rudimentum. Illius arbor malum Puni-cam, huius Fraxinum aut Iuglandem apud nos etiam æquatura creditur; Caioi nucem leporini renis figura, & çolore cinereo in rubrum incli-nante, vas excepit, humus bona nutriuit. Menſe Martio poſita extitit Maio: Septembri quatuor digi-tos eminebat. Lauri regiæ folio minutiore viret: viget autem apricatione aſſidua, irrigatione ſedu-la, cautaque frigoris declinatione. Florem cando-re formaque mali Medicæ flori conſimilem, fo-lioſiorem tamen, nec ita odoratum; itidemque fructum grandiori malo æqualem, flauum rufum-ue, bene olentem, ſpongioſum, ſucci plenum, cum a-ſtrictione ſubdulcem, è prominula nuce, ſuo ſcilicet ex vbere, alimentum incrementumque ſugentem, accuratiſſima educatio pollicetur. Tamarindi

Caius ſiue Caious. *Id. c. 24. apud eund.* *Garz. ab Hor. Arom. hiſt. l. 1. c. 30. apud eund.*

Tamarindus.

arborem è ſemine, lupini ferè gemello, ſed fuſco, cura prope par, & cultura in duos iam extulit palmos, rufa & ramuloſa virga ſurgentem, ramulis vtrinque alterna ſerie digeſtis, & minutim folioſis; foliolis, veluti pinnulis, in alas è regione geminatis, diluto colore virentibus, acidulo ſapore iucundis, & acrem herbaceum intinctum concinnantibus, ſub noctem velut in ſomnum conniuentibus, bene mane velut ad vigiliam grato ſpectaculo ſeſe pandentibus. Nec vana præterea ſpes eſt, alibi neſciam hoſpitari plantam in Apum ac mellis amœniſſima Regia flores citaturam, qui candido colore, ſuauique ſpiritu cum ipſis Medicæ mali floribus certent, octo foliorum maiore numero victores: medicatiſſimum quoque fructum additutam, qui Græcæ Siliquæ more proueniat.

Fla-

CAIOVS MORINGA
TAMARINDVS

Flauum Gelſiminum, Sinenſis Orientis, ſiue (vt alij malunt) Indici Occidentis delicium, ac noſtratis orbis miraculum, nullo meliùs in theatro, quàm Barberinis in hortis ſuſpiceretur, quibus Vrbanus Sol, Vaticano tùm rubore tum candore nitidiſſimus, nempe Alius & idem beatiſſimè affulget. Accerſiuit ad Romanam amœnitatem Eques Caſſianus à Puteo, ad quem cumulatiſſimè ornandum & animi, & generis, & opum decora difficili alioqui fœdere conſpirarunt. Miſit Aquis Sextijs Salyum Nicolaus Faber Peireſius Senatorij cum ordinis tum conſilij vir; cuius prudentiſſimis in Republica tuenda curis fructuoſus labor florei cultus laudabili voluptate coronatur. Hic ergo frutex Romam tranſlatus in duo ferme cubita attollitur. Læui cortice, amaranthum referente, purpurat. Ab imo caule ramoſus pluribus virgis, itidem in ramulos brachiatis, fruticat. Folijs viret ſaturato ſplendidoque colore conſpicuis, oblongis, Punicæ mali foliorum inſtar duriuſculis, denſis, non inciſis, non deciduis, quinis terniſue in ſingulos ramulos coëuntibus, alarum aſpectu per virgarum latera explicatis. Floribus autem flauet omnino aureis, vulgaris gelſimini ſimillimo pediculo innixis, per ſumma ramorum in vmbellam diffuſis, Hiſpano gelſimino minoribus, diutius vernantibus, inualeſcente cum ſtirpe maiora quotannis incre-

Gelſiminum Indicum flauum odoratiſſimum.

Caſſianus à Puteo.

Nicolaus Faber Peireſius.

menta capientibus, eius floris, quem vulgò Saponariam vocant, facie retusis, suauissimè olentibus, arido etiam è cadauere odoratam animam spirantibus. Post florum gemmas baccis grauescit, minusculas oleas magnitudine primoque virore exæquantibus, à maturitate deinde liuentibus, maturæ instar vuæ translucidis, inclusumque nigellum & longulum, quale pyra includunt, semen indicantibus, hìc præterea solitarijs planeque vnionibus, illic gemellis & cohærentibus. Culturam exigit cum Hispano communem. Humorem in primis amat, & solem. Gelidam Septentrionis animam odit: imò etiam quodcunque hiemale frigusculum in tantum reformidat, vt viridissima folia luteo pallore tingat; corticem læuore, ac rubore decorum minutim granosa luridaque scabie asperet, ac decoloret; proserpente demum aritudine citò senescat, & pereat. Sed hiberno frigore infestari publica multarum stirpium calamitas est. Illa fruticis huius teneritudo peculiaris, vt, per æstiuos feruores sitientibus herbis cæteris expetito guttatimque propinato rorantis cæli nectare lædatur. Etenim floris folia vel leuissimo roris aspersu pallescunt, assiduo etiam infusu exalbescunt. Hac autem feliciter industria propagatur externus frutex. Virga ab exteriore

par-

parte , qua vix latum vnguem distat à matre , sursum versùs obliqua plaga in transuersi digiti longitudinem ad medullam vsque inciditur : incisuræ leuiter diductæ lapillus inseritur : sabulosa terra, vel argilla nonnihil humecta plagæ illinitur: obsitum deinque vas in altiorem laxioremque testam demittitur: & inhumandæ incisæ parti humus superingeritur : aut certè angustius, ac diuiduum sine fundo fictile vtrinque admouetur, & modicè deprimitur; vt ad obruendum propaginis vulnus satis emineat, nec nimio descensu matris radices conuulneret. Nisi verò id vasis suppetat, testaceis fragminibus circùm oras fictilis defixis aggerando solo, tegendæque incisuræ parabile vallum excitatur. Sunt , qui cæspitem eximant è fictili, & ima parte subsecta, reponant: subsidentem autem incisam propaginem humo adobruant. Hoc alioqui percommodum inuentum eo nomine videtur incommodum; quia, dum supernè prodest, inferiùs nocet . Subducta enim , quæ imam plantam alebat & fouebat, humus quidni noxæ sit? Ergo per vulnera impetratis radicibus, anno iam exacto secundùm matrem abscissa virga transferetur: & Indicum aurum flauos in flores liberaliter egerminans nostro etiam in orbe propagabitur, hoc est (vt illustris poëtæ ferme eadem aurea ver-

ba in rem meam vſurpem) floridam parentem æmulata, ſimili florebit virga metallo.

FLO-

GELSIMINVM
INDICVM
FLAVVM
ODORATISSIMVM

FLORVM VSVS
ET
ADMIRANDA
LIBER QVARTVS.

Florum structura multiplex.

CAPVT I.

O potissimùm spectat vniuersa florum cultura, vt messem variè voluptariam faciamus, siue vt eosdem demessos flores multiplici serie velut arctiores in hortulos disponamus. Nouo igitur more, singularique felicitate hortensis messor præmaturum gaudij fructum in flore legit; ac tempestiuè metit, dum adhuc messis in herba est. Voluptatis enim seges tum maximè maturuit, vbi non-

nondum exaruit. Iamuero debet ex vſu, cum quis meſſuit, manipulos obligare, nempe florum faſciculos artificiosè componere. Et ſanè manualis hæc ſarcina tam grata eſt, vt ægrè dimittatur è manibus: tam pretioſa, vt in conclauia nobiliora recipiatur: tam ſuauis, vt oculis æquè naribuſque blandiatur: adeo denique familiaris, vt ad concinnitatis artem multorum induſtriam cultorum excitarit. Vnum ego ſæpius demiratus ſum Anaſtaſium de Vetera, vetuſtæ nobilitatis iuuenem, eiuſcemodi faſciculos tam variè tam concinnè figurantem, vt in opere formoſiſſimo vna ſummè diſpliceat fugaciſſima formoſitas. Quare, ſi te quoque cura eadem blandè vellicat, hanc ſolertiam adhibebis. Flores eliges (vt ea tempeſtiuitas feret) genere nobiliſſimos, forma pulcherrimos, odore (quoad eius fieri poterit) ſuauiſſimos, colore diſcrepantes, numero plurimos. Commodiorem huic operi ſegetem Romana in ora ſubminiſtrabunt Februarius, & Martius; quippe quibus multiformis Anemone, Hyacinthus, & Narciſſus vberrimè proueniunt. E floribus autem alios numeroſiores, minuſque præſtantes metæ aſpectu denſiùs nectes: formoſiores alios certa per interualla circulatim ita intermiſcebis, vt aduerſo ratæ partis reſponſu bellè promineant: curabiſque in primis, vt florea meta flore pulcherrimo faſtigietur. In ſumma

Anaſtaſius de Vetera.

Faſciculi ex arte.

mà ſtructura flores diſpones prælongo caule præditos, vt ad imum faſciculi manubrium, quoad poterit, porrecti, altricem in vaſis aquam exorbere poſſint. Duplici faſciculum ratione obligabis. Aut enim vnumquenque florum ordinem bis terue, aut ſæpius circunducto nodatoque, ac deinde ad extremum vſque faſciculum gradatim demiſſo longiore lino deuincies: aut certè, vbi ſummam ſeriem linea ſpira ſine nodo ſubſtrinxeris, floreum orbem alium ſubijcies, ſuperioris fulcimentum, ad quem pariter illigandum ſpiram eandem cautè deduces: eodemque ſingulos orbes modo continebis, donec ad vltimum deueneris, quem lini volumine multiplici aſtringes, non ſine magno vinculi compendio. Perfacili etiam opera floribus in vaſculo bellè diſpoſitis, ac demum ſubligatis, vario faſciculos artificio compones. Illud autem vniuersè curabis, vt artifex collocatio diſcolori ſtructura naturam imitetur grata varietate conſulentem voluptati. Cæterùm capulus ipſe narciſſinis folijs in longitudinem demiſſis, conſerteque compoſitis veſtietur: ſumma & ima pars lineo nexu coërcebitur: linum autem circunuoluto narciſſino folio vtrobique, ſi libeat, protegetur: ad octo digitos producta longitudo æquali cæſione terminabitur. Vt autem ſtructilis hæc florum congeries diſcolorem viuacitatem proroget, reſupinato capulo frigida identi-

dem

dem infundetur. Sic enim cum proximi & conſpicui, tum fortè remoti abditique ſcapi vtiliter potabunt. Quin etiam proderit flores ipſos leui aſpergine irrorare. Placet hic florei faſciculi exemplar proponere, vt etiam oculis flores olfacias. Illud addo præterea, faſciculum exhiberi potuiſſe florum varietate locupletiorem concinnioremque; ſed vni ſtructuræ in breuiſſima pagina indicandæ minùs miſcellaneum typum perinde viſum eſſe idoneum.

Com-

FASCICVLVS
FLORVM
ARTIFICIOSVS

Commonstrare præterea conuenit Romanam, idest pulcherrimam florum architecturam, quam principum virorum animis parabili speciosoque tributo demerendis Tranquillus Romaulus, laudatissimorum gloria hortorum florentissimus, paucos ante annos excogitauit. E delibratis viminibus calathus aut rotundus, aut ouatus, prona concaua parte gibbus, ac testudineatus hoc authore contexitur. Media pars nonnihil editiore textura infixorum, hispidaque segete extantium, necnon gradatim ad vmbilicum vsque assurgentium viminum corona minimùm triplici vallatur. Et laxioris quidem coronæ ambitus ab ipsius calathi ora quatuor circiter digitos distat: vnaquæque verò inter se binis ternisue digitis separatur. Vimineum solum; tum quod extra vallum porrigitur, tum quod interiacet, varijs florum ordinibus, distincta generum & colorum serie in ambitum dispositis, sic insternitur, vt, ipsis in extimam partem floribus obuersis, in intimam caules inter extantia vimina porrigantur. Ipse autem calathi vmbilicus supinis flosculis, quorum cauliculi priùs detruncandi sunt, confertim integitur. Surrecta denique vimina ordinatis floribus perornantur. Id autem vt pulchrè fiat, in ipsorum scapos, si vacui sint, eadem immittuntur: sin autem duriuscula medulla pleni, debent ipsi florum scapi modicè demutilati concauos alios in scapos ex

Calathus florifer triplex.

Tranquillus Romaulus.

Calathus primus.

altera parte inseri, ex altera verò vimina immitti. Quin etiam custodiendum est, vt illa, quatenus extant, vel vno caule, vel pluribus conuestiantur. Ita florea ætate aridæ quoque virgæ sese induent in florem. At verò tulipis, quæ concauo scapo non sunt, ordinatè statuendis, peculiarem calathum, modicè cauum, calathiscis compluribus quatuor digitorum altitudine intextis peropportunè capacem, eodem authore Tranquillo, comparabis: calathi huiusce fundum myrtaceis ramusculis flosculisque præsternes: eodem ornatu conuestitos quasillos lectissimarum manipulis tuliparum, &, si collibitum fuerit, humilioribus quoque florum ramulis infarcies, vt eorum silua multicolor excitetur.

Alter.

Concinnior alia, & frequentiùs vsurpata florum dispositio ea est. Vimineus orbis peramplus, quantus in dulciarijs placentis, quas Martios panes vocant, circunferendis adhiberi solet, comparatur. Quatuor in ipso æquali crassitudine ac longitudine arundines, pro viminei orbis amplitudine proceræ, in summo æquabiliter circunsectæ, in imo bifurcæ, paribus à medio atque inter se interuallis, in quadrum, necnon ad lineam defiguntur; transmissoque per singulas inferiùs efforatas lineo vel ferreo filo subsuuntur. Arundo cæteris modicè prolixior ad eundem modum media depangitur. Diffissis deinde arundinibus, aut len-

Tertius.

lentis ramuſculis, aut funiculis præfixarum quatuor arundinum ima, media, ſumma pars in orbem traijcitur, aut circunligatur: atque huic etiam ad commenſum circulus interior adiungitur, ne ſtabiliti extrinſecus arundinei calami ſumma intrinſecus parte impelli & nutare poſſint. Qui circumiacet planus ambitus, myrteis ramulis confertim aſſutis ita contegitur, vt, craſſiore extremitate ſub imum arundineum circulum nonnihil immiſſa, vltra viminei orbis oram aliquantulum cacumina exporrigantur. Exterior quoque arundineæ turriculæ pars myrti ramis, recto poſitu per ipſos circulos inſertis, æqualiterque circuntonſis, conueſtitur: interior conciſis minutiſque folijs, tres circiter à faſtigio digitos ſubſidentibus, oppletur. Ad hæc ſuper ſubſtrata prominente myrto multiplex & multicolor florum ſeries multiplici ea lege digeritur, nimirum vt vnaquæque corona vnius & generis & coloris ſit: vt, qui pulcherrimè inter ſe diſſident colores, componantur: vt infimus ordo vltra myrtea cacumina flores porrigat: vt ſuperior ſeries ſummis floribus ad inferioris extremos pertineat, donec introrſus recedens gradata ſtructura ad imam vſque turriculam pertingat: vt florum ſcapi ſupra ſubſutam myrtum extendantur, aut etiam (ſi per proceritatem liceat) ſub imam arundineam coronam recondantur: vt præterea iacentium inter ordines florum alij nobilioris notæ for-

mæque stantes flores ordinato responsu collocentur. Cæterùm media turrita machina ordinatim discoloribus florum fascijs ornatissimè distinguitur, insertis ipsorum caulibus & in conuestientem arundines myrtum, & in penetralis turriculæ congestitiam viriditatem. Possunt autem flores, qui circulis firmiùs innituntur, decorticatis viminibus in scapos (vt ante diximus) immissis, tremulo lusu audaciùs prominere, cæteris floribus per angustiores circuitus vereeundiùs corridentibus, & myrto cohærentibus. Hìc mihi structor præmonendus est, vt grandiusculos satisque conspicuos flores simplici, minutulos & parum spectabiles geminata serie disponat. Sed amœnissimè vernare debet in florea strue fastigium. Ergo & frondeo farto flores vario ad arbitrium ordine infiguntur, & in summis arundinum internodijs fabrè compacti florei fasciculi, siue triumphantis in vrbibus Floræ vexilla formosissima attolluntur. Licebit præterea ipsas arundines arte multimoda collocare, vt innumerabiles formæ ac gentilitia sæpe insignia exprimantur. Vsque adeo floribus ædificare plausibile est. Id ædificij præmaturè ne corruat, aquulæ frequenti aspersione sustentabitur.

FLOREAE POMPAE FERCVLVM TVRRITVM

Alias quoque perelegantes admirandasque moles opere nonnihil diuerso è floribus quà colligatis, quà solutis, quà integris, quà etiam concisis excitare cæperunt Fabritius Sbardonus, & Ioannes Baptista Martellettus, cultorum par, floris non serendi modò, verùm etiam concinnandi peritum in paucis. Vterque igitur è tabellis virgisque rudem compagem præmolitur: tum singulas eiusdem partes apto flore (siue illæ minutum exigant, siue grandiorem) ita conuestit; vt idem illic non apponi, sed nasci debuisse videatur. Vidimus nuper nouitate spectaculi Argo vetustæ non concedentem, fabricatam è floribus Nauem, cum minimè raptura vellus aureum, sed obsequium auro pretiosius delatura ad meritissimum Principem, Carolum Cardinalem Pium, per Vrbem vela faceret, secundissima potiùs aura cum admirantium, tum plaudentium, quàm manibus prouectam esse gestantium; cui florum genitor Zephyrus libentiùs, quàm cymbis ligneis, aspirabat. Verumenimuero hæ moles operosæ ac peramœnæ, quia citra copiosi assiduique humoris opem facilè arescente strue consurgunt, mox elanguescentis atque dilabidæ floreæ pulchritudinis ruinosa sepulcra, & breuia Mausolea fiunt. Quare, vt recisus atque structilis flos, nempe caduca res, vbiuis locatus aquam potet, ac diutius duret, nouo artificio & opportu-

Aliæ moles è floribus.

Fabritius Sbardonus. Io. Baptista Martellett°.

Vasa floribus immittendis perforata.

nam & lepidam excogitauit machinam nostro ex ordine fertilis ingenij vir, Horatius Grassius, non in mathematico tantùm, sed in hortensi quoque puluere Archimedes. Hoc enim inuento in quancunque figuram possunt vasa deformari, quæ toto licet corpore perforato sint, nulla tamen ex parte aquam effundant. Age subijciat oculis ipsa descriptio, quod animo fortasse incredibile videatur. Placet in primis eiusmodi vas, cuius pars ima in patentis polubri planam capacitatem explicata structuræ superioris planitiem, densissimo ad hortorum inuidiam flore distinctam, repræsentet; editior verò pars turritum illud pegma, opere itidem floreo exornatum, forma lepidiore victrix æmuletur. Huiusce igitur vasis penetrale arcanumque artificium illud est, quod pars dissecta clarè patefacit. Totum enim interius vas quinque vasculis, siue conceptaculis, aut infundibulis, & quatuor aut rectis, aut in latus inclinatis siphunculis, ad aquam sensim transfundendam vtrinque perforatis, coagmentatur. Et singuli quidem siphunculi sub ima cuiusque vasculi foramina, ne humor effluat, porriguntur. Possunt minore negotio summæ vasculorum oræ singulis grandiusculis crenis sic demutilari simul, & perforari: vt superiore parte inhærens, inferiore verò in labrum squamamue porrectus obex prohibeat, ne defluens aqua exteriora per foramina exundet. Aqua è summo vasis ore

Horatius Grassius.

defusa

defuſa prius vaſculum replet ad ſummam vſque fiſtulam vel ad crenam, per quam tranſmiſſa ſecundum, parique ratione reliqua opplet conceptacula; donec ex imis humilioris vaſculi foraminibus exundans indicio erit, vas totum idoneo alendis floribus humore abundare: qui tamen è toto foraminibus peruio vaſe non elabitur, quòd ad foramina non peruenit, quæ inditur, aqua; ſed,ad ſummum vſque tubulum crenamue repleto ſuperiore conceptaculo, quæ ſuperfluit, per eoſdem exitus in ſubiectum vaſculum defluit, ac deinceps in reliqua, vſque dum ad infimum deſcendat; vnde tantùm, ſi nimia transfundatur, redundabit. Ipſi autem flores ita collocantur, vt, qui foraminibus inſeruntur, perparum emineant; ne conſpicui vaſis formam aduentitius abſcondat ornatus. At verò in exporrectis quatuor conchis, quas totidem laruales vultus ſuffulciunt, ſinguli florum faſciculi lepidè compacti pulchriore candidis vnionibus diſcolore fœtu decenter extabunt. Media in ore ſummo amplior & procerior ſiluula ludibundum in tremorem latè nutantibus floreis capitibus geſtiet, ſuæque ipſa celſiori ac triumphali formoſitati plaudet. Eiuſmodi vas quò grandius, eò fuerit etiam hunc in vſum opportunius: florum enim denſior collocatio, ac diffuſior porrectio partium decora ſingularum non adobruet. Quare palmorum minimùm quatuor altitudinem requirit,

quirit, quemadmodum ſatis edòcet ſeorſum addita dimetiens. Illud habeo præterea ſubijciendum, idem vas; quia & molis magnitudine, & inditi humoris copia, & florum additamento maximè ponderoſum, & caſui obnoxium erit; prouidentiſſimè factum iri, ſi minimè circunferatur, ſed apta in ſede, vnde commodè circunſpici ſuſpicique poſſit, immobile ſtatuatur.

Pate-

AD IMVM EXCI
ENDIS FLORIBV
VAS A SVMMO
RFORATV

Patefacta superioris vasis arcana structura intestinum columnæ artificium aperit, quo totam triplex foraminum spira conuulnerat, florea fascia suauiter medicandam. Eadem poteris arte obeliscum pulchrius, quàm Aegyptijs notis, insertis floribus inscribere. Neque verò minore cum admirabilitate, tum voluptate scatebit vas; quod vndequaque perforatum plura, quàm ipsa vocalis Famã, pandit ora, vt, quæ uolumus, insignia seu notas floreis vocibus eloquatur. Tria hìc obseruabimus: primum, vt in foramina flores immittantur, qui solitarij funduntur è cauliculis: cuius generis sunt anemonæ, caryophylli, rosæ; nequaquam autem adhibeantur, qui singulis è scapis multiplici germinatu pendent, vt videre inter cæteros est in hyacinthis narcissisque. Illi enim, quòd pressè adhærent, quæ cupimus, distinctè notant: hi, quòd immodicè prominent, notata confundunt. Alterum, vt apto ad ea, quæ destinauimus, discriminanda & exprimenda discolores flores ordine collocentur. Postremum, vt summo ex ore densior atque explicatior florum copia sic emineat, vt subiecta formositas pulcherrimè capilletur. Superest iam ferme omnibus id genus vasis communẽ, triplex artificium explicandum: vt videlicet, si velis conceptaculis singulis cum aquæ, tum scaporum facilè putrescentium sedimentum situmquẽ posse detergere, tota vasculorum serie extimæ dimidiæ

midiæ parti hærente, pars altera dimidia (si tamen ea lignea seu metallica placeat) adapertilis, consertisque fibulis nexilis fiat: aut eadem vascula medio tereti stylo continuata in extimi vasis thecã vtrinque seiuncta, & bipartitò diuisa, itidemque nexili claudantur: aut certè (quod in obelisco tantùm & columna locum habet) integra pars extima vasculis inanis elaboretur, deinde vasculorum series thecæ inanitati par medio perpetuoque stylo nexa disponatur. In adapertili autem uase citra siphonum crenarumque vsum vascula singula seorsum aqua poterunt repleri.

At

VAS ALIVD PARITER FORAMINI
PERVIVM FLOREIS NOTIS
INSCRIBENDVM
COLVMNA FLORIBVS IN SPIRAM
INFIGENDIS PERFOBATA.

At verò siquem magis delectat, in simplicioris artificij vase digestis floribus, sub tecto, atque adeo intra ipsum conclaue parabilem & translatitium hortulum alere; noua forma fictile hic vsurpet, quod & animo primùm mihi finxi, & re ipsa deinde in hunc eundem vsum percommodè vsurpare cœpi. Argillaceum vas placuit. Hoc enim meam mihi originem suggerit, ex argilla oriundo: hoc addecet paruo bene viuentem, tenuique ditissimum. Potest argentea, vel aurea locupletiorum efficacitas artificioso testæ huius imitamento pretiosum illud exhibere prodigium, vt argentum aurumque floreat. Pes modico gyro circunscriptus nonnihil extuberat: hunc trochilus, siue canaliculatus orbiculus angustat: summum trochilum torulus, nempe circulus eminulus coronat: inde vterculus breui ascensu extumescens laxiorem transit in vterum: amplior trochilus, siue collum quadantenus introrsum agitur: os prælargum, vteroque suppar in labrum nonnihil exporrectum resupinatur: binæ ansulæ in geminorum anguium spiras innocenter minaces retorquentur, quorum capita tortili lapsu labrum, caudæ vterum complectuntur: medios angues sinuato penduloque tergo in speciem lubricos vario circunplicati volumine anguiculi coërcent. Dicas, apposite spiris anguineis ansatum esse vas, immissis floribus exornandum; vt in florida quoque ingenuæ amœnitatis herba anguem latere

Dd intelli-

intelligas. Operculum in aliquam hemiſphærij ſeu tholi formam ad excipiendos habilem flores incuruum, grandiore foramine in ſummo vertice, minoribus autem in reliquo ambitu alternantibus foraminibus vndique peruium eſt floribus inſertandis. Arriſit id genus operculi, quo ad arbitrium detracto, & aqua, ne ſitu computreſcat, vetere vniuerſa effuſa, recens identidem altero vel tertio quoque die infundi, & extremi florum ſcapi ab humore iam tabeſcentes, nihil prorſus mutata florea ſerie, attonderi poſſunt. Tota verò teſta intus foriſque læui ac polito albario inducta, extrinſecus Arabum folioſa pictura, quæ veris cum floribus de venuſtate certet, exornatur.

Sed

VAS OPERCVLO MVLTIFORO
AD FLORES ORDINATE CONTINENDOS

IDÊ VAS ORDINATIS FLORIBVS CONSPICVVM

Sed iſta florum gloria mutila eſt, vt integri decori ſint: vtque turmatim in faſciculos, tanquam ignobilium vulgus herbarum, colligantur. Nobiliores ad vſus imminuti conciſique traducuntur: perque ingenioſa damna, & artifices iniurias noua muſiui operis æmulatione illuſtrium virorum vel inſignia, vel etiam facta floridis ſanè coloribus ad iucundam fallaciam ementiuntur. Tertiodecimo abhinc anno floream hanc picturam exhibere cæpit Benedictus Dreus, Vaticanæ fabricæ præfectus, cumque optimæ indolis filio Petro Paulo hac arte quotannis exhibet. Pictam graphidem ad commenſum operis præparat, vt fieri ſolet in emblemate vermiculato: deinde magnitudinis eiuſdem papyrum oleo, quod è lini ſemine fuerit expreſſum, inungit: eandem ſiccato iam vnguine tranſlucidam ipſi graphidi applicat: corporum lineamenta innocenter impreſſo ſtylo circunducit, & acu ſpiſsè traiecta minutim perforat. Aequali præterea telæ, quæ bene intenta, & compactis in quadrum aſſerculis affixa ſit, eam papyrum aptè imponit: atri carbonis puluiſculum in raræ texturæ linteolo conglobatim illigat, & preſsè affrictum per foramina tranſmittit: ſublata papyro, punctim notata in linteo lineamenta penicilli ductu continuat. Ad hæc multicoloris florei paratus quà integris, quà conſectis, prout vſus exiget, folijs artificiosè digeſtis vmbram operis, lineis circundu-

Muſiuũ opus è floribus.

Benedictus Dreus: Petrus Paulus eius filius.

ctam, ad expictæ graphidis imitamentum colorat. Ita, propter exemplum, oris humani temperatum ruborem caryophyllus ex albo ſubrubens appingit: genas roſa ſuo iure occupat, vt eas verè roſeas appellemus: oculorum pupulas cæruleus ille, ſiue ſubniger flos infuſcat, quem alijs hyacinthum botryodem ſilueſtrem, alij comoſum minorem vocant, in agrorum marginibus & ſecundum vias naſcentem. Quin etiam idem, qui lumen geminat in capite, toti vmbras inducit corpori. Flauet capillus in geniſta: nigrat in cæruleo hyacintho botryode: canet in candido caryophyllo: illuminatur vmbraturque eorundem apta permiſtione florum. Veſtes nobilitat & opulentat colore cæleſti flos regius, qui ab equeſtris calcaris imagine vulgare nomen ſortitur: purpureo ſilueſtre floris rufi papauer, aut ruber caryophyllus: aureo geniſta: viridi myrtus. Vſque adeo ambitioſo labore quæſiti expreſſique in vrbibus colores in agris obuij parabileſque ſunt. At verò cæli ſerenitatem cæruleo aſpectu ſimulat prædictus regius flos: pallido nubeculas ſuſpendit roſa Damaſcena, & gelſiminum. Multiplex in hoc opere faciundo prouiſio ac diligentia eſt. Locus enim deligitur frigidus & opacus, qui natiuos florum colores tueatur. Tempus deſtinatur exponendæ picturæ proximum, ſpatioque circiter bidui breuiſſimum, ne minimè vitalis floreus decor ante gloriæ plauſuſque

fru-

fructum euanidus consenescat. Discolor è floribus tectorium digiti ferè crassitudine inducitur, ne tenuius dilabatur. Vbi fuerit opus, flos elanguescens aut dilapsus recentatur. Aequali demum libramento supina destinatam in sedem transfertur vno leuiter iuncta congestu structura, ne deuergentia illam confundat ac destruat. Hoc igitur artificio fabrefacta solemnibus Diuorum Petri & Pauli ferijs suspiciendarum rerum florea simulacra in Vaticani sepulcri ornatissimo pauimento spectanda proponuntur. Et alij quidem anni gentilia Pontificum insignia tergemino diademate ac pontificijs nominibus insignita: tyrannicarum alij pœnarum etiam in floribus crudelia instrumenta: triumphales palmas & coronas alij: cælestium alij Legatorum par nobile, Petrum scilicet diuina potestate clauigerum, & Paulum penetrabili eloquio ensiferum, ab vltimo complexu ad supplicium digredientes: alij demum eosdem vno tumulo compositos ea structilis floris arte repræsentarunt; vt in Vaticanæ maiestatis obsequium citra vllam artem admirabili spontis suæ pictura pauimenti marmora ipsa vernare viderentur. Postremus hic tandem annus eidem Petro arcanam Christi Diuinitatem submissè adoranti, diserteque profitenti solidam beatitatem oris diuini oraculo rependit. Et licet vtriusque diuerbium dociles flores grandiore subiecta litterata pictura eloquerentur; ipsa tamen corporum

florea

florea conformatio tam arguta erat, vt in eadem animi ſenſus voceſque ſentires. Videt igitur iam omnibus annis, & obſtupeſcit ſapientiſſima miratrix Roma feliciter artificioſam audaciam: quando ſine fabuloſis præſtigijs & offucijs licet floribus in Heroas Diuoſque transformari. Fuit etiam nuper in celeberrimo confluentium ſpectatorum concurſu, qui ſic plauderet, noſtra, quàm priſca, elegantiùs & efficaciùs ætate ſepulcra floribus conſpergi, quorum vegetis coloribus extinctorum maiorum non modò decora, verùm etiam ora reuiuiſcerent: nec alia decentiùs poſſe, quàm conciſorum purpura florum, Chriſtianæ religionis principes propugnatores, illuſtri cæde purpuratos, expingi: vt piè fortiterque fuſum cruorem vel à funere vernaturum interpretemur. Illud præterea decorum gratumque ſpectaculum eadem nupera ſolemnia exhilarauit, vt flores in amicas Apes, Barberinum inſigne componentes, reformarentur. Hæc autem fuit viſendæ rei ſtructura facillima ſolertis inuento iuuenis Stephani Sperantij, qui ſub inclyti nominis equite Ioanne Laurentio Bernino egregiam nauat operam ſtatuariæ. In duobus perpictis vaſis regiæ lauri trunci ſinguli ſic depacti ſunt, vt aliquantulum prominerent. Geminæ vtrinque generis eiuſdem folioſæ virgæ adalligatæ connexis cacuminibus ouatum in orbem coiuerunt.

Apes è floribus.

Stephanus Sperantius. Io. Laurentius Berninus.

runt.

runt. Ad hæc alios è cera, ex herbaceis fasciculis alios Apum typos, dimidiatum ferè palmum longos, gummi Arabica bene perlitos, genistæ folia ordinatim adiuncta contexerunt: fusciores alui lineas circulatim intercurrentes flos Africanus minor, supernè in fuluo rubens, mollique holoserico villosus colorauit: capita minutatim incisus asphodelus liliaceus obsoleto rubore distinxit: oculos rotundauit saturo colore purpurea scabiosa, quæ fortasse Aëtij psora est: membranaceas alas eiusdem asphodeli rigida folia porrexerunt: surculaceos pedes itidem genista calceauit. Ita floridæ ternæ Apes tum imo trunco, tum porrectis hinc inde geminis interioribus ramulis in triangulum, vt in insigni Barberino visuntur, insistentes si non palato, at certè oculis animisque spectatorum noua voluptate mellificarunt. Iam verò multiplex euulganda solertia est, qua delicata, & obnoxia florum missilia etiam ad oras longè remotas citra corruptionem vitiumque spargimus. Minimi laboris, tutelæque magnæ prior est, quam non semel à me laudatus adhibet Fabritius Sbardonus. Huius igitur exemplo capsula paratur palmum alta, palmum cum dimidio longa. In ea myrteis ramulis rorulentis, leuiterue madidis tenuis torus insternitur. Super hoc mane lecti cum longis cauliculis, roscidi, necdum satis hiantes flores ita deponuntur, vt ore om-

Matthiol. in Diosc. l. 4. c. 11. Ruell. de Nat. stirp. l. 3. c. 82.

Ad flores lōgè mittendos capsula multiplex.

Fabritius Sbardonus.

omnes resupino cubent, vtque singulorum capita pedesque alterno positu adiaceant. Interiectum spatium breuiores flosculi complebunt. Ne bellè depositi flores vecturæ quassu emoti agitatique subsultent & collidantur; proximè florum scaporumque iuncturas vtrinque foratis traiectisque binis aduersis capsulæ asseribus transuersi surculi induantur, qui floribus sub iugum missis modico innocentique pressu euagandi coërceant libertatem. Hoc artificio è myrto floribusque alterna tabulata vsque in summum disposita superpositis myrti ramusculis conteguntur. Operculum denique, minuto nonnullo foramine salubrem auram transmissurum, imponitur. Non placent myrti loco à nonnullis adhiberi solita brassicæ folia: quia paucos intra dies mucida & olida suum inclusos in flores vitium virusque transfundunt. Paulò alij operosiùs flores in fasciculos, ima summaque parte prorsus æquatos, componunt: caules in capulum coactos, & arborum musco inuolutos colligant: binos deinde ternosue fasciculos, alterno (vti iam diximus) ordine collocant, infixisque in transuersum viminibus modicè interstringunt: simplici multipliciue serie disponunt: interuacantes lacunas musco explent: eundem etiam, seu myrtum superinducunt; & capsulam benè operculant. Franciscus Castellus Mantuanus, flo-

Franciscus Castellus.

rea

rea in re vir exercitatiſſimus,ita flores peregrinari docet. Fagineis aſſeribus modicè craſſis capſulam, prout vſus poſtulat, latam & oblongam, altero anguſtiore latere operculandam, compingi iubet: illud etiam præcipit, vt è quatuor, qui porriguntur in longitudinem, aſſibus aduerſi duo vel medio vtrinque intercurrente ſectili ſulco, vel binis affixis ligneis regulis canaliculati alium inſertum ambulatorium aſſerem, ſingulari multipliciue grandiore foramine, immittendis floribus idoneo, peruium excipiant. Poſt hoc flores nondum planè maturos vel pridie, vel exiguò antè, quàm mittantur, in vnum pluresue faſciculos colligit; &, ſi expedire videatur, aliquandiu habet in aqua, vt humidum bibulis caulibus alimentum trahant. Faſciculi cuiuſque capulum plurimo acidorum fructuum circundato duriuſculo folio præmunit, ne lini arctior nexus penetret atque inſecet caules. Eundem capulum pro capſulæ latitudine æqualiter attondet. Ipſos denique faſciculos in foramina ſic inſerit, vt alterius faſciculi flores capulo alterius è regione reſpondeant; ne inter ſe contingant, neue mutuò allidantur. Operculum tandem clauulis configit, mandatque tabellario, vt ipſam capſulam ex ephippio ſuſpendat in longum; eandemque ſtantem peruehat, non iacentem.

Sic

Sic ille flores inconcuſſos atque incolumes hibernis potiſſimùm menſibus, quò fuerint deſtinati, tranſmittit.

Florum

AMBVLATORIO
ASSERE
FLORES
CAPSVLA
TRANSFERENS

Florum ſiccitas viuax, & veriſimile mendacium.

CAPVT II.

ET hoc poteſt induſtria, vt floris, nempe diurnæ caducæque rei aridum ipſum cadauer, atque adeo mendax vmbra diurnet ac perennet. Si velis igitur diurnos floſculos nullo negotio facere diuturnos, reſectoſque à vitali radicis nexu ad ſimillimam viuorum faciem condire; nouam diſce paratioremque vnguentis Aegyptiacis condituram, quam paucos ante annos in Germania ex parte vſurpatam ita perficies. In labrum fictile cupreumue, ſiue in alueum ligneum cribratæ arenæ tantum conijcies, quantum ad vaſis dimidium perueniat: deinde aquam illimem & liquidam vſque ad eius fauces infundes, & lignea rudicula peragitabis miſcebiſque, vt, ſiquid ineſt fimi pinguioriſque terræ, eluatur: cum arena ſiderit, è decliui vaſe obturbatam aquam effundes: ſic toties arenam lauabis, donec aqua limpida & pellucida ſuperemineat. Tum emundatam elutamque arenam in ſole tandiu patieris eſſe, dum, quiſquis ex aqua remanſit humor, aſſiccetur. Cum hoc modo emundaueris, ſuum cuique flori vas longitudine ac latitudine congruenti

Florum conſeruatio ex arena.

Io. Rudolph. Camerar. Sylloges Memorabil. medic. & mirabil. nat. arcan. centur. 9. partic. 95.

Ee præ-

præparabis vel ex argilla, vel certè è ferri ſtanneo tectorio dealbati prætenui lentaque lamina. Flores deinde leges abſoluta maturaque formoſitate præſtantes, humore nullo perfuſos, prolixis, vt voles, caulibus manubriatos: eoſque altera manu ſummatim ac leuiter prehenſos ſuſpenſoſque in vaſa ita demittes, vt infra eorum oras binos ternoſue digitos deſcendant, vtque ipſi nulla ex parte vaſa contingant: manu verò altera paulatim arenam ingeres eatenus, quoad totos caules obtexeris: tum ipſos flores aptè compoſitos, modiceque diductos leni arenæ iniectu cautè adobrues. Vnam prætereà tulipa exigit operam, vt, quod è medio extuberat triangulare caput, præcidatur: ſic enim floris folia ſcapo pertinaciùs hærebunt. Ita oppleta vaſa ſub inſolata porticu per vnum alterumue menſem habebis: floreſque tandem eximes viridi ſiccitate recentibus non abſimiles, vno tamen odorato halitu, ſuauique anima deſtitutos: quibus ad arbitrium ſolutis connexiſque alieno etiam tempore perfrueris. Breuior alia florum conditura. In aquam è ſalibus acerrimam, quam chryſulcam vocant, intingitur flos, adeoque innoxius & vegetus conſeruatur, vt, ſi prior maneret mollities, recentiſſimus videri poſſet. Iam verò vt librorum monumentis citra ſcriptionis laborem flores ipſos æternes, Adrianum Spigelium, hiemales hortos, ſiue ſtirpibus agglutinatis quouis tempore ver-

Id. Camerar. ibid.

Conglutinatio.

Iſago. in rem herbariã. l. 1. c. 58.

vernantia volumina instituentem audi: cuiusque generis vnum, aut pro colorum macularumque varietate plures flores vnà cum scapis, adnatoque foliorum aliquo, necnon maturo cum semine (si possit id colligi) succide: succisos pro naturali situ inter inoffensi læuoris paginas bellè colloca. Emporeticam enim bibulamque chartam licet hunc in vsum plerique adhibeant, minùs tamen vtilem ostendit experientia: quòd exucti humoris herbacei apprimè tenax interpositas plantas ægrè siccat, inductoque sæpe mucore corrumpit. Idonea papyro inclusas herbas in volumen insere compluribus paginis crassum & peramplum, quod videlicet chartæ easdem herbas includentis magnitudinem exæquet. Pondus præterea superimpone, quo, tanquam torculari, paulatim vrgente innocenter planta comprimatur. Quare premendis herbis validum & prægraue pondus cauendum est, priusquam aquosior humor herbaceus magna ex parte exaruerit. Subinde autem plus ponderis adijcietur. Et primò quidem minimo, dum plantæ flauescant (quod æstiuo tempore triduo vel quatriduo contingere consueuit) deinde grauiore, ad extremum grauissimo pondere opus erit, vbi prope iam arentibus humoris perpaulum superfuerit. Illud etiam curiosè curandum est, vt nullo non die easdem inspicias versesque: & plicaturas, si quæ appareant, explices: floresque & folia ita consti-

ſtituas, vt conſpici vtrinque poſſint: chartam præterea mutes, vſque dum peraruerint. Aridæ iam plantæ paginis interiectæ ſicco loco ſeruabuntur, donec aridarum numerus admodum excreuerit. Hac arte ſiccatas, atque interpreſſas papyro agglutinabis. Aptiſſimum gluten ita conficitur. Glutinis taurini pellucidi, quod Germanicum vocant, vncia ſex aſperrimi aceti vncijs maceratur noctem vnam: tum igne lento liquatur: igni ſubductum nonnihil refrigeſcere ſinitur: ſtatimque adijciuntur aloes hepaticæ drachma dimidia, & aromatici caryophylli in puluerem contriti ſcrupulus; ac probè miſcentur. Ad hæc variæ magnitudinis penicilla pro magnitudine ſtirpium in promptu erunt. Plantam igitur agglutinandam ſuper viliorem chartam expandes: glutine oblines: ſublatam deinde candidæ paginæ impones: aliaque ſuperpoſita papyro arctè atque æquabiliter affricando premes, ut ex toto adhæreſcat. Eandem præterea plantam binas inter paginas libro habebis incluſam, prægraui pondere ſuperaddito, donec ipſa penitùs aſſicceſcat: id autem vnius aut alterius horæ ſpatio eueniet. Mox ad volumen conficiendum inde auferes. Scire hìc licet non eundem agendi tenorem cum qualibet eſſe ſtirpe promiſcuè ſeruandum. Quædam enim ſunt, quæ propter ſucci aquoſioris copiam difficulter areſcunt, ex facili putreſcunt, & folia dimittunt, aut

eã decolorant corrugantque: quo in genere ſemperuiuum ac telephium reponitur. Eiuſmodi herbas, dum virent, glutino chartis adiungere ſatius eſt: priùs tamen oportet geminis interſitas paginis in volumen indere, ac temperato ponduſculi preſſu leuiter calcare, quoad flaccidæ flexileſque fiant, & facilè poſſint agglutinari. Sua ſingulis iam agglutinatis herbis nomina præſcribantur: vtque ſingularum expedita inuentio ſit, elementario literarum ordine digeſtæ apto volumine coagmententur. Id ego voluminis curioſè peruolutaui Palatinorum inter librorum erudita ſpolia, quibus tam felix, quàm pius, Boiorum Dux, & Romani Septemuir Imperij, Maximilianus à Pragenſi atque Heidelbergenſi victoria Vaticanam bibliothecam, nempe Sapientiæ Capitolium, locupletauit. Viſuntur quoque Bononiæ nobiliſſima in bibliotheca, ampliſſimis magiſtratus ædibus adiunctã, lectiſſimis plantis glutino ſociatis compacti libri complures, quos cum cæteris ingenij ſui monumentis literatæ hæreditatis nomine ſapientiſſimæ patriæ legauit vir optimis diſciplinis ornatiſſimus Vlyſſes Aldourandus. Viſuntur Neapoli, codices permulti conſimiles in Ferdinandi Imperati herbarum peritiſſimi muſæo, peregrina planeque admirabili rei naturalis & medicæ ſupellectilẽ inſtructiſſimo. Vt areſactæ in paginis, quàm virentes in hortis, plantæ diutius ac feliciùs vernare

Maximilianus Boiorũ Dux.

Vlyſſes Aldourandus.

Ferdinandus Imperatus.

Vsus in mensis. videantur. Iuuat nonnullos in ipsa mensarum dapali messe ver istud arido flore immortale ad voluptatem geminandam aliena tempestate repræsentare. Quare accommodatos potissimùm flores in vmbra siccant, flauam nempe genistam, puniceum balaustium, & cæruleum delphinium: vt inter palati gaudia oculis quoque pulcherrimi

Conditura. colores epulandi exhibeantur. Sed mortalium delicatæ auiditati parum fuerat floreas delicias delibare aspectu, nisi etiam ore deuoraret. Igitur in sacchari vernaculo nectare conditi flores quàm facili, tam suaui mutatione demigrant in fructus, salubrem amaritudinem nimis fastidienti posteritati dulcissimè medicatos. Et sanè decuit, flores, dum viuerent, mortalibus liberaliter melleos, post interitum dulci sepulcro condi pariter, &

Aqua stillatitia. condiri. Quin etiam ipse didicit ignis è floribus, quos exiccat & perurit, aquam fundere odorato spiritu vitalem: cumque stillatitijs florum lacrimis

Imitatio multiplex. mansuram voluptatem eliquare. Iam verò, quòd ætate florea nobilium pictorum vernante artificio perbellè colores transeunt in flores, delectant alios colorata florum mendacia, quæ gratum oculis fucum faciunt, dum vel egregiè depictis vasculis manipulatim adiuncta multiplicium tabularum pensili spectaculo ædes perornant; vel punctim illito membranis colore singulatim elaborata hortensi volumine, siue horto plicatili continentur.

tur. Sed nullus magis conſpicuis florum characteribus circunfertur inſcriptus liber, quàm qui Eyſtadienſis horti pulcherrimas plantas ad naturalem magnitudinem affabrè inciſas repræſentat. Vt illæ in chartis, hoc eſt in ſolo gloriæ, quàm in gleba Germaniæ, perenniores longè ſpecioſiùs effloreſcant. Quòd ſi quamuis pingendi rudis plantas, quæ tamen aſperæ, ſpinoſæ, prædurææue non ſint, velis ad viuum expingere atque adeo exprimere; ſic facito. Aſſeri probè læuigato atramentum typographorum leuiter ac ſummatim illinito eorundem puluillo manubriato. Super hunc aſſerem plantam aut virentem, aut arentem; aut integram, ſi par excepturæ paginæ ſit, aut diſpertitam, ſi maior, expandito. Deinde chartam ſuperponito, valideque defricato, donec atramento planta ſatis imbuta ſit. Ab aſſere ſublatam ipſi paginæ, in qua effigies imprimenda eſt, imponito: aliaque ſuperimpoſita papyro, manu linteoque confricato, vſque dum ad imaginem imprimendam exprimendamque ſatis eſſe videatur. Sed coloribus viuos flores mentiri vulgare miraculum eſt. Illud potiùs mirari decet, veris floribus florea mendacia eleganter colorari. Recens & lepidum inuentum eſt, vt ſe ipſi flores expingant. Coloris igitur florem imitaturi vice floreum eiuſdem coloris folium, pro picturæ inducendæ magnitudine figuraque vel integrum

Eyſtadienſis hortus.

Adrian. Spigel. ibid. c. 57.

vel dissectum, Arabico gummi expingendæ tabellæ seu pagellæ agglutinatur. Eminentiæ, vmbræque, atque adeo reliqua picturæ parerga colorum artificioso ductu tam bellè adiunguntur: vt non facilè arbitreris, vtrum ars, an potiùs natura debeat operi subscribere, Faciebat. Eiusmodi ego picturam biformi artificio formosam, & commoliti auri ductili nitore insuper collustratam vidi apud equitem Cassianum à Puteo, virum inter cætera ornamenta tum clarissimi generis, tum ditissimæ domus, tum lectissimæ bibliothecæ; tum locupletissimi musæi, tum cultissimi animi, singulari quadam ad omnes homines demerendos benefica suauitate conditum. Vt minimè mirum sit, nobilissimi viri suauissimam virtutem Barberinis Apibus esse charissimam, quibus cordi est quicquid mel sapit. Ipsi, meus labor, flores hortenses regnatricum Apum mellificam beneuolentiam eidem conciliatrici acceptam referunt comitati, quæ meis floribus potuit efficaci commendatione suæ illecebram suauitatis afflare. Eiusdem non dissimulanda silentio est prolixa liberalitas: vt in florifero cultu arcana atque in primis admiranda experimenta mecum communicata maluerit prodesse palàm ac delectare, quàm eruditionis suæ splendida latebra auarè occultari. Conuertit iam in se oculos plaususque nostros Belgicæ solertiæ in re florea naturam prouocans

Cassianus à Puteo.

arti-

artificium: flores enim, quos indoli suæ amœnissimæ simillimos in hortis curiosè colit Belgarum natio cultissima, tam decora fraude concinnat è serico; vt putes, non ingeniosi hominis manu, sed solertissimi serici vermis naturali opificio contextos: vt idem habeat, vbi tandem in papilionem conuersus decenter insideat. Sericum igitur non intortum, sed flaccidum, pro flore folioue imitando varium, approbè pexum explicatumque, limpida gummi oblinitur, vt rigescat. Exinde ad commensum exprimendarum partium plures in partes conciditur. Quas crispari oportet, illæ prius humefactæ tepido calamistro vibrantur. Aptæ demum inter se felicissimo dolo coagmentantur, serico villo floream lanuginem Americani potissimùm floris ac tulipæ simulante.

Arcana florum cultura.

CAPVT III.

INertem esse artem censeo, aut certè victricis palmæ iactura minùs laudabilem, quæ naturam sic æmuletur, vt pari gradu grassari ad laudem, non autem præuertere contendat. Quamobrem florum est, quæ hominum ore frequenter essunditur, iustissima querela, cultorum scilicet plerosque nouis quotidie floribus comparandis inuigi-

uigilare, in ijs verò, quos comparauerint, ingenioso artificio perficiendis conniuere; hoc est in vulgari cultura satis solicitos, in præstantissima esse penitùs incuriosos. Et sanè, si pulcherrimum in hoc studium incumberemus, florea miracula; quæ magno foris impendio conquirimus, paratiora domi ac præstantiora inueniremus. Quòd si cultrix industria à durissimo arborum ingenio insitiuos alienosque fructus feliciter exigit: quidni eadem à mitissima florum indole nouas oculorum nariumque delicias exoret? Libet igitur florei decoris mangonem agere, vt hortenses ephebi decentioris formæ insolito lenocinio in admirationem amoremque sui vel ipsam criticorum effascinent seueritatem. Libet supra naturæ vernantis morem artificiosa miracula audere: ne voluptariæ culturæ pars iucundissima desideretur. Tempestiuas commendabili audaciæ suppetias fert, quæ chymicam sapientiam ab eruditis latibulis hortensem educit in lucem, Andreæ Capranicæ cum genere, tum eruditione nobilissimi, planeque Romani viri academico in consessu cum plausu audita vox. Cum tria sint, inquit ille, naturalis commistionis elementa, nempe Mercurius, siue glutinosus terræ humor, quem Chymici passiuum dicunt; sal, siue semen actuosum, naturamque constituens; sulphur denique, hoc est sulphurea quædam vis præparans atque coniungens: imitatrix naturæ

Arcana florum cultura miraculorum ferax.

Andreæ Capranicæ hortensis disputatio.

ræ solertia in hortis ingeniosa miracula triplici pariter, eoque parabili præsidio efficiet. Nam interfectarum pecudum sanguine Mercurium supplente, ac Mercurialem terræ succum minùs validum adiuuante florum corpuscula mirum in modum amplificabit; hircino tamen, vtpote nimia siccitate inepto, abstinebit: cineribus, tanquam fœcundo salacique sale, cum ipso sanguine commistis numerosos partus excludet: fimo tandem sulphur æmulante cum celeriter maturabit, tum variè colorabit. Verùm, vt à minutioribus initijs maior existat admiratio & voluptas, prædictorum medicaminum vires, siue quintas (vt vocant) essentias, aqua vitis præmacerante atque exugente extractas, ac distillarij feruida opera in angustum contractas, adeoque vehementiores adhibere præstiterit. Attentissimè tamen custodire oportet, ne perurentibus hisce medicaminibus radices ipsæ contingantur; sed vt interiecta modica humo innocenter ad partum incalescant. Cum autem pro caloris omnia temperantis gradata temperie ipsorum portio & mensura medicamentorum adhibenda sit; dimetiendo lætaminis potissimùm calori perutilis fuerit productissimo collo, & occluso penitùs osculo ampulla, quæ variatim calido contactu inclusam aquam gradatim ascendentem descendentemque demonstrat. Sic ille. Sic autem testes oculati complures: In Hetruriæ Confictio mira.

op-

oppido celebri, cui vernaculum nomen Aquapendens, ingeniosus hortuli cultor, aurifex, vt in auro, sic in agro splendidus faber, iucundissimum illud prodigium arcanis elementis conflat, vt in angustissimam glebam, calice modico, aut eiusdem amplitudinis fictili vasculo, aut etiam cochleæ testa inclusam depactus arboris frugiferæ surculus terna minimùm vel quaterna iustæ magnitudinis, & natiui saporis poma inducat, ac decennium circiter duret: quod agreste miraculum (nisi fallit fama) ad floriferos surculos facilè videtur posse transferri. Sic præterea in hortensi re multùm callentes alij: Vt plantæ lætiores prosiliant ac vernent; sui generis cineribus terræ permistis, aut certè columbino fimo cum aqua in sole tepefacta pabulandæ sunt. Quanquam posterius hoc pabulum bulbosis tuberosisque radicibus, vitio & corruptioni opportunis, periculosè apponitur. Sic demum ego: Quoniam artis huius mangonicæ atque ornatricis arcana medicamenta & adhuc multa excogitata sunt, & plura in posterum excogitari possunt; non est mihi propositum rem infinitam æquare velle dicendo, sed aliqua præmonstrare, tum vt cupidis facem præferam, tum vt desides ad curam pulcherrimam incendam. In floribus hæc amamus amœna prodigia, tempestiuitatis vices arbitrarias, coloris nitelam nouam, odoris grauitatem emendatam aut insolitam suauitatem conciliatam, & multi-

Lætificandi plantas ratio duplex.

In floribus admiranda.

ti-

tiformem formæ varietatem. Quadripartitæ huiusce artis secretiora præcepta, seorsum & capitulatim tradenda, iam accipe.

Arbitraria florum tempestiuitas.

CAPVT IV.

QVod summa in animis virtus, hoc imitatrix in hortis cultura perficit, vt sicut vir, sic flos omnium horarum sit; siue vt, modò anticipata, modò dilata, modò continuata cuiuslibet floris tempestiuitate, vere arbitrario perfruamur. Igitur si rosam exempli causa (quod enim vni conuenit flori, transferri commodè ad plures potest) vernare temporius voles: properato circa extremum Octobrem satu, intra fictile solo succreto, & fimi admistione tenero humectoque inhumabis: calida bis quotidie rigabis, & fouebis: ventosis, nimiumque pluuialibus diebus intra tectum subduces: pernoctare sub dio non permittes: vbi gelicidia hibernique imbres desierint, ac diei apricitas inuitarit, vitalem solis in lucem proferes: vbi verni teporis prima illecebra germinum primitias euocarit, calidiorem affundes aquam. Ita fiet, vt veris florum nouissima rosa prior efflorescat. Vnum imminere periculum monuit experientia, ne, violenter præfestinato fœtu, mater effœta præmoriatur. Tanti tamen fecere culturam

Flores properati.

istam

istam veteres magistri, vt eam litteris commendatam posteritati præmonstrarint. Effossa igitur circa radicem (vt Plinius docet) pedali (vt Didymus & Palladius) bipalmi scrobe; & matutina vespertinaque calidæ irrigatione quotidie iterata serotinus rosæ flos solicitabitur. Si prætererea cupis Tiberij præmaturum augustum cucumerarium nobili, mobilique; atque adeo ambulatorio roseto æmulari: confecta bruma stercoratam terram cophinis aut fictilibus inditam rosarum radicibus obseres, modicumque præbebis humorem. Eadem obsita vasa tepidis & insolatis diebus iuxta ædificium promouebis in solem, vt ab afflatu noxio protegantur: frigidis autem, & procellosis, necnon in vesperam inclinatis sub tectum referes: quin etiam per serena frigora intra specularium munimenta recipies, quæ salubres radios admittant, gelidam vredinem excludant. Vbi ab æquinoctio verno planè annus intepuit, totos cophinos aut fictilia summis tenus oris infodies: fontanam aquam sitientibus irrorabis. Quòd si resectam è rosæ frutice gemmam hiulco amygdalæ cortici vsitata inseret emplastratio; præflorens arbor floreas gemmas, rosas, verno per hiemem fœnore repræsentabit. Si more maiorum Quiritum placet, natalitio anni mense Ianuario iniri à rosis consularem ac regium inter flores purpuræ magistratum; Democritum audi docentem, rosarum stir-

Nat. hist. l. 21. c. 4.
Apud Constãt.
Pogo. de agricult. l. 11. c. 19
De re rust. Februar. siue l. 3. tit. 21.
Apud eund. Constant. ibid.

ſtirpes æſtiuis menſibus bis eſſe per dies ſingulos irrigandas. Cæterùm vernos æſtiuoſque flores hieme citabunt quæ calida ſunt, & pinguia, necnon tenuia, velut detractis folliculis vinacea, exemptis oſſiculis oliuarum recrementa, & fimus, præſertim equinus, identidem ſuffectus. Ita ſi ſub Octobris calendas caryophyllum, violam, ac generis huiuſce plantas, detruncatis ſubinde germinibus mutilas, cum radicibus, in harum aliqua efficacium ſordium obrues: è vitali ſepulcro inter niualem brumæ ſqualorem viuidus ac nitidus florum partus exiſtet. Quanquam exhauſtis nimia fœcunditate viribus floridæ cum fœtibus matres frequenter intereunt. Denique quodcunque ſemen inditum ſcillæ fuerit, acerrimo bulbi calore feracitatem proritante, celeriùs germinabit. Vt autem ſeram inter niues colligas roſam, ipſos frutices, cum primùm egerminant, in aliud ſolum modò ne incommodum, transfer: nam primam illi confirmandis viribus, vltimam fundendis floribus operam dabunt. Vt ſuis cum pomis ſerotino roſarum vere bis fertilem ſe malus demiretur; roſeis eam oculis callidus inſitor Florentini monitu inoculet. Sed leuiore opera roſam præſertim & caryophyllum ſeros cogit ad flores vulgaris induſtria, dum prima germina in calyculos extuberantia digitis decutit: plantaria ipſa æſtiuum producit in ſolem: crebra etiam rigatione fouet, ne perareſcant.

Card. de Variet. l. 13. c. 66

Retardati.

Io. Bapt. Porta Villæ l. 9. c. 5. Mag. nat. l. 3. c. 10.

Apud eund Cõſtant. ibid. Porta Mag. nat. ibid.

Re-

Retardatus enim collectuſque genitalis humor nouis identidem cauliculis floribuſque, alieno tempore iucundioribus, vehementiùs atque vberiùs eluxuriabitur. At verò (vt author eſt Anatolius) flores cum cæteri, tum lilia nominatim varijs ſubinde temporibus exiſtent; ſi radicum alias in duodenos, in octonos alias, alias demum in quaternos digitos deponamus. Eadem quoque lilia commodè perennabunt; ſi, dum adhuc occluſo foliorum oſculo ſilent, ſuis innixa ſcapis colligamus, atque in recentia fictilia non picata impoſito diligenter operculo recondamus. Cum enim interiecto tempore è tenebris promentur in ſolem, optatam quaſi lucem ſalutatura, pulcherrimè oſcitabunt.

Continuati. Apud Conſtãt. Pog. l. 11. c. 21

Non inuidebunt lilijs roſæ vegetam perennitatem, ſi Didymum audiamus, qui menſibus eas omnibus ſub cælo clementiore promittit; dum tamen ſingulis pangantur, ſtercorentur, irrigentur.

Apud eund. l. 11. c. 19.

Non abſimilis cultura toto floridas anno (vt præmonſtraui) anemonas feret. Sed breuiſſimi floſculi violenter diuturna voluptas carè, nempe radicum vel exitio vel macie ſtabit. Roſam, quæ, licet materno hæreat frutici, cum ſole naſcitur occiditque, varij, quamuis reciſam, vario artificio annuam faciunt. Didymus in amurcam vsque eò mergit, vt liquor ſupernatet. Alij adhuc herbeſcentem hordei ſegetem cum radicibus euulſam in labrum fictile non picatum demittunt, roſeoſque

cap. 11.

Apud eund. Conſt. aut. ibid.

que calyces ſuperingeſtos eadem herba protegunt ac tuentur. Alij virens hordeum pauito loco ſubſternunt, roſáſque ſuperinijciunt. Sunt, qui turgentes alabaſtros in viridis hærentiſque ſolo arundinis cauum internodium diffiſſo nodo concludant: & papyro fiſſuram leniter obſtringant, vt ſit, quà theca arundinea interſpiret: vbi verò libitum fuerit, ex eadem reciſa arundine roſeum partum excludant, & aqua egelida foueant, vt dehiſcat. Sunt præterea, qui ſucciſos, linoque circunligatos calyces, ipſo reciſionis vulnere liquida pice illito, immittant in arundinem, eamque, ore cera obſtructo, aut potiùs bene picato, ſub dio in decliui ſolo defodiant, ne penetrans pluuia corrumpat. Tu verò ſic præterea roſarum conſulito diuturnitati. Flores ſemhiulcos ſub veſperam ferro præcidito: manu ne tangito: ſerena nocte ſub dio habeto: mane in fictile, cremati redactique in puluerem plumbi atque argillæ intrita perlitum, & incoctile, atque adeo madori nimio imperuium, condito: idem obturato: ſicca in arena obruito. Aut certè ſiccatas roſas, roſa ſtillatitia madefacito: tum in fictili labello diebus quinque defoſſas conſeruato. Proderit quoque roſas in ollam rudem abdere, eandemque bene operculatam ſub cælo inhumare. Proderit vas querneum cum floribus cæteris, tum præcipuè roſis, quæ nondum oſcitent, opplere: probè operculare: & picare, ne qua rima humori pateat: putealibus

Apud eund. ibid.

Pallad. Maio. ſiue de re ruſt. l. 6. tit. 17.

Card. de Variet. l. 13. c. 66.

Id. ibid.

deinde, aut cisterninis, aut potiùs profluentibus aquis, vtpote minùs vitiantibus, immergere, atque ita perdiu incolumes flores asseruare: vbi verò eductos dehiscere volueris, malo pediculum infigere, vel ipsos aceto perfundere, solique ostendere. Vegetas denique ac recentes rosas hoc modo custodies. Vini & salis quantum sat est in ollam infundes: eandem rosis nondum hiantibus implebis: operculo adoperies: in cella repones: cum voles, ollares rosas eximes: in solis aut fornacis tepore expones, vt diducantur. Illæ autem perinde formosæ recentesque videbuntur, quasi tunc hortensis terra, non coctilis argilla peperisset. Atque sic demum inter ollas versari decorum est. Amaranthus, inter caducos flores immortale miraculum, aqua madefactus reuiuiscit, & hiberna serta contexit. Recisus etiam, & lento furni vapore siccatus coronarios in vsus reponitur. Vsque adeo viuax est, vt & nominis & pulchritudinis immortalitatem demersus ambustusque tueatur. Verùm vt huius disciplinæ capita ipsa summatim ac distinctè complectamur: aliena flores tempestate vernare cogemus aut germinis retentione, aut loci calore, aut alimenti pinguedine, congruentique temperie. Cita enim retentio tempestiuam fœcunditatem seros reseruat & laxat in partus: penetrabilis calor meatus aperit, ac præcocem elicit amœnitatem: alibilis pinguedo, atque temperies ad

Plin. l. 21. c. 8. Io. Ruell. de Nat. stirp. l. 2. c. 20.

Arbitrariæ tempestiuitatis ratio multiplex. *Cardan. ibid.*

veris intempestiui floream luxuriem vires impetumque sufficiunt. Ea igitur est hortensis artis potentia, vt mortalium, vsitatas delicias fastidientium, delicatæ voluptati consulens constanti lege naturæ constitutas temporum vices, annuasque tempestates libero vagoque vere permutet. Placet iam decoram voluptatem hanc iucundiorem facere condimento salis factitij, statim eliciendis alieno etiam tempore rosis præsentissimi, quem ego salem è Petri Ioannis Fabri, Monpeliensis medici, Palladio, & Myrothecio Spagirico in Floræ meæ beneficium deprompsi. Principiò complutibus rosarum fruticibus crematis & cinefactis, residuus cinis ad quindecim aut viginti libras colligetur. Ex eodem cinere, cum roris aut imbris cælesti aqua inferuefacto, lixiuium fiet. Tum è lana coacta tæniolæ, altera quidem parte in eiusdem lixiuij vas demissæ, altera verò in vas alterum propendentes, ductum ad se lixiuij liquorem ad liquidum percolabunt: aut certè laneus lineusue pannus percolantem consutus in saccum, siue emporetica & bibula charta in cucullum conuoluta, velut colo transmissum, defæcabit. Vt autem totus vnica opera sal eliciatur, in singulas cineris libras denæ vel duodenæ humoris eiusdem adijcientur. Ad hæc in aheno lixiuium sinetur exhalare vsque adeo, donec sal incipiat apparere: qui cum lixiuio traijcietur in vas vitreum, seu terrenum, fi-

Sal Chymic. arbitrarijs floribus eliciendis:

Petr. Ioan. Faber. Pallad. c. 3. Myroth. l. 2. c. 3.

guli tectorio læuigatum; ne ſicceſcens in æneo ſal vitioſo metalli odore imbuatur. Transfuſus lento igne, aut æſtatis igneo in ſole bene ſiccabitur. Siccatum ſalem oportet iterum in fictili fuſuræ catino temperato vapore ad inſtar calcis excoquere, ac ſedulò cuſtodire, ne liqueſcat: quia vis eius omnis euaneſceret. Debet igitur validè incandeſcere: tum aut rorato aut pluuio humore macerari, & ſupradicto more percolari, vt liquidior fiat: deinde vel in vnum vitreum vas, vel in plura defundi; atque in ſole, ſeu lenta pruna ſiccari. Idque ſepties aut octies opus iterabitur, quoad ipſe ſal candidiſſimus & limpidiſſimus reddatur. Exinde roſtrato è diſtillarij vaſe, vitreo tamen, non autem plumbeo, quod ab Arabico fonte deriuata voce Alembicum appellant, ſtillata roſa in tabem liquandus eſt, tum lentè ſiccandus: denique igneo roſarum vapore ſtillatitio, qui vulgò ſpiritus dicitur, reſoluendus. Hanc verò quintam è roſis naturam ſic exprimes. Roſas complures in vitreum œnophorum peramplum communi aqua roſacea ſemiplenum conijcies: ſummum vaſis os operculo itidem vitreo bene obſtrues: in fornaculam condes: omnia lento cinerum tepore quinque vel ſex horas inferuefacies: extillantem humorem ſubdito excipulo colliges: eundemque in vas primum refundes, cum illud refrixerit. Roſarum præterea tum florem, tum liquorem eodem ex œnophoro educes,

om-

omnemque vehementi pressura succum elicies : eum in idem vas defundes, recenteſque roſas adijcies: vt ſimul omnia quinquies aut ſexies inferueant, facies: tum prædictum ſuccum eodem vaſe probè operculato concluſum quinquaginta aut ſexaginta dies fermenteſcere patieris in cella vinaria. Lento denique cinerum calore igneus atque æthereus vapor, ſiue ſpiritus ardentis aquæ modo ſtillatim elicietur odoratiſſimus, & veluti liquato in aquam igne vim habens adurendi. Hoc ardentiſſimo liquore ſal ſupradictus reſoluetur ac diſtabeſcet. Vt igitur extemporalis roſa quiduis anni ad arbitrium exiſtat: eius potentiſſimi medicaminis aliquantum ipſis fruticis radicibus affundetur: perfuſa pars communi cinere cum terra commiſto coaggerabitur. Neque verò adeo medicatus liquor vnis euocandis roſis, ſed multis quoque cum totius corporis, tum præcipuè capitis morbis depellendis opportunus eſt, ſi ſorbeatur cochlearis menſura. Et adhuc quidem luſit in roſa: maiore nunc miraculo, quos enecat, ad vitam reuocat flores, quæ Naturæ à ſecretis eſt, innocens & ingenua Magia. Etenim quancunque virentem vernantemque ſtirpem ſeminis fertilem radicitus reuellit: concrematam in cinerem, nitroſumque ſalem peritè redigit. Eiuſdem præterea plantæ ſemina bono in ſolo noua luna deponit: mox emiſſis primulis germinibus ad partum iam incitata

extrahit: cum prædicto ſale conterit & commiſcet; atque ita macerat & putrefacit. In ſalis huius vnciam duas adijcit vncias quàm mundiſſimæ virginiſque terræ: abſtinet autem à ſtercoroſa, ſiue animantium purgamentis olida ſordidaque. Humum, quæ propter fontes nonnunquam lutoſa & pinguis inuenitur, hunc ad vſum aptiſſimam deligit & adhibet; priùs tamen bene repurgat. Vtranque deinde rem conijcit in vas terrenum, haud quaquam læui tectorio incruſtatum, atque in hortis expoſitum eſſe patitur ſub dio: ne tamen in illud impluat, cauet. Cremata iam & humata planta triduò reuiuiſcit ac regerminat vegetior, excelſior, atque formoſior. Tunc eadem ars, rerum admirandarum ſolers, pro germinis incremento ipſum fictile patentiori loco paulatim ſubducit: in ſubdiali denique ac perflabili feneſtra, locat. Eidem fictili opertum foculum ſupponit, indita ardente lucerna vaporantem; idemque operculo claudit, tuendæ ſtirpi idoneo, ſumma parte perforato. Exinde nouendialem flammam minutatim & gradatim exauget. Nonum circiter diem, cum operculi ſummo è foramine flos incipit exiſtere, teſtam ita operculatam (operculum enim remouere nefas eſt) in frigidam humidamque cellam ſubterraneam recondit. Ibi quatridui ſpatio, ſale iam in tabem reſoluto, flos euaneſcit, & planta ſubſidens recedit. Hìc

ex-

extrema ſolertia prædictam cum ſale confuſam terram è fictili vitreum in vas peramplum traijcit: idemque ſigillo Hermetis obſignatum frigido humidoque loco aſſeruat. Vbi nouo miroque ſpectaculo cum oculos, tum animos paſcere collibuerit, in ſolem profert: ſi ſol languidè calefaciat, ſubditi cineris addito tepore ſolicitat. Ecce autem inter vitreas anguſtias ingens miraculorum congeries: excitante calore paulatim aſſurgens, modò ſopita, planta proſilit: floreus Phœnix intra horæ dimidium ſuis è cineribus renaſcitur: è terræ tumulo vernam redux ad vitam flos mortalibus ad immortalitatem ſurrecturis proludit: in aprico ſine opaco floris vmbra porrigitur: ſatoque ſale non decantata ſterilitas, ſed mira ſolo ſalacitas ad extemporalem partum conciliatur. Quis iam inſulſam eſſe inſipientemque florum culturam putet, cui ſubeſt arcanæ ſapientiæ ſal? Nec minùs, quàm reparabilis vita fuerit, in arbitrario flore admirabilis eſt alterna mors. Subducto enim calore vmbratilis flos in ſuos cineres relabitur, ſuumque chaos ſenſim repetit euaneſcens. Decet nimirum ad voluptatis arbitrium renaſcentem inuſitati veris, vitro incluſi, formoſitatem ſine cadaueris deformitate denaſci. Sed ne quis à me bellam, & iocoſo circulatorum ſalillo conditam fabellam ad præſtigias & offucias animis offundendas enarrari exiſtimet, teſtes

habeo ſalis huius efficaciſſimi cum graues Philo-ſophos Chymicoſque complures, tum in primis Ioſephum Quercetanum; qui licet arcanum experimenti pulcherrimi artificium non euulgent, id eſſe tamen exploratiſſimum affirmant. Et Quercetanus quidem ingenuè fatetur, nullis precibus aut promiſſis effici à ſe potuiſſe, vt Polonus medicus experientiſſimus opertam ſpectaculi huius artem aperiret. Is autem ſtirpem quanlibet ſcitè ac philoſophicè ſoluebat in cinerem: apparatoſque ampliùs triginta ſtirpium cineres ſuis quenque in vaſculis, Hermetis ſigillo conſignatis, & peculiari ſtirpis cuiuſque nota inſignitis aſſeruabat; vt, cum popoſciſſet vſus, lucernæ igniculo cineribus admoto repentinam eliceret viriditatem. Neque verò, vt res ipſa, ita cauſa compertu difficilis eſt. Etenim, ſi chymica eam ſcruteris in latebra, manet occultum quoddam ſtirpium in ſale ſemen, quod illico exit in opus viuidi caloris acceſſu. Sin autem eandem cauſam Lycei mauis in luce cognoſcere; præparantes qualitates, quæ vel ad excitandam, vel ad regenerandam vim ſeminalem, in ſeminibus vigentem, animatique corporis membratim effectricem, requiruntur, in huiuſcemodi ſalibus partim remanent, partim calore aduentitio reparantur: ipſa verò ad corpus ex diſſimilibus rebus temperandum initia ſiue elementa ſatis commiſcentur. Nam in cineribus

Hermet. diſcipl. defenſ. c. 23.

ribus ſalibuſue latens ignis & aer cum additæ humidæ materiæ aqua terraque efficaciter confunduntur. Quare facili celerique negotio exiſtere poteſt vulgari ſatu editæ gemella quidem planta, ſed tamen propter imperfectiorem gignendi facultatem, tenuitatemque materiæ minus vitalis, & receſſu caloris euanida. Sic æſtiuæ pluuiæ ſubitarij filij, ranunculi, alijque abortiui vermiculi, quibus putris materia mater eſt, quàm facilè naſcuntur, tam celeriter occidunt. Ex earundem qualitatum fœcunda permiſtione pullulauit geminum illud oculis iucundum prodigium, in vrticæ videlicet combuſtæ conglaciato lixiuio concreta eiuſdem vrticæ imago, & in aqua ſtillatitia repentè nata & innatans planta: illa Quercetano, hæc alio ſcriptore celebrata. Illud hìc ad extremum habeo ſubijcere, chymicum iſtud in re florea ſpectaculum, quod ſibi ſpectatum permulti conteſtantur, mihi nec experimento, nec aſpectu eſſe compertum: ſed, ſi naturæ viribus exhiberi poſſit, ob eam, quam expoſui, cauſam non improbabile videri. Quòd ſi quis obſtinatè perneget, nullius fidem extorqueo.

Indu-

Inducti floribus colores.

CAPVT V.

Rariorum colorum inductio.

TRiplex vel vniuersis vel plerisque floribus insolens color in hortis magis expetitur, quàm inueniatur, niger videlicet, qui lugubri facie arrideat: viridis, qui, dum floret, herbescat, oculosque pascat: cyaneus, qui cælum coloret in terris. Squamosus alni fructus in ipsamet vltro inarefactus arbore, ac tenuissimam in farinam contritus nigrum, rutæ succus viridem, cyani flos in frumentarijs agris passim obuius, itidem arefactus, atque in puluisculum resolutus cyaneum siue cælestem colorem dabit. Vsus autem hic esto. Fimum ouillum, vtpote humida leuitate misturæ alibili aptiorem, sumito: ex aceto bene subigito ac depsito; eo enim crassiusculum ouis excrementum idoneam ad commistionem extenuatur: exiguum quoque salis adijcito; nam eodem & aceti astrictoria vis emendatur, & ad radices acriùs peruadendas via medicamento aperitur. Ad hæc vel expressi è ruta succi, vel prædicti pollinis alterutrius tertiam circiter præ fimo partem cum ea massa confundito & permisceto: scrobiculum bono in solo, quod intra testam extraue sit, excauato: eam massam in eundem demittito: in ipsam medicatam intritam colorandæ plantæ radicem defigito: deinde irrigato, curato, colito, vt mos est. Illud autem sedulò curato,

rato, vt albi floris radiculas hoc artificio deligas medicandas. Ita, propter exemplum, candidi caryophylli ſurculus efficaci fimo infoſſus peregrino facilè colore vernabit. Candor enim, docilis nimirum color, cum perſpicuus & pellucidus ſit, colorati alimenti particulas radicitus hauſtas, totoque probè corpore permiſtas expicto in flore, tanquam ingenuo in ore, manifeſtat. Quid, ſi multicolor iſte fucus in vna eademque prædicti maſſa lætaminis confundatur? Equidem cum Ioanne Fabro, Lyncei iudicij viro, à quo totum id florei medicaminis præſcriptum accepi, fieri opinor poſſe, vt natura, quæ ſuopte ingenio frequenter ludit in floribus verſicolore pictura, colludentis artis inuitamento laſciuiat audacior. Quin etiam probabili coniectura & ratione idem Faber affirmat, florum villos ac ſtamina &, qualia videmus in croco, capillamenta, quia floreæ concretionis purior ſuccus, & veluti diſcolor ſanguis ſunt, efficaciſſima pollere tinctura, vt floſculis alijs, candidis tamen, multiplicem atque adeo amabilem fucum faciant. Neque verò illa in floribus pulcherrimè inficiendis experimento frequenti explorata præſcriptio reticenda eſt, quæ ſic præcipit. Solum pinguiſſimum deligito: id eòvſque in ſole ſiccato, dum prætenuem ſoluatur in puluerem: eo puluere teſtam rite oppleto: mediam candidi floris plantam aut ſurculum depangito: ne quid infuſi humoris, aut inſtillati roris ea humus hau-

Florum pars tincturæ aptiſſima.

Colorans irrigatio.

hauriat, nequid ipſe, præterquam colorati liquoris, affundas, caueto. Quare ipſum fictile nocturno pluuioque cælo ſubducito, aprico tranquilloque die in ſolem efferto. Si regum æmulos purpurare placeat flores; Braſilicum lignum, cuius roſea ſanie offectores lanas imbuunt, minutatim in taleolas vel ſegmenta concidito, atque in aqua decoquito, donec ad tertias quartaſue coctura ſubſidat: eo purpureo decocto, cum iam deferbuerit, matutinus ac veſpertinus pocillator bibulum ſolum inſuccato. Si candidas hortorum gemmulas pretioſo raroque miraculo ſmaragdinam in viriditatem gemmaſcere delectet: eius rhamni ſeu ſpinæ, quam Petrus Andreas Matthiolus Infectoriam appellat, vulgò Spinum ceruinam dicimus, maturiſſimas baccas, modicè diductas, in aqua incoquito, præſcriptaque ſolum forma irrigato. Sin autem floreum argentum in aureum florem chymica æmulatione flaueſcere laudabiliter auara cupido eſt: baccas eaſdem nondum ſatis maturas itidem apertas excoquito, flauoque terram ſucco ſaturato. Si denique diurnæ lucis candorem vultu præferentes floridulas terræ ſtellulas triſti nigritudine nocteſcere voluptas eſt: minorem gallam & chalcanthum in atramentum inferuefacito: eo ſi radicem intingas, floris cacumen inſcribes. Aut meminiſſe aut prædiſcere hìc debes, adeo naturam non exui vel expelli, quin ſubinde illa recurrat. Quare de ſua ſe remoueri ditione indignans, natiuus identi-

In Dioſcor. l. 1. c. 102.

identidem refloreſcet color; vt naturæ cum arte ſuper vnica planta concertatio voluptatem pariat bicolorem. Quòd ſi audere non pigeat, etiam triforme leges ab vna ſtirpe miraculum. Nam ſi diſcoloribus ex aquis alteram mane, veſpere alteram vtrique ſtirpis lateri ſic affundas, vt quotidie latus vnum diſtinctis temporum interuallis duplicem fucum ebibat, colorumque vices alternet irrigatio præpoſtera, matutina nunquam eiuſdem coloris aſpergine in eandem partem ſub veſperam refuſa: & natiuo, & aduentitijs effloreſcentibus coloribus iucundè prodigioſa planta trium colorum ore triplici ridebit. Audio rem felici periculo comprobatam, atque equidem credo, quia phyſica ratio perſuadet. Cum enim ſingulæ diuerſorum colorum irrigationes, vtpote non vniuersè, ſed particulatim irroratæ, totam ſimul plantam alere, atque adeo colorare non poſſint; multicolor alimentum non ſatis vbique commiſtum multiformem prodit in florem. Huc accedit, quòd naturalis color, ab artificioſis non planè victus, ex parte aliqua eminet, floreumque triplicat cum voluptate diſcrimen. Si candida lilia roſeo rubore tingere, hoc eſt ſi virginalem candorem decenti pudore pingere volueris; monente Anatolio, Caioque Plinio ſubſcribente, floreſcentes liliorum ſcapos menſe Iulio colligito: denos, duodenoſue in faſciculum colligatos in fumo ſuſpen-

Tinctura liliorum.

Apud Conſt. Pogon. de Agr. l. 11. c. 21.

Nat. hiſt. l. 24. c. 5.

ſpendito: fumidi temperatique vaporis efficientia ſparſim extuberantibus nodulis ſiue bulbulis; ſcapos ipſos in fæce vini vel nigri uel Græci menſe Martio macerato, donec tibi eoſdem extrahenti purpureo colore planè ſaturi appareant: deinde, in ſcrobiculis affatim circunfuſa fæce, ſerito: videbiſque adeo multum eſſe à teneris conſueſcere, vt in extremum germen tranſeat prima ſeminis tinctura. Cæterùm Florentini conſilio lilia facilè variatimque expingemus, ſi citra vulnus intra liliacei bulbi ſquamas cinnabarim, aliumue pro arbitrio colorem infundamus. Tuliparum quoque flores arbitraria pictura variabit, ſi biduo triduoue bulbi habeantur in aceto, donec tenereſcant: deinde eximantur, vt acetum nonnihil expiret: exinde colores minimè acres edaceſue innocentibus bulborum inciſuris ex vino ſtillatitio inducantur: colorati demum bulbi elapſo menſe inhumentur. Ipſa, purpureum formæ compendium, roſa, ſi Didymo magiſtro, cum primùm dehiſcens in folia cæpit euolui, ſulphuris nidore ſuffumigetur, exalbeſcet: ſiue quia ſulphureus albor, igne extenuante atque rarefaciente penetrabilis, tenues roſæ meatus peruadit & inficit: ſiue quia iuxta delicatus, atque odoratus roſæ flos olidiſſimi ſuffitus horrorem inſolito pallore teſtatur: ſiue tandem ne formoſo colori nimiùm credas, qui fumo leuiſſimo decoloratur. Idem roſæ flos peregrinos

Apud eũd. ibid. *Liliorum.* *Tuliparum.* *Roſarum.* *Ibid. c. 29.*

nos facilè induet colores; ſi, ſolertiſſimo viro Ioanne Baptiſta Porta ſuadente,iuxta radicem diffiſſum in caulem, itidemque fiſſos in ramulos aut æruginem, aut Indicum, aut crocum, aut cæruleum lapidem, aut alium quemlibet fucum tenuiſſimè comminutum largiter ingeras: ſi, plaga deinde bene circunligata, fimum adaggeres. Obſeruabis tamen, ne, quæ plantas adurunt atque enecant, coloratura venena, cuiuſmodi habetur auripigmentum, applices. Quòd ſi cæleſtis pulchritudinis verſicoloribus imitamentis flores in Irides aëria feliciores transformare placet: complura generis eiuſdem, at non eiuſdem coloris florea ſemina in ouillam caprinamue pilulam defixa, vel in gracilem arundinem incluſa, vel in lacinijs colligata ſerito. Corruptis enim vaginis & inuolucris, è ſeminibus varia permiſtione adulteratis diſcolor florum ſoboles exiſtet, quæ non pluuiæ nubis lacrymis, ſed geſtientis naturæ riſu expictam Iridem ſerena fronte præportabit. Iamuerò, vt peregrini colores pertinaciſſimè, ac tanquam iure hæreditario hæreant, è pomarijs ad floralia callidam conciliatricem inſitionem traducamus, cuius artifici dexteritate manſuefactæ ſtirpes ignotis folijs, & non ſuis ſe floribus operiri demirentur. Atque vt in auream flauæ pulchritudinis hæreditatem geniſta inſitiuam roſam & gelſiminum adoptet, primùm immittendas plantas, cum genita-

Diſcolor ſeminum permiſtio.

Matthiol. in Dioſcor. l. 3. c. 153.

Io. Bapt. Porta Mag. nat. l. 3. c. 5.

Inſitione aduentitij colores.

Porta. ibid. c. 15.

nitali terra tranſlatas ad geniſtam afferamus, quòd illæ materno meliùs, quàm nouercali,ſuſtinebuntur vbere, dùm inoleſcant: geniſtam deinde terebra, ſeu potiùs peracuto cultello, qui ſcobem minimè faciat, nec perurat, obliquè mediam perforemus; vt naturali contentione in ſublime feratur cum à ſtirpe ramus immiſſus, tum ab radice humor affuſus. Ad hæc roſæ vel gelſimini veluti traducem ramulum, quàm latè inſeri & circundari trunco debet, ſummo leuiter cortice circunraſo ſpoliemus, vt is expeditè ac proximè adhæreſcat: tranſmiſſiſque binis terniſue gemmis, foramini aptemus: ſubacto etiam luto vulnus circunlinamus, & vinculo circunligemus: poſtremò inſitum ſurculum, dum ſuccreſcentis idem geniſtæ niſu ſuſtollitur, hoſpitali tenus frutice à matre recidamus, vt inoleſcente cortice inſitum coaleſcat, & coëat cicatrix: ſuperficiem verò fruticis ad ipſum vſque receptum ſurculum detruncemus, totus vt ſuccus aliò non euocatus vni potiſſimùm inſito ſeruiat. Ita cum geniſta, atque cum alijs quoque diuerſi coloris congruentibus plantis concorporantur, externæque matris vtero iterum concipiuntur pridem nata roſa & gelſiminum: vt hominem,quamuis adultum,ad nouam virtutis morumque faciem & alium & eundem renaſci poſſe, à ſtirpibus doceamur. At verò ſi candidum aut purpureum caryophyllum cæli

colo-

colore donare velis, à vulgatissimis illum plantis sic impetrabis. Buglossum, aut cyanum, aut potiùs vetustum erraticum intubum, quem & cichorium appellant, radice tenus, quæ pollicarem superet crassitudinem, recides: tum mediam radicem consideratè modicéque diffindes, ne plus iusto fissura descendat: ac floriferam sobolem à parente vulsam aptè immittes, vt rimam coagmentet: vimineo demum nexu ictum vulnere insitiuum fœdus obstringes: ac sauciam hospitam vt consanes & lætifices, circa terram circumiectam fimum putrem adaggerabis. Ita in pulcherrimo flore cælum colorari posse pollicetur insitio erudita. Quanquam ego spectaculum hoc sæpius auribus, nunquam oculis vsurpaui. Illud eadem præterea fieri à se posse confidit, vt in candidos flores color deriuetur aut purpureus, si rubræ pastinacæ, quam siser nonnulli vocant; aut puniceus, si anchusæ præscripta ratione iungantur. Iam verò si ex albo rubroque bicolorem expetis rosam, eam ingeniosus insitus, quem inoculationem siue emplastrationem nominant, sic feliciter dabit. In eo rosæ frutice, de quo inserere, atque oculum gemmamue ad insitionem sumere voles, nouellam, integram, & maximè nitidam quæres virgam: in hac deinde oculum considerabis, qui bene appareat, quique solem spectet orientem, bonamque floris indolem habeat: eum oculum modico in cortice ita circunsignabis, vt is medius sit: acutoque

Id. ibid.

Id. ibid. c. 3.

 scal-

ſcalpello eundem circuncides, & cautè materiam delibrabis, ne oculum lædas; quem à materia reſectum intercides medium. Eius poſtmodum fruticis, quem inſerere voles, generoſam ac nitidam virgam eliges, & eiuſdem amplitudinis cortice gemmaque dimidiata materiem nudabis: in eam verò partem, quam nudaſti, dimidiatam gemmam ex altero ſumptam frutice aptabis ita, vt emplaſtrum delibratæ parti conueniat: duorumque oculorum, diuerſarumque gemmarum inter ſe apta ſegmenta vnus oculus, atque indiuiſa gemma videantur. Vbi ſic feceris, circa gemmam libri plagam reuincies, dabiſque operam, ne lædas: deinde commiſſuras & vincula bene ſubacto tenacique luto, quod imbre non dilabatur, collines: ſpatium tamen gemmæ relinques, vnde libera egerminet. Ne materiæ, quam inſeueris, ſuccus aliò diſſipetur; ſed vnum illibatus & indiuiduus inſitum vt enutriat: ſuperiores ramos, ſi qui ſint, amputabis: tum ſubinde ſoboles detrahes, quæ à lateribus radicibuſque ſubrepunt. Poſt vnum & vigeſimum diem ſolui poteſt emplaſtrum, quia tunc ſolent ſic applicata germina coaluiſſe. Quanquam vnius alteriuſue menſis tutior fuerit mora. Sic roſam leges in vna ſtirpe à biformi parente bicolorem, ſiue bifrontem, Iani ſcilicet ſororem. Idem bicolor oculorum oblectamentum à caryophyllorum plantis, alio tamen cultu, exorabis. Cum enim ip-

ſæ,

ſæ, vt quæ oculis carent, inoculari nequeant; arte dissimili coalitæ ad floreum hoc miraculum conſpirabunt. Igitur quà candidi, quà rubri caryophylli generoſæ ſoboles radiceſue in duas mediæ partes diuiduntur, compoſitiſque inuicem diuiduis corporibus, aptè coagmentantur in corpus vnum, quod ex diſſimilibus tandem partibus compactum, diſcoloribus iure floribus capillabitur. Illud hìc ſupereſt generatim vniuerſeque tradendum, flores omnes & ſeminum ſatu (ſicut iam præmonui) variè colorari; quòd altrix terra non vno vbique habitu temperata eorundem ſeminum mollia corpuſcula varijs locis vario alit atque inficit alimento: & pinguis lætaminis iniectu etiam nigreſcere; ſiue quòd calido fimi vnguine flos infuſcatur, vt candida oleo papyrus; ſiue quòd fumidus ac niger fimus, quæ nutrit, denigrat: indiligentia verò & neglectu violam præſertim & roſam, quantumuis purpureæ ſint, poſt annum tertium (vt author eſt Theophraſtus) in ſenium, atque adeo in interitum expalleſcere; quòd, humore vitali ob culturæ deſiderium abſumpto, concolor morti ſiccitas mortifera ſuccedit. Adeo & flores & mores cura quidem feliciter, infeliciter incuria expingunt: vt illa vitam in ipſis coloret, hæc mortem.

Io. Bapt. Porta Villæ l. 9. c. 12. Mag. nat. l. 3. c. 3.

Varietatis colorum vulgares cauſæ.

Apud Io. Bapt. Port. Mag. natur. l. 3. c. 8.

Arte maius Naturæ miraculum.

CAPVT VI.

Artis, & Naturæ concertantium fabula.

LEgite iam florum auidi mortales, inter flores artificiosè coloratos ornandæ veritati natam, floridulam fabellam. Ars Herculano amoris vinculo Floræ coniunctissima in eiusdem hortensi theatro insolitis coloribus, flores expingentibus, inaspecta post hominum memoriam spectacula ediderat, & in tenui re non tenui cum gloria luserat. Nec Flora solùm admirabunda, sed ipsa etiam Ars gloriabunda garrulo præconio sibi plaudebat. Dissimulandum tamen in fœmina fuerat familiare natiuumque crimen, superba garrulitas; nisi Naturæ sese ipsi nouo colorandi artificio prætulisset. Vicimus tandem, aiebat, vel ipsa, qua cum assiduum mihi amicumque pro gloria certamen est, quæque victa obmutuit, Natura iudice vicimus; dum tuis, Flora, delicijs militamus. Quàm vellem, quæ vbique est, ac nusquam visitur, regali, quo mihi sæpe gratulata est, ore conspiciendam hìc sese daret: vt palmarem hanc, seu veriùs floream victoriam suo quoque plausu cumularet; ac fateretur, ex istis victricem mihi coronam floribus deberi, quos ab orbe terrarum condito ijsdem

Artis iactantia.

illa ſemper, obſoletiſque iam coloribus inficit: inuſitatis ego conſpicuos admirandoſque perficio. Pupugit æmulæ Artis iactantior vox aures animumque, magnæ miraculorum opificis, Naturæ: &, Itane verò? ait. Quæ ſine me inertiſſima eſſet Ars, de me citra pugnam triumphat? Age ante victoriam triumphanti meritum plauſum properemus. Tum regio vultu habituque ſpectabilis placidam iram dulci rubore ſpecioſè pinxit in genis: vt non excandeſcere, ſed ſplendeſcere viſa ſit. Amantiſſimæ enim rerum omnium parentis eſt ſine noxio fulmine fulgurare. Vel oris taciti tranquilla, æſtuante corde, maieſtas mitiſſimum ingenium eloquebatur. Pectus in vbera porrectum altricem liberalitatem, omnibus lacteſcentem, indicabat. Regia dignitas & poteſtas in amictus ac ſceptri aureo, nempe bono lumine cernebatur. Hoc igitur ore cultuque auguſta ex infinito ſtipatorum numero quatuor tantùm aſſeclas deligit, præſentem ad vſum accommodatos, Vertumnum ſcilicet, mutationum omnium Dædalum, vario & verſicolore amiculo æquè, ac nomine ipſo, verſatilis vires ingenij denudantem; recocto in crudum iuuentæ robur ſenio, mimico rictu, atque hircino barbitio feſtiuiſſimum caput: ipſos quoque Solis ac Lucis nitidiſſimos filios, eodem editos partu tergeminos pueros, quorum formoſus nitor dies

Naturæ habitus.

Comitatus.

 eſt,

est, Luciferum, Meridiem, Hesperum. Et Lucifer quidem scitissimo filo adolescens hac formæ textura præfulget. Matutinis radijs, intonsos in capillos extenuatis, aureolus crinis parili à fronte discessu niueam, in quam defunditur, ceruicem amabili fulgore innocenter incendit, ac nitidè opacat. Quæ toto corpore intermicat, summa in fronte scintillat in sideris lucem, diei nuntiam, desinens venustas, ac mera Venus. Enimuero insolitæ pulchritudinis lux diem debuit præportare: & radiantis comæ cincinnum esse decuit sidus. Decorè confusi lactis & sanguinis rosea temperies Auroram graphicè colorat in vultu: atque in hoc etiam Aurora liquentibus margaritis rorat. Liquida enim voluptate humiduli & ridibundi ocelli guttatim fluentibus in lætitiæ rorem lacrymulis subinde gemmant. Potes & hunc de more rorem saliuam siderum appellare: siquidem ocellos à stellulis non distinguas. Molli cliuo eminulæ vberesque genæ Hyblæo colle feliciùs florent; inermibus enim rosis purpurant, hoc est, vt roseam rem florida breuitate complectar,

Vestit pudoris purpura inuestes genas.

Puniceum osculum, dum animam reciprocat, odorum omnium vitalem suauitatem inhalat. Byssinæ chlamydis nebula glabelli corporis, quod inumbrat, interlucente formositate præradiat.

diat. Gemella venuſtate viſendus clariſſimè ſe prodit ſua, nempe meridiana, luce Meridies. Breuioribus radijs ardentior coruſcat flaua cæſaries, natiuoque calore ſine calamiſtro criſpulos in cincinnos annulata ſuſpicientibus auream gratamque oculis conſerit catenam. Summæ inſidet fronti nitidiſſimus Sol, digna videlicet crinali auro lux. Gemina cum Solis imminentis, tum ingenitæ pulchritudinis luce viuidus vultus decenter igneſcit: atque ipſe igneus decor meridianum afflat ardorem. Splendidæ mediæ diei ſimile velamentum ex auro, tenera ilia ſubſtringens, multum corporis nudat: meliùs enim protegit nuditas æſtuantem. Simillimis, planeque fraternis Heſperum lineamentis artifex pulchritudo decorauit: facie tamen leuiter fuſca; radiorum capillamento rufiore, antependulo & anteuentulo, ferme oculos præuelante; diurna luce in pallidam ſtellatæ frontis facem elangueſcente; occidentis diei purpura colorato medio velamine nuntium noctis illuſtrem ſignificat. Hoc ergo & habitu & comitatu Natura in conſpectum ſeſe dedit Artis, recens apud Floram miraculum ſublatè magnificeque prædicantis. Aſſurrexit vtraque parenti maximæ, verendo fulgore perculſa. Ars etiam, quamuis tacita, leui rubore iactantiæ conſcientiam faſſa eſt: vt non fruticibus modò, ſed genis quoque roſas

 in-

Ad Artem oratio.

insciuisse videretur. Eam ita prior alloquitur Natura. Ecce, quæ nusquam abest, quo cupis, adest ore spectabilis; quo non cupis, formidabilis, nec ante plausum datura, quàm iusto duello superata succumbat. Quanquam superare quî possis eam, sine cuius armis & viribus nec etiam pugnes? Sed age, quam verbis confidentissimis præcerpsisti, vtra nostrum re ipsa victricem colorandis è floribus palmam legat, ad nouam Floræ voluptatem ac decus, te ipsa iudice periclitemur. Venerabunda gratias agit Flora: prouocationem Ars interrita non recusat. Ergo, vt erat ab recenti opificio collectis decenter lacinijs artificiosum ad prælium succincta, exertisque brachijs expedita, è circunfusis insitionis armis falculam moræ impatiens corripit: fortè proximum Italicæ rosæ perpetuò virentis fruticem in fictili consitum strictim attondet: è duplici oculo delibratum corticem abducit: albæ rubræque gemmas callida inoculatione sufficit. Mirum visu dictuque! Roseus frutex, velut insititia non amœnitate solùm, sed humanitate quoque inoculatus, & pro cultricis atque ornatricis Artis victoria officiosis non spinis, sed floribus pugnaturus, tribus illico tumet gemmis: mox totidem fruticat ramulis: trium denique colorum vernat rosis, natiua scilicet subrubente, atque alba rubraque insitiuis. Miratur triformi pulchritudine amabile monstrum

Artis insitum admirandum.

ſtrum Flora. Naturam verbis hiſce vellicat Ars. Quæ tuis armis pugno, quàm proſperè meo ingenio expugnem, vide: quàm grauiter tuis te roſis conuulnerem, fatere. Leui primùm riſu eluſit argutulam inſultationem Natura: tum, Hoccine, inquit, eſt, quo me iugulari poſſe ſperaſti, trifidum è triplici roſa telum? Faxo iam roſeos iſtos colores adhuc inuiſo, atque inaudito, tuiſque conatibus maiore miraculo repræſentatos aſpicias, ipſoque ſpectaculo ſaucia des tandem victrici Naturæ debellatas manus. Tantum profata terram præpotenti virga leuiter verberat. Illo leuiſſimi verberis nutu admonita tellus, quid magna iubeat Imperatrix, repentinum turget in partum: mox vegetum germen excludit, quod paulatim ramoſa brachia diſpergens, mediiſque inter ficulneas & pampineas frondibus vireſcens, ignotam in arbuſculam adoleſcit, pallido cortice decolorem, florumque rotundis calycibus onuſtam. Hærebat rei euentu ſuſpenſa Flora: ipſius verò Artis, præſago metu immotæ defixæque, corculum aſſultim palpitans, & properè micans trepido tripudio artem ludicram faciebat. Trepidationis motu choreæ cæleſtis æmulam ſolicitj cordis ſaltationem horum Natura verborum ſonitu incitauit. Hactenus proluſimus: iam ſeriò pugnabimus. Nec nobis opus eſt ferro ad victoriam. Sine inſitionis tuæ operoſo vulnere

Naturæ arbuſcula mirabilior.

vin-

vincemus. Atque vt à meis floribus tandem profligata expallescere discas, atque erubescere: trium ista colorum tibi laboriosa miracula nos per ludum & choream properabimus. Tum suos ad asseclas conuersa, Age, inquit, vetulemi Ludio, in admirabilem omnem varietatem versipellis Vertumne, citatam efficacemque saltationem & modulato sono, & numeroso saltu præi: vt recentes flores, celeripedem vertiginem versicolore vicissitudine imitati, coloratam choream ludant. Vos quoque agite, mea lux, diurnæ nitedulæ, Lucis puerperæ nitidi Lucilli, peruulgandæ diei perpetui triumuiri, volucres orbis infimi pictores; quippe qui, detersis tenebris, rebus redditis colorem, vnoque omnia lumine quotidie coloratis: agite, inquam, peregrinam istam rosam vario nitore sic expingite, vt Artis discolorem fucum non desideret: dum expingitis, subsultim sic ludite, vt pugnax pro flore ludus seriò vincat. Decent enim floream iocosa bella victoriam. Statim ab imperio, Dominam prono priùs capite veneratus, incipit tinnulum sistrum numerosè quatere, micare pedibus, toto corpore gestire, non alia Medea, quàm geniali suomet ingenio, recoctus multibarbum in puerum, senex Vertumnus. Capularis senis, iuueniliter alternantis pedes, & latera crispantis, exosses eneruesque flexus à cæteris quidem spectatoribus

bus risum elicuerunt: ab Arte verò, sibi iam præmetuente atque etiam inuita, extorserunt. Ipsi recentis arbusculæ antea compressi flores semhiulcis repentè osculis subrisere. Numerosi quà sonitus, quà saltus præeuntis illecebram tergemini fratres, agili tripudiantes impetu, persequuntur. Ludibunda interim agilitate mobilis, tremuloque fulgure illustrior, puerorum radiat pulchritudo. Spectaculum hìc habeo sanè nouum admirandumque, quod oculos pridem oblectauit, auribus exhibere. Prior impigro saltatu Lucifer ad arbusculam accedit, ac demessum ex hortensi segete candidum lilium, velut in candoris exemplum, extollit: cum ecce tibi grandioris in speciem rosæ penitùs dehiscentes flores, matutino Luciferi albore afflati, ad æmulationem vsque lilij exalbescunt. Mox exultim subeunte, flammeolamque imitandam rosam præferente Meridie, meridiani ardoris roseo sensim lumine colorantur. Ab Hesperi tandem subsultantis, expingendumque amaranthum proponentis accessu, occiduæ lucis colore amaranthino paulatim erubescunt: nouæque rosæ, nouo more, vnius dieculæ pingente luce, trium in colorum faciem variatæ, artificiosum triplicis rosæ, vsitata insitione congestæ, miraculum decolorant. Attonita primùm atque obstupida, ceu saxea, obriguit Ars: deinde victam se cum pudore, tum voce ingenuè confessa, famulaturas Natu- *Naturæ victoria.*

Naturæ manus dedit. Flora quoque obſtupuit & plauſit: ſuaſque geniali victoria illa delicias cumulatas eſſe ſibi gratulata, beneficæ bellatrici gratias egit, florum omnium ſuauitatem redolentes. Oblato denique ab eadem Flora florido coronamento, victricem ornaturo, dubitatum eſt, vtrum vox, an flos fuerit ſuauior. Hic florei duelli finis: hoc documentum, infeliciter pugnare Artem, cum repugnat Naturæ.

Neque verò quiſquam exiſtimet, Elyſiæ amœnitatis fabuloſum à me florem aliquem prædicari: nam decem ante annos à noſtris hominibus occidentali ex India miſſum ſemen eſt floris huius, quem barbaro Indi nomine Fuyò, alij à genitali ſolo Maluam Indicam, Iaponicam alij vocant: nos cum ijs, qui Romam ex India miſerunt ſemina, Sinenſem Roſam nominabimus. Primus ego meritiſſimus ſator hoſpitem florem Romana ciuitate donaui: Sinenſis enim floris ſatio atque cultura Senenſi cultori debebatur. Eius igitur ſemina intra profundum fictile pingui tenuiſſimeque ſuccreto in ſolo, ineunte vere, in digiti altitudinem raro ſatu depoſita, crebris irrigationibus tempeſtiuè adiuta, & modicè inſolata, poſt menſem foliola emittere, tum folijs conueſtitas virgulas excitare cæperunt: quibus pro incremento recens identidem ſolum inijciebatur, vt radiculæ ſummatim repentes altiùs obruerentur, inſtillataque vligine alerentur: ipſi autem conſito fictili tepidum in locum recepto gelicidia cauebantur. Anniculæ plantæ adultiores ex anguſto vaſis ergaſtulo in libertatem ſpatioſi loci aſſertæ, fœcundumque in gremium præpinguis, irrigui, ſolibus expoſiti, ac præſertim ab halitu Septentrionali auerſi ſoli transductæ, actis altè lateque inoffenſis radicibus adeo profecerunt ac proficiunt, vt quotidiè diffuſiùs atque excelſiùs arboreſcant. Iamque aliqua, quamuis annuis putatio-

Roſæ Sinenſis nomina.

Satus.

Translatio.

Magnitudo.

tationibus detonſa, palmos circiter viginti eualuit; caudicis verò dimetiens ad quinque digitos pertinuit. Radix albida, lignoſa, numeroſis implexiſque fibris ad ſummam vſque tellurem capillata, ramoſo diuortio ſimul vna & multiplex, præpoſteri ſitus arborem ſubterraneam, eiuſque, quam parit ac ſuſtinet, ſimilem congeminat. Ab radice caudex pallidus, ſimplex, & læuis frequentibus ſubinde diſtinctus oculis conniuet, quibus gemmaret in ramulos, niſi cultrix vigilantia cæcatum in teretem proceritatem educeret. Vbi truncus deſinit, concolores frondenteſque rami, virgea prolixitudine ſublimiter latèque porrecti, vna nemus arbore faciunt. Caudicis ramorumque materies inſtar ficulnæ candida & carnoſa modicè dureſcit. Folia magnitudine pampineis, aſperitate ficulneis, figura vtriſque, aut potiùs hederaceis anguloſis conſimilia, ſed tamen crenata, in ipſa rotunditate angulos & ſinus habent: ſuperiore parte herbido virent colore, inferiore candicant: ramoſis vtrinque neruis ac venis ex viridi pallentibus diſtinguuntur: ſua ipſa vtrinque lanugine aſperantur: aſperis itidem, craſſis, prælongis, ac ſæpe palmaribus, primò virentibus, tum ſuperiore parte pediculis ſubrubentibus nituntur: & raris interuallis diſpoſita ſic ramos ferè conueſtiunt, vt bina inuicem opponantur, alio deinde bina, qui priori contrarius ſit, ſeiungantur oppoſitu: atque

Forma.

que

que ita geminatione alterna ordo foliorum decuſſetur. Verùm, vt ingenita folijs aſperitas minuta non manibus modò, ſed oculis quoque contrectata exploratiſſima eſſet; lynceum exploratorem, nempe microſcopium, ſiue conſpicilium tubulatum conſuluimus, quod ab ima parte ſuffultum ad breue interuallum ſubdita corpuſcula, ingentem in molem amplificata, ſuiſque diſtinctè partibus coagmentata, ſupernè intuentibus demonſtrat. Hoc igitur monſtrante, in parte folij ſupina maiuſculorum neruorum puluini & mediocriter virides, & albicantibus tanquam ſtellulis incompoſitè diſtincti viſuntur. Reliqua verò area inæquales & multiformes in areolas, alba humilique lanugine opertas, & rufis atque eminulis velut lenticularibus verruculis aſperſas, anguſtis quoque ac virentibus mæandris, tenuioribus nimirum venis ſiue fibris interſtinctas extenditur. Sed pronæ partis toroſi neruuli diluta in viriditate candore ſimili ſtellati ſunt, & reliquum folium pariter lanuginoſum ac verrucoſum eſt. Pediculus quoque ſubuiridis, breuique lanugine hirſutus, cum albida, tum ſubrubicunda ſcabritie exaſperatur. Ab æquinoctio verno in germina oculi turgent: conuoluta foliola primùm apparent, quibus paulatim ſeſe tum explicantibus tum amplificantibus virgei ſubeunt ramuli, aſſiduo partu, dum adoleſcunt & roboraſcunt, è gemmis folia trudentes. Quin etiam non raró fit, vt ex eadem gemma fraterculus

folio ramuſculus adnaſcatur. Sic toto ferme anno ſoliorum ramorumque perpetuo prouentu ad hibernum vſque ſolſtitium Roſa Sinica ſilueſcit. Atque hoc tandem tempore, cum contra frigora oportuit eſſe veſtitiſſimam, folijs ſubinde dilabentibus nuda hiemat: ac, niſi loci ſitu aut artis ope protegatur, facilè gelu aduritur, atque etiam interit. Quòd ſi clementior bruma prætepeat, vixdum veteribus amiſſis, nouarum in frondium præproperum gemmat ornatum. Tertio à ſatione anno florere cæpit. Quanquam, difficili iam ingenio mitigato, bima præfloret. Ea floris initia progreſſuſque ſunt. Septembri menſe per autumni æquinoctium è puſillis cum folijs, tum floreis alabaſtris confuſæ paniculæ exiſtunt: mox, incremento ſingula diſcriminante, calyces compluſculi, ſeni plerunque vel octoni, modicis ſuffulti petiolis intelliguntur, quorum calycum plerique ſummis è ramis, pauciores proximis è gemmis cum præuijs frondibus vnà eminent. Forma illis nondum oſcitantibus globoſa, quinis compactilis & quaſi criſtata eminulis commiſſuris, quæ medios circùm alabaſtros inchoatæ acuta coitione faſtigiantur in ſummo. Color ijſdem alabaſtris ab ea parte, qua pediculis inſident, ad imas vſque commiſſuras viridis, inde ad ſummas ex viridi rubens. Pediculi, qua præſertim parte ſupini ſolem aſpiciunt, ſubrubicundi; qua calycibus adnectuntur, craſſiores, tandem panduntur foliaceas in ſtellas, octonis

Floris tempus, & colores.

niue

denisue virentibus, ijsque planis radijs rosarum calyces excepturas. Nam peregrinæ formositatis flori stellæ ipsæ famulare gestiunt in obsequium subiacere. Vbi ferme ad nucis iuglandis magnitudinem isti extumuere papillati corymbi; in lacteum florem, extimis folijs, intimorumque nonnullorum oris subrubentibus, auarè dehiscunt. Mox totam sese pandit ad Batauæ rosæ amplitudinem, repando calyci, sæpius quinquepartito, & in pateræ formam nonnihil sinuoso insidens, varia serie foliorum ramulosis rugis crispantium speciosa, triplicisque coloris vicissitudine speciosior Sinensis rosa, florum Vertumnus, hortense miraculum. Rosa hæc primo lactea decenter nascitur: decet enim floris infantiam lac. Albo deinde rubroque temperatis coloribus, in oris humani formosam temperiem transformatur, vt hominibus charissima sit, quibus concolor est. Tandem candido vultu paulò ante nata, purpureo moritur, vt pauidè morientibus exprobret iracundo rubore pallorem. Nostrate tamen sub cælo, vtpote minùs, quàm Indicum sit, propitio eadem rosa dilutiore purpura coloratur. In patrio Indiæ solo vna die, quam vnicam viuit, hæc veluti florum dies matutino cum albore albicat, cum meridiano ardore flammeola est, cum luce noctescente purpurat: vt, quando vnum ægrè nouum colorem in pluribus flosculis longo tempore ars æmula elaborat, admirandas triplicis coloris in vno flore

vices properare vnius eſſe dieculæ ſibi minimè laborioſum ludum victrix natura ſignificet. At verò noſtratibus in hortis hoſpes biduo triduoue viuax diuturniorem florei miraculi copiam facit, vt cumulatiorem hoſpitij gratiam lento ſui ſpectaculo rependat. Quanquam vtrobique monet è candido mox purpureus flos, ab ingenuo candore facilem eſſe tranſitum ad purpuram. Floris autem iam purpurea folia, vt poma ſolent, ad maturitatis indicium (decet enim maximè purpuram maturitas) humore tenuiſſimo euaneſcente, nonnihil conniuent & corrugantur; donec triſtiùs infuſcata, penituſque contracta defloreſcant. Amœniſſimæ ſpectaculum voluptatis eſt, alieno tempore ſic vernare arbuſculam, vt coloribus multis quadruplicem anni faciem ſimul expingat; dum flos alius niueus niuoſam hiemem, alius flammeus igneam æſtatem, purpureus alius maturum autumnum, alij medio quà vitæ quà colorum tranſitu varij variè coloratum ver, vniuerſi denique ſinguli que verſicolores tempeſtatum omnium viciſſitudinem intra tempus breuiſſimum colorant.

Ha-

SINENSIS
ROSAE
ARBVSCVLA
Hh 3

Habent quidem eiuſdem miraculi præconem Polij folia Plinium, Tripolij flores Dioſcoridem. Sed ille falſa, quippe lapſus memoria; credulus hic audita ſcribit: nos oculis ſæpe comperta narramus. Vna mirabiles Sinenſis floris vices palàm tulipa illa æmulatur, quæ materno terræ lacte primò ſatura exalbeſcit, deinde ebriola erubeſcit. Quid vnus tamen floſculus cum floriferæ arboris compluribus, quid in ſimplici foliorum ambitu ſeminudus cum folioſiore, quid humi reptans floridulus pumilio cum arboreo gigante, niſi vincendus, congrediatur? Illa præterea mira nouitas quotidiano ſpectaculo pæne viluit, vt Sinenſis roſa etiam reciſa in vaſculo aquæ pleno, atque adeo inter manus, ſi diutius habeatur, varios induat colores. Tanta eſt flori huic delectandæ mortalitatis ambitio. Illud autem eſſe cauſæ dixerim, cur idem etiam demeſſus colores mutet: quia ſuperſtes à vulnere floris anima, ſi præſertim aquæ humore, arborei ſucci vicario, foueatur, floreas particulas natiuo calore quò vehementiùs percoquit, eò efficit coloratiores. Quanquam ego, cum è binis roſis alteram in aqua, in ſicco alteram de induſtria non ſemel habuerim, experimento didici, pari progreſſione irrubuiſſe vtranque, ac ſimul denique contabuiſſe. Vnde interpretari eſt, hiſce floribus inſiti humoris abunde eſſe, cum floridam vitam beatè tolerent ſucco ſuo. Et quiſquam neget, roſarum reginam omnium Sinenſem eſſe roſam, quæ gratis

Nat. hiſtor. l. 21. c. 7.
De Med. mat. l. 4. c. 130.
Matthiol. in Dioſc. l. 3. c. 107. & l. 4. c. 130.

Etiam à reciſione varians color.

colorum vicibus mirabilem in modum varians pulcherrimas ſeſe transformat in facies reliquarum? Vt ipſa celſior atque arborea ſtatura dominantis in cæteras roſæ argumentum ſit. At enim odore caret. Hortis etiam vrbanis donantur è noſtratibus roſæ vnicolores, odore nullo probabiles. Cur igitur & amabilis & admirabilis non ſit, quæ odoris vnius deſiderium triplicis variantis coloris conſtanti miraculo compenſat? Quin etiam inodora eſt magno documento, nimis lenocinantem oculis coloratam ſpeciem ſæpe fucum eſſe vanitatis. Iam verò mirum videri nemini debet, ſuis adeo Indis pulchrum eſſe hunc florem, vt, nato inde prouerbio, inter homines pulcherrimus quiſque Sinenſi roſa pulchrior appelletur. Animaduerti per hoſce annos, quibus ea primùm noſtris floruit in hortis, triplici flores genere diſcriminari. Aliæ nanque arbuſculæ florem edunt criſpante foliorum compage denſiſſimum, qui, cum totus hiaſcit, plerunque aliqua rubet ex parte; quia velut ex pluribus coagmentatus floribus particulatim panditur & coloratur: quique paulò, quàm congeneres cæteri, ſeriùs vernat; quia plenioris abſolutio floris operoſior eſt. Aliæ verò ſparſim eminentibus inter crocos folijs rariùs comantem pariunt. Aliæ demum quinque foliorum ſimplici ſerie, medijſque crocis, turbinatam in figuram aceruatis, quatuor tantùm aut quinque pauoninum in apicem extantibus, pulchrè degenerem progenerant.

Indicũ prouerbium.

Genus triplex.

Ante

ROSA SINENSIS FOLIOSIOR

FOLIOSA
SINENSIS
ROSA

ROSA
SINENSIS
QVINQVEFOLIA

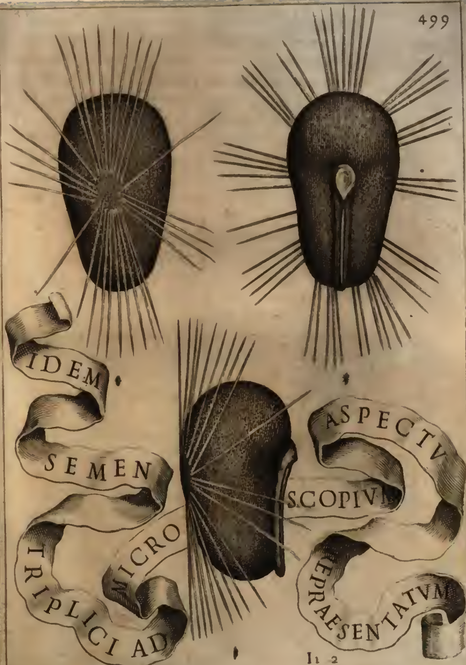
Ante hac ſemen flos hic ad maturitatem non pertulit: quia nondum, vt opinor, iuſtum incrementum ac robur arbuſcula ceperat. Octauo tandem anno, Decembri menſe ineunte, deprehendi perfectum in ſemen roſæ mediocriter folioſæ arbuſculam profeciſſe. Quanquam, quæ ſimplicem fundit florem, hoc eodem anno, qui tertius illi à ſatu eſt, ſemen quoque maturauit. Floris caput ſiue globulus pediculo adhæreſcens inter quinque florei calycis iam aridas foliaceas lacinias, ad eiuſdem adulti calycis magnitudinem extumidus, eminulis puluinorum toris orbiculatim ſtriatur, canaliculis in ſumma imaque parte ſtellatam in figuram coëuntibus: aridi præterea colore folij, qui ex viridi inclinat in flauum, decoloratur; breuique ſubalbido pilo hiſpidus inhorreſcit. At verò totus interior folliculus candicat. Sex circiter carinata loculamenta intercurſantibus membranulis diſcriminantur, quæ ſtrias inter exortæ in duriuſculam mediam cartilaginem coëunt. Interſepta membranis concaua pars, lanugine denſa, longiuſcula, & candida pubeſcit. Pediculi alba cuſpis ad medium vſque folliculum pertinet, cui media cartilago adhæreſcit: huic ſemina ipſa numeroſiſſima, rufula, minutula, rotundè longula, modicè incurua, & qua parte gibbum habent, piloſa, æqualis longitudinis petiolis albicantibus ac tenuiſſimis acutiore ſui parte liratim adnectuntur. In vno tantùm Folliculus & ſemen.

Seminis facies microſcopio repræſentata.

tùm folliculo tria & ſexaginta ſupra centum numeraui, ſex in loculos ſiue ſinus pari ferè numero diſtributa. Verùm vt minuſculæ rei quæque pæne fugiat aciem oculorum, ſingulæ partes perſpectæ exploratæque ſint, eodem optico microſcopij tubulo minutiſſima ſemina inſpecta faciem hanc referunt. Magnitudine figuraque hœdinos ferme renes æquant: color ipſis eſt ex fuluo giluus: toto corpore ſunt punctim pumicoſo: circa glabellum vmbonem pilis ſubalbidis, raris, inæqualiter fruticantibus, dimidiatum digitum prolixis, in ſetas aculeoſue porrectis, horridè capillantur: vbi denique in ſe reducta ſinuantur, hilum exprimente oblongo callo, nigricante, albida intercurrente linea diſtincto, altera parte capitato, altera nonnihil exporrecto, definiuntur.

DIATVS ET INTEGER
DIMI
SEMINIS FOLLICVLVS

IDEM
SEMEN
TRIPLICI AD
MICRO
SCOPIVM
ASPECTV
REPRAESENTATVM

Iam verò ita præterea peregrinam arbuſculam cùramus. Ramoſa luxurie ſilueſcentem, ineunte Martio interlucata denſitate, deputamus: emaciata cacumina intondemus. Vt autem reparata ſubinde ſobole perennitati proſpiciamus; non modò roſam hanc ſemine ſerimus, ſed auulſos quoque reſectoſue materni cum corporis parte, nempe cum veteris portione trunci, nouellos ramos, atque ima parte ad morem ficulnei ſurculi nonnihil diffiſſos, in vnum alterumue palmum eodem menſe depangimus: gemmis ſingulis vel binis è terra extantibus, quod de cacumine ſupereſt amputamus: reſinata cera plagas obducimus. Ita ſemeſtri ſpatio radices, annuo flores elicimus. Virgas inſuper ſtirpitus pullulantes aut nonnullis cum fibris deciſas tranſponimus, aut à parente in terram demerſas propagamus. Sed agedum, vt planè admirandum in huius roſæ verſicolore pictura naturæ artificium peruideamus, floream picturam ipſam eruditi Lycei bono, ideſt philoſophico in lumine collocemus. Et flores & fructus vniuerſi commune hoc habent, vt, quandiu formam atque incrementum capiunt, paulatim varios tranſeant in colores. Prout enim inſitus calor quotidie magis alimentum concoquit, humoremque ſiccitate variè temperat; ita colorum elicit ſubinde conſequentium varietatem. Attamen varietas iſta, quia lentiore tranſitu perficitur, minùs eſt

Diſcoloris varietatis philoſophica ratio.

obſeruabilis, minuſque cum nouitatis, tum admirationis habet. Ad hæc in pleriſque quà floribus, quà fructibus idem incremento corporis & coloris modus eſt: ſiue quod è ſtirpibus aliæ, quæ robuſtiore altrice vi vegetantur, dum partus ſuos natiui caloris efficacitate cæteris perficiunt partibus, ſimul etiam ad vegeti coloris firmitatem ſtabili temperie afficiunt: ſiue quòd in alijs calor imbecillior, humorem minùs obſequentem nactus, quam abſoluere temperaturam nequit, inchoatam relinquit, vnaque florem languidè coloratum. At verò cum Sinenſis arbuſcula & mediocri calore, & humore ſit prædita tenui (vnde aquis eadem gaudet, & propter aquas in India ſeritur) adhuc impar concoctione valida humori ſpiſſando calor, eundem priùs vbertim trahit, lateque diffundit ad florum partes congruenter explicandas: ſatis deinde conformatis adultiſque floreis membris, totus in eo eſt, vt minùs contumacem ſuccum magis magiſque percoquat, eidemque perfectiorem temperiem gradatim inducat. Quare celeri notabilique varietate demum conſequitur candorem dilutum color purpuræ ardentior. Et ſanè decuit eum florem, qui argenteus regaliter vixerit, rogali funere ſplendidè igneſcere. Ita flos formoſiſſimus, qui ad principatum candidatus naſcitur, ac roſeo

pu-

pudore modestissimus ad eundem iuuenescit, regia meritò consenescit in purpura.

Emendati, additique floribus odores.

CAPVT VII.

QVoniam vt oris, sic floris fatua est & inanima pulchritudo, cui bene anima non olet: ideo vel inodoros, vel fœtidos flores odorare, atque animare par fuerit beneficium atque miraculum. Hæc autem & floribus & colonis suauis erit odoraria disciplina. Prima sit ratio inodorandi, quæ colorandi fuit: cum scilicet ipsa; quæ conseritur, odoramentis terra medicatur. Sic poteris ouillum fimum ex aceto subactum soluto in puluerem moscho, siue zibetti ambariue liquore, alijsque odoribus temperare; vt è nutritio depacta germina oleto animam bene olidam trahant. Efficacius est ex odorato seu puluisculo, seu liquore medicamentum alterum, quo minuta ipsa semina biduo triduoue præparantur: quia, cum id non aliunde trahendum, sed ipsis intimum seminibus sit, vim habet ad agendum præsentissimam. Libet hìc ad felicissimæ fidem culturæ domesticum afferre experimentum. Fuit è nostris hominibus aliquis, eruditæ amœnitatis philosophicus Dædalus, qui calthæ Africanæ,

Florum odor è terræ medicamine.

Seminū medicatione.

quàm eleganter florentis, tam grauiter olentis, ſemina in aquam roſaceam, infuſo reſolutoque moſcho bis odoratam, biduo præmacerarit: tum in vmbra ſiccata humi de more poſuerit. Prioris anni flos, natiua nondum graueolentia ſatis emendata, aduentitiam ſuboluit ſuauitatem. Eius floris ſemina pari ratione medicata, vt quæ inſuauem ac feram indolem prope iam exuiſſent, ſuauiorem proximo anno florem induxerunt. Huius denique floris pariter conditum ſemen in fœtum pulchrè degenerauit tam odore gratum, quàm facie venuſtum: vt in Africano flore roſam ſimul, & moſchum olfaceres. Recentiores coloni (vt fama eſt vulgatiſſima) ſtylo perforatis radicibus, immiſſiſque aromaticis caryophyllis, coronariæ vettonicæ & odorem & inodorantis odoramenti nomen indiderunt: vt ea iam, veteri appellatione antiquata, caryophyllus vulgariter nominetur. Pari quilibet mangonio poterit peregrinis ſuauitatibus, in radicum foramina inſinuatis, caryophyllos efficere odoratiores. Dicitur præterea, quemadmodum coloris, ita odoris admiranda nouitas alienas in ſtirpes inſitione transfundi. Sic centifoliam roſam, inodora & fatua ſpecie fallentem, ſuauiſſimo halitu animabimus; ſi roſæ, quam ab anima odoratiſſima Moſchatulam vocant, ſæpius inſeramus. Nonnulli roſarum odorem ita roſis exaugent. Ipſarum radicibus implicatas roſeas coronas ſimul ado-

Odoraminũ immiſſione in radices.

Inſitione.

Io. Bapt. Porta Mag. nat. l. 3. c. 16.

Florum humatione.

Conſtant. Pogonat. de Agric. l. 11. c. 19.

adobruunt: vt cæteras facilè vincant roſæ,quippe filiæ coronarum, victores ornantium. Cum igitur halantibus è floribus iucundiſſimi florem ſpiritus cognatæ radices ducant; cumque corruptis deinde, atque conuerſis in amicum pabulum roſis alantur: odoratiore anima ipſi partus impertiuntur. Illud verò cuipiam penitùs incredibile videatur, ab aſſito fœtore odoriferas feliciùs prouenire delicias. Teſtes tamen habeo odoris fœditate nobiles, & allia & cæpas; quæ coronarias omnes herbas, & nominatim roſas, ſi iuxta inhumentur, Theophraſto ac Didymo affirmantibus, ſuauiùs inodorant: ſiue quia, cum vnumquodque re ſibi conſimili nutriatur ac delectetur, quicquid grauis halitus circa eſt, olida hæc olera trahunt ac reſorbent; qua ſummota graueolentia, defæcatus floribus odor acerrimuſque relinquitur: ſiue etiam quia calida exhalatione inhalata odorem exacuunt, & locum exiccant. Siccis autem locis odoratiora omnia proueniunt. Quapropter incoquente ſole ſiccanea Cyrene flores parit odoratiſſimos: Nilo ſtagnante humida Aegyptus abortiua fœcunditate fundit inolentes. Vſque adeo, vt oratorum, ſic hortorum fœcunda ſiccitas & acutiùs & iucundiùs olet.

Fœtidis rebus aſſitis.

De Cauſ. plant. l. 6. c. 28.

Apud Conſt. Pogon. ibid.

Theophraſt. De hiſt. plant. l. 6. c. 6.

Plin. Nat. hiſt. l. 21. c. 4. 7. & 11.

Muta-

Mutatæ florum formæ.

CAPVT VIII.

QVis hoc vnquam crediderit? ingens noſtra etiam ætate miraculum, Proteus, in floſculis latet: necdum vllus inueniri potuit Ariſtæus, qui de florea illum latebra in publicæ cognitionis lucem ſatis extraxerit, nempe arcanam peruulgarit artem, qua flores, cum forma tum foliorum numero inſigniter aucti, vultum habitumque, variantis Protei more, demutent. Vidi ego ſæpius Tranſtyberinis in hortis Polydori Neruccij, ſuis ipſis lectiſſimis floribus amœnioris viri, anniculas anemonas latifolias, nondum è fictili catillorum ſeminario in capaciora vaſa tranſlatas, vix paucis degenerantibus, adeo folioſæ amplitudinis, & iucundiſſimæ varietatis læta nouitate mirabiles; vt vna, ſpectatoribus vniuerſis attonitis, ea voce plauſerit admiratio, in eo florum genere conſpici poſſe conſpectius aut mirabilius nihil. Cæterùm concinnandi ad hoc miraculum ſeminis ars, luce digniſſima, adhuc tenebras amat. Satorem enim, velut oraculum, cum aliquando conſuleret curioſa & ſupplex amicorum obſecratio: liberaliter patefactæ artis arcanæ loco vocem illam retulit, diuini conſilij tenacem, Secretum meum mihi. Ego verò

Polydorus Neruccius.

rò, ambiguis miſſis ambagibus apertè aio, accurato, quem præmonſtraui, ſatu, & perſpicaci propitij ſideris obſeruatione fieri poſſe, vt ſemen Proteo mutabilius inuſitatas in florum formas admirabili varietate degeneret. Vt autem numeroſa foliorum ſerie ſtipatæ, amplificatæque anemonæ proueniant, ſemen legetur è floribus, qui præcoces inter ac ſerotinos medij vernant. Hos enim neque frigoris, neque caloris inclementia præuitiat; ſed benigna temperies ad feliciſſimum ſeminis educat prouentum. Quoniam verò ex his quoque nonnulli vel nullo, vel maligno exitu ſementant; deflореſcentium indoles obſeruabitur: ac, deterioribus decuſſis, flos vnus aut alter è vegetioribus reſeruabitur, cuius medium capitulum vaſtiùs intumeſcat. Conſimili cæteri flores induſtria proficient: ſi, præcipuè amputatis præcocibus vniuerſis calycibus, è tardioribus vnum efflоreſcere patiamur, in quem tota vis genitalis, & fœcunditas effundatur. Eueniet enim facilè, vt flos amplior aut folioſior niteat, & ſemen generoſius in ſpem pulcherrimæ poſteritatis exiſtat. Solertiſſimi coloni probabilis vox eſt: Si floream quancunque plantam breui vernaturam quintadecima luna, vel paulò ante, demeſſo floris germine, transferas, eidemque, dum comprehenderit, ſolem defendas; flos erumpet folioſo conatu denſiſſimus. Accepi, Germanum hominem, in hortenſi cultione ſatis exercitatum, affirmare ſoli-

Flores quo artificio folioſi.

ſolitum, fieri poſſe, vt ſimplici flore ignobilis atque inglorius caryophyllus multiplici foliorum ornatu nobilitetur; ſi trigeſimum intra diem à diuinæ Matris in cælum aſſumptæ ſextilibus ferijs eius caryophylli frutex in vaſe fictili, optima terra oppleto, deponatur, ac tepente loco ab hiberno frigore vindicetur. Sin generis eiuſdem duo vel tria ſemina in ceræ tubulum, pinnæue calamum, ima quàm ſumma parte laxiorem, incluſa ſolo committas: florem itidem folioſum elicies. Alia, & quidem artificioſè confuſa, ſatio inter hortorum admiranda ſpectacula ſpecioſiſſimam tibi afferet floream Chimæram. Quod igitur de olerum miſcellaneo ſatu Didymus tradidit, ad conſimilem florum ſationem ſic traducito. Ouilli aut caprini fimi fabam, quamuis exiguam, ſubula excauato: diuerſa deinde ſemina in ipſum cauum confertim indito: vbi tenerum & rarum fimum ſubſtraueris, optimè culto in ſolo parua ſcrobe demergito: tenuem terram ſuperinijcito: leniter irrigato: vbi exire in folia ſemina cæperint, aquulam irrorato: aſſiduè lætamen inſpergito: poſt excitatum caulem vigilantiorem curam impendito. Sic è pluribus coalitum floribus amabile monſtrum habebis. Proderit quoque ad hunc vſum binas vel ternas eiuſdem ſtercoris baccas contundere: varia cum ipſis ſemina permiſcere: papyro detritoue linteolo inuoluta, & deligata defodere: reliquam denique diligentiam adhi-

Apud Conſt. Pogon. de Agr. l. 12. c. 14. Plin. l. 19. c. 12.

hibere. Quòd ſi criſpulæ placeant florum comæ, à Græco Florentino tradita de apio criſpando ars ita transferatur ad flores. Ante in pila leuiter ſemina tundantur, atque cylindrus ipſis inducatur, quàm eadem inhumentur. Volubili enim compreſſione prætorto ſeminis meatu, conuolutus funditur flos, veluti flexo in ſpiram ſiphunculo tortilis aqua. Conducet fortaſſe nonnihil ad florum magnitudinem variandam animaduertere, ex qua folliculi parte ſemina colligantur, & quo ſitu collocentur. Nihil ſanè obeſt in floribus periclitari, quod certò euenire Columella teſtatur in cucurbitis. Nam graciles è tenui collo, vaſtiores è medio ventre collectum ſemen affert. Vt à ſatione iam ad inſitionem tranſeamus, ipſa nominum monet affinitas. Anguſtiorem igitur florem amplificabis, ſi floris amplioris frutici vel arbuſculæ adiunctum pronuba maritet inſitio. Sic ob animam ſuauiſſimam grandiore digna corpore Damaſcena roſa, quam delicato odoratoque vocabulo Muſchatam ſeu Moſchatulam appellant, ſi latiùs purpurantem aut albentem inſeratur in roſam; à felici coniugio pleniorem habitioremque trahet formoſitatem, & florei paludamenti pompam ornatiùs ac fuſiùs explicabit. Plura poſſunt ad florum formam demutandam perficiendamque in olerum arborumque mangonio iam vſurpata traduci, aut etiam noua ſolertis ingenio coloni excogitari. Pauca

Quo criſpi. *Apud Conſt. Pogon. ibid. c. 23.*

Quo variè magni.

l. 11. c. 3.

cap. 3. ca nobis præmonſtraſſe ſat eſt, vt(quod ſupra monui) florum ſtudioſi ad nobiliorem culturam expergiſcantur. Scio eſſe, qui liberaliùs quàm veriùs doceat, ad arbitrium docili cereaque eſſe indole teneros flores: &, ſicut naturæ artificio inſcripti nomina regum naſcuntur, ſic artis magiſterio poſſe in ſeminali tyrocinio erudiri, vt facilè fiant è rudibus litterati. Scio etiam eſſe, qui, poëtica ſcilicet fide, de ſe illud affirmet:

Vidi ego cultoris, medicato ſemine, flores
Verſicolore coma nomina ferre ſui.

Verùm hæc iſte ſomnia ſpecioſa clauſis, opinor, oculis vidit Parnaſſijs in hortulis, quorum floſculi fabellæ ſunt. Nam quî fieri potuit, vt medicamine natas floreas litteras vnus poëta, niſi ſomnians, legerit: cum vniuerſi tum veteres, tum recentes coloni ſuper hac arte cæcutiant? Nimirum noui præco miraculi pro vero ſimile veri poëtico veriloquio, ideſt canoro mendacio, prædicauit. Eſt autem vero proximum, auſam fuiſſe imitatricem artem, quod artis magiſtra natura perfecerit. Videmus nos quidem conſtanter ludentis naturæ manu complures floſculos ijſdem ſemper diſcoloribus notis figuriſque diſtinctos, eaſque à varijs qualitatibus, certa lege in ſemine ordinatis, exiſtere intelligimus. Sed quanam ipſas arte natura in ſeminis perpuſillo ſinu ordinet, atque in verſicolores de-

in-

inde ductus explicet, penitus ignoramus: hoc est inscribendorum florum artificium compertum adhuc non habemus. Licebit sanè discolores in tulipæ flore notas & formas, non tamen ad hæredes bulbulos transituras aut perennes, vtpote non ab innata, sed aduentitia causa profectas, exprimere; si (quemadmodum in floribus colorandis indicauimus) innoxia incisio easdem bulbo impresserit, atque altior pictura colorarit. Aliud hic habeo in floribus folijsque picturæ genus, ab alijs præmonstratum, ostendere. Sal Ammoniacus, & candidi exiguum sacchari cum aceto teritur in lapideo mortario; eaque intrita in vsum asseruatur. Cum libuerit, cumque per florum tempestatem licuerit; rosæ vel caryophylli folia sic cera glutinantur, vt æquata prorsus appareant: prædicto deinde liquore litteræ, aut alia quælibet signa præformantur: post horam, intra quam liquor ille siccescere solet, aurum argentumue in bracteas tenuatum applicatur, & gossipio leuiter apprimitur: eodem tandem abstersis, quæ non hærent, reliquijs, in floreo volumine aurea vel argentea legetur eruditio. Si velis aqua pingere siue scribere, quæ quamuis acris, innoxia tamen floribus sit; hoc modo facies. Sumes tibi gummi Ammoniaci partes tres, Arabici partem vnam, sagapeni partes quatuor: omnia permiscebis, atque

Quo litterati.

Alexius Pedemont.

que in aceto patieris esse, donec emollescant: deinde contundes, percolabis, seruabisque in vsus. Sic præterea non absimilem compositionem conficies. Gummi Ammoniaci vnciam vnam, Arabici vncias tres per horas quatuor & viginti aceto macerabis & emollies: adijcies flaui mellis quantum nucis magnitudinem æquat, & allij decorticati contusique caput vnum cum aloes hepaticæ momento: ea itidem commiscebis, atque aliquandiu ex aceto coques: exinde colabis, totumque bene succum exprimes. Sin autem is videatur liquidior, eundem recoques, donec iusto lentore spissetur: atque ita præparatum in vitreo vase custodies. Quando autem vti volueris, quæ fuerint obducendæ auro in floribus notæ, eo medicamine præducentur: vbi deinde siccatæ, calidoque oris halitu satis humectatæ fuerint, auri bracteola penicillo aut gossipio applicabitur. Aliam pingendi floris artem Hieronymus Cardanus tradit, ipso periculo exploratam. Ficulneo lacte in flore folioue arbitrariæ figuræ notæque præsignantur: vbi lac concreuit aruitque, lactea scriptura colorato puluisculo inspergitur, aut auri argentiue bracteola contingitur: siquid alibi superuacaneum hæserit, gossipij globulo decutitur aut detergitur. Ita prius adumbrata, præclare signa eminebunt: ita floribus & folijs cum res, tum verba

De subtil. l. 13.

non

non inutiliter mandabis. Sunt præterea, qui lacteum fici humorem oui albumine temperandum, aut vnum allij ſuccum adhibendum exiſtiment. Sed vtinam liceret arti natiuis atque indelebilibus notis flores inſcribere, ſicut licuit colorare. Tuam enimuero, Franciſce, tuis tuorumque laudibus Princeps eminentiſſime, gentilem gloriam prædicaturi, iucundiſſimo nomine Barberino glorioſè inſcripti naſcerentur. Quid enim floribus iucundius, quàm eo nomine inſigniri, quod ab amicis Vrbanis Apibus profectum prorſus melleum eſt? Quid verò etiam congruentius, quàm eius nomen floreis litteris commendari, qui cum eximia floreat litteratura, tum impensè faueat litteratis? Verùm vnis fas eſt aut naturæ viribus, aut mendacijs poëtarum flores inſcribere, & quodammodo erudire: vt regium pueri nomen in hyacintho, atque in vetitæ Flamini Diali fabæ flore lugubres litteræ appareant. Attamen, quod ars nulla poſſit, virtus veſtra perfecit: vt, ſi minùs flores, multò certè nobiliores hominum animi nominis Barberini cultu inſcriberentur. Quanquam in obſequium veſtrum arte felicior natura Barberinæ familiæ inſigne, iuxta gloriæ, ac mellis diues, in floribus vniuerſis quotidiano facilique luſu exprimit; dum in ipſis Apes, volucri ſtudio properantes, ſiſtit. Hoc ego naturæ miraculum dum ali-

Barberinum inſigne in floribus.

Kk quan-

quando contemplarer attentiùs, gauderemque eſſe non poſſe mellificium ſine ſtemmate Barberino, quo flores ipſi exornantur: eruditam mihi fabellam, nempe veteris Apum erga flores amoris originem in Barberinos Principes voluntas propenſior ſic ſuggerebat. Meliſſam & Florillam, filias gemellas, vno ſuſcepere partu parentes fœcundiſſimi, Cælum ac Tellus. Illæ cum genere, tum beneuolentia coniunctiſſimæ, ſtudijs tamen longè diuerſis diſſidebant. Florilla enim florum, quos amore magis quàm nomine complectebatur, colendorum ſtudioſa, floriferi cultus inuentricem Floram ſedulò ſectabatur; & eiuſdem elegans imitatrix, amœnitatum omnium delicijs florentiſſimos hortos ſibi extruxerat, quos diligentia infatigabili excolebat. Ex illa deinde ad omnis ætatis, noſtræque præſertim, principes viros ſuauiſſimæ huius culturæ nobile ſtudium propagatum eſt. Meliſſa verò muſici diligens & perita concentus, atque adeo inter Muſas frequentiſſima omnibus beatam numeris muſicè agebat ætatem. Hæc aliquando Muſarum familiarem chorum, ipſumque choragum Apollinem ad ſororis hortos congruentis voluptatis ergo inuitauit ac deduxit. Floridorum enim Præſides ingeniorum ſimillimos hortorum flores amant; nec libentiùs in Parnaſſia ſcabritie, quàm in hortenſi amœnitate, commorantur. Omnibus igitur humanitatis officijs, hoc eſt pluribus animi, quàm terræ, floribus

Meliſſæ, ac Florillæ fabula.

bus à Florilla excepti hoſpites mirari amœnitatem loci, nempe Regiam voluptatis: areolarum ingenioſos errores, ideſt implicandis quà pedibus quà oculis amabilem labyrinthum: florum, ad ſui commendationem inuitantium, diſcolorem riſum, atque odorata ſuſpiria: aurarum, leui ſpiritu graues æſtus difflantium, iucundè frigidulas blanditias: ſiluularum, motu ſibiloque annuentium, opacas illecebras: fonticulorum, liquida lætitia diffluentium, trepidos luſus: auicularum, tinnulis voculis argutantium, canora gaudia: cæli, ſemper vernantium hortorum delicijs plaudentis, ridibundam ſerenitatem: medij denique magnificentiſſimi domicilij iure gemmeum nitorem. Decet enim circunfuſis florum radijs non alium ſolem eſſe, niſi gemmas. Hæc diu demiratus hoſpes ille doctiſſimus cœtus amicam demum nobilemque ſe recipit ad vmbram. Eminebat editiore in loco annoſa Laurus ingentibus ramis cum ad opacandum, tum etiam ad coronandum eruditum chorum diffuſa. Inde cum in totam hortorum pulcherrimam ſpeciem liberior excurreret proſpectus: Tuæ, inquit Apollo, partes hìc Meliſſa deſiderantur; vt & lectiſſimis ſororis floribus, & noſtris auribus canoræ laudationis iucundiſſimam auram aſpires, ſiue vt flores gemines: neque enim plures Florilla ſerit, quàm tu loquaris. Tunc enimuero repentè natæ in pudibundis genis tacitæ roſæ oris flexanimi vocales floſculos promiſerunt. Igi-

tur numerosè cymbalissans (cymbalum enim fortè gestabat) suauissimam cæpit vocem in florum laudes eliquare. Mellito Melissæ cantu canora Musarum & Apollinis oracula conticuerunt: pennatas siluarum Sirenas cantitare dispuduit, intentoque silentio dulciorem condiscere modulationem decuit: per floreum Elysium vagulæ aurarum animulæ, repentè attonitæ, suspenderunt volaticum lusum, blandumque murmurillum: ipsi suis delectati laudibus flores ridentia decenter oscula diduxerunt. Sed nulli suauior atque potentior, quàm Florillæ, florum laudatrix accidit cantilena. Etenim illa vocali dulcedine sensim sine sensu colliquescens ac dilabida cæpit sibi deficere, dilectosque in flosculos deflorescere atque transfigurari. Vidisses primò pedum lacteolos ac tenellos digitos in totidem florea paulatim germina formoso languore colorari: vidisses conantis pedes attollere, actis repentè radicibus, plantas humi adhærescere, dixissesque plantarum illis nomen tum maximè conuenire. Vsque adeo sua cuique voluptas Circe est. Altissimè pupugere posthumi sororis flores Melissæ corculum. Quare, confestim abiecto cymbalo, mutatoque stridulum in gemitum cantu, Florillam in flores abeuntem irrito complexu moratura non accurrit, sed aduolauit: ac simul in corporis mutationem æquè prodigiosam nescia properauit. Nam summæ manus pedesque scatere primùm Apibus cæ-

Florilla in flores.

Melissa in Apes.

pe-

perunt: tota denique in volatile Apum examen diſſipata eſt. Nimirum ad ſororis complexum properanti multas amor addidit alas. Manſit autem, mutato etiam corpore, ſtudium erga conſanguineos flores hæreditarium; ſtatimque ad illos nouellæ Apes, alatæ ſcilicet Meliſſæ, prouolarunt: vt, quando vno humanoque non liceret, innumerabili mellificoque ore floreos ſororis vultus Meliſſa iam multiplex oſcularetur. Mirandum itaque non eſt, tam auidæ, tam ſuauis oſculationis ſaliuam eſſe mel. Deflerunt Muſæ, Apollo defleuit nobiliſſimas ſorores, à voluptatis amoriſque funere noua facie ſibi ipſis ſuperſtites, & amiſſas tamen. Decuit ſanè pulcherrimos, quippe natos è Nympha, flores ſapientiſſimi cœtus pretioſis lacrymis priùs irrorari. Decuit etiam meram ſuauitatem elaboraturas Apes, vtpote Meliſſas ſuauiſſimas, melliris oculis lacrymatum rorem prælibare. Sed mutus oculorum dolor vocalem chorum diutius non decebat. Ergo quà crotali, quà ſiſtri, quà reliquæ ſonoræ ſupellectilis lamentabili plauſu vocis querimoniam geminantes mœſtiſſimæ Muſæ, muſicæ nimirum Præficæ, funebri nænia ſuauiter obſtrepebant. Iucundiſſimus æris numeroſi tinnitus nouas Meliſſas, veteri muſices amore inextincto, huc illuc diſplicatas in eum locum, vnde ſonus emittebatur, conuocauit. Quare Muſis imminentem ad Laurum denſo examine conuolantes glomerato

partim agmine in ſpeciem vuæ ſummo è ramo pependerunt; partim mirabili ſeſe ordine atque omine librarunt. Etenim complures ouatum in orbem confertim diſpoſitæ, tres in triangulum pendulas coronarunt. Tum verò in illo lætiſſimo prodigio futuram felicitatem præuidens certiſſimus interpres Apollo, Accipio, inquit, omen, gratoque oraculo promulgo. Veniet illa tandem ætas, veniet, qua Muſarum volucres mihi chariſſimæ, Barberinæ Apes, virtutum omnium florem, ab ingenito amore ſibi cognatum, glorioſa ſedulitate delibantes, mea in Lauro, ſapientiæ imperijque coronamento, nobiliſſimæ poſteritati ſuæ nidificabunt, vtilitati publicæ mellificabunt. Vix ea felicibus quidem, at fugacibus verbis auguratus; vt Barberinæ gentis domicilium in perenni Romanæ gloriæ viriditate æquè ſtabile futurum, ac Troianis aduenis in Latio fuerit, manſuris notis præſignificaret; coronariæ ac triumphalis Lauri trunco celebrem Aeneæ vocem inſcripſit, Hìc domus.

Æneid 7.

Quod

HIC

Quod igitur laurea ſemper in vmbra ſplendidè habitauit Barberinorum examen Heroum, nunc, vt cum maximè, tum morum, tum ſapientiæ, tum imperij ſuauitate ſeſe Lauro digniſſimum oſtendit. Nobis enimuero illud bene ac beatè contigit, vt in tribus Barberinis fratribus Franciſco Antonioque Cardinalibus, Thadæo Vrbi Præfecto & Principe Præneſtino, collecta maiorum decora intueamur, amemus, & colamus: vtque fratres eoſdem in illuſtriſſimo auorum examine, tanquam gentiles tres Apes, maximè conſpicuos hoc à vulgaribus Apibus diſtare fateamur, quòd illæ regem vnum habent, hi regia omnes indole cum Patruo ter maximo, VRBANO VIII. & ſapienter & feliciter imperant. Te verò, Franciſce, regiam in primis Apem flores mei experti ſunt, ad quos ſingulari beneficio cohoneſtandos purpuream maieſtatem iſtam, aureamque opulentiam inclinaſti. Tuo illi auro debent, ſiquid nitent: ac ſeſe totos tibi obſtrictos laxatis officioſum in riſum oſculis eloquenter conteſtantur. Quis alterum præterea Antonium Pontificis fratrem, è Vaticanæ purpuræ flore pietatis eximiæ mel colligentem, velut Apem prudenter ſedulam, non ſuſpiciat? Noſtræ demum ætatis felicitas eſt, in orbis terrarum regnatrice Vrbe Vrbanam Apem tam ſuauiter dominari; vt è Vaticano culmine ſuauiſſimæ indolis nectar,

Barberina gloria.

poë-

poëtica mella diffundat. Licet per liberalem profundentis Vrbanitatem, libetque per inſitam omnibus ſuauitatis auiditatem aliquid melleæ poëſis delibare: quin etiam omnino decet è floribus, mirabili naturæ luſu, properatoque gaudio hieme vernantibus, natum, atque in carmina eliquatum mel ad hanc florum commentationem, ab inſulſo ſcriptore inſuauem, extrema manu condiendam, corriuare. Quam enim longius meum volumen complecti non potuit, hanc breuiſſimi epigrammatis fauus dulcedinem includit. Sic igitur eadem & auribus & animis planè mellea fluit.

Ex Poëmat. Maph. Card. Barb. nunc VRBANI VIII

Veris opes varios flores mirata ſuperbit
Purpureas inter cana Pruina roſas.
Ver queritur: mærenſque, meos cur, inquit, honores,
Floriferumque rapis tu mihi Bruma decus?
Tu quoque, Bruma refert, glaciem furaris, in æſtu.
Vt ſint vina magis grata, niueſque rapis.
Parcite iurgari, clamat Solertia: per me
Nix æſtate riget, florida vernat Hiems.

Conſiſte in melleo carmine Florum Liber. Metam ſuauitatis & gloriæ attigiſti. Nullus enim Florum Culturæ fructus ſuauior, finiſque nobilior, quàm, præter morem ſupraque votum, ex Apum Rege mellificium.

LAVS DEO.

INDEX RERVM.

A

Sa-

Bi-

Ll Par-

Octo-

pro-

L

Lych-

Epi-

O

Ra-

S

FINIS.

